فرهنگ خاورشناسان

شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین

تألیف

ابوالقاسم سحاب

بسرمایهٔ

شرکت طبع کتاب

تیر ماه ۱۳۱۷

چاپخانهٔ شرکت طبع کتاب - طهران

(عکسها و تصاویر کتاب)

	صفحه
تمثال مبارك والاحضرت ولایتعهد	۱
اعضاء کنگرهٔ فردوسی وهیئت دانشمندان و مستشرقین	۳۹
عکس مؤلف کتاب	۴۰
آرن	۵۰
اتسو ئیجی اشیکاگا	۵۳
بدریخ هرزنی	۵۹
برنارد شو	۶۱
برتلس یوکینی	۶۳
بیوان	۶۴
بولوت نیکف	۶۶
بریکتو	۷۰
بروکلمن	۷۳
کارلیل	۷۹
شاتو بریان	۸۷
کریستن سن	۹۰
کتنو	۹۴
هانری کردیه	۹۵
کراتچکوفسکی	۹۶
کومن	۹۸
دگرت	۱۰۲
دگویه	۱۰۳
درنبورگ	۱۰۹
دوزی	۱۱۴
درینك واتر	۱۱۵
دوپلکس	۱۱۸
دونی وندالد	۱۱۸
ادواردبرون	۱۱۹
ادوارد شاوانس	۱۲۳
دکتر فوریه	۱۲۷
فران	۱۲۸
فریمان	۱۳۴
فریتزولف	۱۳۶
گاردینر	۱۳۹
گایگر	۱۴۱
ژیلس	۱۴۴
گلازر	۱۴۵
گولدزیهر	۱۴۷
گیندا	۱۴۹
گیدی	۱۵۳
گوستاو لوبون	۱۵۴
هاکن	۱۵۸
هارتمان	۱۶۰
هفنینك	۱۶۳
هلموت	۱۶۴
همل	۱۷۰
هورویتز	۱۷۳
هوتسما	۱۷۵
هوار	۱۷۶
هومبلت	۱۷۹
ژان کاپارت	۱۸۳
ژان ریپکا	۱۸۴
ژارمیربرکی	۱۸۶
یونکر	۱۸۹
کال	۱۹۴
کرن	۱۹۵
کرنکو	۱۹۸

	صفحه
کرملی	۲۰۲
کوهنل	۲۰۳
لامارتین	۲۰۶
لندبرگ	۲۰۸
لوی‌پرونسال	۲۱۳
لیتمان انو	۲۱۴
ماکر	۲۱۸
ماهلر	۲۱۹
ژرژ مار	۲۲۲
مارگلیوث	۲۲۵
مازیت‌بی	۲۲۷
هانری‌ماسه	۲۳۱
موزیل	۲۴۳
نولدکه	۲۴۸
الیویه	۲۵۲
اوربلی	۲۵۳
پدرسن	۲۵۷
پول‌پلیو	۲۵۸
پیرلتی	۲۶۱
پیرسن •	۲۶۱
پوشکین	۲۶۶
کاترمیر	۲۶۸
ریشاردسن	۲۷۴

	صفحه
ربرکلیو	۲۷۵
رماسکویچ	۲۷۷
روردا	۲۷۸
زاخاو	۲۸۲
سار «زاره»	۲۸۳
شلگل	۲۸۷
اشمیت دوعون	۲۸۷
سباستیان	۲۸۹
سیمن	۲۹۳
اسنوک‌هورکرنژ	۲۹۴
استن کنو	۳۰۰
سیلوستردساسی	۳۰۹
تاورنیه	۳۱۳
تولستوی	۳۱۵
واسکودگاما	۳۲۰
ویسر	۳۲۲
فوگل	۳۲۳
ونسینک	۳۲۷
ویلسن	۳۳۰
وستنفلد	۳۳۳
یانی	۳۳۵
زترشتین	۳۳۶

تمثال مبارك والاحضرت ولايتعهد

بنام خداوند بخشنده مهربان

آغاز کتاب

در این عصر خجسته که ستاره سعادت در آسمان کشور باستانی ایران تابان و از پرتو حمایت یگانه قائد محبوب و سرپرست توانا خسرو جوان بخت ترقی خواه رعیت نواز .

اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه پهلوی

که همواره دولتش پاینده و اختر بختش تابنده باد . میهن عزیز مـا از نعمت امنیت بهره ورشده و این کشور در سایه پرچم عظمت و نیروی این شاهنشاه بزرگ با اقتدار قدمهای رسا بجانب ترقی و کمال برداشته ، هریك از هموطنان درراه پیشرفت میهن خود با شاهنشاه مهربان خویش یکدل و دمساز و درپناه مکرمت این سرپرست توانا در فراهم نمودن وسائل سعادت ملی هرکدام بادیگری همداستان وهمراز شده نه تنها توجه خاص شاهانه بآبادانی کشور و بسط هنر وصنعت و اقتصادیات این مرز و بوم بوده بلکه به پیشرفت علم و دانش بیش از همه چیز اهمیت داده و فرهنگ این کشور دراثر دانش دوستی این شاهنشاه عالی همت بلند نظر رواجی شایـان بخود گرفته چنانکه هرکس از ارباب فضل و کمال در خور دانش و بینش خویش در صدد بر آمده از هرراهی که می‌تواند خدمتی بعالم دانش و کمال بنماید .

اینك این بنده ناتوان **ابو القاسم سحاب** هم خواست بنوبت خود بقدری که میتواند خدمتی بدنیای علم و ادب تقدیم دارد لذا این کتاب را که بنام « **فرهنك خاورشناسان** » و مشتمل ترجمه و شرح حال وذکر خدمات علمی و آثار ادبی بسیاری از مستشرقین

و ایران شناسان و حاوی نام بسیاری از معاریف و بزرگان شرق و شامل نام کتب و آثار علمی ایشان است با نگارشی ساده و روان و با نظم و ترتیبی سهل و آسان تدوین نموده و از خود بیادگار گذارد

در حقیقت طبع و نشر این کتاب تشویقی است که از دانشوران غرب و مستشرقین شده و تقدیر و تشویقی است که از طرف معارف این کشور نسبت به آنان بعمل می آید.

بسمه تبارك و تعالی

مقدمه

خاور شناسان و خدمات ایشان بعالم اسلام و شرق

موضوع خاور شناسی دیرگاهی است که بین اروپائیان پیدا شده و در اثر این حس کنجکاری و تحقیق داشمندان اروپا و اساتید شرق شناس یا مستشرقین مغرب زمین خدماتی شایان بعالم شرق نموده اند چه بسا مؤلفات و مصنفات علماء اسلامی و آثار حکما و فلاسفه و افکار ادبا و بزرگان مسلمین در اثر جانفشانی و فدا کاری دستهٔ از آن دانایان معارف پرور و دانش دوست از زوایای خمول و تاریکخانه های غفلت و نسیان پا بدایره شهود و عیان نهاده و در اثر شیوع و انتشار بدسترس عموم در آمده چنانکه جمعی از این خادمین عالم بشریت مصنفات و تألیف فلاسفه و حکما و دانشمندان ریاضی و طبیعی و آثار و سیر یا گفتار مورخین و ادبا و دانشوران اسلامی مشرق زمین را بزبان خود ترجمه یا متن آنان را تصحیح و طبع و توزیع کرده و در نشر آن تشریك مساعی و بذل همت نموده اند

می توان گفت که آغاز خاور شناسی از دورهٔ جنگهای صلیبی شروع گردیده و اروپائیان در اثر این سفر اجباری و جنبش اضطراری که بجانب شرق نموده اند از همان روز بواسطه این حرکت قسری وجهان گردی و دنیا نوردی نتیجه شایان گرفته و به گنجینه های نهان واسرار نهفته شرق ودانش اسلامیان پی برده آن را نمونه وسرمشق یا سرمایه علم و هنر خود قرار داده و در اثر آن مراتب و درجاتی را طی نموده و

بمقاماتی رسیده اند که هم امروزه مشهود است وبدین جهت محسود تمام ملل روی زمین یلکه استاد و پیشرو تمام افراد بشر در علم و عمل شده خود را بهنر ودانش و آگاهی و بینش بدنیا معرفی نموده اند .

نگارنده مجلدات شش گانه دورهٔ کتاب **مفتاح الاعلام** خودرا که در شرح تراجم و گزارش احوال هزار ها رجال و مشاهیر و دانایان و معاریف بزرگ عالم اسلامی بطور اجمال یا تفصیل تدوین نموده وبا اینکه‌در ذیل ترجمه جمعی ازایشان نامی از مستشرقین و دانایان خاور شناس مغرب زمین بمیان آورده و ازخدماتی که آن دانشوران بجامعهٔ اسلامی و آثار علمای مسلمین تقدیم داشته اند یاد آور گردیده و در کتب اعلام خود نگاشته است و نیز در ضمن **دورهٔفرهنگ** نام بزرگان بسیاری از ایشان رانام برده ودر دیگرتذکره های خود یاد کرده معذلك باندیشه آورد که کتاب هفتم آندوره را مخصوص تراجم و نام خاورشناسان نماید وفرهنگی نو در زبان‌شیرین پارسی تدوین کند که متضمن نام و شرح احوال‌مستشرقین ودانشمندان شرق‌شناس غرب باشد که این بنده تا کنون بنام و نشان یا آثار ایشان آگاه شده و ازمنابع مهمهٔمؤثقه که‌بیشتر آن کتب ونشریات مصری عربی وآثارخامه اساتید ونویسندگان دانای آن سر زمین و یا نگارش شخصی مستشرقین کنونی است گرد آورده در این مجموعه جمع و تدوین کرده و بترتیب حروف الفبای لاتین تنظیم نماید تا این که این خدمت هم درمورد خویش بجامعه ایران و فرزندان این کشور نافع و مفید آمده و ازاین راه بنده راتیز پیشکشی درخورخود بمعارف این سر زمین تقدیم شده باشد

« **ان الهدایا علی مقدار مهدیها** » ضمناً خدمتگذاران وپاسداران بیگانه راکه از لحاظ دانش دوستی با مابیگانه بوده و علاقمند بادبیات و تواریخ و کتب و سیر ما میباشند بهموطنان خود معرفی نموده و خدمات ایشان را در ضمن گذارش حال هر کدام مورد بیان آرد لذااین مجموعه رابنام « **فرهنگ خاور شناسان** » موسوم و مقدمه ایرا که برای این مجموعه نگاشته تا حدی ازنگارش دانشمندان مصری مانند « جرجی زیدان » در کتاب آداب اللغه و از آثار دیگران

اخذو اقتباس نموده وشمه هم از تتبع و تحقیق خود را بدان علاوه و اینك بتمهید مقدمه شروع مینماید

مستشرقین پیشین و کارهای ایشان

یکی از عوامل مهمه احیای زبان شرقی و موجبات عمدهٔ ترقی و نهضت ادبیات و معارف اسلامی توجه وبذل عنایتی است که از دانشمندان اروپا نسبت بیاد گرفتن این زبان و اهمیت دادن بآن شده علمای مزبور در اثر تحقیقات و کنجکاوی‌ها و نشر کتب شرقی و ترجمه و تدریس آثار و نگارش دانشوران اسلامی بالاخره در نتیجه عمل کاوش و تنقیب و جستجو و حفاری در خرابه ها و اطلال و رسوم و آثار قدیمه این سرزمین زبان شرقی و معارف و ادبیات آن آگاهی تمام یافته ردر موارد لازمه خدماتی را که توانسته در این باب انجام داده‌اند.

اقدام و اهتمام اروپائیان در این خصوص نه تازه شروع شده بلکه از دوره قرون وسطی و مائه ششم و هفتم هجری با زمان وقوع جنگ های صلیبی و آمدن آنها بشامات و فلسطین بوده که در اثر آگاهی واطلاع ایشان از تمدن مسلمین باین عمل مهم مبادرت نموده اند قبل از نهضت جدید اروپا و پیدایش عصر تجدد Renaissance اروپائیان بهوش آمده واز خواب سنگین جهالت دیرینه خویش در نتیجه این اقدام بیدار شده بلکه میتوان یگانه عامل نهضت اروپا را همین جنبش اضطراری آنها و تحصیل و مطالعات ایشان در کتب و آثار تمدن شرقی دانست که بواسطه چنین انتباه از کتب و آثار وصنایع و بدایع و ابتکار و اختراع اساتید و دانایان شرق استفاده نموده در صدد تکمیل و تتمیم هر قسمتی از مخترعات بر آمده هوش و استعداد خود را در پیشرفت هر نوعی از هنر و صنعت بکار واداشته تا بدین پایه و مایه رسیدند و افتخاراتی را از راه دانش و هنر و اختراعات و ابراز لیاقت و قابلیت برای خویش احراز داشته سربلندی و اعتبار خود را بتمام مردم دنیا آشکار نمودند

دانشمندان فنی عملیات مستشرقین را در کار هائی که انجام داده یا خدماتی که کرده اند بدو قسمت نموده :

۱ - مداخلهٔ مستشرقین بنقل و ترجمهٔ علوم طبیعی و ریاضی که در آغاز نهضت جدید اروپا بدان قیام نموده اند و این دورهٔ بعنوان دورهٔ نقل علوم موسوم گردیده.

۲ - اشتغال دانشوران مذکور در بررسی و تحقیق و تتبع و تحصیل آداب و رسوم ملل شرقی و مطالعه مستشرقین در ادبیات شرق ، زبان و تاریخ مردم خاور زمین است که از آن بدورهٔ تتبع و تعلیم و مطالعه و تحقیق تعبیر شده

امّا دورهٔ نقل و ترجمه - باید دانست بطوریکه مذکور شد اروپائیها پیش از مسافرت خود بجانب شرق در ظلمات جهل و حیرت گرفتار بوده و در گرداب جهالت و نادانی غوطه می‌خوردند لیکن بعد از جنگ صلیبی که چشم و گوش آنها باز و دنیای متمدن و نورانی را دیدند که بنور دانش و علوم اسلامی منور بود از همانوقت زبان شرقی بویژه زبان عربی را اهمیت داده و از آغاز قرن یازدهم میلادی بفرا گرفتن زبان عربی اهتمام نموده خواستند که از دانشهای طبیعی و طب و فلسفه اسلامی آگاه شده و از نتایج آن بهره‌ور گردند بدینجهت از همان زمان کتب مهمه فلسفی و طب و حکمت و طبیعیات و ریاضی و ادب و تاریخ اسلامی را از هرجا گرد آورده و بعد از آگاهی ازمحتویات هر یك آنان را بزبان لاتینی و دیگر زبان معمول به آن زمان نقل و ترجمه نمودند کتب ابن‌سینا و ابوبکر رازی و دیگران از مواد عمده برنامه تحصیلی ایشان گردید

در مواقع آمیزش و اختلاط ایشان با مسلمین و مشاهدات ترقی و تعالی حیرت آور ملل مشرق زمین و مجد و عظمت عالم اسلام آنروز که نه تنها شرق را فرا گرفته بود بلکه در کشور اسپانیا و سواحل شرقی و شمالی افریقا هم دانش و فنون اسلامی کار فرما شده این خلطه و آمیزش موجب بیداری و تنبه اروپائیان گردیده درصدد برآمدند که خودرا ازظلمت جهل نجات داده وبا فروغ دانش ونور بینش

وحشت کده اروپا را روشن و نورانی نمایند و از کسب علوم بسعادت و شرافت انسانیت ورسوم و آداب ملیت و قومیت نائل آیند تا از راه دانش و آگاهی قدرت و توانائی یافته منابع ثروت دنیا را دارا شوند و سیادت و بزرگواری و افتخار و سرمایه داری خود را بجهانیان ثابت نموده که سیاست ایشان در تمام روی زمین کار فرما شود .

نخستین کسی که زودتر از همه مترجمین و ناقلین بکار ترجمه و نقل مبادرت نموده و در این راه شهرتی زیادتر از دیگران برده پاپ سیلوستر دوم (۱) است که در آخر قرن دهم میلادی میزیسته در این قرن بود که در چین هم عده کثیری از فحول شعراو دانشمندان در دوره و عهد دولت (تانك) فغفور چین پیدا شده ژاپونیها هم در همین اوان درصدد اصلاح زبان و تهذیب آداب و رسوم اجتماعی خود بر آمده مابین ایشان شعراو نویسندگانی وجود یافت و نقاشان و کاوش کنندگانی در حفاری و غیره بظهور رسیدند

بعد از پاپ مذکور هرمان Herman متوفی در ۱۰۵۴ میلادی هم باینکار اقدام نموده قسطنطین افریقی و دیگران هم با او در این باب تشریك مساعی نمودند

درقرن دوازدهم که طلیطله وقرطبه و غرناطه وغیره ازبلاداسپانیا که مسلمین در آنجا حکومت داشتند مسیحیان در آنحدود آمد و شد نموده و خواستند که از کتب علمی و زبان و مآثر وآداب اسلامی بهره‌ور شده و استفاده نمایند لذا در صددبرآمده مقداری از آن کتب و آثاررا بقدرامکان بزبان خود در آورده نقل و ترجمه‌نمودند و از پیروی بمحتویات آن راه سعادت و نجات را بدست آورده بشارع ترقی و تعالی وارد و کلیه هنر و فنون بدست ایشان افتاد .

واین دورهٔ برای ایشان نمونه همان زمان بود که دولت اسلام باعلی درجه

---

۱ - Pape Sylvestre (Gerbert) از ۹۹۹ تا ۱۰۰۳ عنوان پاپی داشته تولد او در ایالات شده پاپ مذکور شاهزاد های دینوی (لائیك) را باحترام معبدالله مجبور می‌نمود .

تمدن و حضارت رسیده سیادت خود را در دانش و علوم ببالا ترین پایه رسانیده بود ودر نقل و ترجمه کتب و دساتیر و دانش و اساطیر دیگران اهتمام می نمودندچنانکه المنصور خلیفه عباسی (۱۵۸ـ۹۵) و هرون الرشید (۱۹۸ـ۱۴۸) و مأمون (۲۱۸ ـ ۱۷۰) دو خلیفه نامی اسلامی و جانشینان ایشان در بغداد که مرکز دانش و فنون بود دانایان و مطلعین بزرگی را از قبیل یعقوب بن اسحق کندی و خاندان حسین بن اسحق ونوبختیان و بختشیوع طبیب و ثابت بن قرّه و ابن مقفع و دیگران را وادار نمود که صدها کتب حکمت و فلسفه و طب و طبیعیات و افسانه و ریاضیات را از زبان لاتینی و سریانی و نبطی و یونانی و سانسکریت هندی و کلدانی و فارسی بزبان عربی ترجمه و برای استفاده و بهره گیری در دسترس عموم مسلمین بگذارند.

در حقیقت بغداد یگانه شهری بود که توجه عموم جهت کسب و دانش ودرك اطلاعات بدان شده و نیز از هرجا برای تحصیل معاش و فرا گرفتن صنایع و فنون بآنجا روی آورده علم و تجارت و کسب و صناعت و ادب و هنر در آنجا بحد کمال رسیده و بیت الحکمه در این شهر بنا شده بود که کعبه آمال دانشمندان آن روز دنیا شمرده می شد.

مردم عربی زبان ـ فارسی ـ رومی ـ نبطی ـ ترك ـ صقلبی ـ هندی ـ بربری حبشی ـ زنگی وغیره در بغداد گردآمده مابین ایشان از مسلمین ـ مسیحیین ـ یهود ـ صائبی ـ سامری ـ مجوس ـ بودائی و دیگران از هر گونه کیش و دین انجمن مینمودند

از جمله مردمی که عمل نقل و ترجمه کتب و ادبیات وفنون اسلامی را پیروی نموده وبدان بذل توجه کرده ریمون Raymond عالم روحانی و اسقف طلیطله بوده که در اواسط قرن دوازدهم کتبی چند از افلاطون تیبوری ـ آدلار ـ یوحنا اشبلیلی ـ کندی سالفی ـ هرمان دلماتی ـ مرقس (مارکوس) طلیطلی و دیگران را نقل و ترجمه کرده و آنها را بزبان لاتینی در آورده و از این راه زحمات زیادی را متحمل شده بود

ژیرا ردی کریمن (Girarb de Cremon) (ژیرارد کرمونی) بیشتر از همه در این خصوص تشریک مساعی نموده و همت خود را بکار نقل و ترجمه مبذول داشته چنانکه نوشته اند او در حدود هشتاد جلد کتاب مربوط بعلوم قدیمه‌ازمؤلفات مهمهٔ حکما و دانشمندان یونان و فلاسفه و علمای اسلامی را در منطق و فلسفه و ریاضیات و نجوم و طبیعیات و کیمیا و غیره نقل و ترجمه نموده و بسیاری از آثار دانایان یونان و عرب و ایران مانند فارابی - ابن قره - بنی‌موسی خوارزمی - کندی فرغانی ودیگران را از زبان عربی بلاتینی درآورده وبیشتر کتب مؤلفه این‌دانشمند مسیحی مأخوذ ازآثار و مؤلفات آنان است.

ژیراردی کریمن کتاب (التصریف)خلف‌بن عباس زهراوی را که در طب و جراحی است‌ترجمه نموده وازطرفی‌سلاطین وحکومت‌های‌اروپائی آن زمان بآثار علمی و ادبیات و علوم اسلامی اهمیت داده نهایت اهتمام رابکار بردند که بدینواسطه ملت خودرا از مدنیت و دانش و ادب اسلام بهره‌ور وبرخوردار نمایند آنها همان عملی را نمودند که هر قائد و زعیمی برای نهضت و جنبش ملت خود در اخذ و اقتباس دانش و مدنیت مینماید - علاوه براین سلاطین آن روزی اروپا و اولیای امور آن حدود با کسانی که باین گونه کارها میل و اشتیاق داشتند ودست به این قبیل امور میزدند کمك و همراهی کرده مساعدت‌های مادی و معنوی‌در بارهٔ ایشان مینمودند نخستین کسی‌که در این‌راه مساعی جمیله‌بخرج‌داده و در بارهٔ نهضت‌اروپای جدید بذل همت نموده فردریك دوم (۱۷۹۷ ؛ ۱۷٤۲) (Feriedrick[2]) بود در سال ۱۲۵۰ هجری وفات یافته آلفونس (Alphonse) پادشاه کاستیل معروف (قتطیله - قشتال) اسپانی که از شاهان دانش دوست و معارف پرور بوده اطبای دربارخودرا از پزشکان ممتاز وطبیبان نخبه عرب انتخاب نموده مانند مأمون خلیفه عباسی ناقلین و مترجمین زیادی گرد آورد و ایشان را بترجمه و نقل کتب و آثار سیر اسلامی‌وادار نمود

استادان مذکور کتبی را که بزبان عربی نوشته شده بودبزبان اسپانی‌ولاتینی

ترجمه ونقل نموده ومورد استفاده میگذاشتند کتاب مجسطی ازکتب منقوله آلفونس (متوفی ۱۲۸٤) است که کپرنیك (Copernic) ستاره شناس معروف لهستانی (۱٤۷۳ ـ ۱٥٤۳) آن را مورد تتبع خود قرار داده و بسیاری از دقایق و نکات نجوم و فلکیات را که بوی اختصاص یافته بود از آن رو مکشوف نمود.

طولی نکشید که آوازهٔ عملیات آلفونس درسایر کشورهای اروپا پیچیده شاهان و فرمانداران آن سرزمین این روش ستوده و مفید را که موجب ترقی وپیشرفت کشورهای خود میدانستند پیروی نمودند

بدین لحاظ اروپائیان قسمت عمدهٔ دورهٔ قرون وسطی را بنقل آثار وترجمه و تفسیر افکار و نگارش قلمی دانشوران اسلامی گذرانده و شمارهٔ کتبی را که دانشمندان اروپا در این دوره از کتب مسلمین و آثار ایشان نقل و ترجمه نمودند در حدود سیصد کتاب یا متجاوز بوده چنانکه قریب نود جلد کتاب در طب ترجمه و نقل شده که از آن جمله کتب طبی ابوعلی سینا و محمدبن زکریای رازی و دیگران بوده و نیز بالغ بر چهل کتاب در نجوم و کیمیا (شیمی) بدستیاری و کوشش بزرگان اروپا و بذل مساعی دانشمندان مغرب زمین بترجمه و نقل رسیده و مندرجات آن سرمشق کار و نمونه عمل اروپائیان گردید هم اکنون متوالیاً کتب مفیده را علمای اروپا بزبانهای مختلفه ترجمه وطبع می‌نمایند

دورهٔ تتبع و تعلیم اروپائیان

در السنه شرقی و درس زبان

بدواً این نکته را باید متذکر شد که یکنفر مستشرق در طرز تحصیل زبان شرقی و خواندن و نوشتن آن چگونه باید وقت و هم خود را مصروف نماید تا اینکه بتواند کتاب و خطوط دیگران راخوانده و از آن استفاده کند

برای هر مستشرقی ممکن نیست که در تمام احوال دروس خود را ازمعلم و استاد بیاموزد و اگر چیزی فرا گرفت فهم آنرا درست نمی‌تواند زیرا که معلم

بسیاری از اصول و معانی کلمات را ممکن است که نداند و تنها اعتماد او بروزن کلمات و تکیه او بر آن چیز هائی است که استماع نموده بنا براین مدار تعلم برای او کثرت خواندن و فهم معانی خواهد شد و او بر خود لازم میداند هر چه را که خواند معنی آنرا بفهمد

از اینجهت مستشرق درباب شناسائی زبان و نحو و صرف و دیگر قواعد واصول ادبی وتوفیق کلمه وترکیب آن ناچاراست کهزحماتی فوق‌العاده راتحمل گردد چنانکه اودرآغازخواندن نظرش درفهم موضوع ونتیجهٔ کلمات وعبارات است.در حقیقت هرمستشرقی درفهم معانی وخواندن خطوط شرقی متاعبی زیاد دیده وحاصل زحمات و اخذبعضی از نتایج مهمه او است که اورا در درجه استادان شرق شناس قرار میدهد

خاور شناسان در فهم کلمات شرقی و قرائت آن اغلب از حروف لاتین استمداد جسته کلمات را بحروف لاتینی نوشته و میخوانند و با این احوال هم ممکن است که دچار اشتباه شوند

در آغاز کار غرض اصلی اروپائیان و اهمیت و اهتمامی که در باره نقل و ترجمه کتب اسلامی بخرج میدادند همان ترجمه ونقل علوم طبیعی وفلسفی و ادب و اخلاق جهت استفاده و سرمشق بوده و میخواستند که در موقع نهضت نتایج آن را گرفته باشند ونیز اشتغالی را که دیگربار برای خود فراهم نمودند جهت تحقیق و فرا گرفتن ادبیات لغت و زبان بوده و قصد داشتند که بدینوسیله امور مذهبی و اسلوب تجارت را فرا گرفته موجبات ارتباط خودرابا دیگران فراهم نمایند و هم از این راه منابع ثروت را پیدا نموده و سرمایه علمی و صنعتی جهت خود گردآورده از تتبع وتحقیق درعلوم شرقی و پیروی آن اسباب ارجمندی وسعادت غرب راتدارک نمایند

و نیز همین کار بود که باعث اهتمام ایشان بآموختن زبان های شرقی غیر از زبان عربی از فارسی و ترکی و هندی و سریانی و عبری شده رغبت و اشتیاق آنها دراین خصوص زیاد گردید تا اینکه متدرجاً زبانهای مزبور را فرا گرفته از خواندن خطوط و آثار و کتب و اخذ صنایع وهنر آنان بهره‌ور شدند

علاوه بر این اروپائیان جهت تحقیق بعضی از اصول مذهبی ومراجعه بنصوص و تصریحات اصلی و وضع قوانین و احکام مدنی و امور اجتماعی خودناچار شدندعلوم مربوطه بقرآن مجیدرا تحصیل نموده‌و اصول زبان عبری و عربی را جهت فهم مطالب قرآن و تورات اخذ نمایند بدین لحاظ تحصیل زبان عربی و عبری را مقدمه فرا گرفتن تمام زبانهای شرق شمرده که پس از آن جهت پیشرفت امور تجارتی و طرح روابط با ایران وترك‌در تحصیل زبان فارسی وترکی‌هم‌اهتمام‌نمودند

با علل و موجبات فوق علمای یهودرا بایستی که از قدیمترین مستشرقین شمرد زیرا که در دوره قرون وسطی جمعی از دانشمندان آن قوم در علوم مختلفه و فنون متنوعه پیدا شده و خود راسر آمد و برتراز دیگران نمودند و بعد ازخروج عرب از اندلس و زوال دولت ایشان از اسپانیا آنان بنشروبسط دانش و هنرکوشیده معلومات‌خودرا بمعرض نمایش گذاشتند

در قرن پانزدهم میلادی درس زبان عبری بهترین وسیله بین تجمع مدنیت عرب و السنه اروپائی گردیده سپس تحصیل لغات و زبان یونانی در مدارس عالیه اروپا جزء دستور تحصیلات شد و دانشمندان‌در تدریس زبان یونانی برای فهم مطالب کتب یونان که ازقسطنطنیه بجانب ایشان‌حمل شده بود اقدام نمودند (این عمل بعد از دخول عثمانی بقسطنطنیه و فتح آن بدست سلطان محمد فاتح در سنه ۱۰٤۳ حصول یـافت) مردم هـم برای فهـم آن کتب ناچار شـدند که زبان یونانی را تحصیل نمایند .

زبان عبری‌که‌کلید سایر لغات سامی است برای فهم اصول مسائل مذهبی و درك مطالب لازمه دیانتی مورد اهمیت قرار گرفته اروپائیان برای فهم السنه دیگر از آن زبان کمك خواسته و در قرن پانزدهم هر عالمی که بحد کمـال رسیده و میخواست اجتهادخودرا برساند لازم بود که بزبان‌عبری هم آشنا شده وبتواند مطالب لازمه را از کتب عبری اخذ نمایدیا لااقل یك زبان‌از زبان های مهمه دیگر بداند .

از جمله کشوریکه در آن موقع بترویج زبان عبری و آموختن آن اهمیت

داده ایطالیا بود زیرا در قرن ۱۵ مردم این سر زمین با زحمتی زیاد بیاد دادن این زبان اقدام نموده اساتید و آموزگار برای تدریس زبان مزبور بدیگر کشورهای اروپا روانه علاوه بر این دربار پاپ در رم هم در همان موقع در صدد ارسال مرسلین و اعـزام مبشرین و مبلغین برآمده عده زیادی از ایشان را بمشرق زمین روانه نمودند.

مبلغین مسیحی در این مأموریت ناچار بودند که زبان عربی را فرا گرفته و برای استفاده و تکمیل اطلاعات با زبان عبری همدوش و ردیف نمایند از این راه هم اندیشه جماعت مذکور بآموختن دو زبان عربی و عبری معروف شده در واقع خاور شناسی از اینجا شروع گردید و حس کنجکاوی و تحقیق در میان مسیحیان بوجود آمده و روز بروز در صدد توسعه آن بر آمدند.

بنا بر مذکورات فوق میتوان گفت رم و واتیکان یا دربار پاپ در تشویق خاور شناسی فضیلت سبقت داشته اند چنانکه بعدها هم مطابع و چاپخانه ها برای طبع و نشر کتب عربی و فارسی ایجاد و تأسیس کرده متدرجاً کتب مهمه شرق را جمع و در کتابخانه واتیکان تمرکز دادند و آنچه را که قابل اهمیت و مورد استفاده و اقتباس بود نقل و ترجمه نموده در طبع و نشر آن مساعی جمیله بکار بردند.

در این موقع فرانسه هم از ایطالیا پیروی کرده و بدربار رم و پاپ اقتدا نمود.

فرانسوای اول (۱۵۵۳ - ۱۴۹۴) اسقف ژوشتینین ژنو را برای فرا گرفتن زبان عربی و عبری در ۱۵۱۹ وادار نموده و در ریمس باین عمل قیام کرد و همان کاری را که ایطالیا و پاپ در آغاز کار نموده بودند فرانسه هم بدان روش پیوسته مطابع عربی ایجاد و چاپخانها تأسیس نمود - ملل دیگر اروپا هم از آن پیروی کرده در این راه سعی و کوشش بسزا و زحمتی قابل ملاحظه را متحمل گردیده درمقابل نتایج مهمه گرفتند.

موضوع شرق شناسی اگر چه در اول برجال مذهبی و کشیشها و سرپرستان و اساقفه و مبلغین اختصاص داشته لیکن طولی نکشید که این عمل دانشی مستقل و علمی عمده و اساسی گردید و تنها غرض از آموختن آن فرا گرفتن زبان و تحصیل

لغات شرقي و آگهی از آداب و رسوم ملل مشرق زمین بود این دانش بتدریج جزو دستور جامعه ها و برنامه دارالفنون و دانشگاههای مهمه علمی هر جا شده در اخذ و تحصیل آن اهتمام نمودند .

مستشرقین قدیم و کارهای ایشان از آغاز شروع بکار تا آخر قرن هیجدهم و اوایل قرن ۱۹

بطوریکه قبلا نگاشته آمد دانش خاور شناسی و استشراق در اواخر قرون وسطی شروع شده و در قرن ۱۷ نضج و رسیدگی یافته متوالیاً راه کمال را طی نمود .

آربانیوس [Arbanius] در ۱۶۱۳ در لیدن نخستین کتاب اصول وقواعد دستوری (صرف و نحو) زبان عربی را انتشار داده در ۱۶۲۵ میلادی کتاب (المکین) ابن عمید وزیر معروف دورهٔ دیالمه را با ترجمه لاتینی بطبع رسانید قرآن مجید راهم بزبان لاتینی ترجمه وطبع نموددرتعقیب آن اروپائیان شرق دوست هم همین کار را در بارهٔ لغات و ادبیات زبانهای دیگر شرقي از : فارسی ـ کلدانی حبشی ـ ژاپوني ـ تبتي ـ ترکي ـ هندی بعمل آورده و هر کدام از آن ها بنوبت خود درهر زبانی که بمذاقشان شیرین آمد بنای تتبع وتحقیق را گذاشته وتدقیقات لازمه در آن زبان و دسائیر نمودند

خاور شناسی اروپائیان

ما دراینجا مجدداً برای توضیح مطلب مینگاریم که : یکی از علل وموجبات خاور شناسی اروپائیان جنگ های صلیبی وتوجهی بوده که از آن بجانب معارف و علوم شرقی معطوف گردیده ودر اثر این توجه دانشمندان مسیحی توانستند که از

پرتو دانش علمای اسلامی استضائه نموده پایه مدنیت وحضارت خود را روی این تمدن عالی قرار دهند .

از طرفی در هماوقت که پرچم اسلام هر جا در اهتزاز بوده و مسلمین بـه بیشتر بلاد وکشورهای مشرق وغرب حکومت وفرمانروائی مینمودند علمای مذهب مسیح و پاپهای آن زمان از این قوه و نیروی عجیب و پیشرفت حیرت آور متوحش شده خواستند در برابر دیانت اسلام آنهاهم مزایا و مرجحاتی جهت دیانت خود تهیه نمایند لذا پاپ **گریگورس** ۱۳ و **اربانیوس** Arbanius ۱۸ دروسی جهت تعلیم زبان شرقی ترتیب داده وخواستند که وعاظ و مبلغینی را تکمیل نموده بشرق روانه دارند تا امور ارشاد بیشتر و عمل دعوت وتبلیغ را انجام دهند محصلین سیار و مدرسه‌تقابات و نمایندگان مذهبی جزء این امور بوده

هنوز سال ۱۶۲۷ میلادی نیامده بود که مسیحیان مدرسهٔ مخصوصی بزبان شرقی تأسیس و آنرا بنام « **مدرسه ایمان** » معرفی نمودند و آن اول مدرسهٔ بود کـه برای دعوت و تبلیغ تأسیس گردید.

علت دیگر این عمل را موجبات سیاسی شمرده اند بدین معنی وقتیکه دول اروپائی از خواب جهالت بیدار شده و تمایل خود را بجانب سیاست آشکار نمودند و مرام مذهبی خودرا به مرام سیاسی و موجبات تجارتی و استعماری تبدیل نموده و کشورهای اروپا درصدد تأسیس وتشکیل مدارس السنه شرقی برآمدند وهر کدام در این باب بدیگری سبقت گرفتند .

اول کسیکه فتح این باب نمود **کلبر** Colbert وزیر لوئی چهاردهم (۱۶۱۷-۱۶۸۳) بود او نخستین کسی است که برای پیشرفت این غرض سیاسی مدرسهٔ در پاریس افتتاح نموده و بمدرسهٔ (جوانان) موسوم داشت و مقصود او یاد دادن لغات و السنه شرقی بود تـا اینکه مترجمین و دعات سیاسی تهیه نموده و تبلیغات فرانسه را در مستعمرات و در کشورهای شرقی انتشار دهند .

در این مدرسه زبان فارسی و عربی و هندی و ترکیرا تدریس مینمودند و

مدرسهٔ مزبور خدماتی پسندیده و مفید نسبت بشرق تقدیم نموده ادبیات و معارف و لغات شرقی‌را بخوبی وشایستگی یاد داده واولین کتابی را که از کتب شرقی در اروپا نشر دادند الف لیله و لیله عربی بوده پس از آن در نشر کتب فارسی کوشیده و آن را وسیله از برای فرا گرفتن و استفاده نمودن از زبان فارسی قرار دادند

موقعیکه انگلیسها هندوستان را تحت استعمار در آورده و درحدود و ثغور این کشور پهناور نفوذ یافتند آنان‌احتیاجی زیاد بیاد گرفتن و خواندن لغات و زبان‌آنجا پیدا کرده وخواستندتاباحوال‌مردم‌آن‌سرزمین‌آگاه‌شوندلذا پرده‌ازرخساربسیاری‌ازلغات قدیمه از بین رفته و پرا کندهٔ آن بر داشته زبـان سانسکریت و اسرار دیانت بود او مذهب براهمه را معلوم و مکشوف نمودند.

دانش خاور شناسی نوترین‌جامه خودرا جز در اواخر قرن هیجدهم‌میلادی بتن‌نپوشیده ودراین‌وقت بسیاری ازلغات معدوم شده‌و نابود راماننده‌لغت پهلوی و زبان زند کشف نمودند و این اکتشافات توسط دانشمند علوم آثاری و شرق شناس‌مشهور (**انکتیل‌روبرت**) انجام گرفت

در آغاز قرن ۱۹ میلادی انقلاب‌عجیبی دردانش خاور شناسی بظهوررسید و آن وقتی بود که رازهای نهانی واسرارو رموز باستانی مصربدست عالم آثاری معروف (**هامپولیون**) مکشوف گردید و بعد از آن زبان آشوری که هزار ها سال مطموس و متروك شده بود مجدداً اظهار وجود نمود.

حکومت های اروپا از همانوقت مبـالغی گزاف برای تحقیقات علمی و کاوشهای آثار تاریخی مصرف نموده هیئت های اکتشافی علمی برای بحث و تحقیق بجانب کشورهای‌شرقی‌ودرس احوال آنها اعزام‌وروانه گردیدندوبسیاری از آثارمندرسه و مطموس را که بسالیان دراز زیر خاك مانده و نام و نشانی از آنها نبود آشکار کرده معالم پیشنیان و مآثر بـاستانی آنانـ را دیگر بار بین مردم این زمان نمو دار و عیانـ گردانیدند.

اروپائیان توجهی زیاد و عنایتی مخصوص نسبت بجستجو و تحقیق آثار قدیمه و جمع اشیاء نفیسه نموده و میخواستند که حتی الامکان از آنها بدست آورده و بمعرض نمایش گذارند یا بواسطهٔ عمل حفاری اطلاعاتی تحصیل نموده و در مورد استفاده بیاورند برای این حکومت ها مدارسی خاصه بود وجمعیت و انجمن های عدیده تشکیل گردید که سالیانه ملیون ها لیره جهت بدست آوردن کتب قدیمه یا آثار باستانی و زبان های مرده و متروك یا زنده و معمول مانند زبان فارسی کنونی و عربی و ترکی وغیره مصروف مینمودند.

امروزه در پاریس و شهرهای دیگر مرکزی و غیر مرکزی کشور اروپا دانشگاههای مهمه و آموزشگاههای عالیه ایست که آنها کعبه آمال و قبلهٔ مقصود مستشرقین بوده و در این مؤسسات السنه حیه و باستانی شرقی تدریس میشود ـ من جمله آموزشگاه (کلژ دوفرانس) بنگاهی است که خاور شناسان زیادی را بیرون داده و استادانی عالیمقام و دانشمند از آن فارغ التحصیل شده اند که زبانهای شرقی را تدریس مینمایند و همواره پولهای زیاده بی اندازه برای خدمت بدانش و فائده عالم بشریت خرج میشود و مدرسه زبانهای زنده که امروزه از بزرگترین مدارس خاور شناسی گیتی بوده مدتها است که در پاریس دائر و بر پا و مورد استفاده دانشجویان مردم دنیا است.

دانش خاور شناسی دانشمندانی را استخدام نموده و بکار واداشت که سرمایه زندگانی خود را تمامی در راه اکتشافات و کشف نقاب از رموز و اسرار شرق و آگاهی یادگار ملل قدیمه مصروف داشته جهت انجام این خدمات جان فشانی میکنند و در دنیا خدمتهائی نموده اند که تاریخ شرح آن را با خطوط بر جسته طلائی در صفحات خود جا داده.

شامپولیون در شهر رشید (یکی از شهر های مصر) بالاترین عمل برجسته یك نفر عالم آثاری را انجام داده ـ فلوبرت ـ هانری رونلس ـ هنیکس و دیگران از علمای آثاری کسانی هستند که بامور حفاری حدود عراق (بین النهرین) و قسمت

کلدان و بابل قیام نموده اند و عملیات هر کدام در مورد خود نشر وانتشار یافته‌است.

این اشخاص بواسطه دانش زیاد و اطلاعات کافی و فضیلت و معلومات‌آثاری خود بزبان آشوری اطلاع یافته و رموز و دقایق آن را حل نمودند

مستر بورنوف وجمس وار و مستر مولر و (لاسن) ازاشخاصی هستند که بتمدن هند خدمت نموده و بزبان قدیم ولغات باستانی آنجا آگاه شده زبان سانسکریت را خوانده و یاد داده اند

وسانیلاس جولین از جمله دانشمندانی است که بآثار چینی مطلع گردیده و دانشمند بزرك (انکتیل دوبرت) کسی است که بلغت زند و پهلوی باستانی در فارس اطلاع یافته و تمام آنها از دانشمندان خاور شناس قرن نوزدهم اند.

دولت ایطالیا بواسطه تماس زیاد که بعرب و اسلام داشته قبل از سایر دول و ملل اروپائی دولت عرب و اسلام را شناخته و خود را بملتی تجارتی که صاحب جنبش اقتصادی در سواحل و قسمت های ناشناخت عربستان است معرفی نموده علاوه بر همه ملت مزبور ملتی مذهبی بوده و موقعیتی عالی را همواره در عالم از جنبهٔ دیانتی داشته چنانکه دائماً رم مرجع عمومی تمام مسیحیان و نصارای دنیا بشمار آمده با این وصف بعید نیست که ملت ایطالیا قبل ازدیگران در تحقیق حالات ملل شرقی و لغات و السنه آنها شروع نموده باشد

میتوان گفت که ملت ایطالیا اول ملتی است که باب خاور شناسی واستشراق را بروی اروپائیان باز نموده و مدارسی مخصوص برای پیشرفت و بسط و توسعهٔ این دانش بنا کرده و تمام توجه خود را در این راه مخصوص زبان عربی و علوم و معارف اسلامی داشته

ایطالیا طرفدار و کمك کار نهضت خاور شناسی شده و مساعدت وهمراهی او در این باب بحد کمال رسیده و مقصود آن کثرت تماس وجلب استفاده از دانش و علوم اسلامی بود :

موقعیکه خورشید فن چاپ طلوع نمود ، و فن مزبور توسط گوتنامبرگ

Ceyutenberg اختراع شد (۱۳۹۷-۱۴۶۸) ودنیای دانش وعلوم بنور آن منور گردید ملت ایطالیا جلوتر ازهمه ملل بطبع و نشر کتب شرقی اهتمام نموده اولین بار کتاب « قانون ابن سینا » بدستیاری ایشان در اروپا بطبع رسید .

هنوز برای خانواده میدسی و بعضی خاندان دیگر مزایا و فضیلتی زیاد ازجهه دستیاری و کمك بنهضت استشراقی عربی اسلامی است .

چاپخانه های اروپا از آغاز پیدایش خود تا کنون بسیاری از کتب شرقی مخصوصاً کتب عربی‌را بطبع رسانیده و این مؤسسات خیریه ضمن سایر مفاخر قرن بیستم بنوبت خودگوی افتخاررا ربوده اند .

اخیراً مطابع لیدن هلند - اکسفرد - لیزیك - رم وغیره در اروپا بچاپ کتاب های شرقی و نشر آن اهتمامی زیاد نموده‌ودر حقیقت دلیل و هادی ما بجانب شناختن آثار و مفاخر علمی نیاکان اسلامی مـا از تمدن و حضارت یا ترتیب دانشی وتقدم مادی ومعنوی گردیده و همیشه این چاپخانه ها در امور پسندیده و عملیات خیریه خود تا کنون ادامه داده اند از جمله کار عمده ایشان که از روی حقیقت میوهٔ وثمرهٔ تمدن غرب‌است بنگاه (مجله دائرة المعارف اسلامی) صادرهٔلیدن‌میباشد که مرکز مذکور دارای بهترین کتابخانه و حاوی آثار مدنیت اسلامی وتمدن عربی و ثقافت مسلمین است ومجلات آسیائی فرانسه - آلمـان - امریکا - انگلیس و غیره هم‌همیشه از معارف وعلوم و تمدن و آثارشرق بسط‌اخبار و نشرافکار می نمایند

ازغرایب‌امر آنکه کتب مطبوعه درچاپخانه های ملی و مطابع اروپـا و امریکا چندین برابر زیادتراز آنهائیست که درتمام‌کشورهای‌اسلامی یا شرقی‌بطبع میرسد واین خود دلیل است‌که توجه و میل اروپائیها بمعارف اسلامی زیادتر از توجه ما برآنست

فرانسویها پیش قدم‌تر از سایر ملل در بارهٔ تأسیس مدارس خاور شناسی بطرز واسلوب علمی‌جدیدبوده و آنها اول کسانی هستندکه‌سنگ اول‌مدرسه (معارف‌شرقی) را گذاشته اند که آن (مدرسه جوانان) است‌که قبلا ذکر آن بمیان آمد ـ پس از آن (مدرسهٔ زبانهای زنده و قدیم) است که امروزه اولین مدرسهٔ این قبیل از

مدارس دنیا است واین وقتی است که ماهلندرا ازقسمت مزبور استثنا کنیم که انجمن علمی باتاویا را در سال ۱۷۷۸ میلادی جهت انجام این منظور تشکیل نموده ولی وضعیت این انجمن بطوری نبوده که عنوان مدرسه بر آن اطلاق شود و نیز هلنداول کشوری است که کتب زیادی از عربی وفارسی در آنجاطبع شده و چاپخانه مخصوص باین حروف‌در لیدن تأسیس گردیده .

متدرجاً خاورشناسی سیاسی‌دراروپا بروز نموده واهمیتی زیاد پیدا کرد بویژه موقعیکه اندیشه استعمار طلبی در دماغ طالبین آن‌جا گرفته واین فکر بین سیاسیین اروپا پدیدار گردید سیاسین غرب اصل سیاسی دانش مذکوررا وسیله پیشرفت مقصود خود قرار داده وانجمنهائی چند برای اجرای این منظور تشکیل نمودند و دراثرآن چرخهای امور بکار افتاد (نیمه قرن ۱۶) سپس جستجو و تحقیق و بحث و تدریس احوال واوضاع بصورت دقیقی جلوه‌گرشده تا اینکه اروپائیان بوسیلهٔ آن بتوانندغرض سیاسی خودرا انجام دهند.

قدیمی ترین انجمن مجمع علوم و فنون هلند بود که در جاوه تشکیل شده ۱۷۷۸ وبعد از آن انجمن باتاویا در ۱۷۸۰ تشکیل گردیده سپس انجمن‌آسیائی بنگاله مولود ۱۸۸٤ است و انجمن آسیائی بمبئی‌که مولود ۱۸۰۵ بوده .

تمام انجمن هائیکه درکشورهای‌شرقی(آسیا) تشکیل‌شده‌جهت اجرای مقاصد سیاسی بود که بدان اشاره رفت و انجمن هائی هم در برابر آن از ۱۸۲۲ ببعد در اروپا تشکیل یافت که از همه مهمتر انجمن پاریس در تحت تأسیس دساسی معروف بوده سپس انجمن افریقای جنوبی ـ انجمن تورات و آثار ـ انجمن بودا ـ انجمن آسیای وسطی ـ انجمن چینی ـ انجمن آثارمصری ـ انجمن ژاپونی ـ انجمن‌فارسی (ایرانی) ـ انجمن دولتی آسیا تمام انجمن های مذکور از طرف انگلیس ها تشکیل گردید ؛

در قرن نوزدهم مستشرقینی عالی مقام پیدا شدند که قسمت عمده روزگارخود را در بحث علوم و آثار شرقی و اکتشافات مربوطه بآن مصروف نموده و اظهار

خدمت کردند که اسامی - **وستفلد - هانری رنلسن - دیمك - فلوگل - کلابرت - اتکیل روبرت جونس - موهل - دریدا - کوئوالد - دیکلسن - نورنمبرك خانیکوف** دانشمندان بزرك انگلستان - آلمان - فرانسه - سوئد - دانمارك وسایر کشور های متمدنه از آنجمله بوده‌اند

دانشمندان خاورشناس قرن بیستم راتعدادی زیاد است که ضبط آنها بتمامی ممکن نیست و مجلداتی لازم دارد که اسامی و شرح حال و ذکر عملیات و خدمات ایشان نگاشته آید ولی اشخاص معروف ومهم آنها: **گیبدی - بروکلمان - براون - گولد ذیهر - نیکلسن - موسل هرگرونی - دگویه - هالیثی - اولدنبرك** وغیره می باشند.

اینها هر کدام مانند ستاره های درخشان در آسمان دانش خاور شناسی نور داده و تجلی نموده اند و عمده بحث و تحقیق ایشان در زبان فارسی و عربی و ادبیات آن بوده و مابین ایشان کسانی هستند که هر یك زیاده از ده جلد کتاب در اینباب تألیف نموده و بعضی کتب مزبور را از عربی یافارسی بزبان خود ترجمه کرده یا شرح نوشته اند.

امریکائیها و خاور شناسی

امریکائیها با اینکه پس افتاده تر از دیگران در دانش خاور شناسی بوده اند معذلك وقتیکه متوجه محسنات این علم شده در طلب آن بنوبت خود جنبشی شگفت نموده و امروزه آنها در این راه کوششی زیاد و مساعی فوق العاده دارند چنانکه **واشنگتن** انجمنهای عدیده برای پیشرفت این عمل تشکیل گردیده و بین ایشان عده زیادی طالب این دانش و اطلاع شده و با اروپا رقابت و همسری مینمایند.

ولی مهم ترین خاور شناسان امروزی اول مستشرقین آلمان و هلند است و بعد از آن انگلیس و فرانسه خواهد بود علمای آلمان و هلند قویترین دانشوران شرق‌شناس بقلم رفته و در نطق عربی و فارسی و گفتار با این دو زبان از دیگران

توانائرند مجله مشهور مستشرقین آلمان از حیث مطالب و خبر و مزایا بزرگترین مجله خاور شناسان اروپا بشمار میرود.

کنگرهٔ مستشرقین از آغاز تشکیل تا کنون

عادت علمای خاور شناس بر این جاری شده که هر ساله کنگرهٔ عمومی دائر نموده و در آنجا نمایندگانی از تمام دول که تماس و اصطکاك با دانش خاور شناسی و استشراق دارند جمع میشوند ر در امور علمی و ادبی شرق تبادل افکار و اظهار نظر مینمایند این کنگره از دیر زمانی تا کنون دائر بوده و اولین کنگره علمی که برای انجام عمل خاور شناسی تشکیل شد کنگره ۱۸۷۳ پاریس بود که در آن دانشمندان آگاه و خبیر و علمای بخرد و منورالفکر وجامع از تمام جهات جمع آمده پس از آن کنگره دوم در ۱۸۷٦ در لندن و کنگره سوم در ۱۸۷۷ در پطروگراد و ٤ در ۱۸۷۸ در فلرانس و ٥ در ۱۸۸۱ در برلن و ٦ دو ۱۸۸۲ در لیدن و ۷ در ۱۸۸٦ در وین و کنگرهٔ ۸ در ۱۸۸۹ در استکهلم و کنگره نهم در ۱۸۹۲ در لندن و دهم در ۱۸۹٤ در ژنو و یازدهم در ۱۸۹۷ در پاریس و دوازدهم در ۱۸۹۹ در رم و سیزدهم در هامبورك ۱۹۰۲ و ١٤ در ۱۹۰٥ در الجزایر و ۱٥ در کوپنهاك و ۱٦ در ۱۹۱۲ در اتن و ۱۷ در اکسفرد و بدینگونه تا کنون هر ساله کنگره و جلسات آنها ادامه یافته و بعضی از نمایندگان شرقی هم در این کنگره های علمی از ترکیه و مصر و غیره شرکت نموده اند

کنگره هیجدهم آن بود که بعد از صلح بین‌الملل تشکیل شده و نمایندگان متفقین : انگلیس و فرانسه و روس و ایطالیا در آن حاضر نشدند و در اینجا موجبات اضطراری که اهم آن پیش آمد جنك عمومی بود بین روابط کنگره ها مانع گردید و کنگره هفدهم بریاست ماکدونالد انگلیسی تحت نظر رئیس جامعه اکسفرد تشکیل شده ولی نتوانست بواسطه جنك و کدورت هوای سیاسی وظیفه خود را انجام دهد.

کنگره ۹ آخرین جلسه مستشرقین بود که از ۲۳ الی ۲۹ سپتامبر ۱۹۳۵ در رم تشکیل شده و در این جلسه آقای تقی‌زاده از طرف دولت شاهنشاهی ایران عنوان نمایندگی داشته و در جلسه حاضر گردید و بزودی در این سال ۱۹۳۸ کنگرهٔ ۲۰ مستشرقین تشکیل خواهد شد.

خاور شناسان و تشکیل انجمن ها

قدیمی ترین مستشرقیکه بخیال فرا گرفتن و شناسائی اصول و قواعد زبان عربی بر آمده **پوکوك** « Pocock » **ودربلو** « D.Herblot » جانشین او است که در ضمن این کتاب نام و گزارش خدمات آندو نگاشته خواهد شد و نیز (**ریسکی** Reiske و دانشمند همزمان وی **توماس کارلیل** انگلیسی معروف است «T.Carlyle» که پروفسور واستاد زبان عربی دردانشگاه کمبریج بوده هم از آنجمله **وایت** « White» اسکفردی و **دمبای** « Dombay» اطریشی و **نیبوهرالد** « Nibo Hralde» آلمانی و **سوزا** « Souza» پرتغالی و **روزاریو** « Rozario » ایطالیائی‌رابایدشمرد مخصوصاً مستشرق اخیرخودرا با آثار صقلیه (جزیرهٔ سیسیل) مشغول نموده و از آثار و معالم اسلامی آنجا تحقیقات لازمه بعمل آورده.

کسی نمیتواند منکر فضیلت و مزایای ایشان بشود **دوزی** Dozi هلندی و **گیب** C gibbe انگلیسی و **نیکلسن** Nicholson انگلیسی و **دیسلان** Deselane فرانسوی از آنها هستند و **توماس ارنولد** Arnold هلندی دانشمندانی میباشند که حیات خودرا برای بحث در امور ملل اسلامی وقف و مآثر و مفاخر شرق را در ادوار مختلفه تحت تحقیق آورده در نشر آن صرف وقت و بذل مساعی نموده اند.

زحمات هریك از این خاور شناسان درمورد خود قابل اهمیت و تقدیر شده و اکتشافات ایشان در هرباب سزاوار تمجید و تکریم است.

خلاصه در اواسط قرن هیجدهم افکار عمومی بجانب خاور شناسی متوجه و احساسات ایشان بطرف تصرفات ادبی ادبیات مشرق زمین گرائیده و تمایل آنها بمراتب بیش‌از پیش گردید هنوز این قرن باخر نرسیده بود که فرانسویها مخصوصاً در

این راه مساعی خودرا بحد کمال رسانیده و کتب شرقی را درمخازن و کتابخانه های پاریس جمع آوری کرده ومدرسهٔ زبان های زنده شرقی‌را در ۱۷۹۵ تأسیس نمودند فرانسه دراوایل قرن ۱۹ فرودگاه ومرکز توجه محصلین علوم شرقی شده دانش آموزان بسیاری از آلمان و اتریش و ایتالیا و سوئد و سایر نقاط برای فرا گرفتن معلومات شرقی از سیلوستر دساسی (Sylvestre de Sacy) بطرف پاریس توجه کرده بالنهایت شوق و ذوق در اخذ این دانش مبادرت نمودند و بیشتر خاور شناسان که درنیمهٔ اول این قرن بمرتبه کمال رسیده اند از شاگردان این مدرسه و تربیت شدگان دساسی بشمار میروند .

در این بین دولت روسیه هم باین خیال افتاد با ارتباط سیاسی و تجارتی که نسبت بشرق داشت مردم را در فرا گرفتن السنه شرقی تشویق نماید لذا تزار روس اساتیدی متخصص در این فن از فرانسه خواسته و در صدد برآمد که در پطروگراد مدرسهٔ مانند مدرسهٔ فرانسه جهت تعلیم زبان ملل شرقی تأسیس نماید .

در اوایل قرن ۱۹ دراروپا هیئت و انجمنهائی بنام انجمن شرقی تشکیل گردیده و علاوه براین **انجمن آسیائی پاریس** نیز ازطرف فرانسویها در ۱۸۲۲ تشکیل شد و مؤسس آن شیخ المستشرقین دانشمند علوم آثاری سیلوستر د ساسی بوده

انگلیس هاهم در این بین از فرانسویان تقلید نموده و در ۱۸۲۳ انجمنی به این نام تشکیل دادند آنهاهم باروابط خاصی که بشرق داشتند میخواستند که مانندایشان استفاده های مادی واستفاده های معنوی هم نموده باشند لذا بیشتر از دیگران دراین باب بذل مساعی نمودند و وسائلی برای پیشرفت آن اتخاذ کردند .

آلمان‌ها نیز در سال ۱۸٤٤ دست باین کارزده انجمنی تشکیل دادند ودرجمع و نشر کتب شرقی از هرگونه ادب وفنون و ترجمه آن بزبان آلمانی اهتمام نمودند

گذشته ازاین هرانجمنی برای خود مجله ترتیب داده وعملیات اعضای انجمن را که دراین راه انجام میگرفت ضمن صفحات مجله انتشار میدادند اکنون مجموعه وسالنامه‌های هر مجله مجلداتی زیاد بزرگ و سودمند گردیده و محتویات آن خلاصه

عملیات مستشرقین است زحماتی که افراد هر انجمن از آغاز پیدایش خود تا کنون انجام نموده و خدماتی که در بارهٔ السنهٔ شرقی و ادبیات بجا آورده محتوی و متضمن است و مجلات مزبور هنوز هم مرتباً انتشار می یابد .

انجمن های اسیائی

بطوریکه مذکور گردید برای تتبع و تحقیق زبان ملل شرقی و دقت و تدقیق در آثار ادبی ودانشی مشرق زمین ازطرف دانشمندان غرب مجامع وانجمنهائی درست شده . بحث و کاوش و کنکاش و تعقیب زیادی بعمل آمده و در هر جا انجمنها و هیئتی تشکیل گردید .

قدیمی ترین انجمن آسیائی انجمن باتاویا پای تخت جاوهٔ هندوستان بود که در سال ۱۷۸۱ تشکیل شده و بر تمام انجمن ها پیشی دارد و پس ازآن انجمن آسیائی بنکالی بوده که مؤسس آن سردوویلیام جونس است که آنرا در سال ۱۷۸٤ در کلکته تشکیل داده و مرام و مقصود انجمن را در بارهٔ « بحث در تاریخ آسای طبیعی و سیاسی و آثار صنایع و علوم و ادبیات » نمود .

انجمن آسیائی بنکالی خلاصهٔ تحقیقات و حاصل اطلاعات خود را در چند مجله انتشار داد وجلد اول آن در سال ۱۷۸۸ و آخرین جلدش در سال ۱۸۳۶ انتشار پذیرفت .

علاوه بر این مجله دیگری موسوم بمجله انجمن آسیائی بنکاله بوجود آمد که شماره اول آن در ۱۸۳۲ انتشار یافته وتا کنون هم مرتباً شماره های متوالی آن انتشار می یابد .

در سال ۱۸۰٤ انجمنی بنام انجمن ادبی آسیا در بمبئی تحت ریاست سرجیمس ماکنستوس تشکیل شده و نیز انجمنی بمانند آن در سال ۱۸٤٥ در مدرس بوجود آمد و بعداز آن انجمنها های دیگری در جهات مختلفه هندوچین

پیدا شده که از انجمله انجمن سیلان و انجمن شانگهای میباشد .

انجمن اسیائی انگلستان

قبلاً هم اشاره شد که در ۱۸۲۳ انگلیس ها انجمنی آسیائی تشکیل دادند اینك توضیحاً می نگارد که انجمن آسیائی دولتی انگلستان در سال مذکور تشکیل شده و نام آنرا بانگلیسی :

The Royal Asiatic Society for Gyreat Britain and Irland .

نامیدند — سال بعد امریه دولت برای ابقای این انجمن صدور یافته و در ۱۸۲۸ بودجهٔ معینی برای ترجمه کتب و مولفات شرقی موسوم به Oriental Translation Fund (بنگاه ترجمه و نقل شرقی) تخصیص دادند

انجمن مذکور بترجمه و نقل مؤلفات و کتب و آثار شرقی و طبع و نشر آن مبادرت نموده نشریات این انجمن در مدت ۳۷ سال بالغ بصد مجله گردید و اکنون هم با کمال جدیت اوقات وهمت اعضای آن بدین کار مصروف میشود .

انجمن آسیائی انگلستان در سال ۱۸۳٤ مجلهٔ تأسیس نموده که هر سه ماه یکمرتبه شماره از آن در مجلدی ضخیم انتشار میبابد قسمتی از خلاصهٔ تحقیقات انجمن هم در این سال منتشر گردید که تمامی موضوع آن روی قضایای شرقی و گذارش هندی و چینی و فنیقی و آشوری و غیره انگاشته شده بود

انجمن آسیائی انگلستان در سایر نواحی هندوستان وچین شعب و فروعی برای خود ترتیب داده و آنها هم مانند انجمن اصلی مرام و مقصود خود رابتتبع و تحقیق و نشر آثار و مولفات شرقی گذرانده بنام خاور شناسان خدمات مهمی رابدنیای دانش تقدیم مینمایند .

ناپلئون بناپارت و اهتمام او در شناسائی آثار شرقی

ناپلئون بناپارت (Napoléon Bonaparte) (۱۸۲۱ — ۱۷۶۹) بنوبت خود ـ در ترویج و پیشرفت ادبیات اسلامی وشناسائی زبان شرقی درفرانسه عاملی مؤثر بوده .

این فاتح بزرگ هنگامی که بمصر رفت در آنجا آثاری از خود بیادگار گذاشته و در مراجعت از مصر بفرانسه هم در این باب بیشتر اهمیت داده و مردمی را بعمل شرق شناسی و اکتشاف خواندن خطوط مصری و شرقی وادار نمود .

از جمله رجال هنر و همفکران بزرگ و نامی او در پیشرفت این مقصود شامپولیون فرانسوی بود Jean François Champollion (۱۸۳۲ ـ ۱۷۹۰) بوده که رموز و اسرارقلم مصری وحروف قدیمه و رسم الخط معروف به هیروگلیف (Hierogliphe) را کشف نموده و بواسطه انجام این خدمت مهم توجه عموم را بجانب شرق و ادبیات و تاریخ آن معطوف گردانیده دول اروپائی و اشخاص علاقمند باین قسمت متدرجاً در صدد بر آمده جهت پیشرفت کار مردمی را بحفاری و کاوش آثار تاریخی و خرابه شهر های قدیمهٔ وادار نموده در دست آوردن گذارش و اخبار و تواریخ ورسوم دول و ملل مصر وبابل وآشور وکلده وفنیقیه وایران در نقاط مهمه تاریخی آن مانند تخت جمشید و شوش وخرابه های ری وهمدان و نهاوند و دامغان مساعی زیاد بخرج دادند

دراثر این عملیات بسیاری از ندانسته های تاریخی آشکار و هویدا شده اغلاط واشتباه تاریخ بواسطه کشفیات مزبور تصحیح گردید علاوه براطلاعات عمده قدیمی قبل از میلاد اطلاعاتی جدید راجع بمسائل تاریخی بعد از میلاد مخصوصاً در قسمت تاریخ ادوار اسلامی بدست آمده وکتب جدیدی روی اطلاعات مزبور با اسناد و

مدارك معتبره تاریخی تدوین شده اشتباهات تاریخ بحد امکان مرتفع گردید .

در آغاز قرن نوزدهم مستشرقین با دبیات و علوم شرقی مخصوصاً بزبان عربی اهمیت زیادتر داده و اهتمام ایشان در نشر و ترویج مآثر علمی و ادبی شرق ونقل و ترجمه یا تحصیل و تدریس آن زیاد شد و در بین آنها اشخاصی پیدا شدند . که هرکدام ذوق و سلیقه خاصی از خود بروز داده و در زبانی از زبانهای شرقی‌روی مذاق خود بتتبع و تحقیق گرائیدند و ازهمه مهمتر مستشرقین مغرب بودند که بلغت و زبان عربی اشتغال گزیده و چون علوم و فنون و حکمت و فلسفه و بیشتر ادبیات باین زبان بود در فراگرفتن و آموختن آن بیشتر اهتمام نموده و عملیات ایشان‌روی مقاصدی چند که اهم آنها موضوعات ذیل بود انجام گرفت :

۱ ـ نشر کتبی که بزبان عربی نگاشته و تألیف شده ـ ۲ ترجمه کتب مزبور بزبان خودیا نقل آن بـا تحقیقات و تتبع در احوال مؤلفین و مصنفین ـ ۳ تألیف و تصنیف از ادبیات و زبان عربی و فارسی وسایر زبان شرقی نزبان خود ٤ ـ تهیه و تدوین فهرست وطبع وتصحیح کتب موافق سلیقه وذوق عصری بعضی از مستشرقین تنها غرض خودرا روی یکی از این امور مذکور انجام داده وبرخی بین یکی یا دو چیز از آن یاهمه امورجمع نموده اند مثلا **دساسی وکاترمیر** و معاصرین اودرنیمه اول قرن نوزدهم یك رشته تحقیقات کرده و بعد از او دیگران و همکارانش تتبع و تحقیقات دیگری را انجام داده اند چنانکه نوابغ مستشرقین از نیمه قرن نوزدهم تاکنون اموری مهم وقابل تقدیر را بمورد اجرا گذاشته و دراین‌راه مساعی جمیله بکار برده و مقاصد بزرگتری را پیشرفت داده در مدارك آثار و طبع و نشر و ترجمه و نقل زیادتر از پیشینیان اهتمام نموده اند .

خاور شناسان درقسمت‌اخیر بسیاری ازمباحث علمی خودرا بوضع فهرست‌های مهمه و تألیف فرهنگ های مفیده در علوم مختلفه و فنون شرقی قرار داده و غرض ایشان آسـان نمودن راه کشف‌و تحقیق و تقلیل مدت مراجعه و تسهیل کسب معلومات هرگونه اطلاعات بوده تاهرکس بتواند هرچه‌را بخواهد درمؤلفات و مصنفات مختلفه بسهولت پیدا نماید ؛

مخصوصاً در قرن اخیر علمای مذکور در قسمت علوم و فنون و شرح حال علما و ادبا زحمت‌ها کشیده ودائرة المعارف های اختصاصی اسلامی و شرقی کرا بها و نافع تألیف و تدوین نموده اند.

از جمله کار مهم ایشان جمع آوری احادیث نبوی است که آنها در چهاردهٔ مرجع از مراجع اهل سنت بوده مستشرقین آنرا فهرست کرده و طریقه کشف وحل را معلوم و طرز بدست آوردن هرحدیثی را سهل نموده و از جمله فهرست ها برای قرآن مجید ترتیب داده و کشف الایات ها تنظیم نموده اندکه هرکدام درمورد خود فوق العاده با اهمیت واز خدمات ذی قیمت است.

دائرة المعارف اسلامی لیدن که حاصل مساعی و رنج دست و نتیجه افکاروفدا کاری نه نفرازمشاهیرمستشرقین؛ **ونسك** A.J.Wensinck **هوتسما**هلندی M. Th. Houtsma **وارنولد** T.W.Arnold **هفلنج و باسیه** Henri Basset و **پرو ونسال** Levi Proençal **شاده** A Schaade **هارتمان** Hartmann آلمانی **کیب** Gyibbe است و آنها در نوبت خود بهترین خدمت را بمعارف و دانش اسلامی تقدیم نموده اند جزء این خدمات است.

خاور شناسان شرق دوست تنها در علوم و معارف شرقی این خدمات را انجام داده بلکه در هنر و فنون اساتید شرق و هنرو ران این سر زمین تتبعات و تحقیقاتی شایان نموده در نقاشی و صنایع ظریفه و معماری و حجاری و مجسمه سازی ودیگر هنرهای شرقی تحقیقاتی عمیق بجا آورده و در هر قسمت کتابها نوشته و مؤلفاتی ترتیب داده و کلکسین (مجموعه) ها از عملیات یدی و آثار هنری نقاشان و خطاطین و مصورین جمع آورده و هر کدام را نسبت بزمان و موقع خود طبقه بندی نموده اند.

زحمات **هرتسفلد** Herzfeld و **گدار** Godard **ومارتن** Martin و **کوهنل** Kühnel **وسار** Sarre **و دیماند** Dimand **و ساکسیان** Saksian **وارنولد** Arnold **وپزارد** Pézard و **ویت** Wiet در مورد تشخیص صنایع و فنون شرق

مخصوصاً در باره نقاشی ایران زیاده قابل تقدیر و تقدیس است و نمونه از تتبعات و زحمات ایشان را میتوان از کتاب (**تاریخ نقاشی درایران**) ترجمه و اقتباس نگارنده از کتاب « **التصویر فی الاسلام عندالفرس** » دکتر زکی محمد حسن مصری بدست آورده و ملتفت شد.

نگارندهٔ در این کتاب فرهنگ علاوه برشرح‌حال خاور شناسان مغرب زمین تراجم مختصر یا مفصل عده زیادی از علما و متتبعین و ناشرین کتب و دانشمندان علم الاثار (آرکئولژی) و جهان گردانی‌که برای گردش و اکتشاف یاجهت بدست آوردن آثار باستان و تحقیقات تاریخی ملل شرق بآسیا و مشرق زمین آمده دراین کتاب نام برده و از کتب و تواریخ شمهٔ ازگزارش هرکدام‌را باندازه ایکه توانسته بدست آورده و در این مجموعه در ردیف نام **خاور شناسان** بترتیب حروف الفبای لاتین تدوین نموده و بقدر امکان تراجم آنان را در ضمن نام هریک گنجانیده است تااین کتاب بیشتر مفید آید.

بدیهی است که دراین باب بیشتر نظر متوجه میهن عزیز خود ایران بوده و مستشرقینی را که نسبت بمیهن‌ما وآثار و کتب این‌سرزمین تحقیقاتی نموده یا در باره مؤلفات و مآثر ادبی و تاریخی‌ادبا وشعرای ایران‌خدماتی‌کرده یا نسبت بآثار علمی و نتایج افکار دانایان و بزرگان ما کاری‌را انجام داده یا در اوضاع جغرافیائی این‌کشور چیزی نوشته یا در تاریخ گذشته و باستانی ایران زمین تتبع و تصفحی کرده مورد مطالعه قرارداده و درشرح زحمات و خدمات ایشان مبادرت نموده وآنها را بمردم ایران و هموطنان عزیز خود معرفی کرده و بدین واسطه ما در اینجا دو مقصد عمده‌را انجام خواهیم داد:

اولا عده کثیری از دانشمندان مغرب زمین و اهمیت دهندگان بزبان‌وآثار اسلامی و ادبیات شرق و ایران را بهموطنان خود معرفی نموده و ثانیاً بهم کیشان خود مینمایانیم که دیگران تاچه اندازه بآثار گذشتگان و اسلاف ما اهمیت داده و زبان و ادبیات و بزرگان مارا احترام میگذارند تا در نتیجه از این‌راه درخاطر ایشان

جوششی پیدا شده و ازوجود آنها جنبش و کوششی بروز نماید و بدینگونه نسبت ببزرگان و پیشقدمان خود بی اعتنا نمانده و آنها هم مانند دیگران بپاس احترام گذشتگان و حفظ و ترویج آثار علمی و ادبی و تاریخی آنان اهتمام نمایند.

درخاتمه متذکرمیشود قسمتی که مربوط بایران وایران شناسان است دراین مجموعه بیشتر نسبت باشخاصی متوجه است که ازدورهٔ تهاجم و استیلای مغول باین سر زمین آمدو شد نموده اند

این نکته پرواضح است که اروپائیان از آن زمان ببعد مخصوصاً دردورهٔ صفویه تا کنون توجهی خاص بایران زمین پیدا نموده و با ما بنای روابط و آمد شد را گذاشته و ضمناً بفکر شناسائی مشرق افتاده و دانشمندان اروپا از همانوقت داخل تحقیقات گردیده سیاحان و مکتشفینی متوالیاً بجانب شرق اعزام داشته و آنها سفر نامه هائی ترتیب داده و گزارش سیاحت و مشاهدات یا مطالعات خود راتدوین نموده و بمورد و طبع و انتشار گذاشته اند.

خلاصه نتیجه زحمت و تقدیر مستشرقین است که از قرن ۱۹ ببعد افکار مردم غرب و پیروان مذهب مسیح نسبت بشرق تغییر نموده اندیشه و اوهام سوئی را که سالها از طرف کشیشان و رهبانان پیشین در خاطر عوام جا گرفته و در وجودایشان تزریق شده بود مخصوصاً نسبت باسلام و مسلمین و پیشوایان و دانایان شرق بدبین بودند بواسطه ترجمه و طبع و نشر و ترویج این کتب و آثار و ادبیات و افکار آن اندیشه ها تبدیل شده و اکنون غربیها بانظر خوش بینی تمام این ادبیات و آثار را حسن استقبال میتمایند

و نیز این نکته را متذکر میگردد که غرض اصلی نگارنده اصولاً تاریخ نویسی نبوده بلکه منظور ترتیب فهرست مخصوصی برای شناسائی و ذکر خلاصه عملیات خاور شناسان و خدمتگذاران بآثار ادبیات شرقی است و روی این مقصود از هرجا که توانسته اسامی و شرح کار های آنان را تهیه و جمع آوری نموده ودر این وجیزه تدوین مینماید، و حتی الامکان سعی و کوشش این بنده بر آن است که

نگارشات خود را بمآخذ نگاشته ومسطورات این مجموعه را روی تحقیقات اساسی و قابل اعتماد و اطمینان تدارك نماید.

چیزی که خوشبختانه در مورد جمع آوری این کتاب برای نگارنده مدد و کمك کار گردید این بود که دولت مترقی وقت برای تشویق و ترویج دانش وادب موضوع جشن هزار مین سال **ولادت حکیم ابوالقاسم فردوسی** استاد بزرگ سخن و زنده کننده زبان ایران را بمیان آورده و برای شرکت در این جشن عده کثیری از خاور شناسان و مستشرقین ودانشمندان هر سر زمین بایران دعوت شده وبیشتر ایشان بوطن ما ورود نموده و درجشن مزبور شرکت کردند و علاوه بر آگاهی ازگزارش حال فیض دیدار ایشان هم فراهم آمد.

در این وقت نگارنده بوزیر معارف وقت جناب آقای (حکمت) ضمن مراسله تذکر داده که مقرر فرمایند ازهریك ازمستشرقین ترجمه حالی بخط خود ایشان با عکس هر کدام گرفته شود از حسن اتفاق این تقاضا پذیرفته آمده و اوراقی از طرف اداره انطباعات وزارتمعارف تهیه و بآقایان مستشرقین داده شد هر کدام شمهٔ از گزارش حال وشرح زندگانی خود را نگاشته و بوزارتخانه تقدیم نمودند

نگارنده اوراق اصلی را گرفته و بفارسی ترجمه نموده و برعداد تراجم احوال مجموعه خود افزوده سپس از اداره مزبور تقاضا گردید آنچه را ممکن است بوسایل مقتضیه ازشرح احوال بقیه مستشرقین دیگری که بایران نیامده اند تدارك فرموده و در دست رس این بنده بگذارند چنانکه بعد از باز گشت مستشرقین عده از نقاط مختلفه ترجمه احوال خود را بوزارتمعارف ارسال و مورد استفاده گردید

آقای غلامعلی رعدی آذرخشی کفیل اداره انطباعات که جوانی جدی و معارف دوست است در این باب هم با این جانب موافقت نموده در انجام مقصود مساعدت فرمودند و از این لحاظ تا حدی موفقیت حاصل و من بنده بشوق آمده که در انجام مرام خود بیشتر اهتمام نمایم و نیز از آقای عبدالله رهنما کفیل فعلی اداره انطباعات امتنان دارم که بنوبت خود در ضمن جمع آوری این کتاب و کسب

اطلاعات‌لازمه کمکهائی فرمودند وهم‌تشکرخود وااز همراهی‌استاددانشمند آقای دکتر رضا زاده شفق اظهار مینمایم که اول نسخه این کتاب را تحت مطالعه و بررسی در آورده و در آن اظهار نظرنمودند :

بعداز پایان جشن فردوسی متوالیاً موجبات ازدیاد روابط بین ادبیات شرقی و غربی وادبای‌شرق وغرب فراهم آمده و وزارت معارف در تشیید مبانی ارتباط و تزیید جلب توجه مستشرقین و دانشمندان بجانب این سرزمین‌مساعی جمیله مصروف نمود و امید است که این مجموعه ما هم بمورد خـود درتزیید و تشیید این ارتباط مؤثر گردیده و منظور افتد .

در آخر یادآور میشود که دراین فرهنگ نگارنده سه اصل و فایده مهم را درنظر گرفته و در حقیقت این مجموعه حاوی دانش سه گانه :

شرح حال — Biographi

کتاب شناسی — Bibliographie

علم بآثار زندگانی — Biologi

میباشد که در آن عده بسیاری از دانشمندان خاور شناس و علمای غرب و جمعی کثیراز علمای‌اسلامی شرق‌وشمارهٔ زیادی‌از کتب ونگارشات فضلاودانشمندان شرق و غرب بطور مجمل یا مفصل ویا بطرز فهرست گنجانیده شده که برای آگاهی واطلاع و بدست آوردن نام و آثار هر کدام با خلاصه تاریخ ولادت و وفات ایشان چه بسا مشکلات را آسان خواهد نموده وارباب طلب واحتیاج را ازمراجعه بمدارك ومآخذ زیادیکه نگارنده تحمل آن را نمودبی نیاز میدارد :

بمنه و احسانه

بهمن ۱۳۱۵ **ابوالقاسم سحاب**

در پایان مقدمه اشاره بجشن هزارمین سال ولادت فردوسی وشرکت عده از مستشرقین در آن جشن و آمدن ایشان باین سر زمین شده اینك در اینجا اسامی و عنوان ایشان با نام وعناوین عده از فضلای معروف ممالك شرق و غرب که درجشن مزبور شرکت نموده و بر حسب دعوت رسمی وزارت معارف بایران آمده اند ذیلا نگاشته ترجمه احوال مستشرقین مذکور را در این کتاب بمورد خود ابراد و تراجم فضلا و دانشمندان مشترکین جشن را هم در دیگر کتب و تذکره های خود شرح داده است .

اسامی و عنوان مستشرقین و دانشمندانیکه درجشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت نموده‌اند

۱ ـ **آشیکاگا** (آتسوجی) Ashikaga معلم ادبیات دانشگاه توکیو

۲ـ **آقا اوغلو** (دکتر محمد) ـ معلم صنایع شرق تزدیك دانشگاه اتازونی

۳ ـ **انکلساریا** Anklesaria(B,T.) (بهرام گور از پارسیان هند)

۴ ـ **اسحق محمد** نماینده هند

۵ ـ **اوربلی** Orbeli نمایند دولت شوروی روسیه

۶ ـ **اونوالا** (Unvala J.M.) نماینده پارسیان هند

۷ ـ **برتلس** Bertels نماینده شوروی

۸ ـ **بیك سباستیان** Beck sbastian استاد شرقیه برلن نمایندهٔ آلمان

۹ ـ **بلوتنیکف** Bolotnikov نماینده شوروی

۱۰ - پاگلیارو (انتونینا) Pagliaro استاد تاریخ مقایسه السنه و معلم زبان ایرانی رم نماینده ایطالیا

۱۱ - درینك واتر (ژان) (J) Drinkwater شاعر انگلیسی نماینده انگلستان

۱۲ - زهاوی (جمیل صدقی) نماینده عراق

۱۳ - راس (سردینسن) Ross (Sirdenisen) مدیر مدرسه علوم شرقی لندن نماینده انگلستان

۱۴ - رضوی پروفسور محمد طاهر استادکالژپرزیدنس (نماینده هند)

۱۵ - روماسکویچ Romaskewitch نماینده شوروی

۱۶ - ریپکا Rypka نماینده چکو اسلواکی

۱۷ - پروفسور زاره Sarre (Dr. Fre.) دکتر فردریك نماینده آلمان

۱۸ - سلجوقی لسان الدین افغانستان

۱۹ - عبادی (عبدالحمید) استاد تاریخ اسلام دانشگاه ادبیات (نماینده مصر)

۲۰ - عزام (عبدالوهاب) استاد فارسی جامعه مصر (نماینده مصر)

۲۱ - فریمان Friman نماینده دولت روسیه

۲۲ - فهیم پیراکداراویچ Barjraktar-vitch معلم دانشگاه بلگراد نماینده یوگو اسلاوی

۲۳ - کریستنسن ارتور Cristensen Arthur استاد دانشگاه کوپنهاك - (نماینده دانمارك)

۲۴ - کوپریلی زاده فواد بك نماینده ترکیه

۲۵ - کوهنل (دکترارنست) Kuhnel (Dr, Ernest مدیر آثار قدیمه اسلامی موزه های برلن (نماینده آلمان)

۲۶ - کنتنو Contenau (Dr. G.) نماینده فرانسه

۲۷ - گدار M.Gjodard مدیر اداره باستان‌شناسی وزارت معارف و موزه

۲۸ - گونتر Fr. Mot' Gunther مدیر مؤسسه امریکائی صنایع و حفریات

ایران وامریکا (نماینده امریکا)

۲۹ ـ لاحق نماینده افغانستان

۳۰ ـ ماسه Massé (Henri) استاد مدرسه ملی السنه شرقی نماینده فرانسه

۳۱ ـ مار Pr.Marr نماینده شوروی

۳۲ ـ محمدحبیب استاد تاریخ دانشگاه علیگر (نماینده هند)

۳۳ ـ مینورسکی (روسی) نماینده فرانسه

۳۴ ـ نهادیك (علی) نماینده ترکیه

۳۵ ـ نوشیروان (سردار دستور) نماینده پارسیان هند

۳۶ ـ هادی حسن نماینده هند

۳۷ ـ هاکن J.Hackin استاد مدرسه لوور (فرانسه)

۳۸ ـ هروزنی Hrozny (Pr.Dr,B) چکو اسلواکی

۳۹ یار فش کیویچ ژنرال فرمانده لشکر مرکزی ورشو و رئیس انجمن ایران و لهستان (نماینده لهستان)

تصویر آقایان مستشرقین فضلای ایرانی عضو کنگرهٔ فردوسی

صف اول نشسته (ازچپ براست) ، آقای سباستیان بك (آلمان) - آقای گوتتز (امریکا) - آقای آقااوغلو (امریکا) آقای صدیق اعلم رئیس دارالانشاء کنگره - آقای عباس اقبال - آقای هانری ماسه (فرانسه) - آقای ملك الشعراء بهار - آقای کمالی .

صف دوم نشسته (ازچپ براست) ؛ آقای مؤتمن الملك - آقای وحیدالملك - آقای پروفسورزاره (آلمان) - آقای کریستن سن (دانمارك) آقای دستورنوشیروان (هندوستان) - مادام گدار - آقای فروغی رئیس الوزراء سابق - آقای حاج محتشم السلطنه اسفندیاری رئیس کنگره - آقای یاستوخف سفیرکبیر دولت شوروی - آقای پروفسور برتلس (شوروی) - آقای حکیم الملك - آقای کنتنو (فرانسه) - آقای عزام (مصر) - آقای درینك واتر (شاعرانگلیسی)

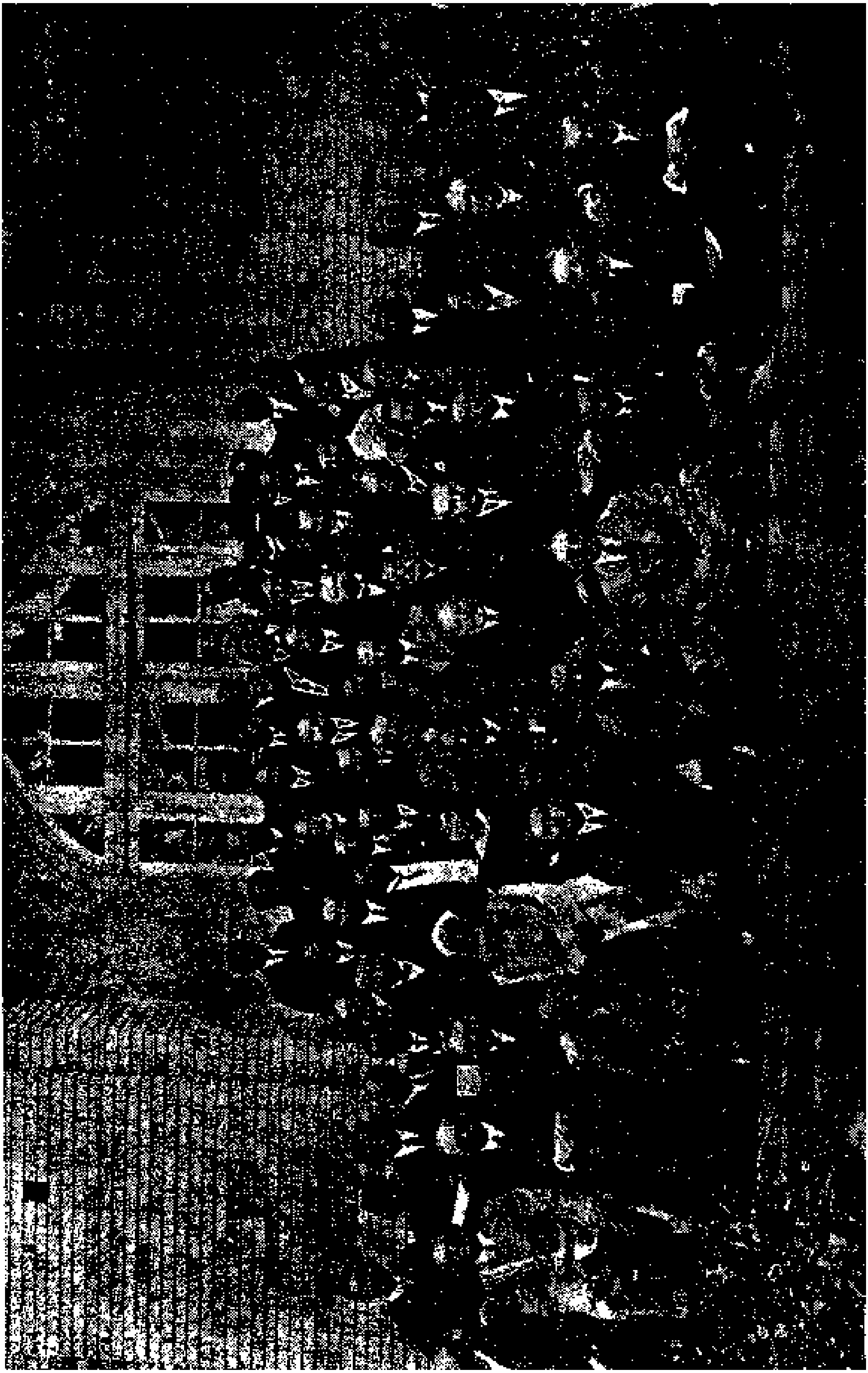
صف سوم ایستاده (ازچپ براست) ، آقای رشیدیاسمی - آقای رضوی (هند) - آقای بلتنی کف (شوروی) - آقای رهنما - آقای آشوحی اشیکاگا (ژاپن) - آقای سردینسن راس (انگلستان) - آقای نظام الدین (هندوستان) - آقای اعتصام زاده - آقای فوادبیك کپرلی زاده (ترکیه) آقای دکتر شفق - آقای جمیل صدقی ذهاوی (عراق) - آقای سعید نفیسی - آقای بدیع الزمان - آقای میرزا پانس - آقای وحید دستگردی - آقای شعاع الدوله دیبا - آقای دکتر ولی الله خان - آقای مینوی

صف چهارم ایستاده (ازچپ براست) ، آقای رحیم زاده صفوی - آقای اورنگ - آقای علی نهادبیك (ترکیه) آقای حسینی (هندوستان) آقای محمد اسحق (هندوستان) - آقای ریپکا (چکواسلواکی) - آقای حکمت وزیر معارف - آقای احمد حامد صراف (عراق) آقای مایل تویسرکانی

صف پنجم ایستاده (ازچپ براست ، آقای بهمنیار - آقای میرزا عبدالعظیم خان گرکانی - آقای فریمان (شوروی) آقای نصرالله فلسفی آقای پروفسور مار - آقای مینورسکی (روس) - آقای همائی - آقای هاکن (فرانسه)

صف ششم (ازچپ براست) آقای اونوالا (پارسیان هند) - آقای اوربلی (شوروی) - آقای مایر (فلسطین) آقای روماسکویچ (شوروی) آقای خلیلی - آقای قویم الدوله - آقای فرانسوا ملك کرم - آقای تقوی - آقای کسروی - آقای بهرام گور (پارسیان هند)

صف آخر (ازچپ براست) ، آقای جواهرالکلام - آقای کوهنل (آلمان) - آقای پاگلیارو (ایطالیا) آقای عبدالمجید عبادی (مصر)

۱. سحاب مؤلف فرهنگ خاورشناسان

A

۱ـ ابل رموزا Abel Remusat

دانشمند خاور شناس است که در باره سلاطین مغول بررسی نموده و اطلاعاتی بدست آورده و نامه‌ایرا که ارغون خان مغول (۱) بعنوان فیلیپ لبل Ph. Le Bel نگاشته و بفرنگ فرستاده و آن نامه در مخازن فرانسه بوده او کشف نموده ونشر داده وتحقیقات علمی دیگری هم راجع بشرق کرده

ژان اشمیت J,Shmidt نامه مزبور را بفرانسه ترجمه نموده

یکی از خاور شناسان آلمانی هم بنام آبل ABEL است که سبعه معلقه را انتشار داده .

۲ـ آدلر Adler

استاد خاور شناس که بادبیات شرق خدمت نموده و آثار بزرگان شرق را اهمیت داده درطبع تاریخ ابی الفداء (۲) مبادرت جسته اصل تاریخ مذکوررا مسیودوورژه فرانسوی

---

۱ ـ ارغون خان پسر اباقاخان مغول ۶۸۳ـ۶۹۰ درایران سلطنت نموده ۲ ـ ابی الفداء عمادالدین اسمعیل بن علی حموی صاحب کتاب المختصر فی اخبار البشر وتقویم البلدان متولد ۶۷۲ متوفی ۷۳۲ است

M.Deverger در ۱۸۳۷ و دیگران ترجمه نموده اند .

۳ــ آدریل Adril

خاور شناس که اطلاعات مهمه از عربستان بدست آورده و کتابی در موضوع عربستان کنونی نوشته در پاریس سال ۱۸۶۸ بطبع رسانیده

۴ــ اهلوارد W. Ahlwardt
۱۹۰۹ - ۱۸۳۷

ویلهلم اهلوارد خاور شناس معروف پروس آلمان ولادت او ۱۸۲۸ میلادی وفاتش ۱۹۰۹ بوده اهلوارد بین تمام خاور شناسان اشتهار یافته در تاریخ اسلام بررسی و تتبع زیاد نموده خدماتی از ترجمه و طبع و نشر انجام داده و کتاب تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را در سال ۱۹۸۶ میلادی بچاپ رسانیده ^۱ این مستشرق از کتب عربی کتابخانه برلن فهرستی ترتیب داده و طبع نموده و توجهی خاص بنشر قصاید عربی و کتب قدیمه اسلامی داشته و تاریخ عربی که از مؤلفی نا معلوم است در ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده و کتاب (العقدالثمین) دواوین شعراء سته جاهلیین را در گریفسوالد چاپ و بآن مقدمه بزبان انگلیسی نگاشته و دارای ذیلی است که مشتمل محتویات پاریس و غوتا و لیدن میباشد .

کتاب (مجموع اشعار العرب) را در ۳ جزء که جزء اول آن اصمعیات و بعضی قصاید لغوی است با فهرست و شروح (۱۹۰۳) درلیزیك چاپ نموده ـ جزء دیگر مشتمل اراجیز عجاج (۲) و غیره است که درلیزیك (۱۹۰۳) بچاپ رسیده جزء سوم مشتمل دیوان روبة (۳) بن عجاج و ابیات مفرده منسوب باو است که چاپ نموده .

اهلوارد دیوان ابی نواس(۶) را از نسخه‌های بایگانی برلن و وین گرد آورده

---

۱ ـ ابن طقطقی فخرالدین محمدبن تاج‌الدین [صفی‌الدین ـ جلال‌الدین] ابوالحسن علی بن طباطبائی علوی صاحب تاریخ « آداب‌السلطانیه » ۶۶۰ ـ ۷۰۹ ۲ ـ عجاج ـ عبدالله بن روبة بضم راء وسکون همزه ازشعرای مشهورعرب است ۳ـ روبه بن ابی‌الشمیاء شاعر عربی متوفی ۱۴۵ صاحب دیوان است ۴ ـ ابی نواس ـ حسن بن هانی اهوازی صاحب دیوان معروف متوفی ۱۴۵

مقابله و تصحیح نموده و در گریسفوالد بچاپ رسانیده و کتاب (فتوح البلدان بلاذری (۱) بدستیاری او و (دگویه) خاور شناس بچاپ رسیده قصیده تأبط شرا (۲) را با شرح آن چاپ نموده

۵ـ آلبرتوس شولتنس Albertus. Schultens

دانشمند خاور شناس که کتابی در آثار عرب جمع و تألیف نموده و مجموعهٔ از اشعار قدیمه عربی در آن گرد آورده کتاب او با ترجمه لاتینی (۱۷۴۰) درلیدن بچاپ رسیده.

این خاور شناس تاریخ مختصری از یمن نوشته که از تاریخ ابی الفداء و تاریخ سنی ملوك الارض حمزه (۳) اصفهانی و نویری (٤) و طبری (٥) و مسعودی (٦) ترتیب داده با ترجمه لاتینی در ۱۷٤۷ چاپ نموده

٦ ـ الئاریوس Aléarius

آدم اولئاری (اولئاریوس) کتابدار شاه کشور قدیم هویشتن (درجنوب دانمارك و شمال آلمان) که در ۱۰٤۳ هجری (۱٦۳۷) م زمان سلطنت شاه عباس (۷) ثانی صفوی با سفیری از طرف شاه برای قرار داد تجارت ابریشم بایران آمده بودباین سر زمین ورود نموده و کتابی بنام سیاحت نامه خاك مسکو و تاتار و ایران نوشته کتاب او تحت این عنوان است Voyage de Tartarie et de la Perse) در امستردام بچاپ رسیده

الئاریوس ۱٦۳۷ باردبیل رفته کتب کتابخانه مقبرهٔ شیخ صفی الدین اردبیلی (۸)

۱ـ بلاذری احمدبن یحیی بن جابر صاحب کتاب فتوح البلدان متوفی ۲۷۹ . ۲ـ تابطشرا ثابت بن جابر متوفی ٥۳۰ که مردی بصیر ودانا بوده

۳ ـ حمزةبن حسن اصفهانی صاحب تاریخ سنی ملوك متوفی ۳٥۰ ـ ٤ شهاب الدین احمد بن عبدالوهاب صاحب نهایة الادب متوفی ٤۷۷ . ٥ ـ ابوجعفر محمدبن جریر صاحب کتاب تاریخ اخبارالرسل والملوك وتفسیر کبیر متوفی ۳۱۰ ـ ۱۰۷٦

٦ علی بن حسین مسعودی متوفی ۳۷٤ صاحب مروج الذهب واخبار الزمان ۷ شاه عباس دوم ۱۰٥۲ ـ ۱۰۷٦ فرزند شاه صفی بوده ۸ . فرزند سیدجبریل موسوی ٦٥۰ ـ ۷۳٥ جد پادشاهان صفویه

را دیده ودر کتاب خود مینویسد صدها کتاب خطی بزبان عربی-فارسی-ترکی در کتابخانه مذکور موجود است که از حیث صورت ومعنی جزء نسخ نادره و نفایس دنیامیباشد (دائرة المعارف لیدن ص ۷۸۶)

۷ــ الفرد گیوم Alfred Guillaume

از نویسندگان و خاورشناسان این دوره است که قسمت چهارم کتاب تراث ـ الاسلام راجع بفلسفه والهیات اسلامی را نگاشته و استاد دانشمند توفیق الطویل مصری عضو انجمن نشر علم آن را بعربی ترجمه کرده و تازگی در مصر چاپ شده

۸ــ آلمارف کاردی Almarof cardeas

دانشمندآ گاه بکتب و آثار علمی اسلامی که کتب خطی جامعه غرناطه را فهرست نوشته وچاپ نموده و در نگارش و تألیف هم دارای آثاری است .

۹ــ آماری A.Amari

خاورشناس معاصر که کتاب تاریخ الفخری آداب السلطانیه ابن طقطقی را به فرانسه ترجمه نموده و آنرا بین کتب خطی کتابخانه مراکش بدست آورده در ۱۹۱۰ بطبع رسانیده در تاریخ اسلامی بررسی نموده و دائرة المعارف اسلامی لیدن نام اورا E. Amari Mile مینویسد

۱۰ ــ آماری W. Amari

میشل آماری مورخ خاورشناس ایتالیائی سفرنامه ابن جبیر (۱) سیاح معروف اسلامی را بصقلیه (جزیره سیسل) که در شرح سیاحت خود نگاشته است ، اماری درسلطنت گیوم لبن ترجمه و(۱۸٤٦)درپاریس بچاپ رسانیده ودر خصوص کتابخانه عربی صقلیه و ماثر تاریخی آن کتاب نوشته هم کتابی بنام diSiciba dei Musimani نگاشته که آنهم چاپ شده .

۱۱ ــ (آمدروز) Amèlineau

خاور شناس انگلیسی معروف معاصر که خدماتی گرانبها بعالم دانش و ادب

---

۱ ..ابن جبیر محمدبن احمدکنانی اندلسی صاحب سفرنامه صقلیه متوفی ٦١٤

اسلامی نموده وکتاب تاریخ الوزراء (هلال بن محسن صابی ۱) را در لیدن چاپ و تصحیح کرده، در دائرة المعارف اسلامی لیدن مینویسد : آمدروز اصل تاریخ را ازنسخه خطی اکسفردکه ازاول تاسال ۳۶۳ نوشته شده بامقدمه نشر داده ۸۰ جرجی زیدان در تاریخ آداب اللغه (ص ۳۲۳ ج ۲) مینویسد که تاریخ الوزراء صابی مانند آثار دیگر او در شرف انمحاء و افنا بود و چیزی نمانده بودکه حوادث روزگار این کتاب را بدیگر آثاروی ملحق کند لیکن آمدروز مستشرق انگلیسی این کتابرا از نسخه خطی کتابخانه غوطا در ۱۹۰٤ با شروح و ملاحظاتی تصحیح نموده کتاب مزبور تمام تاریخ الوزراء نبوده و قسمتی از آنستکه نواقص زیاد دارد و این نسخه در حدود ۵۰۰ صفحه و منتهی بسال ۳۰۳ میگردد.

آمدروز ذیل تجارب الامم علی بن مسکویه (۲) و ذیل آن تألیف ظهیرالدین(۳)روذراوزیرا که از۳۶۹تا۳۸۹هجری است تصحیح نموده واین نسخه (۱۳۳٤) هجری قمری درمصر بطبع رسیده

این خاور شناس اصل جلد ٦ تجارب الامم راتصحیح نموده وسال ۱۳۳۲ هجری در مصر بطبع رسیده

۱۲ ــ (آملینو) Amélineau

خاور شناسی که در باره مصرتحقیق زیاد نموده واز وضع جغرافیائی وگزارش تاریخی آن سرزمین آگهی یافته و از معلومات خود کتابی بنام جغرافیای (۲)مصر ترتیب داده وطبع نموده

۱۳ ــ (آناندا کماراسوامی) Ananda Coomaraswamy

خاور شناس معاصر امریکائی که روزگاری ببررسی صنایع وهنر آسیا وشرق

---

۱ ـ هلال بن محسن صابی ـ از اولاد ابراهیم صابی است که منشی وصاحب رسائل بوده و تاریخ‌الوزراء را نوشته ولادت اوسال ۳۵٦ وفاتش ٤٤۸ است

۲ ـ علی بن مسکویه ـ ابوعلی خازن بن احمد بن محمدبن یعقوب اصفهانی صاحب تاریخ تجارب الامم متوفی ٤۲۱

۳ ـ ظهیرالدین ـ ابوشجاع محمدبن حسین روذراوزی- اوزی وزیرالمقتدی‌عباسی‌متوفی ٤۸۸

٤ ـ Géograyphie de-L, Egypte

گذرانده در موزه صنایع مستظرفه بستن (اتازونی) دست بکار است،

اااندا برای شرکت جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده دانشمندی است که بزبان ایرانی و هندی توانائی وتسلط زیاد دارد.

۱۴ـ (انگلمان ابراهام) Anclemant Ebraham

خاور شناس که بعلوم اسلامی اهمیت داده و در طبع کلام‌الله مجید اهتمام نموده قرآن کریم را در هامبورك با مقدمه لاتینی در ۱۶۹٤ بچاپ رسانیده وخاور شناس مقدمی‌است که بین خاورشناسان مشهور است و در اواخر قرن هفتم زندگانی مینموده

۱۵ ـ (اندرسن) Anderson

دانشمند خاور شناس سوئدی که از مسلمانان چین بررسی نموده و در احوال ایشان و سایر مسلمین گزارشی نگاشته وازاطلاعات حاصله خود کتابی ترتیب داده و چاپ نموده و از طرف دولت ایران باعطای نشان علمی درجه اول مفتخر شده، در جشن فردوسی هم شرکت کرده

۱۶ـ (اندراس) Andreas

ازادبای‌ایران شناس‌است که‌ازشهرهای ایران و نام وگزارشات آنان‌نگارشاتی دارد و مخصوصاً در باره آذربایجان ایران یك رشته بررسی و تحقیق نموده ودائرة المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه «آذربایجان» شده کنجکاوی های اورا نگاشته.

(۱۷ـ اربانیوس) Arbanius

دانشمند خاور شناس هلندی در قرن ۱۷ میلادی که خدماتی عمده بمعارف اسلامی نموده وصاحب تصنیف وتألیف زیاداست

اربانیوس در ۱۶۱۳ میلادی اول کتاب صرف و نحو زبان عربی را نشر داده و قرآن کریمرا رابزبان لاتینی ترجمه نموده وقسمتی ازتاریخ«المکین»جرجس بن عمید خلاصه تاریخ طبری وگزارش خلفای مصررا بزبان لاتینی ترجمه کرده وبرای چاپ اول«قرن ۱۷ میلادی» در لیدن مبادرت گزیده، و در خاور شناسی بدیگران حق‌پیشی دارد، حکایات لقمانرا بچاپ رسانده چاپخانه لیدن را تأسیس و حروف

عربی‌را تهیه نموده که تا کنون باقی و زیاده از بیست زبان شرقی در اینجا بچاپ میرسد (المقتطف ج٦ ـ ١٩٣٧)

۱۸ـ اردمان) Ardeman

خاور شناس که در اطراف کتاب شاهنامه فردوسی و احوال این استاد سخن بررسی نموده ، بطوریکه ویلهلم پرچ (۱) فهرست نویس کتب خطی فارسی کتابخانه برلن نقل نموده، آردمان بواسطه جستجو وتحقیق معلوم داشته، نسخه‌قدیمی شاهنامه که در کتابخانه‌مسکو است یگانه‌نسخه‌ایست که‌ازروی نسخه‌اصلی کتاب شاهنامه‌نگاشته شده

۱۹ ـ اراندنك V. Arendonk

ون‌اراندنك خاورشناس دورهٔ اخیر است که‌درباره ابن حجرعسقلانی‌نگارشاتی‌دارد ودر احوال آن داشمند تحقیقاتی نموده ، بآثار و کتب اسلامی علاقه داشته و دارای خدماتی است .

۲۰ـ (ارماندپیر Armand Pierre

۱۷۹٥—۱۸۷۱

فرزند کوسین دی پرسوال خاور شناس معروف است که اوهم مانند پدر از خاور شناسان بوده

ولادت او در ۱۷۹٥ وفاتش در ۱۸۷۱ واقع‌شده این دانشمند هم درطبع و نشر کتب اسلامی و آثار علمی و ادبی و تاریخی دانشمندان اسلام سعی و اهتمام نموده وکتابی درسه جلد راجع بخط عربی قبل از اسلام در ۱۸٤۷ در پاریس بچاپ رسانیده و بخواندن خط کوفی و خطوط قدیمه مانند پدرش دانا و توانا بوده وخدماتی برجسته دارد

۲۱ـ (ارموند) Armond

خاور شناس آلمانی که زبان عربیرا فرا گرفته وفرهنگی بزبان عربی وآلمانی در دوجلد ترتیب داده و بررسی کافی در اصول و قواعد دستوری عربی نموده صرف و نحوکتاب فرهنگ اودرگیسن در ۱۸۸۹ بچاپ رسیده

---

۱ — W. Pertsch

۲ — ابن حجر . ابوالفضل احمدبن علی بن حجر هیثمی عسقلانی‌متولد۷۷۳ متوفی ۸٥۳صاحب‌کتاب الدرر الکامنه

۳۳— آرن T. Al. j Arne

۱۸۹۸

تور الکو . ژ . ارن خاورشناس معروف معاصر سوئدی است ولادت او ۷ مه ۱۸۷۹ در دوتم(۱) محلی ازایالت‌استرکتی(۲) سوئدو اکنون دراستکهلم‌ساکن و درموزه باستانی ملی بکار مشغول است .

آرن

ارن تور دکتر ادبیات از دانشگاه (اوپسالا) و استاد دانش آثار باستانی‌ماقبل تاریخ وقیاسی عضو فرهنگستان تاریخ و عتیقات سوئد وعضو فرهنگستانها و انجمن دانشی دیگر و منشی انجمن مستشرفین سوئد است‌که سفرها و مأموریت برای بازجوئی آثار باستانی آسیای صغیر در ۱۹۰۷ و روسیه در ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ و ترکمنستان و ازبکستان در ۱۹۲۹ نموده‌وبایران‌در ۱۹۳۰-۱۹۳۲ مأمور شده' کنفرانس (سخن رانی) ها در ممالك مختلفه عالم‌از . سوئد ـ فرانسه ـ انگلیس ـ روسیه و غیره داده و شرکت در نمایشگاه صنایع اسلامی مونیخ ۱۹۱۰ کرده از صلیب احمر در ۱۹۱۶ مأموریتی برای بازدید اردوهای زندانیان آلمان و اتریش‌ومجارستان پیدانموده نگهبان و بازرس موزه باستانی ملی‌عصراهن وکلاکسیون قیاسی‌سوئد وشرق در۱۹۱٤ و قبرستان واندل و ظروف گلی و نقاشی شده وراجع بعصرحجر ایالت هنان در چین (۱۹۲۵) وماقبل تاریخ اروپای شرقی و بالکان شمالی در۱۹۲٦ وسوئد وروسیه متجدددر۱۹۲۹ مأموریتها یافته در مسافرت هیئت علوم آثار قدیمه‌سوئد ایران ۱۹۳۲-۱۹۳۳هم اوهمراه بوده ومقالاتی راجع بآثار قدیمه بزبانهای روسی وسوئدی وفارسی وچینی وعتیقات جلگه ترکمن و بسیاری ازآثار دارد راجع بعصر مفرغ در ایران‌هم‌شرحی‌نگاشته‌ودراین‌باب مطالعات کرده (از روی شرح حالی که خود او نگاشته اقتباس شد .)

۱- Doothem ۲- Ostrogothie ۳- Upsala

۲۳ــ (ارنولد) T'Arnold

توماس ارنولد خاورشناس معروف هلندی که جزء اعضای نه گانه مؤلفین و نگارندگان دائرة المعارف اسلامی لیدن و صاحب مؤلفات و تحقیقی زیاد در کتب و مآثر اسلامی است و کتاب الدعایة الاسلامیه(۱) رادر دوجلد نوشته و قسمت فنون اسلامی کتاب (یادگاری های اسلام) را بانگلیسی نگاشته و درخصوص خط عربی و بکار بردن آن در کتیبه ها و حواشی ابنیه و منسوجات مطالبی را شرح داده وعکس برداری نموده و این قسمت را استاد عالی مقام دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه و چاپ نموده

۲۴ــ اگوست ارنولد A F Arnold

دکتر فرنسیس اوگوست ارنولد خاورشناس مشهور آلمان و استاد دانشگاه هال که مجموعه نفیس و دلپسند از مؤلفات علماء و بزرگان اسلام برای دانشجویان شرقی اینمدرسه ترتیب داده و موسوم به منتخبات عربی منقوله از کتب خطی بایگانی در کتابخانه های علمی اروپاست این کتاب تحت عنوان ذیل بدو جزء در شهر هال چاپ شده ۱۸۵۳ Cbrestomalbia Arabica...

۲۵ــ آروینگ W.Arvingue

۱۸۵۹ — ۱۷۷۳

واشنگتن اروینگ نویسنده مشهور وخاورشناس امریکائی که ازبزرگان ادبای آنجا بوده، اروینگ در ۱۷۷۳ در نیویورک متولد و در ۱۸۵۹ در همان حدود وفات نموده و تاریخ مقدس زندگانی پیغمبر اسلام علیه التحیه والاکرام را نگاشته و در این تاریخ بسیاری مطالب از تاریخ ابی الفداء گرفته وبزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده .

کتاب اروینگ را میرزا ابراهیمخان شیرازی در ۱۲۷۰ هجری بفارسی ترجمه و نسخهٔ بخط خود برای شاهزاده فرهاد (۲) میرزا معتمد الدوله تحریر نموده که

---

(۱) Preaching of Islam

(۲) فرهاد میرزا . معتمدالدوله فرزند عباس میرزا ولیعهد مولد ۱۲۳۳ متوفی در ۱۳۰۵ هجری قمری نگارنده کتاب زنبیل و شرح خلاصة الحساب و کتاب جام جم در جغرافیا و قمقام و غیره که نگارنده شمهٔ از احوال اورا درکتاب تاریخ شصت ساله مدرسه سپهسالار نگاشته است .

نسخه ترجمه را اخیراً جناب آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز (۱۳۴٤) درچاپخانه مجلس بامقدمه و خاتمه به چاپ رسانیده

۳۶ـ اتسو ئیجی اشیکاگا Atsuiji Ashikaga

اسوئیجی

دانشمندایران شناس ژاپونی که دردانشکده‌ادبیات دانشگـاه دولتی توکیو استاد ادبیات است اتسوئیجی در زبان و خطوط مختلفه قدیمه و صنایع ایران مطالعه و بررسی زیاد نموده و بطوری که خود او نوشته اخیراً درپاریس زبان اوستارا فرا گرفته و عقیده داردکه مدنیت قدیم ایران در تمدن قدیم ژاپون تأثیری زیاد نموده و برخی از صنایع ایران اقتباس شده .

اتسوئیجی از فضلاء و ایران شناسانی است که در جشن فردوسی بایران آمده و وعده داده که در بازگشت خود کتابی از ایران کنونی و پیشرفت آن بچاپ رساند

۳۷ (آزو) Azoo

استاد خاورشناس معروف است که در ترجمه و طبع کتب اسلامی کوشش نموده و کتاب احسن‌التقاسیم مقدسی (۱)را با ترجمه انگلیسی بد ستیاری رانکلینك(۲) از ۱۸۹۷ تا ۱۹۰۱ چاپ کرده و در تصحیح و مقابله آن با چندین نسخه مبادرت گزیده .

---

۱ — مقدسی بشاری شمس‌الدین ابوعبدالله محمدبن احمد صاحب‌کتاب احسن‌التقاسیم فی معرفة الاقالیم متولد ۵۷٤ متوفی ٦۲٦ هجری است .

۲— Rankling

B

۳۸ - بابلن Babelon

۱۸۵٤ - ۱۹۲٤

استاد خاور شناس و نویسنده آگاه فرانسوی که در تاریخ عرب و اسلام بررسی نموده و کتابی در تجارت اعراب و مسلمین در شمال اروپا نگاشته کتاب او (۱۸۸۲) در پاریس بچاپ رسیده، او عالم بآثار قدیمه وسکه شناسی بوده است تولد وی درحدود سرای (۱) فوتش در پاریس (۱۹۲٤) بوده و عضویت آکادی کتیبه شناسی و خطوط ظریفه راداشته (۱۸۹۶)

۳۹ ـ بادکر Badeker

خاور شناسی که در تاریخ مصر و اوضاع قدیم وجدید آن کشور اطلاع کافی فراهم نموده کتاب اژیپتن Agypten را در باره مصر نگاشته

۳۰ - بادجر J P. Badger

جرجس برسی بادجر استاد خاور شناس مشهورانگلیسی صاحب کتاب (ذخیره علمیه) بدوزبان انگلیسی و عربی که در علوم و ادبیات عربی تحصیل نموده و زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و کتاب فرهنگ عربی و انگلیسی مفصلی نوشته که در هر فرد انگلستان از ۱۸۸۱ تا ۱۸۸۹ بچاپ رسیده و این مؤلفه قابل اهمیت و مورد استفاده و مفصلترین فرهنگ عربی و انگلیسی است.

۳۱ ـ باژ Bage

خاورشناسی که کتاب الفیض المدید فی اخبار النیل السعید ابو العباس منوفی (۲) را منتخب نموده و در پاریس در ۱۸۳۷ بچاپ رسانیده

۳۲ - بالزاك Balzac

۱۸۵۰-۱۷۹۹

نویسنده فرانسوی که دانا بزبان و ادبیات فارسی بوده تولد اودر انگولم (۳)

۱- Saray

۲ ـ منوفی ـ ابوالعباس سعید منوفی مصری (۸٤۷-۹۳۱)

۳- Angoulem

در ۱۷۹۹ و مرگش در پاریس وقوع یافته، در ادبیات نگارشی مفید دارد که طبع شده و بیشتر سبك مؤلفات او در کمدی ساده است.

بالزاك درترقی ادبیات و زبان بذل مساعی نموده اشعار وقطعات شیخ‌سعدی(۱) شیرازی را اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه نقل و ترجمه کرده

۳۳ ـ باربیه دمینارد Barbier de Meynard

۱۸۲۷-۱۹۰۸

خاور شناس معروف فرانسوی که در ۱۸۲۷ میلادی در مارسیل متولد شده و در سال ۱۹۰۸ وفات یافته

دیمینارد خاور شناس عالی مقامی‌است که فارسی و عربی و ترکی‌را فرا گرفته و خدماتی پسندیده بمعارف اسلامی و تاریخ و علوم و ادبیات شرق نموده ترجمه و طبع عده زیادی از کتب را انجام داده؛ این دانشمند کتاب تاریخ مروج الذهب مسعودی‌راهم بفرانسه‌ترجمه نموده و در پاریس‌از(۱۸۶۱ـ۱۸۷۸) بچاپ‌رسانیده (رساله المنقذ من الضلال) حجة الاسلام محمدغزالی (۲) را هم بفرانسه نقل و چاپ نموده و فرهنگی بزبان ترکی و فرانسه ترتیب داده که چاپ شده و نیز فرهنگی تاریخی و جغرافیائی ادبی بفرانسه از کشور ایران و نواحی‌آن جمع و تألیف‌کرده که عنوانش این است : Dictiom. Géogr. His. et Litt de la perse

این فرهنگ (۱۸۶۱) درپاریس چاپ شده مؤلف‌اصل آنرا از کتاب معجم البلدان یاقوت حموی (۳) و آثار دیگران ترجمه واقتباس نموده

کتابی در اشعار فارسی گرد آورده که چاپ شده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا راجع بشرق نوشته و نشر داده وتاریخ هرات معین الدین را ترجمه و در مجله‌آسیا

---

۱ — شیخ سعدی مصلح الدین سعدی بن عبدالله شیرازی صاحب گلستان و بوستان و غیره متوفی ۶۹۰ هجری

۲ — غزالی حجة الاسلام محمد بن احمد طوسی نویسنده کتاب احیاءالعلوم متولد ۴۵۰ و متوفی ۵۰۵

۳ — یاقوت ـ ابوعبدالله شهاب الدین صاحب معجم‌الادباء متولد ۵۷۴ متوفی۶۲۶

بچاپ رسانیده این خاور شناس در احوال شیخ سعدی شیرازی بررسی و مطالعه نموده وبوستان شیخ را بفرانسه ترجمه کرده .

۳۴- بارژس کاهن Barjes Cahen

مسیوبارژس‌کاهن‌فرانسوی دانشمند عربی دان مارسیل که‌در پاریس‌عضوروزنامه برجیس بوده و درنگارش و طبع و نشر این جریده دستیاری نموده

برجس‌کاهن‌تاریخ بنی‌زیان تونس (۱) محمدبن‌عبدالله (۲) رابا کتاب نظم‌الدّرر والعقیان فی‌بیان شرف بنی‌زیان (ملوک‌تلمسان) در سال ۱۸۵۲ ترجمه و طبع کرده و منتخبات‌دیگری از کتب عربی‌از قبیل‌فیض المدید منوفی و تاریخ‌بنی‌جلاب حاج سیدمحمدادریسی (۳) را ترجمه‌وطبع نموده

این خاور شناس‌ابرسلار Brosselard درترجمه کتاب‌بغیة‌الروادفی ذکرالملوک من عبدالواد ابن خلدون (٤) مبادرت نموده واصل‌عربی آنرا با ترجمه بعنوان :

Hist. des Beni Abd el Wad Rois de Telemsan

از سه جزء در دو مجلد در الجزائر از سال ۱۹۰٤ - ۱۹۱۱ و ۱۲ نشر داده اند

۳۵- (بارکر E.Barker)

از خاور شناسان کنونی انگلستان استاد علوم سیاسی دانشگاه کمبریدج که قسمت جنگهای صلیبی کتاب‌تراث‌الاسلام وتأثیری را که اروپا دراین جنگ ازتمدن اسلام برده و استفاده نموده بمورد نگارش در آورده ورساله اورا استاد علی احمد عیسی مصری عضو انجمن نشر علم مصر بعربی ترجمه کرده و ضمن کتاب نامبرده بچاپ رسانیده .

---

۱ — بنی‌زیان‌از سلسله‌شاهان اسلامی مغرب زمین‌بوده‌مدتی‌در تونس‌حکومت‌نموده‌اند

۲— محمد بن عبدالله‌بن عبدالجلیل متوفی ۸۹۹ میلادی‌صاحب نظم الدرر

۳ — حاج سیدمحمدادریسی محمدبن محمدبن‌عبدالله متولد۴۹۳ متوفی ۵٦۰٦ هجری

٤ — ابن خلدون یحیی بن محمد برادر عبدالرحمن صاحب مقدمه متولد ۷۳٤ متوفی ۷۸۰ هجری

۳۶ـ بارن Barn

۱۸۷۶

خاور شناسی است که از ایران و قفقاز و ترکیه آسیا اطلاعاتی زیاد بدست آورده و در ۱۸۷۶ ایران و قفقاز و ترکیه را سیاحت کرده و سفرنامه از مسافرت خود بدین حدود ترتیب داده وچاپ نموده .

۳۷ـ بارون وزن Baron Rozon

خاور شناس روسی که در آثار دانشمندان شرقی وعلمای اسلامی مطالعه و تحقیق نموده بویژه در باره ابن الندیم (۱) صاحب کتاب فهرست نگارشاتی دارد

۳۸ ـ بارث M. Barth

خاورشناس آلمانی که دیوان قطامی (۲) شاعررا پیدا نموده و بآن مقدمه و ملاحظاتی بزبان آلمانی قرار داده وسال ۱۹۰۳ درلیدن بامتن وشرح‌عربی بچاپ رسانیده و خدمات دیگری هم در معارف اسلامی کرده

۳۹ـ بارتلمی سن هیلر Barthélemy St. Hilaire

۱۸۹۵-۱۸۰۵

خاور شناس معروف و مورخ دانا بتاریخ اسلامی که کتاب (محمد و قرآن) را نگاشته درپاریس سال ۱۸۶۵ بچاپ رسانیده واستاد فلسفه یونانی درکلژدفرانس و وزیر امور خارجه فرانسه بوده بارتلمی در پاریس سال ۱۸۰۵ متولد و ۱۸۹۵ وفات نموده و تحصیلاتی عالی کرده مخصوصاً بفرا گرفتن زبانهای شرقی اهتمام داشته و مترجم مؤلفات ارسطو و آثار دیگران است کوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارش بارتلمی استشهاد نموده وگفتاراو نزدنویسندگان اهمیت واعتباردارد

بارتلمی کتاب علم الطبیعه ارسطورا از یونانی بفرانسه ترجمه و مقدمه مفصلی در نود و پنج صفحه برای آن نوشته وداشمند محترم جناب احمد لطفی وزیرمعارف

---

۱ — ابن‌الندیم ـ محمد بن‌اسحق ن یعقوب بن الندیم وراق بغدادی صاحب‌فهرست متوفی ۲۸۵ ه قطامی ۲ — عمربن شیم‌ابن عمر و تغلبی معاصر اخطل و عبد الملک مروان متوفی ۷۱۰ میلادی

سابق مصر آنرا بعربی ترجمه کرده و درمطبعه دارالکتب مصری قاهره سال ۱۹۳۵ م-۱۳۵۳ ه بچاپ رسانیده

۴۰) بارتلد (W. Barthold)

خاور شناس روسی است که کتاب علمی و نفیس در جغرافیا و تاریخ ترکستان روس نوشته کتاب او بانگلیسی ترجمه و در ۱۹۲۸ انتشار یافته.

بارتلد بتاریخ مغول مراجعه نموده و گزارش آسیای مرکزی و ترکستان دورهٔ استیلای مغول را تحت مطالعه آورده از چنگیز و فتوحات و یاسای اومؤلفاتی ترتیب داده و از ملل شرق و سلسله چنگیز و تیموریان نگارشاتی دارد که دائرة المعارف اسلامی لیدن از آن نقل نموده

این استاد کتابی در جنگهای اتسز (۱) و سنجر(۲) بنام:

Turkestan Wepokhu Mongolsh Nashestw

نگاشته که مواد آنرا از نسخه خطی بنگاه زبان شرقی سن پطرگراد ترتیب داده و در باره اتسز تحقیقاتی نموده (دائره المعارف اسلامی لیدن ع ص ۴۲۶ ج ۱)

۴۱- باسه R. Basset

خاور شناس معروف ناشر ادبیات اسلامی که یکی از قصاید ابن سید الناس اندلسی (۱) (مدح رسول خدا)را در اوزان ۱۸۸۶ بچاپ رسانیده و نویسندهٔ کتاب Revue de l' Hist. des Religions

است که در تاریخ مذاهب نگاشته و در ۱۹۰۲ چاپ نموده این استاد یکی از نه نفر اعضای دائره المعارف لیدن است که کتاب مجموعه حکم را بعنوان

Le Tableau de cébès, ver. Arabe d'Ibn Miskweih etc.

در الجزائر در سال ۱۸۹۸ بچاپ رسانیده.

کتاب مجموعه حکم مجموعه ایست که ابن مسکویه معروف از حکمای ایران و

---

(۱) علاء الدین اتسزبن قطب الدین محمد خوارزمشاه که دولت سلجوقیان را منقرض کرد متوفی ۵۵۱

-۲- سلطان سنجر پسر ملکشاه سلجوقی که از(۴۹۸-۵۲۰) شاهی نموده

(۳) ابن سید الناس - محمدبن محمدبن محمدبن احمد اندلسی متولد در ۶۶۱- متوفی در ۷۳۴ صاحب کتاب عیون الاثر و غیره بوده

غرب و یونان نقل نموده و درقسم اول آن برکتاب فارسی (جاودان خسرو) اعتماد نموده و از آن اخذ کرده ، کتاب مذکور را محمدبن محمدارجانی برای سلطان جهانگیر مغول بفارسی ترجمه نموده

۴۲ــ باتیسیه Batissier

دانشمند آگاه بآثار تاریخی اسلامی است که از بناهای تاریخی مصر و قاهره بررسی نموده و در صنعت معماری ابنیه عالیه اسلامی و دیگران تاریخی مفصل نگاشته ودر ۱۸۸۰ میلادی بطبع رسانیده این خاورشناس ازعلمای آثاری بشماررفته

۴۳ــ بور Baur

خاورشناس آلمانی که زبان عربی را فرا گرفته و از حال تأبط شراً تحقیقاتی نموده مقاله ها در طرز رفتار وزندگانی و اشعار او نگاشته در مجله شرق آلمان سال ۱۸۵۶ چاپ و نشرداده

۴۴ــ بیر G. Bear

ژرژ بیر مستشرق که خاور دوستی خودرا آشکار نموده و همواره خدماتی شایسته بمعارف اسلامی و شرق کرده و قسمتی از کتاب مقاصد الفلاسفهٔ غزالی را که در منطق و حکمت الهی و طبیعی است در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده

۴۵ــ بکر Becker

دانشمندی که در تاریخ اسلام جستجو و تحقیق نموده و از اثر مطالعات خود کتابی بنام کتاب « در اسلام » نگاشته که مورد نظر و توجه کنگره دائرةالمعارف لیدن و دیگران شده این کتاب بچاپ رسیده و ازکتابهای مفید است .

۴۶ ــ بکتال M. Ma W. Becthal

۱۸۷۵ — ۱۹۳۶

مستر ماریدوك ویلهلم بکتال خاور شناس معاصر رمان نویس متتبع در علوم اسلامی که در ۱۷ آوریل ۱۸۷۵ متولد شده پدرش کشیش شلورد درحدود سنولك بوده و تحصیلات خودرا در آموزشگاهای اروپا فرا گرفته سه سال در شرق نزدیك

روزگار گذرانیده و با مردم آنجا زندگانی نموده زبان عربی را یادگرفته وعادات اهالی آن حدود را آموخته، یکسال در لبنان بوده و از آنجا بمصر رفته سپس بخدمت نظام حیدر آباد هند تشرف جسته.

مؤلفات او رمان وحکایات عدیده - کتاب سعید وصیاد - بیت الاسلام - حکایات زمین مقدس - پسران نیل - وادی شاهان - زنان پردگی ترك درجنگ

آخرین مؤلفه این مستشرق کتاب معانی القرآن است که درسال ۱۹۳۰ چاپ و انتشار یافته وفات او در سال ۱۹۳۶ بوده

۴۷ - بیجن Bedjan

خاورشناس که کتاب تاریخ ابن‌عبری(۱) راطبع ونشر داده و خدماتی زیاد دارد

۴۸- بدریخ هرزنی BedrichHrozny

بدریخ هرزنی

تولد او در ۶ مه ۱۸۷۹ در لیزاچکو اسلواکی شده و از خاور شناسانی است که در قسمت اسیراوژی (دانش آشوری) هیتیولوژی (دانش هیتها) مطالعه در خطوط میخی و فلسفه قدیم شرق تخصص یافته

او پروفسور دانشگاه شارل پراك و عضو بنگاه علمی پاریس ورئیس شعبه بنگاه تربیت شرقی پراك است

عملیات او مطالعه در زبان هیتی - بررسی بکتب خطی و ترجمه‌های متن‌هیتی- قانون هیتی کتیبه های هیتی - ترجمه کتابی از زبان اسپانیولی میباشد

او ناشر مجله شرقی چکو اسلاوکی بنام ارشیوا اریانتال(۲) است

---

۱ — ابن‌عبری ابوالفرج بن اهرون صاحب کتاب تاریخ مختصرالدول متولد ۶۲۳ متوفی ۶۸۵

(۲) Archives Orientales

۴۹ـ بلو J. Belot
۱۹۰٤ — ۱۸۲۲

بلو یوحنا مبلّغ مسیحی بود که در ۱۸۲۲ متولد و سال ۱۹۰٤ در بیروت وفات نموده و در زبان عربی و فارسی تحصیلات کرده ، این دو زبان‌را بخوبی فرا گرفته و مؤلفاتی ازخود ترتیب داده ، کتاب الفوائد الدّریه او در زبان عربی وفارسی فرهنگی خوب و نافع است چنانکه نوشته اند ابتدا این کتاب را پرکوس مسیحی جمع کرده و بلو یوحنا قسمتی برآن علاوه نموده ومجموعه اولیه‌را تصحیح و بتمامی در ۱۸۹۵ چاپ کرده این استاد فرهنگی دیگر در فرانسه و عربی نوشته که در ۱۸۹۵ بچاپ رسیده وکتابی بنام نخب الملح دارد که آنرا ازکتب عربی انتخاب نموده

۵۰ـ بن ریس J Benrice
۱۸۷۳

ژان بن ریس صاحب کتاب ملك البیان فی مناقب القران است که این کتاب را بعربی و انگلیسی نوشته و فهرستی برای آن ترتیب داده درلیدن سال (۱۸۷۳) بچاپ رسانیده ، بن ریس درکتب و آثار اسلامی مطالعه زیاد نموده و در زبان عربی تسلطی تمام داشته .

۵۱ـ برناردن Bernard Don

خاورشناس آگاه بکتب و آثار اسلامی و نگارش دانشوران مسلمین ایرانی و ترك و عرب که فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی چاپهای اسلامبول و مصر و ایران را ترتیب داده وکتب موزه آسیائی پطروگراد را فهرست نموده در ۱۸٦٦ میلادی بچاپ رسانیده در این کتاب کتبی زیاد از چاپهای قدیم و چاپ نو ایران را نام برده و وصف نموده

۵۲ـ برنارد شو Bernard Cshaow
۱۸۵٦

نویسنده معمر امروزی انگلستان و دانشمند و ادیب معروف بریتانیا که سال

۱۸۵٦ در دوبلن از خانوادهٔ پرتقالی متولد و دورهٔ کودکی را در دوبلن گذرانیده در بیست سالگی برای تکمیل تحصیل بلندن رفته و دانش خودرا بکمال رسانیده

ژرژ برناردشو

مردی اور اطرفدار دین اسلام شمرده‌اند، برناردشو درضمن نگارشات خود ازاهمیت‌دین‌اسلام و بزرگی و عظمت مؤسس این دین مبین‌افکاری عالی بروز داده و آنرا بمورد انتشار نهاده و بواسطه اطلاعات شرقی زیاد که دارد اورا از خاور شناسان داسته اند

برناردشو در روزنامه(لیت)(۱) انگلیسی پیش گوئی مفصلی در بارهٔ پیشرفت دین اسلام نموده و دررسالهٔ انگلیسی (ندای کار) عقیده خودرا نسبت بدین اسلام اظهار نموده واین رساله‌اخیراً در بمبئی بچاپ رسیده :- برنارد شو کارلیل . رگوته وگلیسون - و دیگران که در باب مذهب اسلام و حقیقت دین محمدی و اوصاف و خصایل فاضله آن بزرگوار گزارش و نگارشي دارند بنظر احترام توجه نموده و ایشارا تجلیل و تکریم میکند و صاحب عقاید فلسفي و آراء و افکار اقتصادی قابل اهمیت است و در این موضوع کتاب نوشته، برناردشو آثاری زیاد دارد دورهٔ زندگانی او متجاوز از هشتاد سال است واکنون هم با روحي تازه ونشاطی تمام بکار تصنیف‌و تألیف مشغول است ومطالعاتی عمیق نموده جامعه بشریت را با این سن از افکار جوان خود بهره مند مینماید

یکی از آثار او کتاب « در جستجوی خدا » است که اخیراً بفارسی ترجمه‌و چاپ شده . آثار دیگر او که از شاهکارهای ادبی و فلسفي وی شمرده میشود کتاب

(۱) Leight

(سنت ژون) وکتاب راهنمای زن میباشد.

۵۳ - برن‌هارت Bernhardt
۱۸۰۵-۱۸۸۱

دانشمند روسی که در آلمان متولد شده وزبان شرقی را نزد مشاهیر خاورشناسان فرا گرفته و در ۱۸۲۹ ازطرف دولت دولت روسیه برای تعلیم دردانشگاه (خارکوف) دعوت شده سپس درکتابخانه آسیائی پطروگراد بکار اشتغال گزیده و نظارت آنرا در عهده گرفته و علاوه برآن امور موزه امپراطوری را متصدی شده

برن هارت را مؤلفاتی چند در تاریخ ایران و تقسیمات شرقی اسلامی مانند تاریخ قفقاز و خزر وگرجستان و غیره است و در آثار شرقی باستانی از مسکوکات و نقود عربی وایرانی وخطوط اسلامی و تشخیص آن مهارت یافته و ماثر قلمی اورا در حدود صدو پنجاه کتاب و رساله نوشته‌اند

دانشمندمذکور فهرستی ازکتب خطی شرقی مضبوط درکتابخانه پطروگراد ترتیب داده که در ۱۸۵۳ بطبع رسانیده و فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی داردکه در اسلامبول و مصر و ایران طبع شده ودر آثار آسیائی موجوداست این فهرست در پطروگراد سال ۱۸۶۶ بطبع رسیده

۵۴ - فرانسوا برنیه F.Bernier
۱۶۲۵-۱۶۸۸

خاور شناس جهانگرد است که در قرن هفدهم زندگانی مینموده ولادت او بسال ۱۶۳۵ درا ترر فرانسه بوده این خاور شناس با «تاورنیه» سیاح معروف بهندوستان و دهلی رفته و طبیب شاه جهان پادشاه مغول بوده و سفرنامه برای خود ترتیب داده.

سفرنامه برنیه که از ۱۶۰۷ تا ۱۶۷۷ نوشته مکرر بچاپ رسیده در این سفرنامه ابنیه و آثار کاخهای شاهان مغول و دیگران که درهندوستان دیده مفصلا شرح داده.

گوستاولوبون در تاریخ تمدن عرب خود از نگارش و یاد داشت های او استفاده نموده و درجای دیگر شرح حال فرانسوا برنیه بدینگونه نگاشته شده

برنیه طبیبی فرانسوی بوده و بعداز گرفتن گواهینامه طبابت بدربار دهلی رفته طبیب شاه جهان اورنگ زیب پادشاه هند از خاندان مغول شده ودرظرف دوازده سال که برنیه در آن حدود اقامت نموده اطلاعات زیادی از اوضاع کشور پهناور هند بدست آورده و سفرنامه خوبی نگاشته وفات او در ۱۶۸۸ بوده

۵۵ــ برتلس یوکینی Berteles Youkini

۱۸۹۰

مسیو یوکینی برتلس

خاورشناس روسی که سال ۱۸۹۰ درروسیه متولد شده و بعد از رشد تحصیلات خود را در دانشکده علوم شرقی دانشگاه پطروگراد انجام داده . ۱۹۲۰ دردارالفنون شرقی واردخدمت شده ، ریاست بخش زبان ایرانی را بعهده گرفته وزبان فارسی را خوب وساده وروان حرف میزند

خاور شناس مذکور از آن تاریخ در دانشگاه لنین گراد بتدریس زبان فارسی و تاریخ ادبیات ایران مشغول شده و مؤلفاتی زیاددارد که درحدود ۲۰ مجلد آن بچاپ رسیده بیشتر آثار مؤلفه اودر ادبیات فارسی وگزارش شعراء و نویسندگان ایران است

برتلس بادبیات زبان فارسی بویژه ادبیات تازه این کشور اهمیت زیاد داده و در کتاب تاریخ ادبیات « ایران » آخرین تألیف خود درادبیات کنونی فارسی جستجو و بررسی زیادی نموده و بسیاری از ادبیات امروزه را نشر داده

برتلس درجشن هزارمین سال ولادت فردوسی جزء فضلاء ومستشرقین بایران دعوت شده و در مهر ماه ۱۳۱۳ در کنگره جشن مذکور شرکت نموده

او در تالار کنکره جشن فردوسی « بنگاه دارالفنون » در موضوع یزدان و اهرمن سخن رانی کرده و برخی از شاهکار های ادبی فردوسی را درتأیید این موضوع تدارك نموده بود « نگارنده در انجمن سخن رانی او حاضر و از گفتار این دانشمند بهره مند شدم »

برتلس راجع بفردوسی و شاهنامه و اصول مهم آن ووزن اشعار و اهمیت اجتماعی و زمان فردوسی و اینکه باچه فکر و نیتی بنظم شاهنامه پرداخته بیان و تقریراتی آشکار و ساده مینمود واین ترجمه مطابق نگارشات خود است

٥٦ ـ برتلد لوفر Berthold Loufer

خاور شناس معاصر امینان اسکلار (۱) و نویسنده کتاب سینوایرانکا (۲) است که در این کتاب از ایران تفاصیلی نگاشته و تحقیقاتی دارد مستشرق مذکور اکنون در موزه تاریخ طبیعی شیکاگو مشغول و در آثار شرقی مطالعاتی زیاد نموده در ایلینوا (۳) اتازونی اقامت و سکنی دارد.

٥٧ ـ بیوان A.A Bevan

بیوان

خاور شناس انگلیسی معاصر که از آگاهان ادب و علوم شرقی و صاحب مؤلفات و آثار است این دانشمند در مجمع عربی علمی دمشق و دیگر مجامع علمی و ادبی اروپا عضویت دارد

درفهرست کتاب فروشی بریل نام و تصویر او آمده ، از خدماتی که بیوان انجام داده نشر کتاب جریر وحطیئه شاعر در سه جلداست که آثار از

---

۱ ـ Eminant Scholar ۲ ـ Sino Iranca ۳ ـ Illinois

۱۹۰۵ تا ۱۹۱۲ چاپ نموده و کتاب القالی را در ۱۹۱۳ بالمفصل زمخشری بطبع رسانده .

۵۸ـ بیکف Bichof

خاور شناس که قنسول دولت آلمان در حلب بوده و در زبان عربی مهارت پیدا نموده وصاحب نگارش وتألیف شده و کتاب تحفة الانبیاء فی تاریخ حلب الشهباء را نگاشته در پاریس سال ۱۸۸۰ بچاپ رسانیده .

۵۹ بیکه F.Biguet

فلك بیکه دانشمند خاور شناس است که بزبان عربی و تاریخ اسلامی دانا شده و قصیده العقیقه را که در مدح رسول اکرم (ص) سروده شده بزبان فرانسه ترجمه نموده و مقدمه علمی بران نگاشته و در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده .

۶۰ بلانشار P. Blanchard

پیربلانشار دانشمند رجال نویس دنیا که تراجم بزرگترین اشخاص ملل گیتی را فراهم و تألیف نموده و از رجال شرق مردانی زیادرا شناخته و ترجمهٔ آنان را در کتاب خود نگاشته و کتاب او در چند جلد بچاپ رسیده و یك جلد آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود میباشد .

۶۱ـ بلاسیو Blassiaus

خاور شناس که عضو مجمع علمی عربی دمشق و از دانشمندان مطلع معاصرو صاحب نگارش وآثار است .

۶۲ـ بلو Blau

خاور شناس که مقالاتی در قسمت عربستان در قرن ششم و مطالعه و شناسائی ملل نگاشته و نگارش او در مجله انجمن مستشرقین آلمان مکرر درج و چاپ شده و کتب و مؤلفات زیاد دارد .

۶۳ـ بلونت L. A Blunt

لیدی آ. بلونت . خانم انگلیسی خاور شناس است که بشرق مسافرت نموده نجد و عربستان را گردش کرده عادات و اخلاق مردم آن سر زمین را بررسی نموده و

کتابی بقلم خود نگاشته گوستاو لوبون فرانسوی از آثار خامه او استفاده نموده و برای اثبات مدعای خود بمطالب مزبور استشهاد کرده، در دائرة المعارف لیدن ضمن تراجم خاندان ابن الرشید وال سعود از نگارش این خانم استناد زیادی شده و اورا لیدی بلونت خوانده اند، بلونت کتابی در احوال قبائل بدوی فرات نوشته درلندن ۱۸۷۹ بچاپ رسیده

۶۴ دبوار DeBoer

نویسنده تاریخ فلسفه اسلام است.

کتاب او بعنوان ذیل (۱) در لندن سال ۱۹۰۳ بچاپ رسیده و او از شرق شناسان دانا بحکمت و فلسفه اسلامی است.

۶۵ ــ بالفر Bolfore

خاور شناس معروف انگلیسی است که در خصوص بسیاری از کتب و آثار اسلامی بررسی نموده و کتابهای فارسی و عربی راتحت مطالعه آورده، کتاب سفرنامه قسطنطیه و بلغار و روسیه را که مکاریوس انطاکی حلبی بطاریق عربی نوشته و بانگلیسی وروسی ترجمه نموده بالفر ازبزبان انگلیسی درآورده و ضمن دومجلد ۱۸۲۴ چاپ و انتشار داده و صاحب مولفات و آثار دیگری است.

۶۶ الکسیس بولوت نیکف A. Bolotnikoft

استاد معاصر روسی که در «کسترم» روسیه ۱۸۹۴ متولد شده بولت نیکف ۱۹۱۶ دوره دانشگاه عالی مسکو را تمام نموده و فارغ التحصیل شده در ۱۹۲۲ میلادی داخل مطالعه و بررسی گردیده.

قسمت های تاریخی وادبی راتحت نظر و مداقه درآورده و در رشته های ادبی و تاریخ مدارس و دانشگاههای مسکو عنوان استادی یافته.

و عضو هیئت نویسندگان روسیه و مدیر

---

۱ — the History of philosophy in Yslam

روز نامه ادبیات است و مصنفاتی زیاد دارد که در فلسفه و تاریخ و ادبیات نگاشته و کتبی چند نوشته که مربوط بزبان کنونی و دورهٔ جدید حکومت شوروی است .

بولوت نیکف در احوال حکیم عمر خیام نیشابوری تحقیقاتی نموده و در شرح حال و گزارش احوال این فیلسوف واستاد ریاضی‌دان بزرگ ایرانی کتابی قابل ملاحظه نوشته خاور شناس مزبور در احوال فردوسی صاحب کتاب حماسه شاهنامه هم کتابی نگاشته و از دانشمندانی‌است که در ردیف خاور شناسان برای جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده و در کنگره شرکت کرده و در این جشن عنوان ریاست سویتیک روسیه را دارا بوده .

۶۷ بووا Lu Bouva

لوسین بوا خاور شناس که تاریخ سلطنت مغول را تحت مطالعه در آورده و کتابی بنام سلطنت مغول بعنوان « l'empire Mongol » نگاشته

این کتاب ضمن مجلداتی ترتیب یافته و دورهٔ تاریخ عمومی جلد هشتم آنست که مسیو کاریناك (۱) نشر داده بعلاوه از تاریخ تیمورلنگ وجانشینان تیمور را هم نگاشته و از نهضت تیموری و پیشرفت ادبیات فارسی و ترکی و ترقی علم حقوق و توحید و سایر علوم ضمن کتاب خود شرحی بمورد نگارش آورده

۶۸ بوات M. Buuvat

خاور شناس فرانسوی مقیم پاریس که صاحب مقامات علمی و تحقیقات زیادی در شرق بوده و در مجمع علمی دمشق عضویت دارد و خدماتی نموده ،

۹۶ بورگاردفرانسوا Bourgarde Francoi

۱۸۰۶-۱۸۶۶

صاحب کتاب « مسامره قرطاجنه » « افسانه های کارتاژ » که مناظره راجع بقرآن و انجیل بین قاضی و مفتی و راهب رادرکتاب خود گنجانیده وکتاب او در پاریس ۱۲۷۶ بچاپ رسیده این شخص در آثار اسلامی مطالعه نموده و اطلاعاتی پیدا کرده

---

۱ — M. Cavignac

بریستد J.H. Breasted

۱۸۶۵-۱۹۳۵

جیمس هاری بریستد استاد خاورشناس امریکائی که در شهر روکفر سرحد نیوی امریکا در ۲۷ اوت ۱۸۶۵ متولد شده ودر ۱۸۸۸ ازجامعه نرنوستون(۱) فارغ التحصیل گردیده در مدرسه فلسفه علیا شیکاگو تحصیل نموده و بگواهینامه دانشگاه (بیل) حائز شده و در ۱۸۹۴ بپایه استادی علوم نایل گردیده و بعد ازدو سال درجه دکتری فلسفه را از دانشگاه برلن گرفته و ازکودکی شیفتهٔ علوم و ادبیات شرق و تاریخ و آثار آن بوده و پیش‌از پایان سال ۱۸۹۴ بعنوان دانشیاری تدریس علم‌آثاری دانشگاه شیکاگو و تعلیم تاریخ شرقی انتخاب شده تا۱۹۲۵عنوان‌استادی علوم داشته و در این تاریخ مدیر دارالاثار شرقی (موزه اریانتال) شده و بریاست هیئت آثاری معین، در مصر وسودان‌از (۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷) باین عنوان‌مشغول بوده و جریان امور هیئت را دارا شده‌در۱۹۱۹ رئیس قسمت لغات شرقی‌و نیز در ۱۹۱۹ مدیر مؤسسه شرقی دانشگاه‌شیکاگو شده

انجمن دولتی آلمان در ۱۹۰۰ با او قرار دادی برای مسافرت علمی بموزه های اروپا نموده که ازکتب مصری استنساخ وجمع و برای تألیف فرهنگ مصری حاضر نماید و نیز کتیبه و نقوش و آثار مصری موزه‌های مذکور را مطالعه وتحقیق نماید بریستد در ۱۹۱۹ بنگاه شرقی دانشگاه شیکاگورا تأسیس و تنظیم نموده و بکمك روکفلر سرمایه دار معروف‌این بنگاه‌را اولین بنگاه های آثاری ساخته

بریستد اندیشه خودرا ببحث و تحقیق بقایای انسان قدیم و تطوّر زندگانی آن و تدریس تاریخ اولیه قرار داده، نخستین کاری را که بانجام رسانیده این بود که او برای اداره نمودن این بنگاه‌از۱۹۱۹تا۱۹۲۰بعنوان‌ریاست هیئت‌آثاری بشرق آمده و در شرق پنج هیئت تشکیل داده و عملیات او از دریای سیاه تا مصر علیا امتداد یافته و هیئت مذکور پنج مرکز در آسیای صغیر و فلسطین و غیره تشکیل و آثار مصری ورموز خط هیروکلیف و حفریات را تعقیب و مراکز چندی را تحت کاوش و تنقیب در آورده

---

(۱) Northe Western

بریستد آنوقت نویسنده مسئول نشریات بنگاه شرقی بوده و در تمام این موارد از روکفلر و پسرش باو همراهی شده درحدود ده ملیون دلاراز جانب کنگره برای تأسیس موزهٔ شرقی و مؤسسهٔ آثاری قاهره تخصیص یافت.

بریستد در ۱۹۲۷ نظر روکفلررا متوجه احتیاج فلسطین نموده موزه آثاری و جمع آوری آثار مهمه فلسطین را لازم شمرده دو ملیون دلار برای تأسیس موزه آثاری آنجا مصرف گردید.

بریستد در ۱۹۱۹ رئیس جمعیت شرقی امریکا شده و در ۱۹۲۷ رئیس انجمن تاریخ امریکا گردید ولیکن از ۱۹۲۵ بواسطه فراغت و پرداختن بکار هیئتهای اعزامی آثاری شرق نزدیك از تدریس دست کشیده همواره در انجام عملیات و دادن کنفرانسها و کارهای برجسته حفر وکاوش بوده، بسیاری از آثار گرانبها و اشیاء و گنجهای نهانی را کشف نموده تااینکه روز دوم دسامبر ۱۹۳۵ وفات یافت

از مؤلفات مشهور بریستد کتاب آثارمصر از ۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷ و تاریخ مصر ۱۹۰۶ و تاریخ قدماء مصریین و تطوّرافکار و تبدّل آراء مذهبی است که در (۱۹۱۲) بچاپ رسیده و عصورقدیمه که در ۱۹۱۵ بزبان عربی ترجمه شده و تاریخ اروپّا (عصور قدیمه و قرون وسطی) که بکمك وهمفکری روبنسون دراصول مدنیت و غیره نگاشته

۷۱ــ برزین نیکلاویچ Brezine Nikolavich

استاد خاورشناس روسی که بادبیات و زبان شرقی دانا شده و نویسنده کتاب «راهنمای مسافر در شرق» است.

این دانشمند مکالمات عربی رابطرز لهجه مردم بین النهرین وسوریه ومصر کتاب ترتیب داده و محتوی مطالب سودمنداست. کتاب مذکور در مسکو سال ۱۸۵۷ به چاپ رسیده و نویسنده آنرا مؤلفات دیگری هم هست که جمع آوری نموده

۷۲ــ بریکتیو A. Bricteux

۱۸۷۳-۱۹۲۷

اگوست بریکتو چنانکه خود او نگاشته ولادت او در فلمال علیا ۲۳ دسامبر

۱۸۷۳ وفات او در سال ۱۹۳۷ بوده

بریکتو تحصیلات عالیه نموده و زبان فارسی وعربی رافرا گرفته. دکتردرفلسفه و ادبیات فارسی شده ' بریاست بنگاه عالی تاریخ و ادبیات شرق و مدیری دروس زبان نائل گردیده و فهرستی برای مؤلفات کتب خطی او نیورسیته لیژ ترتیب داده (۱۹۰۸)

و از آثار او (کتاب در مملکت شیر وخورشید) است که درسال ۱۹۰۸ دربروکسل چاپ شده و لسانی پاسکیناد راجع بشهر تبریز تآترهای مضحك شرح و مقدمه الدرادی فارسی که در بروکسل ۱۹۱۹ چاپ شده والحمزه مطالعه دراصوات عربی که ۱۹۳۲ بچاپ رسیده ملکم خان (۱۹۳۲) در ۱۹۲۳ صفحه ایضاً در باره میرزا جعفر قراجه داغی که درابتزهم ۱۸۳٤ در ۱۸٦ طبع شده مقدمه و شرح شرح فردوسی استخراج از شاهنامه لیژ بریکتیو و بروکسل که در ۱۹۳۵ طبع شده ـ فردوسی ترجمهٔ رستم و سهراب که مشغول تهیه آن بوده ' ـ حکایات فارسی که سال ۱۹۱۰ در ۵۲۸ صفحه بطبع رسیده ـ تحقیقات در مبادی سخن مقالات متعدد در مجلات راجع بشرق که از ۱۹۰۵ ببعد نشر یافته از مؤلفات او ترجمه کتاب سالامان و آبسال جامی (۱) است که نظرا سه ترجمه نموده و در پاریس سال ۱۹۱۱ بطبع رسانده کتاب یوسف و زلیخا که در ۱۹۲۰ در ۲٦۱ صفحه بطبع رسانیده ' و سفرنامه بایران که در ۱۹۰۸ نگاشته .

(از شرح حالی که بخط خود او نوشته شده اقتباس گردید)

بریکتو در ترجمه فوق الذکر راجع بابن طفیل ورسالهٔ حی بن یقظان مطالبی

شرح‌داده‌که دائرة المعارف اسلامی‌لیدن (ص۲۱۷ ج۲۱ع) متعرض است وصاحب مجله مطالعه آثار و رسوم عمومی (۱) است و در (۲ ج ۱۶)دایره المعارف‌لیدن شرح‌ابودلامه (۲)بقلم اونگاشته شده

۷۳ — بریگس Briggs

خاورشناسی است کـه در قسمت هندوستان چندی روزگار گذرانده و تاریخ فرشته (۳) را که درلکهنو بطبع رسیده و بانگلیسی ترجمه نموده‌و در سال ۱۸۲۹ میلادی بچاپ رسانیده و خدماتی دیگر هم انجام داده

۷۴— بریگس M Briggs

مارتن بریگس استاد خاورشناس معاصر که قسمت فن معماری کتاب یادگارهای اسلامی (تراث الاسلام) و طرز ساختمان ابنیه و مساجد و مدارس اسلامی و بنای دانشگاهها و جامعات مصر و دمشق و اندلس و ایران را نگاشته و از آن توصیف نموده و از مسجد جمعه اصفهان و موصل و بعضی مساجد دیگر ایران سخن بمیان آورده و این قسمت را استاد فاضل دکتر زکی محمد حسن امین دارالاثر مصر بعربی ترجمه نموده و بچاپ رسیده

۷۵— برخ Broch

خاورشناس آلمانی‌ناشر بعضی ازکتب بزرگان‌اسلامی کتاب المفصل زمخشری ابوالقاسم محمودبن عمر نحوی متولد ٤٦٧ متوفی ٥٣٨ صاحب‌کشاف و غیره را طبع و نشر داده

۷۶ — بروکلمن Brockelmann

خاور شناس معروف آلمانی‌که از دانشمندان بزرگ و دارای مؤلفات زیادی

۱— Revues des Traditions Pouplaires

۲— ابودلامه زندبن جون‌کوفی شاعر متوفی ۱۶۱

۳— تاریخ فرشته تألیف ملا محمد قاسم هندوشاه است که مکرر بچاپ رسیده و ازکتب مفیده بشمار میرود ،

است او نویسنده کتاب تاریخ ادبیات عرب بزبان آلمانی در دوجلد اصلی است که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و دوجلد اضافی آن هم در ۱۹۳۶ چاپ شده درنشر کتاب ابن سعد صاحب طبقات مبادرت کرده و دوره آنرا درسه جلد از ۱۹۰٤ تا ۱۹۱۷ بطبع رسانده

کتاب لبید شاعر هم از نشریات بروکلمن است و حکایات مصر جدید و مصر میسلامیس (۱) را در ۱۹۳۷ چاپ نموده

بروکلمن

جرجی زیدان در آداب اللغة خود از نگارشات او استفاده زیاد کرده و صاحب معجم المطبوعات هم از او بهره مند شده

بروکلمن صاحب فهرست مخصوصی است که بطرز دائرة المعارف ترتیب داده و در آن مصنفات و مؤلفات خطی و چاپی وعربی راجمع و تألیف نموده و کتاب های محمد بن زکریا رازی را در ۶۸ کتاب در حکمت الهی و ماوراء الطبیعه و ۱۱ کتاب در نجوم و حکمت طبیعی و ۱۶ کتاب در اشعار نامبرده و کتاب او بعنوان Gesch. d. Arab Litt در چند مجلد است.

از ابن حجرعسقلانی و آثاراو هم شرحی نگاشته .

بروکلمن در چاپ و انتشار کتاب عیون الاخبار ابن قتیبه(۲) دنیوری اهتمام کافی نموده وکتاب مذکوررا از دو نسخهٔ استانبول و پطروگراد ترتیب و تنظیم کرده و بچاپ رسانیده

۱ــ Miscellamies

۲ــ ابن قتیبه دنیوری ابومحمد عبدالله بن مسلم ابن قتیبه صاحب کتاب ادب الکاتب و عیون الاخبار متولد ۲۱۲ متوفی ۲۷۶ است

از ابوالمظفر (۱) ابیوردی نسابه شاعر هم تحقیقاتی نموده و کتابخانه معروف (ایاصوفیا) را فهرست نوشته

۷۷ـ برسلارد Brosselard

خاورشناس دانا بزبان عربی است که باپارجس(Barges) مستشرق در ترجمه کتاب بغیة الرواد ابن خلدون مبادرت نموده و از ۱۹۰٤ تا ۱۱ و ۱۲ طبع و نشر داده

۷۸ـ براون P.W. Brown

۱۸۹۲

ویلیام نرمان براون ادیب خاورشناس که در باره ادبیات ایران وهند تحقیقات عمیقه نموده و اطلاعاتی زیاد پیدا کرده وکتابی در این خصوص نگاشته

براون در دانشگاه پنسلوانیا فیلادلفی (۱) اتازونی سمت استادی دارد و جزء خاورشناسان ایندوره است و مؤلفاتی عدیده دارد .

بطوریکه خود او نگاشته ولادتش در ۲٤ ژوئن ۱۸۰۲ در بالتیمر (۲) اتازونی شده او پروفسور سانسکریت دانشگاه پنسیلوانیا فیلادلفی ومتخصص صنایع هند درموزه پنسیلوانیا است ونگارش وآثاری راجع بنقاشی و مینیاتور و غیره از خود نامبرده و مؤسس روزنامه انجمن (۳) شرقی امریکا است .

۷۹ ـ بریدژ Bridges

یکی از ایران شناسان است که تاریخ قاجار را نگاشته و کتاب او بعنوان Dynasty of the Kajars بچاپ رسیده و از دانشمندان قرن نوزدهم است .

۸۰ ـ F-Buhl

۱۸۵۰ـ۱۹۳۲

فرانس بوهل خاورشناس معروف است که در کپنهاک سال ۱۸۵۰ میلادی متولد شده

۱ـ ابوالمظفر ابیوردی متوفی ۵۰۷ که از شعرای عالم باساب بوده

۱ ـ PennsylvaniaPhiladelpia ۲ ـ Baltimere ۳ ـ American Oriental Society

علوم الهی وفلسفه لوتری و دوره قدیم را تحصیل نموده برای آگهی بزبان عبری و کتب آن لغت ارام و عبری را فرا گرفته استاد عربی او مهرن (۲) عالم معروف و دانشمند آگاه بفلسفه اسلامی و علوم بوده و از ۱۸۷۶ تا ۱۸۷۸ در لیپزیك تحصیل نموده و از استاد معروف خاورشناس (فلایشر) (۳) درس گرفته کمال تسلط را در زبان عربی و قواعد آن بکمك این استاد دانشمند پیدا نموده

بوهل (۱۸۷۸) نظریات خودرا در مباحث لغوی و تاریخی «قواعد عربیت» نشر داده و متن شافیه ابن حاجب را که بزبان دانمارکی ترجمه نموده بود در آن گنجانیده و شرح نگاشته .

بوهل در آلمان دروس مربوطه بزبان قدیمم را پیروی نموده ونظریات جدیدی از خود ابراز کرده تورات را بچهار مصادر از منه مختلفه تاریخ بنی اسرائیل نسبت داده و گفته :

« عمده اساس شریعت اسرائیلی اساس این دین نبوده بلکه آن نتیجه تطوّر تاریخ این ملت است » او در میهن خود اندیشه فوق را در باره کتاب مقدس نشر داده و بعقیده و نگارشات دیگران را ارشاد کرده و کتابی در اینموضوع بزبان دانمارکی نوشته که مکرر باشروح و بیان چاپ شدهٔ

بوهل در ۱۸۸۹ سفری بجانب شرق نموده و مصر و فلسطین و سوریه را دیده و سفراو بسرزمین تورات انتهی یافته ، بعد از مراجعت مقالاتی در توپو گرافی (وصف وبیان اماکن مذکوره در قرآن) نوشته و نیز کتابی درجغرافیای فلسطین قدیم بزبان دانمارکی و آلمانی نگاشته که این کتاب راهنمای خوبی برای طالبین تاریخ قدیم فلسطین است .

او کتابی راجع باورشلیم و شهر مقدس دارد که این شهر را در کتاب خود بطوریکه در ایام مسیح بوده وصف نموده بوهل از سال ۱۸۹۰ تا ۱۸۹۸ لغت و زبان عبری را در جامعه دانشگاه لیپزیك در آلمان تدریس نموده در سال ۱۸۶۵ در صدد طبع فرهنگ و قاموس بزرگ معروف بنام کزینوس (٤) برآمده و اول کسی

---

۱ - A Mehren - ۲ Fleischer - ۳ Gesenius

بوده که این کتاب را نشر داده ، بوهل طبع آنرا تجدید نموده و اثری ابدی در عصر خود برای درس لغات سامی گذاشته و درعملی که پیوسته بمزایا و محتویات این فرهنگ نموده عدهٔ از علما با او مددکار شده که از آن جمله زیمرن (۱) بوده و الفاظی که از لغت آشور مشتق است گرد آورده و تحقیق نموده .

بوهل بلغات فینیقی وارامی و عربی ماهر بوده فرهنگ بزرگ عالی قیمت او کتابی است که میتوان آنرا مشتقات لغت و زبان سامی دانست علاوه براین او را اهتمامی زیاد در اشعار عربی قدیم بوده و باسرور ونشاطی تمام اشعار نابغه وامرءالقیس و عنتره و غیره رامیخوانده وباعلم و اطلاعی که داشته از روی لغت و تاریخ ادبیات را شرح مینموده .

بوهل در ۱۸۹۹ بکپنهاك برگشته دردانشگاه آنجا زبان سامی را تدریس نموده ، زبان عربی بیشتر اوقات اورا گرفته و کتاب های عربی را زیاد مطالعه کرده تا مواد لازمه برای انجام فرهنگ عربی تهیه نماید ودرسال ۱۹۰۳ کتاب « حیات محمد » را بزبان دانمارکی چاپ نموده و بمقدمه راجع بعربستان قدیم مصدّر و بدستیاری مسیو شایدر (۲) بآلمانی نقل کرده و این کار دوسال قبل از وفات او بوده در ۱۹۳۰ بوهل در مجمع علمی عربی دمشق عضویت داشته و باین کتاب قسمتی راجع بـه تبلیغ محمد باسلام بطوریکه درقرآن وارد شده الحاق وضمیمه نموده و در ۱۹۲٤ چاپ کرده ، این ضمیمه بزبان دانمارکی واهمّ آراء وتعلیمات واردهٔ درقرآن است که بترتیب و احکام تنسیق یافته .

او در بعضی از رسائل خود راجع باحوال علویین و سیاست آنهـا بحث و مناقشه نموده و مقالاتی عدیده در باره رجال و مشاهیر اسلام و تاریخ و وطن وشرح حال آنها نگاشته است.

برای بوهل شخصاً ممکن نشده که در قسمت عالم جدید اسلامی بحث وتحقیق نماید و لکن هرچه راکه دیگران در این خصوص از نهضت علمی اسلامی نوشتند اوباکمال اشتیاق و ذوق خوانده و استفاده مینموده و بیشتر همّ او تاریخ و ادبیات بوده و

Schaeder -۲ Zimmern-۱

اورا در خصوص این تألیفات مهمه ایست و تا آخر عمر و اوان پیری مشغول کار بوده تا اینکه قوای او انحطاط یافت و در سال ۱۹۳۲ در آغاز سال ۸۳ سالگی بدرود عمر نموده .

۸۱ - بورکهارد Burckhardt
۱۷۸٤-۱۸۱۷

خاورشناس معروف دانشمند سویسی است که ولادت او در ۱۷۸٤ بوده و سال ۱۸۱۷ در مصر (قاهره) وفات یافته .

بورکهارد در نوبه و بادیه و شامات گردش نموده اطراف رجهات حجازرا دیده و خودرا بشیخ ابراهیم معرّفی کرده دارای اطلاعات و تحقیقاتی است از اواست:

کتاب امثال عربیه که بزبان آلمانی جمع و ترجمه نموده و این کتاب را در (وایمار)(۱) آلمان بطبع رسانیده اند (۱۸۳٤) - این کتاب قبل از این هم در لندن طبع شده سال ۱۸۳۰ .

بورکهارد سیّاح توانا و هوشمندی است که در موضوع زبان و آثار اسلامی تتبع و بررسی کرده و بزبان مذکور مطالبی نگاشته، اصل کتاب سفرعربستان او درلندن سال ۱۸۲۹ و با ترجمه فرانسه در ۱۸۳۵ در سه جلد بطبع رسیده .

۸۲ - بوریو Buriaut

دانشمند اروپائی محقق که کتاب المواعظ والاعتبار مقرئزی را بدستیاری (کازانوفا) بعد از مقابله و تطبیق با چندین نسخه در بنگاه آرکئولژی (باستان شناسی) فرانسوی قاهره باترجمه فرانسه نوشته و شروع بچاپ نموده ولیکن عمل او ناتمام مانده پس از او موسیوربت مدیر دارالاثار العربیّه در ۱۹۲۸ این عمل را انجام داده،

۸۳ - بورنوف Burnauf

خاورشناس قرن اخیر است که پنجاه و یکسال روزگار خودرا بشناختن خطوط شرقی

---

۱ - Weimar

و اصول و قواعد زبان سانسکریت ومعرفت آثار خطوط و رسوم ایران باستان گذرانده در این باب مطالعه و تحقیقات کافی‌مفید نموده ٬عملیات او بین مستشرقین معروف و مورد استناد است٬

۸۴ - بورتن Burton

سیاح ونویسنده مشهور است که دردانستن زبان دیگران اشتهار داشته وصاحب نگارش و آثار است.

بورتن سال ۱۸٤۲ در اداره کمپانی هند داخل شده و قسمت کوهستانی نیککری را با دقتی تمام گردش کرده و اندك مدتی بزبان شرقی دانا شده ٬ در سال ۱۸۵۲ بلباس درویشی درآمده بمکه و مدینه رفته وضعیت آن حدود را تحت نظر و مطالعه آورده و شرح مسافرت و سیاحت خود را ضمن ۳ مجلد نگاشته و چاپ نموده

این شخص علاوه براین افریقا و امریکای جنوبی و قسمت فلسطین و شامات را دیده و از سیاحت خود درآن حدود کتاب نوشته واز خاورشناسان بشمار میرود

این خاورشناس کتاب الف لیله و لیله « هزارو یکشب » را ترجمه نموده که مورد توجهٔ و نظر اروپائیان و دیگران شده ولادت او در ۱۸۲۱ و فاتش در ۱۸۹۰ بوده ٬

C

۸۵ - کاهن Cahaun

از خاورشناسانی است که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده و درتاریخ آسیا وشرق تحقیقات و مطالعاتی زیاد کرده٬ رساله‌بعنوان مقدّمه در تاریخ آسیا وگزارش احوال صفویه بنام:

Introductinv a l' Histoirs de l' Asie

نگاشته و آن‌را درلندن سال ۱۹۱۵ بچاپ رسانده ٬ در دائرة المعارف اسلامی‌لیدن نام او وکتابش نگاشته شده،

۸۶ - کانیکوس Canicus

خاورشناس که اهل اسپانیا بوده و ملخص کتاب نفح الطیب‌را بزبان انگلیسی ترجمه نموده و در دوجلد بچاپ رسانیده وکتاب کلیله و دمنه وکتبی دیگر را هم نشر داده .

۸۷ - کاردن Cardonne

خاورشناس که درکتابخانه های بزرگ جستجو نموده و تاریخ افریقاو اسپانیا زمان تسلط عرب را از روی کتب خطی عربی ترتیب و درسه جلد درپاریس ۱۷۶۵ بچاپ رسانیده .

۸۸ - کارلیل J. Carlyle

۱۸۸۵-۱۷۵۹

توماس کارلیل خاورشناس فیلسوف و دانشمند انگلیسی‌که بزبان عربی وبعضی از زبانهای دیگر شرق دانا شده و استادزبان عربی دانشگاه کامبریدج بوده

کارلیل در « اکلفشان (۱) » اسکاتلند متولد شده‌' پدرش مردی‌زارع وفقیر بوده و در هفت سالگی بمدرسه ابتدائی رفته ' در ده سالگی داخل مدرسه متوسطه شده ' (گرام‌اسکول (۲)) - پدر فقیرش چون میخو است که کارلیل عنوان کشیشی پیدا کند اورا بیکی ازداشگاه ها برده و باوجود دست تنگی و بیچارگی بتحصیلات‌پسرش ادامه داده سپس کارلیل در ۱۸۱٤ در مدرسه انان (۳) استاد قسمت‌ریاضی گردیده و در ۱۸۱۸ ازکشیشی برکنار شده و ازتعلیم احتراز مینمود ' چندی پیرو عقیده و مسلك مادّیون طبیعی و دهری‌مذهبان شده' در ۱۸۲۱ انقلاب فکری دیگری نمود و از انکار خدا و طریقه الحاد و لامذهبی روی گردانیده در ۱۸۱۹ زبان آلمانی‌را یاد گرفته و اندیشه و عقاید و ملت ژرمن را در انگلستان رواج داد .

کارلیل بگونه معروف آلمانی از جهاتی مشابه است در این بین کارلیل دچار کسالت مزاج و ناخوشی حال شده تاپایان عمر مریض بود واز ۱۷۹۹تا۱۸۰۱ بشرق آمده در این صفحه ت مطالعه و جستجو نموده

Annan - ۳ G. Scool - ۲ Ecclefchan - ۱

این دانشمند از اسکاتلند بلندن رفته و در آنجا چندان مورد اهمیت و اعتنا نشده لذا مجدداً بوطن خود برگشته، مشغول ترجمهٔ بعضی از آثار آلمانی به انگلیسی گردید.

کارلیل

کارلیل از ادبیات فارسی و کلمات حافظ و اشعار او بواسطه استفاده از آثار و اشعار گوته شاعر آلمانی که او از گفتار و اشعار خواجه اقتباس کرده بهره مند گردیده در ۱۸۲۶ زناشوئی کرده، برای خود زندگانی مختصر و سادهٔ ترتیب داده و مقالاتی هم از آثار قلمی خود منتشر نموده و اسباب موفقیت و بهره مندی او باین واسطه فراهم شد در ۱۸۲۸ که جنبهٔ دانائی و کمال او فزونی یافت کتاب سارتور رزارتوس Sartor Resartus را نشر داده این کتاب ابتداء سال ۱۸۳۳ در یکی از مجلات ملی انتشار یافته.

کارلیل آخرکار بلندن رفته در آنجابودتاوفات نمود ۱۸۸۵، او در این سفر با بسیاری از فضلاء و اهل کمال ارتباط یافته و بالتشویق ایشان تاریخ شورش فرانسه (جلد اول) را نوشته و با اینکه کتاب او طعمه حریق شد معذالك ازرغبت وشوق او کاسته نشده و آنرا ازنو بمورد نگارش آورده، در ۱۸۳۷ تمام نمود، نوشتن این کتاب باعث تغییر زندگانی کارلیل شده و چند بار در داخله کشور انگلیس و ایرلند مسافرت نموده وسفری بطرف آلمان کرد که زحمات زیاد در آن سفر متحمل گردید بالاخره علل مذکور باعث ضعف مزاج وتحلیل قوای کارلیل شده تا در ٤ فوریه ۱۸۸۱ بدرود زندگانی نمود.

آثار ونگارش کارلیل زیاد است ازجمله کتاب زندگانی ونوشتجات(دلیور کرامول) وکتاب زندگانی فردریك کبیر ـ کتاب قهرمانان و ابطال است که باین نام در آمده
Lectures on Heroes and Hros Worship
این کتاب بعربی و فارسی و زبانهای دیگر ترجمه شده و کتابی سودمند وقابل اهمیت است در این کتاب اوصاف و خصایص حضرت ختمی مرتبت (محمدبن عبدالله ص) وحضرت (علی ابن ابیطالب ع) را بیان نموده ،

دیگر از مؤلفات او کتابی است که در گزارش و تاریخ مصر نوشته این کتاب در کمبریدج سال ۱۷۹۲ بچاپ رسیده وکتابی که مشتمل احوال شعرای عرب استو بانگلیسی نوشته شده و کتاب منتخبات ادبیات عرب که اشعار عربی را بانگلیسی ترجمه نموده ، در دائرة المعارف لیدن (ص ۳۹۶ ج ۱ ع) مینویسد که کارلیل کتاب مورد اللطافة فی من ولی السلطنة والخلافه ابوالمحاسن ابن تغری (۱) بردی را بعنوان
Maured-al Latafet Gamaleddini Tagri Bardii ،
در کمبریدج سال ۱۷۹۲ چاپ و نشر داده

۸۷ ـ کارپانتر Carpenter

دنیا گرد جهان نورد وگیتی شناس که تمام دنیارا دیده و در تمام قطعات ۵گانه جهان گردیده مطالعه در آداب و اخلاق و رسوم و مذاهب و تشکیلات سیاسی و اجتماعی عالمیان نموده و دورهٔ جهان گردی خود را بعنوان جغرافیا در ۶ جلد به زبان انگلیسی نوشته و بچاپ رسانیده ، در این کتاب آداب و اخلاق شرقی و دیگران تشریح شده .

سیاحت کارپانتر از ۱۸۹۷ تا ۱۹۱۱ در چهاردهٔ سال انجام گرفته او درآداب ورفتار گزارش اجتماعی واداری و اوضاع جغرافی طبیعی و سیاسی و اقتصادی هرجا بادقت زیاد داخل و روحیات مردم هرجا را نوشته و کتاب وگراور های زیاد ونقشهٔ جغرافی طبیعی و سیاسی هر جارا متضمن است

۱ ـ ابن تغری بردی جمال الدین ابوالمحاسن یوسف بن تغری قاهری متولد ۸۱۳ متوفی ۸۷۴ صاحب کتاب النجوم الزاهره و غیره

کارپانتر از ایران وافغان وعربستان وترکیه وهندوستان وچین وژاپون در کتب آسیای خود نگارشی دارد که خالی ازلطافت نیست نگارنده تمام کتاب آسیای اورا از انگلیسی بفارسی ترجمه نموده و درستونهای روزنامه تجدّد ایران سال اول انتشار آن جریده در طهران بچاپ رسانیده واصل نسخه ترجمه فارسی آن موجود است .

۹۰ــ کارادوو B. Carra de Vaux

۱۸۶۹

برنارد کارادوو خاور شناس معروف فرانسوی چنانکه بخط خود نگاشته در۳ فوریه ۱۸۶۹ میلادی در فرانسه متولد شده وشاگرد قدیمی مدرسه سیاسی پاریس (پلیتکنیک) بوده و مستشرق اسلامی در تاریخ و فلسفه‌وسیانس لنکتیك(۱) (دانش مربوط بزبان) وماتیماتیك (ریاضی) است .

از کارهائی که این مستشرق انجام داده و بچاپ رسیده :

کتاب در احوال حجة الاسلام محمد غزالی در یکجلد ـ متفکرّین اسلام در یکجلد ـ تصاویرنژاد سامی دریك جزوه ـ میکانیك هرن الکساندری ـ مجلهٔ آسیائی ـ خودکاربیزاس ـ کتاب اطلاعات ـ انجمن آسیائی ـ مختصر عجایب و غرایب ـ انجمن فلسفه و زبان عمومی است که چاپ شده .

کارادوّو عشق وعلاقه زیادی بکتب و آثاراسلامی دارد و کتاب (التنبیه والاشراق) مسعودی صاحب مروج الذهب رابفرانسه ترجمه وچاپ نموده دراحوال ابوهذیل(۲) علاف بررسی نموده و مطالبی نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ع ص ۲۱۷ ج ۱) وکتابی بنام آویسن(۳) دراحوال ابوعلی‌سینا ترتیب داده ودر پاریس سال ۱۹۰۰ بطبع رسانیده .

مقاله از ابوعلی‌سینا دردائرة المعارف الدینیة والاخلاقیة هستینجز (Hastings) ج ۲ (۱۹۰۹) نشرداده ودر باره ابن طفیل وحیّ بن یقظان هم تحقیقاتی دارد (دائرة المعارف لیدن ع ص ۲۱۷ ج ۱)

۹۱ــ کازیمرسکی بیبرکتون Casimerensqui Bibrechtune

۱۸۷۰

مستشرق معروف لهستانی متولد در لهستان وساکن درفرانسه که وفات اودر ۱۸۷۰ بوده ،

---

۱ ـ SC. Lungustique ۲ ـ ابوهذیل علاف محمدبن هذیل عبدی علاف متولد ۱۳۵ متوفی ۲۳۰ است ـ ۳ ـ Avicenne

کازیمرسکی استاد آگاه و دانا بزبان عربی است که مقاله ها در جراید و مجلات شرقی بفرانسه نشرداده و فرهنگی جامع و مفیدبزبان عربی و فرانسه ترتیب داده و چاپ نموده وقرآن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ کرده، و دراوصاف حضرت ختمی مرتبت و اسلام نگارشاتی دارد.

این استاد حکایت انیس الجلیس کتاب‌الف لیله ولیله را با ترجمه فرانسه و نظریات خود در پاریس سال ۱۸۶۶ بچاپ رسانیده.

کتاب فرهنگ عربی وفرانسه معروف بد یکسیونر کازیمرسکی شهرتی تمام‌دارد

۹۲ـ کازانوا P.Casanova

۱۹۲۶

پول کازانوا از مستشرقین معروف دوره اخیر است که در ۱۹۲۶ وفات‌یافته و صاحب نگارشات و آثار است.

۹۳ـ کازیری Casiri

خاورشناس اسپانیائی که در کتب و آثار اسلامی اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و فهرست کتابخانه عربی اسپانیا «اسکوریال» را در مادرید از ۱۷۶۰ تا ۱۷۷۰ تنظیم و در دومجلد بچاپ رسانیده

کازیری برای کتب یعقوب بن اسحق کندی که در قرن ۹ میلادی بوده در حدود ۲۰۰ کتاب‌نام برده و فهرستی ترتیب داده و چاپ نموده

او در دو کتاب: الحلل المرقومه ـ واللمحة البدریّه فی دولة النصریّه ابن خطیب (۱) غرناطی مطالعاتی کرده ومطالبی از آن‌دوکتاب انتخاب نموده ومؤلفه ترتیب داده و نیز از خطرة الطیف فی رحلة الشتاء والصیف شرحی ذکر کرده از منفعة السائل که اصل آن مقنعة السائل عن‌المرض الحائل است اقتباس نموده و در اطراف آن شرحی نگاشته.

۹۴ـ کاترینوزنس Caterino zens

قرن ۱۵

ایران شناس قدیمی که ازشاهزادگان و پرنس‌های‌و نیز بوده و ازجانب‌حکومت

- ابن‌خطیب غرناطی‌متولد ۷۱۳ معروف‌بابن‌خطیب سلمانی‌است صاحب‌تاریخ غرناطه.

و نیز یونان در اواخر قرن ۹ هجری بایران آمده و صاحب مطالعات واطلاعات است کاترنیو درایران سیاحت نموده و شرح گردش ومشاهدات خودرا باهمراهانش بنام « کتاب گردش و سیاحت ونیز پهادر ایران » بزبان انگلیسی نوشته وچاپ شده و عنوانش این است .

Travels of ventiaus In Persia

۹۵ــ کوسن دپرسوال Caussin de Perceval

خاورشناس بزرگ است که ولادت او در ۱۷۵۹ وفات او در ۱۸۳۵ بوده وبزبان عربی تحصیلاتی نموده ونظارت کتب خطی شرقی وعلمی زبان عربی رادر کتابخانه دولتی پاریس عهده دارشده و کتابی چند در آداب عربیت تألیف نموده و تاریخی بعربی نوشته که شهرتی زیاد یافته ومکرّر در پاریس چاپ شده

نشریات این استاد زیاد است ازجمله کتاب حکایات المسلمین اوست که مجموعهٔ از حکایات منتخبه و آثار ادبای اسلامی است که مؤلف با فرهنگ الفاظ عربی و ترجمه فرانسه جهت تشویق دانشجویان زبان عربی ومحصّلین نگاشته ودر پاریس سال ۱۸۴۷ چاپ نموده ؛ دیگر مجموعه نوشتجات و تمسّکات و حجج واسناد او است که درپاریس (۱۸۲۵) بسعی مؤلف بچاپ رسیده وکتاب گراماتیك (علم صرف و نحو) زبان عربی وذیل آن در قصه ابن مغازی (۱) وقصة الحکم باترجمه فرانسه (۱۸۵۸) در پاریس چاپ شده .

از کتب منتشره دپر سوال شرح قصیدهٔ معلقه امرءالقیس زوزنی (۲) و مقامات حریری است (۳)

که در پاریس سال ۱۸۱۹ بچاپ نموده وسورهٔ فاتحة الکتاب که در پاریس سال

---

۱ ـ ابن مغازی یا مغازلی صاحب فکاهیات و نوادر متوفی ۲۹۸

۲ زوزنی ـ حسین بن علی بن احمد صاحب کتاب ترجمان القرآن و شرح سبعه معلقه متوفی ۴۸۶

۳ ـ حریری قاسم بن علی بن محمد بصری صاحب مقامات متوفی ۵۱۶ ـ

۱۸۲۰ چاپ شده و کتاب الزّیج الحاکمی (۱) و کتاب الصوّر عبدالرحمن صوفی (۲) و امثال لقمان حکیم و تاریخ صقلیه (سیسیل) ودوره اسلام نویری است که چاپ و نشر داده

۹۶ـ شامپولیون J. F. Champollion

۱۷۹۰ - ۱۸۳۲

ژان فرانسوا شامپولیون معروف بژان درفیژآک (Feigeac) متولد گردیده سال ۱۷۹۰ و در سال ۱۸۳۲ وفات یافته

شامپولیون که قریحهٔ شرق شناسی و تتبع در علم آثار داشته ابتدا بتحصیل زبان عربی مشغول شده پس از آن زبان کلدانی ـ شامی قدیم ـ حبشی ـ عربی قبطی (زبان مصری قدیم) را فرا گرفته و در سال ۱۸۰۷ بپاریس رفته و دورهٔ زبان شرقی را در کلژ دوفرانس (مدرسه عالی فرانسه) خوانده در آنوقت مجدداً بتحقیق کتب خطی قدیم مصری عبری و آثار تاریخی آن پرداخته و برای حل و اکتشاف زبان مصری و وضع صرف و نحو آن طرح نقشه مینمود

شامپولیون در ۱۹ سالگی بگرنبل (Grénoble) برگشته و در دانشکده ادبی باستادی درس تاریخ انتخاب شده در ۱۸۱٤ کتابی بنام مصر در زمان فراعنه در دو جلد نوشته که مشتمل اوضاع جغرافیائی مصر و گزارش تاریخی آنجا است ودلائل تاریخی و مدارك خبری و اثری از قبطی و عربی بدست آورده که از آن تاریخ قدیم مصر را میتوان فهمید در ۱۸۲۲ شامپولیون بخواندن کتاب « مادام داسی یر » که در خصوص خط هیروگلیف نوشته شده بود اشتغال گزیده سپس الفبای خط قدیم مصر را تنظیم وصرف و نحو آنراتکمیل کرده و در ۱۸۲۳ کتابی نوشته که اسلوب مختصر و مجمل خط هیروکلیف را مشتمل بود در ۱۸۲٤ برای دیدن مجسمه های مصری قدیم که پادشاه ساردنی Sardaigne در تورن جمع آورده بود رفته

۱ـ حاکمی ابولحسن علی بن یونس منجم صاحب زیج کبیر متوفی ۳۳۹
۲ ـ عبد الرحمن صوفی یکی از مشایخ متصوفه قرون اولیه است .

و راجع بوقایع مهمه تاریخی مصر وعتیقجات و آ ثار و احجارزیر خا کی آن سرزمین مطالعه نموده نتیجه اکتشافات خود راجمع و تدوین ودر دو مجلد نگاشته است .

شامپولیون در ۱۸۲۶ بپاریس برگشته در (موزه لوورقسمت آثار قدیمه مصر) سرگرم وارسی ها شده و فهرستی از آ ثار تاریخی موزه لوور ترتیب داده در (۱۸۲۷) مجدداً درسال ۱۸۲۸ بمصررفته؛ در سال ۱۸۳۱ عضو انجمن علمی خطوط و نوشتجات باستانی شده و در این بین که بتألیف اشتغال داشت یاد داشتی مفید در علامات و رموز و اسرار خطوط قدیم مصری ترتیب داده

دانشمند مذکور کتابی در کتب لغت و دستور زبان مصری قدیم نوشته متأسفاً وفات او سال ۱۸۳۲ نا گهانی بمرض سکته‌روی داده و این کتاب نا تمام ماند

از آثار شامپولیون رسالهٔ مفید در عتیقات و آثار باستانی است که چاپ شده از کتب نا تمام او کتابی است که نقشه های رنگین و تصاویری را دارا و در چهار مجلد تدوین شده و این کتاب را در خصوص مجسمه های مصر و نوبه نوشته وهشت جزوه‌ازجلد اول آن کتاب تا ۱۸۴۸ طبع شده وطبع بقیه آن تا ۱۸۶۹ بتعویق افتاده بود تا اینکه ماس پرو Maspro کتاب مذکور را تحت مطالعه آورده و مادیتورروژه طبع آنرا تمام نمود .

راستی که شامپولیون متخصص قسمت آرنئو لژی و یگانه مکتشف رموز و اسرار خط مصری است و اول کسی است که در ۱۸۲۲ میلادی موقع قشون کشی ناپلئون بناپارت بمصر پرده از روی اسرار و رموز آثار نهانی مصر بر داشته و عالمی را از این خدمت بزرگ رهین منت خود نموده

وقتی که موضوع مصر شناسی در اروپا انتشار یافت ،خاطر اروپائیان بجانب شرق بیشتر متوجه شده انجمن و هیئت ها جهت تعقیب و تنقیب سایر آثار ترتیب داده بحفر خرابه های قدیمه مصر ـ عیلام ـ آشور ـ بابل ـ ایران ـ فنیقیه و عربستان و دیگر قسمت های شرق وسطی و شرق اقصی مبادرت کرده دستجاتی جهة

۱—Maditer Rouge

حفاری و نقابی و اکتشاف با مخارج سنگین و تحمل بسیاری زحمات اعزام داشته و در اثر آن تاریخ مجهول دینا را تا حدی معلوم و آثاری مهمه و مفید تعیین وادوار مجهوله تاریخ را مکشوف نمودند.

جرجی زیدان و گوستاو لوبون و بسیاری از مورخین جدید از حاصل زحمات و اکتشافات شامپولیون اخذ و اقتباس نموده علمای آثاری و مورخین از خدمات گرانبهای او قدر دانی کردند اکتشافات او موجب حل بسیاری از مسائل لاینحل مهمه تاریخی شده و میتوان گفت که « شامپولیون تاریخ را تغییر داد »

۹۷ شاردن J. Chardin

۱۷۱۳-۱۶۴۳

ژان شاردن فرانسوی سیاح معروف متولد ۱۶۴۳ در پاریس و متوفی در ۱۷۱۳ که یکی از دانشمندان ایران شناس و نویسنده سیاحت نامه ایران وهنداست

شاردن در دوره سلطنت شاه عباس دوم صفوی و شاه سلیمان (۱۰۷۶ هجری ۱۶۷۱ میلادی) در ایران بوده و در سفرنامه خود راجع بوضعیات آنروزی ایران و دربار اصفهان و کتابخانه و غیره آنجا مطالبی نگاشته که مرحوم محمد حسن خان اعتماد السلطنه (۱) ودیگران از نگارشات اودر کتب ومولفات خودمتذکر گردیده‌اند

شاردن در باب تهران هم شرحی نوشته و در آنوقت این جارا شهری ازشهر های کوچك ایران معرفی می‌نماید وسیاحت نامه اومکرر بطبع رسیده.

سیاح مذکور بقصد تجارت جواهر بهندوستان رفته و از آنجا بایران آمده، تاجر باشی شاه عباس دوم شده شش سال در اصفهان اقامت داشته در ۱۰۸۲ هجری بفرانسه بر گشته و سال بعد هم بایران آمده مجدداً یازده سال در ایران و هنداوقات خود را مصرف نموده، تجارت و سیاحت کرده و کتاب های نفیسی‌دارد کتاب سفر نامه او در ۱۷۳۵ و آمستردام طبع‌شده و کتابی شیرین، حاوی‌بسیاری از گزارش آن زمان و مطالب تاریخی و اخلاقی است

---

۱ - اعتمادالسلطنه . محمدحسن‌خان صاحب کتاب مرات‌البلدان ومنتظم‌ناصری متوفی۱۳۱۳ هجری‌قمری

۹۸ کارل لیل Charles Layll

۱۹۱۳

یکی از خاور شناسان شمرده شده که بنوبت خود خدماتی را انجام داده از جمله جزء دوم المفضلیات را با شرح ابن انباری (۱) در بیروت بخرج خود طبع نموده و انتشار داده ۱۹۱۳ میلادی

۹۹ — شاتوبریان Chateubriand

۱۷۶۸-۱۸۴۸

نویسنده مشهور که در سنت مالو متولد شده و از جهان گردان و سیاحان بشمار رفته و بامریکا سفر نموده در دورهٔ انقلاب فرانسه از آنجا دوری گزیده چندی بوزارت خارجه نائل شده و شخصی هوشمند و دانا و صاحب ذکاوت و استعداد بوده بعدها از فرانسه بجانب شرق (فلسطین و شامات) سفر کرده رساله و یادداشت‌ها در این مسافرت ترتیب داده از مساجد مصر و ابنیه اسلامی قاهره تفاصیلی نگاشته و تحقیقاتی در این خصوص نموده اگرچه شاتوبریاند درعین شورش فرانسه از آنجا خارج شده ولیکن بعد از آرامش دوباره بمیهن خود برگشته و آثار و اشعاری زیاد دارد که بسیاری از آثاراو بچاپ رسیده و کتاب بررسی در اساس انقلابات رانگاشته که در ۱۷۹۷ چاپ شده و کتابی در احوال ابن سراج (۲) دارد.

شاتوبریان

۱۰۰ — شربونو J.Au.Cherbonneau

۱۸۸۲

ژاك اگوست شربونو مستشرق فرانسوی معروف که در انتظام امور مدارس الجزایر افریقا اشتغال داشته و در بعضی از مدارس تدریس مینموده و زبان عربی را خوب میدانسته ویاد میداده از اواست: حکایات منتخبه از کتب اسلامی که برای

---

۱ - ابن انباری ابوبکر محمدبن قاسم بن محمدبن بشار صاحب کتاب الاضداد متوفی ۲۷۸
۲ - ابن سراج یوسف بن سراج غرناطی که خانواده او در قرن ۱۱ میلادی آنجا سلطنت داشته اند

مدارس ابتدائی نوشته و مجموعه مذکور در الجزایر سال ۱۸۴۷ بطبع رسیده

شربونو در زنده کردن ادبیات عربی کوشش و فدا کاری نموده و مساعی زیاد به خرج داده بسیاری از کتب کلاسی را تصنیف و تألیف کرده فرهنگی در زبان عربی و فرانسه برای مکالمه مردم الجزائر نگاشته در ۱۸۸۴ میلادی در پاریس چاپ نموده که نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است.

این مستشرق کتبی چند از عربی بفرانسه نقل کرده که از آن جمله است

سفرنامه عبدری (۱) - تاریخ ابن حماد (۲) و اورا مؤلفاتی در تواریخ عرب است که قسمت زیادی از آن در مجله آسیائی فرانسه منتشر شده و کتاب المخاطبات فی مایحتاجه العرب من الولاة مجموع مخاطبات اصطلاحی مردم الجزائر که در ۱۸۵۸ بطبع رسیده

شربونو علاوه براین حکایات لیلة المحتاله شمس الدین و نورالدین الف لیله و لیله و نصایح و امثال لقمان حکیم را نشر داده

جرجی زیدان در آداب اللغة و صاحب معجم المطبوعات و دائرة المعارف سلامی لیدن عملیات اورا شرح داده اند

این مستشرق صاحب کتاب (آزمایش ادبیات عرب در سودان)

Essai Sur la Litterature Arabe dans le Saudan

است و کتاب تاریخ فتح اندلس ابن قوطیه (۳) را بعنوان (تاریخ سلطنت حکم بن هشام)

Histoire du règne d'elHakam Fils de Hicham

در مجله آسیا سال ۱۸۵۳ ج ۱ ص ۴۵۸ و بعد از آن نشر داده

---

۱ - عبدری - عبدالمنعم ابن عبدالعزیز قریشی اسکندری ۲ - ابن حماد از نویسندگان و مورخین معروف است متوفی در ۶۰۳ ناظر بیمارستان عضدی

۳ - ابن قوطیه عمربن عبدالعزیز متوفی ۳۶۷ از اهل اندلس و اشبیلیه بوده و صاحب کتاب تصاریف الافعال است.

۱۰۱ـــ شیندلر H. Chindler
۱۸۷۹

هوتم شیندلر ایران شناس قرن نوزدهم است که در سال ۱۸۷۹ در ایران بوده و کتابی درباب ایران آنزمان نوشته او راجع بمطابع و چاپخانه ها و کتب چاپ شده اولیه در ایران و قسمت تیپوگرافی (چاپ حروفی) و کتابهائی که از سال ۱۲۳۳ تا ۱۲۶۰ بچاپ رسیده نگارشاتی دارد.

۱۰۲ـــ شودزکو Chodzko

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی بنام شبیه در ایران (تآتر) نگاشته و دارمستتر درکتاب (مهدی) خود از او نام برده و کتاب او در ۱۸۷۸ چاپ شده

۱۰۳ـــ کریستی A.H.Christi

خاورشناس معاصر نویسنده قسمت فنون فرعی اسلامی که در آن بعضی‌ازتصاویر و صنایع دورهٔ خلفای عباسی و اختراعات مسلمین و اسطرلاب وطرز منبت کاری و ظروف سازی و طرح اشکال و پارچه بافی و کاشی سازی استادان اسلامی را وصف نموده و از عملیات و طّراحی میرزا اکبر مهندس ایرانی در قرن نوزدهم و زری بافی و مخمل‌های دورهٔ صفویّه و قالی های بقعه شیخ صفی نگاشته و آن قسمت را استاد دانشمند آقای دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه نموده و چاپ‌شده

۱۰۴ـــ کریستین هرن هلدرمپی Christian Herrn-Holdrempi
۱۹۳۵

مستشرق معاصر که در آلمان زیست مینماید و خدماتی بنوبت خود بمعارف وادبیات ایران وشرق نموده این دانشمند کتاب رباعیات خیام را بزبان آلمانی‌ترجمه کرده با مقدمه و گراورهای قدیمی بچاپ رسانیده (در ۱۹۳۵) و نسخه از آن را در سال ۱۹۳۵ بوزارت معارف ایران فرستاده.

۱۰۵ـــ کریستن سن A.E.Chritensen
متولد ۱۸۷۵

آرتورامانوئل کریستن‌سن‌دانمارکی فرزند ویلهلم کریستن سن خاورشناس معروف

ودانشمند شهیر دانمارك که در کپنهاك سال ۱۸۷۵ میلادی تولد یافته یکی ازمصنفین و مؤلفین با اطلاع و آگاه از اوضاع ادبی و تاریخی ایران است کـه در ۱۳۰۷ شمسی بطهران آمده وضعیت این کشوررا بچشم خود دیده در مهر ۱۳۱۳ همبرای شرکت جشن فردوسی بایران دعوت شده و نایب رئیس کنگره بوده

کریستن‌سن

کریستن سن بطوری که خوداو نگاشته :
استاد دارالفنون کپنهاك و استاد ادبیات وتاریخ ایران دردانشگاه کپتن‌هاکن وعضوآکادمی دولتی دانمارك در سـال ۱۸۱۹ شده وعضو مجلس اختراعات عمومی دانمارك است

این استاد صنایع ایران‌رادر اونیورستیه (داشگاه) کپنهاك باستادی پروفسور ا. اف. ون مهرن.
A.F.Wen Mehren
و فلسفه ایرانی‌را در کوتینك بمعلمی پروفسور (اف اندرا) دکتر ادبیات کپنهاك در ۱۹۰۳ فرا گرفته.

کریستنسن مقالهٔ درباره اشعار دورهٔ باستانی وموسیقی زمان ساسانی و اول‌شاعر ایرانی‌نگاشته و کتابهائی چند نوشته و بطبع رسانیده که از آن جمله است :

کتاب شاهنشاهی‌ساسانیان ـ تحقیق در باب رباعیات عمر خیام ـ پادشاهی قباد (دیالك) مرام مزدك و اشتراکیها ـ نخستین مرد و نخستین شاه در تاریخ افسانه آمیز ایرانیان و زبان سمنانی ـ قصه وداستان ایرانیان بزبان عوام ـ ترجمه شاهنامه فردوسی بزبان الوار شعر ـ زبان ماقبل تاریخ ایرانیان،

کریستنسن کتبی دیگر راجع بایران وایرانیان نگاشته و یاد داشت های مختلفه و چندین کتاب بزبان دانمارکی تألیف نموده،

این داشمند در ۲۰ فروردین ۱۳۰۸ هجری شمسی در تالار بزرگ وزارت

معارف (عمارت مسعودیه) در گزارش زمان ساسانی و طرز شاهی و کشورداری آن زمان ایران سخن رانی مورد تقدیر نموده

اخیراً کریستنسن مقاله مفصلی راجع بتأثیر ادبیات ایران در اسکاندیناوی قدیم نگاشته که روزنامه های طهران بفارسی ترجمه و نشر داده اند (اطلاعات شماره ۲۶۵ر۱۵ر۹ر۱۶) شرح فوق (اقتباس از نگارش خود صاحب ترجمه شده)

۱۰۶ ـــ کریستیانو ایرچ Christianouirtsch

۱۸۶۳

عالم موسیقی که موسیقی و سرود عرب را در ارمنه و ادوار مختلفه شرح داده و در این موضوع کتابی مخصوص نگاشته و کتاب او در پاریس سال ۱۸۶۳ بطبع رسیده

۱۰۷ ـــ شولسن Chowlson

۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم آگاه بمآثر علمای اسلامی و خادمین معارف شرق که قسمت های مختلفه کتاب الاعلاق النفیسه و مقدمة الافلاک السماویه والکرة الارضیه ابن رسته (۱) را با ترجمه روسی نشر داده .

۱۰۸ ـــ کلاویه Clavije

جهان گرد معروف دون روی دی کلاویه (۲) است که از سفرای اسپانی و جهان گردان آن کشور است

سیّاح مذکور در اوایل قرن نهم هجری از طرف دربار دولت متبوعه خود به عنوان سفارت نزد امیر تیمور(۳) گورکان رسیده و اول اروپائی است که از « تهران » سخن رانده و در ۸۰۶ هجری ازاینجا عبور نموده

---

۱ — ابن رسته ـ ابوعلی احمدبن عمربن رسته که الاعلاق النفیسه را در ۲۹۰ نوشته

۲ — Don Rey di clavije ۳ ـ امیر تیمور گورکان معروف بتیمورلنگ متولد ۷۳۶ متوفی ۸۰۷ که از فاتحین بزرگ بوده

مأموریت کلاویه ازجانب هانری سوم پادشاه کاستیل (قسطیله) از ممالك اسپانی بوده

کلاویه برای سیاحت و گردش بسمرقند رفته و سفرنامه او بزبان انگلیسی بعنوان «گزارش سفارت Narrative of embassy» بچاپ رسیده و متضمن یك رشته اطلاعات و گزارش مفیده است،

۱۰۹ـ کلمان موله Clement Mullet

دانشمند خاور شناس که زبان عربی را بخوبی تحصیل نموده و کتاب الفلاحة ابن العوام را(۱) ترجمه و در پاریس سال ۱۸۶۶ طبع نموده و صاحب نگارشاتی دیگر است .

۱۱۰ـ کلرك Clerc

خاورشناس فرانسوی که تاریخی بنام « تاریخ طب » نگاشته ودر دوجلد تدوین نموده و از اطبای اسلامی و مشاهیر دانشمندان اینطبقه شرح داده و درباره ایشان تحقیق کرده و کتاب او بعنوان ذیل بطبع رسیده (پاریس ۱۸۷۸)

Histoire de la Medcine Arabe

۱۱۱ـ کند Conde

استاد مطلع بتاریخ عرب و آگاه بزبان عربی که درکتب تاریخ اسلامی ونسخه های خطی عربی مطالعات زیاد نموده و درنتیجهٔ مطالعات خود کتاب تاریخ تسلط عرب براسپانیا را از مندرجات کتب خطی ترتیب داده و این کتاب توسط مسیو مارل M.Marle ترجمه شده یکبار در بارسلن (۱۸۴۴) و دیگر بار در سه جلد درپاریس سال ۱۸۳۵ بطبع رسیده .

۱۱۲ـ کنتارینی Contarini

۱۵۵۱

خاورشناس قدیمی ونیز اول کسی است که در ۸۷۸ هجری (قرن ۱۵ میلادی)

---

۳ ـ ابن العوام اشبیلی ـ ابوزکریا یحیی بن محمدبن احمد نابغه قرن ۶ هجری صاحب کتاب الفلاحة الاندلسیه

از جانب مجلس سنای و نیز بعنوان سفارت بایران آمده در ۸۷۹ﻫ بتبریز رسیده که آنروز پایتخت یکنفر ازخاندان آق قوینلو موسوم بامیر او زن حسن (۱) بوده کنتارینی دراین مسافرت کتابی راجع بایران وشرح سیاحت وسفر وگزارش خود دراین کشور نگاشته کتاب مذکور در ۱۵۵۱ میلادی باچند کتاب دیگر راجع بایران بعنوان پروم پرسی کاروم هیستریا (۲) قسمتی ازاین کتاب هم بزبان انگلیسی ترجمه شده و در ۱۸۷۱ میلادی درلندن بطبع رسیده ونیز شرح مختصر سیاحت کونتارینی بزبان فرانسه درکتابی موسوم بسیاحات قرون ۱۲ تا ۱۵ میلادی که در آسیا بعمل آمده درج و در ۱۷۳۵ میلادی درلاهه بطبع رسیده، اصل سیاحت نامه را هم در فرانکفورت طبع نموده اند و در ونیز هنوز خانواده کنتارینی اشتهار دارند.

۱۱۳ــ کورنلیوس وان وائنن Cornilius Van Waenen

۱۰۸۶

خاورشناس آگاه بزبان عربی و اخبار وآثار اسلامی که کتاب حکم حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام را باترجمهٔ لاتینی وقیودات و شرح و تعلیقات دراوکسونیا سال ۱۸۰۶ بطبع رسانیده و نام این کتاب باین عنوان است:

Sententieè Ali ebn Abitalebe Arabica Latine

۱۱۴ــ کودرا Codera

۱۸۸۲

خاورشناس اسپانیائی که در معارف و علوم اسلامی مطالعه و تحقیق نموده و کتاب الصلة فی تاریخ ائمة الاندلس ابن بشکوال (۳) را که تکمله معجم ابن فرضی (٤) درسیراست در مادرید سال ۱۸۸۳ بعنوان

Bibl. Arab Hisp. — ج ۱

---

۱ ـ اوزن حسن ـ ازرؤسای خانواده آق‌قوینلو است‌که در ۸۷۱ هجری بسلطنت رسیده

۲ ـ Prum Persicarum Hi.

۳ ـ ابن بشکوال ـ ابوالقاسم خلف‌بن عبدالملك ازکتاب سیرمتولد ٤۹٤ متوفی ۵۸۲

٤ ـ ابن‌فرضی ـ ابوالولید عبدالله‌بن محمدبن یوسف اندلسی‌متوفی ٤۰۳ صاحب‌تاریخ‌اندلس

نشرداده و بعضی ملاحظات راجع بقزمان درضمن ابن قزمان(۱) داردکه مورداستفاده است و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات اورا ایراد نموده

۱۱۵ـ کونلی A. Conlly
۱۸۳۸

از مؤلفین و کسانی است که از هند و قسمت شرق اطلاعاتی پیدا کرده و وکتابی بنام Sourney to the North of India نوشته کتاب او درلندن‌سال ۱۸۳۸ بطبع رسیده

۱۱۶ ـ کنتنو Dr. G Contenau

دکتر ژ. کنتنو فرانسوی

دکتر ژ. کنتنو، مستشرق‌معروف فرانسوی که از دانشمندان عالی مقام و جزء دعوت شدگان هزارمین‌سال تولد فردوسی بایران است او در ۱۳۱۲ بایران آمده و راجع بحفاری شوش و غیره در کنگره‌جشن کنفرانس داده و در باره ایران و تاریخ آن نگارشاتی دارد او صاحب کتابچه مختصر دستی آثارباستان شرقی‌است(۲) که‌ضمن سه جلد ۱۹۲۷ در پاریس چاپ شده

۱۱۷ـ کردیه H Cordier

هاری کردیه که در فهرست کتابخانه بریل کارهای اورا شرح داده و از خاورشناسان معروف بشمار رفته او کتاب راجع بچین و چینی ها را نوشته که او

---

۱ ـ ابن‌قزمان صاحب دیوان معروف متوفی ۵۵۵

۲ ـ Monuel d'Archéologie Orientale

۱۸۹۸ تا ۱۸۹۹ بچاپ رسیده و اطلاعات او درباره شرق زیاد بوده مخصوصا از چین تحقیقات کاملی نموده است و مؤلفاتی دیگر هم نگاشته است که چاپ شده .

هانری کردیه

۱۱۸ــ کست Coste

از محققین و دانشمندان کنجکاو و دقیق درفن ابنیه و آثار است که معماری و آثار ساختمانی اسلامی را در ابنیه قاهره بانقشه و تصاویر از ۱۸۱۸ ــ ۱۸۲۵ برداشته و آنرا در پاریس سال ۱۳۳۸ چاپ نموده و نیز در باره بناهای جدید ایران کتابی نوشته که در پاریس سال ۱۸۷۰ بچاپ رسیده ،

۱۱۹ــ دکتر کوتن Dr.Cotton

ایران‌شناس انگلیسی دانشمند آگاه بمآثر شرق که در قرن نوزدهم بوده و در هندوستان اقامت و زندگانی مینموده مشارالیه قسمتی از اوضاع ایران آن زمان را نگاشته و درباب مطابع و چاپخانه های ایران نوشته و گوید اول کتابی که درچاپخانه تبریز بطبع رسیده کتاب گلستان سعدی بود که در ۱۸۲۵ طبع شده پس از آن تاریخ قاجاریه تألیف عبدالرزاق بن نجفقلی (۱) است که در این مطبعه چاپ نموده اند

۱۲۰ــ کراتچکوفسکی Cratechcufeski

متولد ۱۸۸۳

کراتچکوفسکی اکناتیوس شرق شناس روسی که در ۱۸۸۳ تولد یافته و مراتب کمال را پیموده تا بسمت استادی رسیده در زبان عربی زحماتی کشیده و حائز

---

۱ ـ عبدالرزاق ـ فرزند نجفقلی دنبلی امیرالامراء متوفی ۱۱۹٤

درجه استادی در این زبان شده مستشرق مذکور مقیم لنین گراد و عضو مجمع علمی روسیه و استاد ادبیات عربی دانشگاه لنین گراد است،

کراچکوفسکی

کراتشکوفسکی بطبع کتبی چند از عربی و غیره مبادرت نموده و مصنفات و رسائل زیادی بزبان روسی و فرانسه و آلمانی و عربی نوشته و در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد.

از جمله نشریات او دیوان واواء (۱) دمشقی است که بزبان روسی ترجمه نموده و اصل را با ترجمه بطبع رسانیده و نیز رساله ها و مقالاتی دارد که بزبان عربی نشر یافته از جمله ترجمه اشعار شاعر عربی ابن دخیل (۲) حمصی است که در ۱۹۱۳ طبع نموده نظریه در توصیف مخطوطات ابن طیفور (۳) و اوراق صولی (٤) که در ۱۹۱۳ بطبع رسانیده و حماسه بحتری (٥) را که در اروپا پیدا کرده چاپ نموده ۱۹۱۳ کتب خطی عربی در کتابخانه (شهرداری) اسکندریه، دیوان عمر بن مختار کلبی کسائی (٦) مشهور در قرن ۷ و ۸ هجری که در ۱۹۱٤ بطبع رسانیده، مخطوط جدید مجلد پنجم تاریخ ابن مسکویه که در ۱۹۱٦ طبع کرده کتاب التعاوید عند العرب الجنوب که در ۱۹۱۷ طبع نموده کتاب البدیع ابن معتز (۷) را هم طبع کرده

---

۱ ـ واواء دمشقی ـ ابوالفرج محمد بن احمد غسانی شاعر معروف عرب متوفی ۳۹۰

۲ ـ ابن دخیل ـ حمصی از شعرای معروف عرب است

۳ ـ ابن طیفور ـ صاحب کتاب المنظوم والمنثور که از دانشمندان بوده

٤ ـ صولی ابوبکر محمد بن یحیی بن عبدالله عباس شطرنجی متوفی ۳٦٦

٥ ـ بحتری ـ ابوعباده ولید بن عبید طائی متولد ۲۰٦ متوفی ۲۸٤ بوده

٦ ـ کلبی کسائی عمر بن مسعود ادیب کسائی متوفی ۷۰۰ صاحب مرثیات است

۷ ـ ابن معتز ـ عبدالله بن محمد بن جعفر بن معتز متولد ۲٤۹ متوفی ۲۹٦

۱۴۱ـ کرسول Creswell
۱۸۷۹

مستشرق انگلیسی فروند کپل آرشبلد کامرون (۱) خاورشناس معاصر است ، ولادت کرسول ۱۳ سپتامبر ۱۸۷۹ درانگلستان واقع شده اودرقسمت آثاری تحصیلات خودرا انجام داده و همواره توجه خود را بآثار شرقی معطوف نموده و شرق نزدیك و مصر مأموریت ها یافته و اکنون در قاهرهٔ مصر اقامت دارد درنیروی هوائی انگلیس مرتبه‌افسری رسیده هم اکنون در دانشکده ادبیات مصر جزء استادان و باستان شناسی اسلامی را تدریس مینماید کرسول از ۱۹۱٦ تا ۱۹۱۹ بازرس و مفتش ابنیه سوریه وفلسطین (۱۹۲۰) بوده و مدیر قسمت صنایع مستظرفه اسلامی دانشگاه شده ، دارای آثار و مؤلفات زیادی است و در طرز معماری ابنیه اسلامی تحقیقاتی نموده او ازمسجد عمروعاص درمصر واز مساجد دیگرمصر وسوریه‌تفاصیلی نگاشته و عملیات خودرا در فهرستی جزء شرح حال بوزارت معارف ایران فرستاده

۱۴۲ ـ کرنیلیوس Crinilius

خاورشناس ادوارد کرنیلیوس فاندیك است که اصلا هلندی بوده ولی درامریکا نشوونما نموده‌در قریهٔ کندرهوك نیویورك متولد شده ، در امریکا علوم معمولی‌را فرا گرفته‌طب و دواسازی و ریاضیات آموخته و طالب علوم شرقی شده ، السنهٔ قدیمه را خوانده در دانش مراتبی‌را طی کرده در ۱۸٤۰ ازجانب مجمع مبشرین امریکا بعنوان طبیب شامات آنجا اعزام و به بیروت رفته زبان‌عربی را در آنجا تکمیل نموده با بطرس بستانی صاحب دائرةالمعارف بستانی آمیزش کرده لغات عربی را نزد شیخ یوسف‌اسیر و شیخ ناصیف یازجی از اساتید معروف درك کرده و بسیاری از امثال و اشعار آن را حفظ نموده زبان سریانی و عبرانی راهم فرا گرفته و در تأسیس دانشگاه امریکائی بیروت در ۱۸٦٦ شرکت کرده و استاد نجوم و ظواهر جوّی و پاتولژی شده سپس دراثراختلاف‌بین‌او ورؤسای مدرسه منفصل گردیده ومدتها مشغول طبابت‌وتألیف بوده واورا یدی توانا در تأسیس مریضخانه پیدا شده و مردم سوریه ازدانش وی آگاهی

---
۱ ـ Koppel Archbold Cameron

یافته اورا در جشن‌ها شرکت میدادند و میان آنها محترم بود تاوفات نمود ،

۱۲۳ــ کروتاندن Cruttenden

خاورشناس جهانگرد که در عربستان گردش کرده وبتره کشور یمن را زیر بررسی و دقت نظر آورده و از گزارش و اوضاع طبیعی و سیاسی آن حدود و نقاط دیگری از جزیره العرب اطلاعاتی مفید یافته و حاصل تحقیقات و بررسی خود را در کتابی گرد آورده و تدوین نموده که چاپ شده

گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود از نگارشات این نویسنده استفاده و استناد کرده او در مورد خود معروف و بین نویسندگان اروپا مشهور است .

۱۲۴ــ کینه Cuinet

نویسنده آگاه اروپائی و نگارنده کتاب « ترکیه آسیا » است که کتاب خودرا در دو مجله نوشته و چاپ نموده و جزو خاورشناسان شمرده شده

۱۲۵ــ کومن F. Cumont

۱۸٦۸

فرانز کومن(۱) خاورشناس بلژیکی متولد درآلوست (۲) بلژیك ۳ ژانویه ۱۸٦۸ ساکن پاریس که از اشخاص دانشمند و معمر بشمار میرود بطوری که خود او نگاشته ،

کومن

این خاور شناس دکتر در فلسفه‌وادبیات و دارای گواهینامه از دانشگاه گاند (۳) است و متصدی موزه بروکسل بوده ، در دانشگاه نامبرده هم سمت استادی پیدا نموده و عضو اکادمی پاریس شده

مؤلفات او : عبارات و صور مربوط به اسرار میترا (٤) در دوجلد که در بروکسل سال ۱۸۹٦ ـ ۱۹۰۰ چاپ شده

خلاصه نتایج حاصله که تحت عنوان اسرار میترا درآمده ترجمه کرده و آنهم به

۱-Feranz Cumonts ۲-Alost ۳-Gand ٤-Mithra

آلمانی وانگلیسی ترجمه شده مذاهب شرقی و یك فصل مربوط بایران که طبع چهارم آن در پاریس ۱۹۲۹ انجام یافته.

او بدستیاری مستر (بیدر)(۱) مشغول طبع قطعاتی از مؤلفات یونانی مربوط بروحانیون و مؤبدان زردشتی شده (استانس وهیستاسب) که در دست نشر بوده

۱۳۶ - کورتن W Cureton

ویلیام کورتن انگلیسی خاورشناس مبلغ مذهبی فارغ التحصیل دانشگاه اکسفرد که بیشتر وقت خودرا بفرا گرفتن زبان سریانی گذرانده و بزبان عربی و آثار و کتب اسلامی خدمت کرده ازجمله کتاب ملل و نحل شهرستانی (۲) را در ۱۸۴۲ طبع و نشر داده و کتاب عقیده اهل السنه نسفی (۳) را درلندن سال ۱۸۴۳ طبع نموده منتخبات کتاب طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه و غیره رادرمجله آسیای انگلیسی انتشار داده

کورتن مبلّغ طریقه پروتستانی بوده و اهتمام زیاد درطبع و نشر کتب اسلامی داشته، فهرست کتب خطی شرقی بابکانی شده بریتانیا را جمع و تألیف نموده و در ۱۸۴۲ بطبع رسانیده، قسمت الباب الواحد والثلاثین یحیی بن جریر تکریتی معروف بابن جریر (۴) را چاپ کرده

---

۱ - Mr Bider

۲ - شهرستانی ابوالفتح محمدبن ابوالقاسم عبدالکریم متولد ۴۶۷ و متوفی ۵۴۸ صاحب ملل ونحل و نهایة الاقدام.

۳ - نسفی نجم الدین حفص عمرو بن محمد سمرقندی صاحب عقاید النسفیه و تاریخ سمرقند متوفی ۵۳۷

۴ ابن جریر یحیی تکریتی صاحب الواحد والثلاثین محتمل است که یحیی بن سهل سدید ابوبشر منجم تکریتی باشد که درنجوم استاد بوده وابن جریر هم خوانده شده

D

۱۲۷ـ دابری دتیرسان Dabry de Thiersant

نویسنده خاورشناس قرن اخیر که در خصوص اسلام و شرق کتابی نوشته و و نسبت بمسلمانان چین اظهار عقیده نموده و گوید که آمار مسلمین چین در حدود چهل کرور است ، کوستاولوبون درتمدن عرب خود از وی نام برده وبنگارش اواستفاد کرده

۱۲۸ـ داسیه Me. Dacier

بانوی دانشمند مشهور علم و ادب فرانسه و دانا بزبانهای شرقی که در اواخر قرن هفدهم و اوایل قرن هیجدهم میزیسته ،

این خانم دختر یکی از استادان بزرگ فرانسه است که در زبان دیگران و پیروی از دانش آنان تخصص یافته و چند زبان شرقی را آموخته و از ادب و دانش شرق استفاده کرده خودرا دوستدار دانش شرقی دانسته

۱۲۹ـ دارمستتر J. Darmestter

۱۸۹۴-۱۸۴۹

ژان دارمستتر خاورشناس معروف که کتابی در خصوص دستور تاریخی زبان ایرانی و ادبیات و عقاید مذهبی ایرانیان قدیم در دوجلد تألیف نموده و ۱۸۸۳ در پاریس بطبع رسانیده نسخهٔ از کتاب مزبور در کتابخانه مجلس شورای ایران موجود است . ولادت او در ۱۸۴۹ وفاتش در ۱۸۹۴ بوده کتاب مهدی هم از نگارشات او است که اخیراً آقای محسن جهانسوز بفارسی ترجمه و چاپ نموده

۱۳۰ـ دی بوئه C.J. Deboer

دانشمند انگلیسی که در تاریخ فلسفه اسلام مطالعه و تحقیقاتی کرده سپس حاصل مطالعات خودرا تحت عنوان ذیل نوشته :

The Histroy of Philosophy in Islan

وکتابی نموده ، آن کتاب سال ۱۹۰۳ در لندن بچاپ رسیده و اورا آثاری دیگر هم وجود دارد .

۱۳۱ــ دی بد C. De Bod

عالم آثاری جهانگرد و مکتشف خاورشناس که در ایران و عربستان سیاحت نموده و مطالعه و اکتشافات کرده: از جمله اکتشاف دانشمند مزبور خزانه وآثار ارکان «ارجان» فارس و لارستان است:

دی بد نتیجه سیاحت و اکتشاف خودراضمن دو مجلد جمع وتألیف ودر لندن سال ۱۸۴۵ تحت این عنوان چاپ نموده،

Travels in Laristan and Arabistan

۱۳۲ــ دفرمری Deferemery
۱۸۶۲

خاورشناس فرانسوی و خدمتگذار معارف شرقی است که خدماتی را در طبع ونشر کتب انجام داده، از جمله تاریخ «جهان گشای جوینی ۱» را بچاپ رسانیده ۱۸۴۲ و کتاب سفرنامه ابن بطوطه(۲) رانیز انتشارداده، ـ کتاب تاریخ میرخوند را هم در پاریس سال ۱۸۴۵ چاپ نموده.

۱۳۳ ــ دکرت J.J.M. de Groot

خاور شناس معروف که در فهرست کتابخانه بریل نام و صورت و عملیات او درج گردیده.

این خاورشناس جلد پنجم از قسمت دوم کتاب دمنولژی (عفریت شناسی و افکارشرقی) و قسمت سوم جادوگری و تسخیر را نوشته که در ۱۹۰۷ چاپ شده؛

---

۱ ــ جوینی ـ علاء الدین عطاملك بن محمد بن محمد صاحب تاریخ جهانگشای جوینی متوفی ۶۸۱

۲ ــ ابن بطوطه طنجی ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن محمد طنجی سیاح معروف اسلامی متولد ۷۰۳ متوفی ۷۷۷ هجری.

دکرت

علاوه براین جلد ششم قسمت ٤ کتاب ضد عفاریت و تخیلات و خرافات و قسمت پنجم از شنجوخبث و مرشدی را نگاشته

اوراق کارمذهبی بودائی‌های چین و معابد و روش مذهبی چین را نوشته که در قسمت چهارم کنگره ششم شرقی گزارش آن مسطور است.

۱۳۴ــ دگینی De Guignes

خاورشناس مورخ که در زبان عربی توانا بوده و قسمتی از کتاب خریدة العجایب (ابن الوردی ۱) را ترجمه نموده مشارالیه ازکسانی‌است که در تاریخ مغول و اواخر قرن وسطی بمشرق آگهی زیاد داشته و کتابی عمده درگزارش مغول وتاتار ترتیب داده ونیز در بارهٔ ترك وهون و مغول تحقیقاتی نموده و تفاصیلی نگاشته وکتاب خودرا در تاریخ ۱۷۵۶ ـ ۱۷۵۸ درپاریس انتشار داده مدارك او از اسنادتاریخی چین اقتباس شده

۱۳۵ ــ دوگلارزا De Glarza

۱۹۲۰

کنت دوگلارزا استاد آگاه بزبان عربی و آثار شرقی که اصلش اسپانیولی بوده و در دانشگاه علمی « مصر قاهره » سمت استادی‌داشته در (۱۹۱۹ـ۱۹۲۰)

این استاد درفن محاضره و کنفرانس توانا بوده و نطق های زیادی در فلسفه عمومی و تاریخ فلسفه در جامعه از هرنموده

---

۱ ـ ابن الوردی سراج الدین ابوحفص عمر شامی متوفی ۸٦۱ که وفات او را در ۸۵۵ هم نوشته اند.

۱۳۶ — دگویه De Goeje

۱۸۳۶—۱۹۰۹

خاورشناس بزرگ و استاد دانشمند هلندی است که طرف رسوخ و اعتماد اهل دانش بوده و اطلاعات وافر در زبان عربی داشته ولادت او در ۱۸۳۲ یا ۱۸۳۶ دریکی از دهات هلند شده پدرش استادی آگاه بزبان و لغات دیگران بوده ، دگویه چون در مهددانش و ادب تربیت یافته بود درادبیات وزبان مهارتی پیدا کرده وپدرش بفرا گرفتن السنه و لغات که اهم آن زبان اروپائی قدیم و جدید و زبان شرقی بویژه زبان‌سامی بود وادار نموده و دورهٔ تحصیل‌خودرا درداشگاه لیدن بپایان رسانید بعداً بترتیب فهرستی جهت کتابخانه داشگاه مشغول و باستادی در دانشگاه مزبور انتخاب و مشغول تألیف و جمع آوری کتب عربی گردیده ضمناً جهت طبع و نشر کتب و مؤلفات علمای اسلامی و آثار بزرگان اسلام مهیا شده تصحیح و ضبط این قبیل آثار را بعهده گرفته قسمتی عمده ومهم از کتب و رسائل اسلامی را چاپ و منتشر نموده

دگویه

دگویه در امور مذکور رغبت واشتیاقی زیاد داشته وکتبی را که طبع نموده از این قراراست؛ کتاب الاعلاق النفسیه ابن رسته که در لیدن سال ۱۸۹۲ بچاپ رسانیده و مقدمه بر آن نوشته فتوح البلدان بلاذری (۱) که در ۱۸۶۷ طبع نموده وکتاب الشراابن‌قتیبه وکتاب‌التنبیه مسعودی

---

۱ - بلاذری ابوالعباس احمدبن یحیی‌بن جابر صاحب تاریخ فتوح البلدان متوفی ۲۷۹

که کارادوفو بآن ترجمه نوشته ـ کتاب توصیف افریقا و اندلس ادریسی(۱) که دکویه با تشریك مساعی و همکاری دوزی (۲) خاورشناس معروف انتشارداده دیوان مسلم بن ولید (۳) و فرهنگ جغرافیای عربی در هشت مجلد که مشتمل مؤلفاتی بوده و اهم آن جغرافیای عرب و اسلام در حدود قرن چهارم هجری است که دکویه بطبع آن مبادرت نموده

دکویه کتاب نزهت المشتاق فی اختراق الانسان شریف ادریسی‌را در ۱۸۶۶ چاپ‌کرده و دیوان صریع الغوانی (٤) را از عیون الحدائق فی اخبار الحقایق در ۱۸۷۵ بچاپ رسانیده قسمتی از تجارب الامم ابن مسکویه را بعنوان

Historicorum Arabicorum

ج ۲ در ۱۸۷۱ نشر داده ' تاریخ طبری را هم بدستیاری مستشرقین دیگر چاپ نموده' احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم مقدسی وکتاب (العریب) راهم بچاپ رسانیده (در نویسنده کتاب احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم اختلاف است بعضی آنرا از بشاری دانسته اند چنانکه علمای عرب گفته اند و بعضی آنرا ازمقدسی‌شمرده اند چنانکه فرنگیها قائل اند)

تاریخ طبری که دکویه نشر داده در ۱۵ مجلد است که دو جلد آن بعنوان فهرست بمجلدات پیوسته ' دیگر یاد داشت و تذکارهائی است که در تاریخ وجغرافیای شرقی درچند مجلد است و بزبان هلندی جمع و تألیف نموده 'خزانه کتب البلدان که محتوی آثار جمعی نویسندگان اسلامی نشر داده . شرح قصیده ابن عبدون که ابن بدرون نگاشته او بچاپ رسانیده

دکویه بین خاورشناسان شهرتی زیاد دارد و در اغلب کنگره ها و انجمن‌های زمان خود حضور داشته و نیز در مهمترین مجامع علمی شرق در لیدن و غیره عضو بوده .

---

۲ ـ ادریسی محمدبن محمدبن عبدالله صاحب‌کتاب نزهت المشتاق‌متولد ٤۹۳ متوفی ٥٦۹

۲ ـ Dozy

۳ ـ ابن ولید انصاری همان مسلم بن ولیدصریع‌الغوانی‌است .

٤ ـ صریع الغوانی متوفی در ۲۰۸

وفات او در ۱۷ مه ۱۹۰۹ در لیدن واقع شده و منتخب کتاب مقریزی والحلة السیراء ابن ابار را بچاپ رسانیده

۱۳۷ــ دیونگ Dejong

۱۸۹۰-۱۸۳۲

دانشمند خاورشناس و استاد دانشگاه (اوترکت) که با دگویه درنظم وتدوین فهرست کتب خطی لیدن کمك و دستیاری نموده و کتاب (المشتبه) و (لطائف المعارف) را نشر داده

دیونگ فهرست کتب شرقی و دانشگاه (اوترکت) را تهیه و در ۱۸۶۲ به چاپ رسانیده و فهرست کتب شرقی فرهنگستان لیدن جزء ۳ و ٤ را نوشته . جزء سیم ازکتاب العیون والحدائق فی الحقایق‌راهم بهمراهی دگویه والمشتبه فی اسماء الرجال شمس الدین (۱) ذهبی و کتاب الانساب المتفقه فی الخط ابن قیسرانی را چاپ نموده ولادت او در ۱۸۳۲ وفاتش در ۱۸۹۰ بوده

۱۳۸ــ دلابر Delabort

۱۸۲۱

خاورشناس پیشین که با سیلوستر دساسی معاصر بوده و در ترجمه مباحث جغرافیای عربی بافریقا از زبان عربی با او شرکت نموده وکتاب ترجمه را در پاریس ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و منفرداً بنوبت خود هم خدماتی شایسته را انجام داده است .

۱۳۹ــ دلافس M.Delafoss

۱۹۲۶

موریس دلافس مستشرق مشهور فرانسوی که کارهائی در خاورشناسی انجام داده و در کنگره ها ومجامع مستشرقین همواره عضویت داشته ودر ۱۹۲۶ وفات‌یافته

۱ ـ شمس‌الدین ذهبی دمشقی ـ ابوعبدالله محمدبن عثمان متولد ۶۷۳ متوفی در ۷٤۸ صاحب ملخص التاریخ

۲ ـ ابن قیسرانی ـ شیبانی محمدبن طاهر مقدسی حافظ متولد ٤٤۸ متوفی ۵۰۷ است ، او غیراز ابن قیسرانی محمدبن نصرشاعر است .

۱۴۰ـ دلفن G. Delphin
۱۹۲۲

ژرژ دلفن دانشمند معروف فرانسوی که دولت فرانسه اورا برای اداره نمودن مدرسهٔ الجزایر و مدیریت مدرسهٔ ملی آنجا انتخاب نموده د در الجزایر بلهجه‌وطرز گفتار مردم بومی و لغات آنحدود تدریس کرده و مباحثی زیاد درباره اسلام دارد و مقالات و رسالاتی دراین خصوص نشرداده اوکتبی کلاسی‌هم جهت تسهیل فرا گرفتن زبان عربی تألیف نموده و از خاورشناسان بشمار رفته.

آثار منثور دلفن تاریخ پاشایان عثمانی در الجزایر از ۹۲۱ تا ۱۲۵۸ و کتاب المقامات العادلیه در لهجه مراکشی وکتاب جامع اللطایف‌است‌که بطبع‌رسیده

۱۴۱ـ دنیس‌راس S.Denison Ross

خاورشناس معروف انگلیسی و دانشمند معاصر که مقامات علمی‌را درمدارس انگلستان پیموده و بمقام استادی رسیده درکسب دانش و علوم و السنه شرقی صرف وقت نموده ورئیس دانشکده زبان‌شرقی دانشگاه (یونیورستیه) لندن شده دنیس‌راس خدماتی بزرگ بمعارف شرق نموده همواره نطق‌ها و خطابه های عالی راجع بایران و شرق کرده وکتاب **غبطة الناظر** فی ترجمة شیخ عبدالقادر (۱) را درکلکته سال ۱۹۰۳ بطبع رسانیده ـ رساله (اثر زبان عربی درعالم اسلامی) او در مجله هفتگی **الرساله** مصر سال اول در چند شماره بعربی ترجمه شده

او از جمله اشخاصی است که در شرکت جشن هزارمین سال فردوسی بایران دعوت و بطهران آمده در کنگره سخن رانی مفصلی نموده وضمن‌گفتار خود اهمیت **جامع التواریخ** رشید الدین(۲) وتاریخ **جهانگشای جوینی** و تاریخ **گزیدهٔ حمدالله مستوفی** (۳) را اظهار داشته و از جشن‌های کشور انگلستان برای فردوسی آگهی داده

---

۱ ـ شیخ عبدالقادر بن عبدالله‌بن جنگی‌دوست حسنی‌گیلانی معروف متولد۴۷۱ متوفی ۵۶۱

۲ ـ رشیدالدین وزیر صاحب کتاب جامع التواریخ متولد ۶۵۴ ـ متوفی ۷۱۸

۳ ـ حمدالله مستوفی تاج‌الدین ابی‌بکر قزوینی متوفی در ۷۵۰ هجری صاحب تاریخ تاریخ گزیده و نزهت القلوب.

سردنیسن راس دراسفند ماه ۱۳۰۷ شمسی موقعی که کریستنسن خاورشناس دانمارکی بایران و تهران آمده و نیز بتهران ورود نموده و در آن موقع سخن‌رانی مفصلی در تالار بزرگ وزارت معارف کرده و نطق او راجع بایران وادبیات فارسی و تاریخ دانشوران و ادبای ایرانی بوده و درضمن گفتار خود پیشنهادی بوزارت‌معارف در باب تأسیس کتابخانه علمی عمومی ایران شناسی نموده تا کتب این‌فن‌که‌ا کنون نهایت پسندیده و مطلوب دانشوران ایران و دیگران‌است از ایران و دیگرجا فراهم و وسیله جلب توجه مستشرقین اروپائی ودانشمندان‌را ایجاد نمایند.

دنیسن‌راس فارسی را خوب وسلیس حرف میزند وکتبی راجع بایران وکتبی راجع بایران نوشته و در ادبیات فارسی کتاب‌ها دارد که چاپ شده

او ضمن سخن رانی کنگرهٔ جشن فردوسی خود را بعنوان حامل تبریکات انجمن فردوسی از جانب سرجان سیمون(۱) وزیر امورخارجه انگلستان معرفی نموده و راجع بظفرنامه حمدالله مستوفی اظهار عقیده کرده

۱۴۴ــ دسلان B.M.J.Deselane

۱۸۷۹

بارن ماك ژوكن دسلان (۲) داشمند بزرگ خاورشناس معروف فرانسوی‌که توجهی مخصوص بتاریخ بربر و قسمت شمال افریقا نموده و اوقاتی صرف این‌کار کرده کتابی درشش جلد در موضوع بربر نوشته که قابل اهمیت و مفید است.

این خاورشناس درباره ابن خلدون مورخ بزرگ وفیلسوف‌اسلامی‌تحقیقاتی نموده و مقدمه او را بفرانسه ترجمه کرده (کاترمیر) بترجمه قبلا مباشرت و تمام نموده و آنراباصل درشش‌جلد بطبع‌رسانیده (سه‌جلد بفرانسه‌هم‌وسه جلدبعربی)

دسلان تاریخ بربرابن خلدون و سلسله های دیگر ازشاهان افریقا و دیگران را در چهار جلد ترجمه نموده و چاپ آن در الجزائر و پاریس انجام گرفته (۱۸۵۲-۱۸۵۶)

Baron Mac Juckin deselan - ۲ Sir J. Simon -

از مؤلفات دسلان فهرست کتب خطی شرقی پاریس بود که او شروع کرده و دیرنبورك در ۱۸۸۳ بعد از وفات وی باتمام کتاب اهتمام نموده و طبع کرده

دسلان کتاب وفیات الاعیان ابن خلکان (۱) را بفرانسه ترجمه نموده و جزء اول آن در پاریس سال ۱۸٤۲ طبع شده و کتاب نزهت ذوی الکیس و تحفة الادباء فی القصاید و دیوان امرء القیس (۲) را با ترجمه از کتاب اغانی نقل و بفرانسه ترجمه کرده در سال ۱۸۳۷ در پاریس طبع نموده اورا مقالاتی در خصوص ملت بربر و ادبیات آنها است که در مجله آسیا بطبع رسیده

دسلان جغرافیای مصررا از تاریخ ابی الفداء با تقویم البلدان بهمراهی (مسیو رینود) بامتن عربی و شرح وحواشی بچاپ رسالیده وکتاب المغرب فی ذکر بلاد الافریقیه والمغرب ابوعبید بکری(۳) را با ترجمه فرانسه وچند مجموعه طبع نموده که از آن جمله است .

مناقب سلطان صلاح الدین (٤) نقل از بهاء الدین بن شداد (٥) مختصری از سیاحت نامه ابن جبیر(٦) سیاح ترجمه عبداللطیف(۷)بغدادی زیج حاکمی منتخبات ابن جبیر با ترجمه تاریخ الدولة الاتابکیه بالموصل منتخبات تاریخ المختصر فی اخبار البشر.

۱٤۳- دیرنبورگ J. Dereubourg

۱۸۹۵

ژزف دیرنبورك خاورشناس معروف صاحب آثار مشهور و مترجم تورات

---

۱ ـ ابن خلکان شمس الدین احمد بن ابراهیم برمکی متولد ۶۰۸ متوفی ۶۸۱ صاحب کتاب وفیات الاعیان

۲ ـ امرء القیس ـ بن حجر کندی شاعر جاهلیت متوفی ۵۶ میلادی

۳ ـ بکری عبدالله بن عبد العزیز بکری اندلسی است .

٤ ـ صلاح الدین یوسف بن ایوب بن شادی ۵۲۵ ـ ۵۳۹

٥ ـ ابن شداد ابوالمحاسن یوسف بن رافع اسدی متولد ۵۳۹ متوفی ۶۳۲ صاحب کتاب سیرت صلاح الدین

۶ ـ ابن جبیر ابوالحسن محمد بن احمد کنانی اندلسی متولد ۵٤۰

۷ ـ عبداللطیف موفق الدین ابومحمد بن یوسف بغدادی متولد ۵۵۷ متوفی ۶۲۹ دانشمند معروف و نویسنده عرب

ابن‌سعید فیومی(۱) که آنرا در۱۸۹۳ درپاریس نشر داده پسرش هرتویك دیرنبورك است که ترجمه کارهای او بعداً نگاشته میشود .

این پدر و پسر مدتی با یکدیگر در خدمت ادبیات شرقی بویژه بزبان سامی و عربی بذل مساعی نموده اند

دیر نبورك امثال لقمان حکیم و مقامات حریری را که دساسی در ۱۸۲۰ نشر داده و بیاری رینود بعد از مقابله و نراز بانسخ خطی و تصحیح و افزایش فوائد تاریخی بزبان فرانسه در پاریس ۱۸۵۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۹۵ بوده

درنبورك

۱۴۴ـ درنبورگ Derenbonrg Hertuique

۱۰۹۸-۱۸٤٤

پسر ژزف دیرنبورك است که مانند پدر خاورشناس معروف بوده ولادت او ۷ ژوئن ۱۸٤٤ در پاریس وفات او ۱۹۰۸ درهمانجا شده

و راجع بکتاب خطرة الطیف فی رحلة الشتاء والصیف ابن الخطیب (۲) غرناطی سلمانی شرحی نگاشته و از آن اظهار آگاهی نموده نصف کتاب (لیس)

---

۱ - ابن سعید ازنویسندگان ودانشوران مغرب است

۲ - ابن‌الخطیب لسان الدین ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن سعید غرناطی متولد ۷۱۳ صاحب تاریخ الاحاطه

ابن خالویه (۱) را در ۱۸۹۹ طبع نموده و جزئی از دیوان ابن رشیق (۲) را نیز بدست آورده ونشرداده

۱۴۵ــ دورژه M. Desverger

۱۸۰۵-۱۸۶٤

نویسندهٔ خاورشناس مشهور فرانسوی که زبان عربی را در پاریس فرا گرفته و وتاریخ‌زندگانی‌حضرت رسول‌اکرم(ص)را نگاشته‌تاریخ ابی‌الفداء(۳)را در۱۸۳۷ و تاریخ افریقای ابن خلدون(٤) را در ۸۵۷ میلادی ترجمه‌نموده وتألیفـاتی‌در عربی دارد که چاپ شده و کتابی در تاریخ عرب قبل از اسلام و بعد از آن نوشته در ۱۸٤۷ در پاریس بطبع رسانیده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب از نگارشات (دورژه) استفاده زیاد نموده و صاحب تاریخ آداب اللغه ازوی نام برده وفات اورا در ۱۸۶۷ نگاشته

۱۴۶ــ دمزن Desmaisons

۱۹۰۸

دانشمند آگاه با آثارشرقی ودانابزبان فارسی که تاریخ ابوالغازی (۵) بهادر متضمن گزارش دورهٔ مغول را ترجمه نموده و ترجمهٔ او در پطروگراد از سال ۱۸۷۱ تا ۱۸۷٤ در دوجلد بطبع رسیده

دمزن از آگهی باخبار شرق بهره زیاد داشته و درفن لغت استاد بوده و برحسب اطلاع خود فرهنگی بفارسی و فرانسه ضمن چهار جلد نوشته که در ۱۹۰۸ در رم بطبع رسیده نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است .

---

۱ ـ ابن خالویه همدانی ابوعبدالله حسین بن احمدبن خالویه متوفی سال ۳۷۰ درحلب صاحب کتاب لیس

۲ ـ ابن‌رشیق حسن بن رشیق ازدی متولد در محمدیه ۳۸۵ یا ۳۹۰ و متوفی ۴۵۶ یا ۴۶۳ صاحب العمده و قراضة الذهب است

۳ـ ابوالفداء عمادالدین اسمعیل بن علی متولد ۶۷۲ متوفی ۷۳۲

٤ ـ ابن خلدون عبدالرحمن بن محمدبن محمد متولد ۷۳۲ متوفی ۸۰۸ صاحب مقدمه

۵ ـ ابوالغازی بهادر از سلاطین مغول است

۱۴۷ـ دویك مارسل Devic Marcel
۱۸٦٤

خاورشناس که بین مستشرقین فرانسه مشهوراست و کتاب (عجایب الهند) عربی را به زبان فرانسه ترجمه و نشر داده ولغت لیتره (۱) فرانسه را بجدول الفاظ فرانسه که از السنهٔ شرقی استفاده شده پیوست نموده سیرت عنتره بن شداد (۲) را ترجمه و در ۱۸٦٤ بطبع رسانیده

۱۴۸ـ دیتریسی Dieterici
۱۸۸۸

خاورشناس آلمانی مشهور متولد برلن که در ۱۸۸۸ وفات نموده وخدماتی بمعارف اسلامی وادبیات شرق کرده ازجمله کتاب خلاصة الوفاء که مختصری مقتبس از مسائل اخوان الصفاء (۳) است تقریباً ازصد نسخه خطی لیپزیك وبرلن در ۱۸۸۳ تصحیح و طبع نموده و نیز قسمتی ازمنتخبات یتیمة الدهر ثعالبی (٤) که مربوط بمتنبی (٥) و سیف الدوله بن حمدان (٦) است در لیپزیك سال ۱۸٤۷ نشرداده و دیوان متنبی را هم بچاپ رسانیده سه رساله کوچك فارابی (۷) که مهمتر ازهمه رسالهٔ فصوص الحکم است چاپ ومنتشر نموده

این خاورشناس الهیات ارسطو و رسالهٔ مبادی آراء اهل المدینة الفاضله فارابی که ۳٤ فصل است در لیدن ورسالهٔ الثمرة المرضیه و بعضی رسالات دیگر فارابی راهم چاپ وانتشار داده

---

۱ - Littré

۲ - عنتره بن شداد عبسی شاعر معروف دورهٔ جاهلیت متوفی ٦۰۱ میلادی

۳ - اخوان الصفا هیئت پنجنفری درقرن چهارم که قائد اصلاحات بودند، محمدبن معشر بستی - علی‌بن هارون زنجانی - ابواحمد مهرجانی - عوفی - زیدبن رفاعه

٤ - ثعالبی ابومنصور عبدالملك بن محمدبن اسمعیل نیشابوری متولد ۳۵۰ متوفی ٤۲۹

٥ - متنبی ابوالطیب احمدبن حسین حنفی‌کوفی شاعر متوفی در۳۵٤

٦ - فاریابی - محمدبن محمدبن طرخان بن‌اوزلغ فیلسوف اسلامی ومعلم ثانی متوفی ۳۳۹ که درحدود هشتاد سال‌زندگانی نموده

۷ - سیف الدوله ابوالحسن علی‌بن عبدالله بن حمدان‌صاحب‌حلب متولد ۳۰۳ ومتوفی ۳۵۲

۱۴۹ ــ دیولافوی V. Dieulafoy

۱۸۸۷

استاد خاورشناس و عالم آثاری صاحب کتاب (ایران وکلده و شوش ۱) است که مربوط بآثارتاریخی ایران وکلده وشوش میباشدکه او در این حدود تحقیقات وکنجکاوی زیاد نموده این کتاب را در نواحی مذکور نگاشته و سال ۱۸۸۷ در پاریس بطبع رسانیده و از خاورشناسان اواخر قرن نوزدهم است

۱۵۰ ــ دسن D' Ohsson

خاورشناس نویسنده تاریخ مغول که نسبت بمغول و تاریخ آنها مطالعاتی زیاد نموده وکتابی در تاریخ مغول ترتیب داده که در ۱۸۴۲ یکبار بطبع رسیده و مجدداً نیز در ۱۸۳۵ درهلند قدری مبسوطتر چاپ شده

۱۵۱ ــ دمبای F. Dombay

۱۸۱۰-۱۷۵۶

فرانسوا دمبای اطریشی خاور شناس معروف که ازطرف دولت اطریش روزگار خودرا بمأموریت خارجی گذرانده ، سپس در دربار وین عنوان مترجمی یافته ، آثار و مؤلفاتی نگاشته و زبان فارسی و عربی و ترکی را فرا گرفته از اوست :

کتب فلسفه ایران و عرب و ترك که در ۱۷۹۷ بچاپ رسیده صرف و نحو دستور زبان فارسی که در ۱۸۰۴ چاپ شده ولادت او در ۱۷۵۶ وفاتش در ۱۸۱۰ بوده

۱۵۲ ــ دونالدسن D. W Donald Son

خاورشناس دورهٔ اخیر اصل نام او دوایت دونالدسن و دانشمندی متتبع بشمار رفته وکتاب (مذهب شیعه) را نوشته ،

کتاب او بدستیاری لوزاك و همکاران او چاپ شده و این کتاب نفیس بزبان انگلیسی است ، مؤلف گزارش و آغاز پیدایش اسلام و ظهور شیعه و شیوع ایشان در این سرزمین و اهمیت واقعه کربلا نزد شیعه وتقدس آن مکان بین شیعه بامطالبی

---

۱ - La Perse, La Chaldée et La Susiane

که سیاحان و مورخین اروپائی از کربلاو ظهور خلافت خاندان بنی عباسی وقیام منصورد وانقی (۱) وگزارش (حضرت امام جعفر صادق ع ۲) و ابی حنیفه (۳) را در این کتاب شرح داده و شمهٔ از تاریخ (مدینه منوره) بآن ضمیمه شده

خلاصه آنکه کتاب مذکور تراجم ائمه شیعه و پیدایش این مذهب در ایران وحوادث جاریه‌را گزارش داده وضمناً تفصیلی ازائمه طاهرین و عصمت ویا کدامنی ایشان و معصومیت پیغمبران و شفاعت آنها نگاشته

(مجله الهلال در شماره اوت ۱۹۳٤ س ۱٤۱٦ نام و خلاصه محتویات کتاب اورا شرح داده)

۱۵۳ — دن گارسیادسیلوا Don Garcia de Silva

قرن ۱۱

ایران شناس قرن یازدهم هجری که اهل اسپانیا بوده و دردورهٔ سلاطین صفویه باین سرزمین آمده و کتابی نوشته‌که در آن اطلاعاتی راجع بایران و گزارش آنزمان مندرج شده و بچاپ رسیده

۱۵۴ — دوزی Dozy

۱۸۸۱

خاورشناس معروف هلندی که بیشتر روزگار خودرا در اندلس گذرانده ودر تاریخ و ادبیات آنجا کتبی مهمه و مفید تألیف نموده و در دانشگاه لیدن استاد زبان عربی شده محل ولادت او درلیدن بوده ودر آنجا هم وفات نموده ۱۸۸۳ میلادی

دوزی در تألیف کتب و طبع و نشر زحمات زیادی را متحمل و خدماتی را انجام داده از جمله کتاب تاریخ دول اسلامی را بفرانسه نوشته و کتابی در ادبیات اندلس (۱) نگاشته و (فرهنگی) عربی ترتیب داده که آنرا بقاموس عربی پیوسته

---

۱ ـ منصورد وانقی؟ ـ ابی‌جعفر خلیفه بنی عباس که‌در ۱۳٦ بخلافت‌رسیده‌ولادت‌او ۹۵ ودر ۱۵۸ هجری وفات نموده

۲ ـ حضرت‌امام جعفر صادق‌متولد ۸۳ متوفی در ۱٤۸ ه رئیس‌مذهب حقه‌جعفری‌وامام‌ششم

۳ ـ ابوحنیفه ـ کوفی نعمان‌بن ثابت تیمی متولد ۸۰ متوفی ۱۵۰ رئیس‌مذهب حنفی

و در این کتاب الفاظی از عربی که در قاموس وارد نشده ایراد نموده و کتاب او دوجلد مفصل است .

دوزی

دوزی تقویم ۹۶۱ میلادی قرطبه منسوب بـه عریب بن سعد قرطبی (۱) را سال ۱۸۷۳ در لیدن طبع نموده جزء کتاب العرب فی دولة العبادیین او در لیدن طبع رسیده .

این خاورشناس کتاب تاریخ ابن زیان (۲) و تاریخ المعجب مراکشی و دوجلد اول و دوم بیان المغرب فی اخبار ملوك الاندلس والمغرب (ابن العذاری ٤) را از ۱۸٤۸ تا ۱۸٤۹ در لیدن بعنوان

Histoire de l' Afrique et de l' Espagne

و نیز از کتاب (المغرب) جنگهای نرمـاندی را درج ۲ طبع دوم ترجمه کرده و جغرافیای ادریسی و غیره را منتشر نموده ولادت او در ۱۸۲۰ وفاتش در ۱۸۸۳ بوده ـ در تاریخ آداب اللغه و معجم المطبوعات (ص ۸۹۳) و موارد دیگر ترجمه و نام او مسطور است .

---

٤ ـ عریب بن سعد از اهل قرطبه واز علمای نجوم بوده ودرحدود ۹۶۰ میلاد میزیسته

۲ ـ ابن زیان یکی از نویسندگان مورخین مغرب است و ازشاهان بنی عبدالواد بوده (۷۵۲-۷۸۸)

۳ ـ مراکشی عبدالواحد مورخ صاحب کتاب المعجب

ابن العداری ـ ابوعبدالله یا ابی العباس محمد مراکشی نابغه اواخر قرن هفتم هجری صاحب کتاب بیان المغرب و تاریخ المشرق است

۱۵۵ ـ درینك واتر M J. Drink-water

۱۸۸۲

مسترجان درینك واتر فرزند البرت‌دون درینك‌واتر ـ شاعر معروف وخاورشناس انگلیسی است که ولادت او درسال ۱۸۸۲ م روی داده وتحصیلات خودرا درمدارس عالیه اکسفرد و غیره تمام کرده و ازجمله خاور شناسانی است که در جشن فردوسی شرکت‌نموده ودر ۱۳۱۳ تهران آمده عنوان نمایندگی ادبیات انگلیسی‌را از طرف دولت متبوعه خود داشته و در تمام جزیره و نقاط انگلیسی زبان مشهور است ودر اثراین اشتهار دولت انگلیس اورا بنمایندگی معرفی کرده و بایران فرستاده

درینك واتر

درینك واتر درنظم‌وادبیات مقامی ارجمند دارد و اشعار او در مجموعه‌های مختلف مکرر بچاپ رسیده‌وزبر دست ترین درام‌نویسان انگلستان شمرده‌شده ، قطعات‌اورا درلیدن وغیره به نمایش میگذارند و در اغلب کشورهای بزرگ دنیا و دارالفنون های مهمه کنفرانس های ادبی و سخنرانیهای مفید در ادبیت انگلیسی ایراد نموده و نطقهای عمده کرده و طرفدار صلح‌دنیا بوده و از دارالفنون بیرمنگام گواهینامه دکترا گرفته ، در بنگاه ادبیات دولتی استـاد شعر و ادب بوده و در این دوفن تدریس نموده بعلاوه ریاست انجمن متعددی را عهده دار شده و از دول ایطالیا و یونان نشانهای علمی باو اعطاء گردیده و درنثر نویسی زیاده توا نا در صنایع مستظرفه تخصصی بسزا دارد

درینك واتر در مجامع ادبی اوروپا و امریکا معروفیتی تمام پیدا نموده

در انجمن جشن فردوسی اشعاری بنام او بزبان انگلیسی انشاد و قرائت نموده آقای ملك الشعرای بهار (۱) ترجمه آن اشعار را در بحر متقارب بنظم آورده و قسمت مطلع آن ابیات ذیل است .

بقسطنطنیه بتابید ماه — بلرزید از آن برجهای سیاه
زقرن الذهب ساخت سیمین کمند — مگر بگذرد زان بروج بلند
نگارا نگه کن که این مرزپاك — دگر باره از این شب تابناك
پیامی زمن آورد سوی تو — زروزن در آید بمشکوی تو
زغوغای مغرب بتنگ آمدم — سوی کشور داستان ها شدم

(الخ)

درنیك واتر ضمن ورقه اینکه ترجمه حال خودرا نگاشته و بوزارت معارف فرستاده نام خود و خانواده کیش راژان درنیك واتر فرزند آلبرت ادون درنیك واتر

Albert Edwin Drink Water

معرفی کرده ولادت خودرا در ۱۸۸۲ در لندن نوشته ضمناً مینگارد که تحصیلات او در مدرسه عالی (High School) اکسفرد و انگلستان انجام گرفته و بعد از فراغت تحصیل همواره کار عمده او تصنیف و تألیف بوده

آثار نثری درنیك واتر تاریخ زندگانی بایرن و غیره وکلزدیکن (۲) وسومر هور(۳) بنظم میباشد .

۱۵٦ــ دوبو Dubesux

۱۸٤۱

از ایران شناسائی است که در قرن نوزدهم بوده و کتاب

Aa Perse

رانوشته که محتوی گزارش و شرح احوال سلاطین صفویه و غیره است؛

ملك الشعرا محمد تقی بهارفرزند میرزا محمد کاظم صبوری کاشانی متولد ۱۳۰٤ قمری در مشهد خراسان

Swamer Hawet .. ۳ Collesed Pocns .. ۲

کتاب نامبرده در پاریس سال ۱۸٤۱ بچاپ رسیده دائرة المعارف اسلامی لیدن ازوی نامبرده

۱۵۷ــ دوبرون Dubrovin

۱۸۷۱

استاد مورخ ایران شناس که تاریخ جنگ ایران و روس قفقاز و گرجستان‌را نگاشته و کتاب او بعنوان

Hist. de La Gerre et de domination Russe dans la Caucasie

درسن پطروگراد سال ۱۸۷۱ بطبع رسیده

۱۵۸ــ دوگا Dugat

۱۸٦۸

دانشمند مورخ که کتاب « تاریخ خاورشناسان اروپا »راتألیف وتدوین نموده در پاریس ضمن دو مجلد از ۱۸٦۸ تا ۱۸۷۰ بطبع رسانیده

۱۵۹ــ دنکان ماکدونالد Duncan Macdonald

۱۹۰۳

خاورشناس نویسنده و آگاه تراجم احوال بسیاری از علماء و رجال اسلامی که کتاب ترقی اصول دین اسلام

Dèvelopment of Muslim Théology

را نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۳ بطبع‌رسیده مشارالیه دراین کتاب تحقیقاتی دراحوال ابن طفیل (۱) و رساله حی بن یقظان‌و مطالب مندرجه آن نموده « دائره المعارف اسلامی لیدن »

۱٦۰ــ دوپلکس J.F.M.Duplex

(۱٦۹۷-۱۷٦۳)

ژزف فرانسوا مارگیز که در قرن هفدهم برای تسخیر هندوستان از طرف فرانسه بشرق آمده و ازجانب آندولت بفرمانداری قسمتی از کشور پهناور هند برقرار شده از اوضاع هندوستان آگهی یافته بانهایت پایداری و متانت مقداری مهم از آن

دوپلکس

زرخیزرا گرفته ولی ازبی مبالاتی و عدم مراقبت دولت فرانسه و با مساعدتی که باوشده دچار رقابت انگلیس گردیده درنتیجه روابطی که در تجارت یافته با تجارتخانه مهمی که درهندداشت بسیج جنگی وغیره و همه‌را بواسطه این رقابت و ناموافقتی کمپانی انگلیس ازدست داده و در ۱۷۶۳ بذلت و سختی بدرود زندگانی نمود.

۱۶۱ـ دوپره Dupré

۱۸۸۸

یکی‌از مأمورین انگلیس‌است‌که در۱۸۸۸ در استان فارس‌ایران بوده ومدتی در آنحدود اقامت داشته و از اوضاع و عادات و رسوم مردم فارس اطلاعاتی پیدا نموده و روی آن کتابی بقلم خود نگاشته و بطبع رسانیده

دیووندداک

۲۶۱ - دیووندداک Duyvendak

خاورشناس‌مورخ آثار کنفوسیوس که تاریخ کنفیوس را نگاشته ودر ۱۹۳۰ چاپ نموده و کتاب دیاری(۱) درجنگ‌بوکسر(۲)را ترجمه کرده

دیووندداک‌مجله‌کمک‌پل‌پیلیه(۳)را رئیس انجمن آثارایران درپاریس در قسمت تاریخ وزبان و جغرافیا و مردم شناسی و صنایع آسیای

۱- Diarye ۲- Boxertrubles (جنگ چین‌که شش‌دولت در آن شرکت نموده‌اند)

۳- Paul Pelliot

شرقی ترتیب و نشرداده و از خاورشناسان معاصر است که در فهرست کتابخانه بریل نام وصورت و آثار آن درج گردید

E

۱۶۳ـ ادگاربلوشه Edgard Blochet

خاورشناس فرانسوی وکتابدار شعبهٔ شرقی کتابخانهٔ ملی پاریس که دانشمند معاصر آقای محمد قزوینی درباره تیمورلنك از او کسب آگهی نموده و تحقیقاتی درگزارش فاتح مذکور از این خاورشناس کرده و باو جوابی محققانه داده که در روزنامه کاوه (شماره ۵ ص ۵ سال دوم) تفصیل آن مسطور است

خاورشناس مزبور یکرشته تحقیقات عمیق از تاریخ شرق نموده و صاحب آثار و مؤلفاتی است .

۱۶۴ـ ادوارد براون Edwards Brownne
(۱۹۲۶-۱۸۶۲)

پروفسور ادواردبرون خاورشناس معروف و ایران شناس مشهور استاد دانشگاه کمبریدج که آگاهی زیاد در زبان های شرقی بویژه زبان فارسی و عربی و ترکی داشته و این استاد سه زبان را خوب میدانسته ، خط فارسی را درست و خوانا مینگاشته و بدین جهت بیشتر اندیشه خود را بادبیات و تاریخ و مبادی دانشی زبان فارسی صرف نموده و نسبت بایران تعصب ملی و قومی بروز داده و دراین خصوص کتبی نشر داده و ترجمه و تصحیح و تألیف و تصنیف نموده که اهم آن کتب ذیل است

ادواردبرون

۱ — محمد قزوینی (شیخ محمد خان) فرزند میرزا عبدالوهاب قزوینی متولد ربیع‌الاول ۱۲۱٤ قمری نویسنده عصرمعاصرکه آثاری خوب و مفید دارد

تاریخ ادبیات زبان فارسی بانگلیسی درچهار جلد که ۱۹۰۲ تا ۱۹۲۴ آنرا تحت این عنوان چاپ نموده

A. Litrary History 'of Persia

وکتاب مذکور درحدود ۲۳۰۰ صفحه است و قسمتی از آن بفارسی ترجمه و نشر یافته کتاب یکسال در ایران ـ فهرست کتب خطی کتابخانه کمبریدج مختصرحوادث ایران درسنوات اخیر بانگلیسی و تاریخ انقلاب ایران بانگلیسی ـ روزنامه نگاری و شعر در ایران جدید که همه بانگلیسی است '

ادواردبرون دارای ترجمه ها از فارسی بانگلیسی است که از آنجمله تاریخ جدید باب است و دومقاله از شیخعلی سیاح که درگزارش باب نگاشته در دو مجلد بانگلیسی ترجمه شده و ترجمه کتاب کشف المحجوب (۱) که در ۱۹۱۱ میلادی بطبع رسیده از جمله کتبی که برون تصحیح و در چاپ آن مبادرت کرده تذکرهٔ دولتشاه (۲) سمرقندی و تذکره لباب الالباب محمدعوفی (۳) بفارسی است که در ۱۹۰۶ درلیدن چاپ شده و تاریخ گزیدهٔ حمدالله مستوفی که در ۱۳۲۸ هجری قمری در لندن بطبع رسیده و تاریخ طبرستان ونقطة الکاف درتاریخ باب و گزارش پیروان او است

نشریات مزبور غیراز مقاله و رسائل مختلفه و نگارشاتی است که ادواردبرون در مجله آسیای انگلیسی در حدود بیست رساله نشرداده در آنان از حقوق ایرانیان دفاع کرده و ایرانیان از خدمات و زحمات او قدردانی نموده اند '

برون چند رسالهٔ در امور سیاسی داردکه مربوط بدفاع ایران و خواستاری حقوق ایرانیان است که در روزنامه منتشر شده و نویسنده کتاب اتراولز ناراتیو A Travell 's Narrative است .

فاضل محترم آقای محمد قزوینی ضمن مجله ایرانشهر (شماره ۲ سال ۱۳۰۵)

---

۱ ـ کشف المحجوب تألیف هجویری صوفی استکه در قرن پنجم نوشته

۲ ـ دولتشاه سمرقندی دولتشاه بن علاء الدوله بختیشاه غازی صاحب تذکره دولتشاهی

۳ ـ محمد عوفی سدیدالدین صاحب تذکره لباب الالباب که آنرا در ۶۱۸ نگاشته و سال وفات او نامعلوم است .

موقع وفات او شرحی نگاشته که خلاصه اش این است :

ادوار دبرون ۷ فوریه ۱۸۶۲ میلادی مطابق (هفتم‌شعبان ۱۲۷۸ هجری) متولد شده در ۵ ژانویه ۱۹۲۶ بیستم جمادی‌الاخری ۱۳۴٤ وفات یافته‌ومعلم‌زبان فارسی و عربی در دارالفنون کمبریدج بوده

براون در ۲۷ سالـگی سال ۱۸۸۷ و ۸ر۶ر۱۳۰۵ در ایران بوده وکتاب یکسال در میان ایرانیان را در این خصوص نگاشته از هشت سالـگی مشغول تحصیل زبان فارسی شده دوازده کتاب بزرگ و ۲۲ رساله نوشته .

دانشمند مذکور راجع ببابیه دنباله تحقیقات (گبینو) مطالبی نوشته جریان و گزارش هفتاد ساله این روش‌را از ۱۲۶۰ تا ۱۳۳۰ شرح داده و مؤلفات او در خصوص بابیه وترجمه مقالهٔ سیاح‌وترجمهٔ تاریخ جدید تألیف میرزاحسین همدانی واسناد راجع بمذهب بابیه است مشارالیه متن مقالهٔ سیاح ونقطة الکاف تألیف حاجی میرزا جانی کاشی که از بابیهای پیش و معاصرباب بوده طبع نموده

براون تاریخ ادبیات ایران که آرزوی تکمیل آن را داشته مدت سی سال یا بیشتر تمام نموده و چاپ کرده (۱۳۲۶ ـ ۱۹۰۶)

این دانشمند بادختری‌ازمردم‌کمبریدج زناشوئی‌نموده وباو علاقه ومیل زیادی پیدا کرده بطوریکه اواخر زندگانی با یکدیگر انس و الفت زیاد داشته وقتی‌کـه زن او بدرودزندگانی نمود خود همانسال بواسطه جدائی یار از فرط علاقه ایـکه داشته رهسپار سفر آخرت گردید.

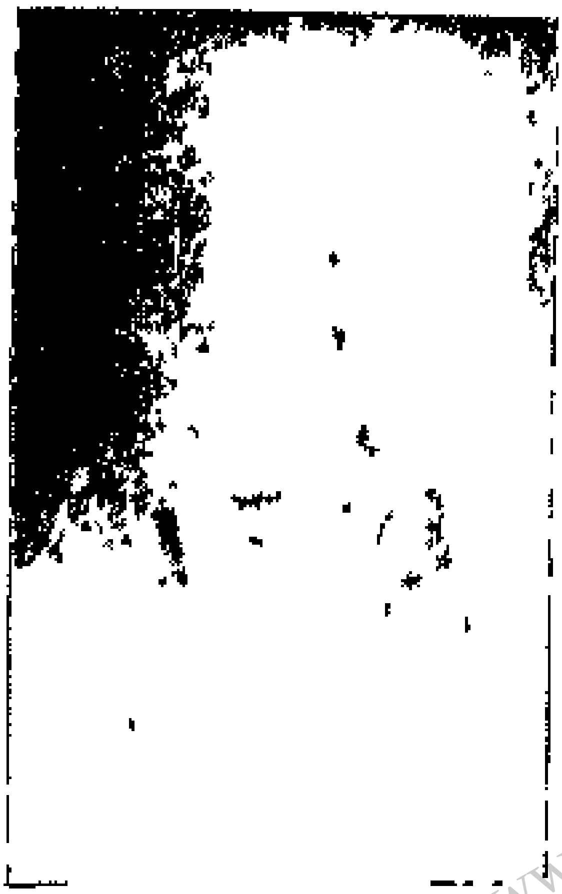
مقبره براون در قبرستان السویك(۱)شهر نیوکاسئل (۲) ساحل رودتاین(۳) از شهرهـای معروف شمال انگلستان است که مسقط الراس اوبوده و سنگی صلیبی روی قبر او و زوجه اش که شش ماه پیش تر وفات نموده نصب و عباراتی روی آن درج گردیده که ولادت و وفات هردو و شغل براون را متضمن است .

تبصرهٔ ــ در اینجااین نکته‌را متذکرمیشود که نام ادراردبرون وادواردلین و امثال‌اوچون نام فامیلی و نام شخصی‌آنها اغلب با یکدیگر گفته میشود نگارنده نـام

۱ــ AL Souick ۲ــ (Newcastle) ۳ــ (Tyne)

آنان را درردیف E آورد تا اینکه رعایت شهرت را نموده باشد

۱۶۵ـ ادوارد شاوانس Edouard Chavannes

ادواردشاوانس

از خاورشناسان معاصر است که در کاتالك کتابفروشی بریل (۱) عکس و نام و آثار او درج گردیده و از دانشمندان است .

از جمله آثار او دوره (۲) دوازده‌گانه سالهای ترکی است که در خصوص آن شرح نگاشته این خاورشناس درد همین کنگره مستشرقین شرکت نموده و مقالاتی در ضمن نشریات کنگره راجع به شرق انتشار داده

۱۶۶ـ ادواردلین Edwards Lane
۱۸۷۶

خاورشناس انگلیسی که اندیشه او تتبع و تحقیق زبان‌عربی‌بوده‌و روزگاری باین کارگذرانده

لین ابتدا فن ریاضی را تکمیل نموده سپس بدانشگاه کمبربدج داخل شده ولی ضعف مزاج اورا از پیروی و ادامه امرجلوگیری کرده لذا بخیال سیاحت افتاده به مصر سفر نموده قریب ۳ سال در سرزمین فراعنه بوده و درمدت اقامت خود درآنجا

---

۱ - ص۱۰۲

۲ — سالهای‌دوازده‌گانه ترکی :

موش و بقر و پلنگ و خرگوش شمار
زین چهار چو بگذری نهنگ آید و مار
آنگاه باسب و گوسفند است حساب
حمدونه و مرغ و سگ و خوك آخر کار

کتابی راجع بمصر و وضع و بیان جغرافیائی آنجا نگاشته که در زمان حیاتش چاپ نشده ولی بعداً نشر یافته و حاوی رسوم و آداب و اخلاق و عادات مصریان کنونی است .

ادواردلین این کار را پس از مدتی اقامت و اختلاط که بامصریان نموده وبرفتار و کردار ایشان آشنا شده انجام داده است .

این کتاب یکی از مهمترین کتابی است که عمده گزارش مصررا در عصر نویسنده نشان داده و مشتمل است این خاورشناس فرهنگی عربی و انگلیسی هم ترتیب داده که تاج العروس و آداب اللغه از آن وصف نموده اند وترجمه کتاب هزار و یکشب « الف لیله ولیله » را در سه مجله بزرگ نگاشته که شایان تقدیر است و منتخباتی از قرآن مجید ترتیب داده و کتابهائی بانگلیسی نوشته است که مختص ادبیات اسلامی است و در این رشته زحماتی کشیده

ادواردلین در ۱۸۷۶ میلادی وفات نموده است .

۱۶۷ـ ادوارد ت . نیوئل Edward T. Newell
Esgr

نوموائیست و آثار نویس زبردست موزه نومیسنیاتیک برادوای

Musée Numisniatics Broadway

ساکن نیویرك امریکا و خاورشناس معروف آنجا واز جمله فضلائی است که برای شرکت جشن فردوسی جزء دعوت شدگان بوده در آثار شرقی و اشیاء عتیقه ایران شناسائی زیاد دارد و از خاور شناسان قرن بیستم است .

۱۶۸ـ الیس Ellis
۱۹۰۲

خاورشناس و شناسنده کتب خطی اسلامی است که کتابهای مخطوط عربی بایگانی شده موزه بریتانیا لندن را از ۱۸۹٤ تا ۱۹۰۲ جمع و فهرست نموده و طبع کرده است ،

۱۶۹ــ اماری Emari

قرن ۱۹

دانشمند متتبع درکتب و آثار علمی و ادبی اسلامی که اسامی کتب عربی‌را از زمان مسعودی صاحب مروج الذهب (اوایل قرن چهارم هجری) تازمان حاجی خلیفه چلپی (۱) صاحب کشف الظنون (اواسط قرن یازدهم هجری) از تاریخ جزیره صقلیه (سیسیل) جمع آوری نموده و ضمن هشتصد صفحه در لیپزیك چاپ نموده (۱۸۵۶) فهرست او متضمن اعلام و اسامی کتبی است که نویسنده مزبور گرفته و بزبان ایطالیائی مقدمهٔ بر آن نوشته مجموعه مزبور دارای دوذیل کوچك است که یکی در ۱۸۷۵ و دیگری در۱۸۸۷م درلیپزیك‌طبع شده اماری خاورشناس قرن نوزدهم بوده

۱۷۰ــ امیل لزوئور Emile Lesueur

استاد علم حقوق که‌زمان نهضت اخیر وکودتای۳اسفند۱۲۹۹ش طهران بوده وتدریس مینموده وکتاب موسوم به

Les Anglais en Perse

انگلیس‌ها در ایران را بفرانسه نوشته و آگاه باوضاع سیاسی ایران بودهٔ

کتاب مزبور مشتمل گزارش مقدمات کودتا و رفتار دول فرانسه و انگلیس و روس در ایران قبل‌از وقوع کودتا وسیاست دولتین در این سرزمین است،

لزوئور کتاب خودرا در سه فصل نگاشته ودر فرانسه بچاپ رسانیده نگارنده قسمتی ازآن کتاب‌را از فرانسه بفارسی ترجمه نموده و ناتمام مانده

۱۷۱ــ انگلمان Engelmann

۱۹۰۹-۱۸۴۳

خاورشناس آلمانی متولد در لیپزیك خدمتگذار بعالم ادب و معارف شرق که

۱ – حاجی خلیفه مصطفی بن عبدالله چلپی صاحب کتاب کشف الظنون متولد ۱۰۰۴ متوفی ۱۰۶۷

دیوان حادره مازنی یا حویدره شاعر عرب دورة جاهلیت قطبة بن (۱) اوس وابا شرح یزیدی وترجمه لاتین درلیدن بطبع رسانیده تولداو ۱۸٤۳ فوت أودر برلن ۱۹۰۹ بوده

۱۷۲ــ « ارنست دیز » Ernest Diez

نویسنده مؤلف وآگاه بمآثرشرق ساکن واشنگتن امریکا که در انجمن مشاوره « مؤسسه قرائتی » امریکا بعضو خاورشناس شناخته شده و از آنها است کـه برای دعوت جشن فردوسی معرفی گردیده

۱۷۳ــ اته Ethé

خاورشناس اواخر قرن نوزدهم و دانشمند ادب دوست که کتابی در دوجلد بنام Grundriss der Iran Philologie نوشته و در دائرة المعارف اسلامی لیدن نام آن مکرر ذکر شده و ۹۲ رباعی ازشیخ ابوسعید ابوالخیر (۲) را بنظم آلمانی ترجمه و باین چاپ عنوان چاپ نموده

situngsber d. Ken Tayet , AKad Philos-Philolog classe

۱۸۷۵ و ۱۸۷۸

اته راجع بازرقی (۳) شاعر تحقیقاتی نموده و نیز بسیاری از ادباء و شعرا و عرفا را نام برده و ترجمه نوشته .

۱۷۴ــ ایوالد Ewald

خاورشناس معاصر که خدماتی مهم بمعارف شرق نموده و کتبی را طبع و نشر داده من جمله کتاب فتوح الجزیره واقدی (٤) را در غوطا بچاپ رسانیده

---

۱ ــ قطبة بن اوس بن محصن بن تغلبه بن نزار شاعر عرب جاهلی است

۲ ــ ابوسعید ابوالخیر خواجه ابوسعید فضل‌الله بن ابوالخیر متوفی سال ٤٤۰ هجری

۳ ــ ازرقی زین‌الدین اسمعیل‌وراق شاعر متوفی سال ٥۲٦ یا ۲۷ است

٤ ــ واقدی محمدبن عمربن واقد صاحب تاریخ فتوح و مغازی متوفی در ۲۰۷

F

۱۷۵ــ فاگنان Fagnan

خاور شناسی است که زبان عربی را خوب میدانسته و در آثار علمای اسلامی مطالعاتی زیاد نموده وکتاب المعجب عبدالواحد مراکشی مورخ را ترجمه کرده دوزی ترجمه اورا بطبع رسانده (دائرة المعارف اسلامی لیدن (۲۱۴ ج ۱) ـ)

۱۷۶ــ فاندیك Ed. Fendique

ادوارد فاندیك فرزند دکتر کرنیلیوس فاندیك است که چندی در قاهره بوده و از شرق شناسان و خدمتگذاران بمعارف و علوم اسلامی است مشارالیه کتاب اکتفاء القنوع بماهو مطبوع را با تصحیح سید محمد بیلاوی تألیف و طبع نموده و تاریخ عرب و ادبیات آن رابدستیاری و همراهی فیلیبدس تألیف کرده و در ۱۳۱۰ بطبع رسانیده

فاندیك قسمتی ازتورات را ترجمه نموده که ماقبل آنرا یکی از مبشرین امریکائی موسوم به اسمت در آن اقدام کرده و پس‌از اتمام فاندیك برای طبع آن باتازونی رفته و رصد خانه در جامعه امریکائی ترتیب داده ومجله هفتگی یا (النشره الاسبوعیه) را تأسیس و منتشر نموده و ازاواست کتاب دواءالظمأ (چاره‌تشنگی) محاسن قبة الزرقاء و کتاب اصول پاتولژی داخلی و اصول علم هیئت و انساب در لگاریتم و کتاب بزوغ النور علی‌ابن حور و تاریخ اسلام در قرن ۱۶ وکتاب‌النقش فی‌الحجر در ۱۸ جزء در مبادی علوم و مؤلفاتی دیگر که صاحب معجم المطبوعات (ص ۱۴۶۲) تفصیل آنرا نگاشته .

۱۷۶ــ فوریه Dr. Feuvrier

دکتر فوریه طبیب مخصوص شاهی که در ۱۳۰۶ هجری قمری برای طبابت از فرنگ بایران آمده

او در اول اوت ۱۸۸۹ بحضور شاه معرفی شده و در نوامبر ۱۸۹۲ از ایران بیرون رفته و در این مدت اقامت یك رشته آگاهی و اطلاعات ازگزارش و

اوضاع این کشور بدست آورده و شرح سفر و حضر مدت مزبوررا باقسمتی از اخلاق وعادات مردم اینجا در کتابی بنام (سه سال‌در دربار ایران ۱) نوشته و کتاب او در پاریس بطبع رسیده و نسخه آن در ایران زیاد است این کتاب دارای گراورهای عدیده از رجال واماکن ایران میباشد

فوریه

دکتر فوریه آزمایش پاندول فوکو(۲)را زیر گنبد ناتمام مدرسه سپهسالار (۳) در مقصوره مسجد وزیر گنبد مسجد شاه تهران در ۱۳۰۷ (ق) انجام داده

(نگارنده شرح این تجربه‌را درضمن کتاب « تاریخ مدرسه سپهسالار » تألیف خود نگاشته است » ولادت و وفات دکتر مزبور و بقیه احوال او بدست نیامده،

دکتر فوریه درردیف ایران شناسان است .

۱۷۷ـ فران Frerran

خاور شناس معروف فرانسوی که از اهل پاریس و از رجال فضل و کمال و

---

۱ ـ Trois ans a la cour De Pers

۲ — فوکو Focault

۳ ـ مدرسه سپهسالار ـ مدرسه و مسجد بزرگ معروف سپهسالار که از ابنیه عالیه طهران و بنیاد آن از ۱۲۹۶ هجری قمری شروع و بانی آن مرحوم میرزا حسین خان سپهسالارقزوینی است و نگارنده این کتاب تاریخی مفصل در ترجمه حال‌بانی و وضع و تاریخ این آ ثارنگاشته و برای طبع حاضر نموده‌و آ نرا تاریخ شصت ساله مدرسهٔ سپهسالار نام نهاده که در واقع شامل تمام گزارش اینمدت و اصول جریان تحصیل قدیم و جدید آ نجا بوده و حاوی ذکر قسمتی از نفایس کتب و محتویات کتابخانه این مدرسه میباشد .

دانشمندان معاصر بشمار آمده اهل دقت و تحقیق و صاحب تألیف و تصنیف است

و خدماتی را در راه طبع و تألیف و نشر بمعارف شرقی انجام داده و در مجمع علمی عربی دمشق هم عضویت دارد.

۱۷۸ــ فیتزگرال Feitzegral

خاورشناس دانشمند که بسیاری از آثار بزرگان اسلام را دیده کتب و آثار محمدبن زکریای رازی را تحت مطالعه آورده و مقداری از آن را ترجمه نموده و چاپ کرده و مواردی عدیده در دائرة المعارف اسلامی لیدن بنگارش وی استناد شده

دانشمند مذکور این رباعی که بخیام نسبت داده اند ترجمه نموده (رباعی) فران

از قعر گل سیاه تا اوج زحل — کردم همه مشکلات گیتی را حل

بیرون جستم زقید هر مکر و حیل — هر بند گشاده شد بجز بند اجل

۱۷۹ــ فیشر Dr Ficher

دکتر فیشر خاورشناس آلمانی که از دانشمندان معاصر است او فرهنگی بعربی و آلمانی نوشته در واین فرهنگ اصل هر لغت را تحقیق نموده و آغاز پیدایش آنرا با ادواری که معانی بالغت گذرانده تا اواسط دوره خلافت بنی عباس تعیین و برای هرمعنی شاهدی بنظم و نثر آورده

فیشر درتدوین این فرهنگ از ۱۹۱۲ شروع نموده ولی جنگ ۱۹۱٤ بین المللی تا ۱۹۱۸ اورا مانع از انجام کار شده سپس که مجال یافت عمل خودرا ادامه داده در

۱۹۳۶ نمونه این فرهنگ بهیئت فرهنگستان (آکادمی) آلمان تقدیم و بتسجیل فرهنگستان رسانده و در طبع آن موافقت شده

فیشر اخیراً فرهنگ خودرا برای چاپ بمصر فرستاده وآکادمی آلمان ماهی هفتاد لیره برای هزینهٔ طبع آن جهت مؤلف اعانه قرار داده

این خاورشناس دارای مؤلفات و آثار دیگری است ولی نگارنده هنوز از گزارش زندگانی او بچیزی آگهی نیافته.

۱۸۰ــ فلوتن V. Flauton

۱۹۰۹

ون فلوتن خاورشناس معروف هلندی که دارای خدمات قابل ملاحظه در معارف اسلامی است و کتاب مفاتیح العلوم خوارزمی (۱) و قسمت عمده رسائل جاحظ (۲) را بچاپ رسانده

۱۸۱ــ فلایشر H. L. Fleizher

۱۸۸۸-۱۸۰۸

هانری لبرشت فلایشر خاورشناس آلمانی که استاد بزرگ و شایسته زمان خود بوده زبان شرقی را در پاریس نزد دساسی و کوسین دپرسوال فرا گرفته و در دانشگاه لیپزیك بجای روزنملر خاورشناس مشغول کار شده و مدت پنجاه سال استاد دروس شرقی آلمان بوده و بافرایتاك همکاری ویاری نموده او با دانشوران سوریه و شامات همواره مکاتبه مینموده و نگارش آنها را نشر داده چندین مؤلفه در فنون شرقی و ادبیات اسلامی تألیف نموده واز آثار نثری او شروح وحواشی کتاب مراصدالاطلاع ابن عبدالحکیم(۳) و جزء ششم کتاب النجوم الزاهره ابن تغری بردی است ،

---

۱ ـ خوارزمی محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی صاحب مفاتیح العلوم متوفی در ۳۸۷ هجری .

۲ ـ جاحظ ابوعثمان عمربن بحربن محبوب کنانی مصری صاحب کتاب حیوة الحیوان متولد ۱۶۰ متوفی در ۲۵۵

۳ ـ ابن عبدالحکیم عبدالرحمن بن عبدالله قرشی مصری متوفی ۲۷۵

فلایشر در درسدن ولیزیك و برلن مقامی بلند یافته و مانند کاترمیرود ساسی در علوم و دانش شرقی سرآمد خاورشناسان زمان خود شده و بیشتر از همه اهمیت و اعتبار یافته وخدمات خودرا همواره درمجله شرقی آلمان بمورد انتشارنهاده ومؤلفات شرقی در حدود صد کتاب است وفهرست کتب خطی شرقی او دردرسدن سال ۱۸۳۱ چاپ شده و مقالاتی زیاد بعربی و طرز لهجه وگفتار آن نوشته که در مجلات آلمانی بطبع رسیده .

این خاورشناس کتاب تفسیر بیضاوی (۱) موسوم بانوارالتنزیل واسرار التأویل را در سه جلد با فهارس ابجدی بچاپ رسانده و کتاب مطلوب کل طالب فی کلام **علی بن ابیطالب** ع رشید و طواطه (۲) را چاپ نموده و کتاب مفصل زمخشری را باقسمتی ازکتاب الف لیله ولیله وجزئی ازتاریخ ابی الفدا وکتاب عجایب المخلوقات قزوینی و کتاب اطواق الذهب زمخشری را بارساله معاتبه النفس در ۱۸۳۵ چاپ کرده

۱۸۴ــ فلوگل G. Le. Flüguel

۱۸۷۰-۱۸۰۲

گوستاولبرشت فلوگل (۳) متولد ساکسونیا سال ۱۸۰۲ و متوفی ۱۸۷۰ خاورشناس مشهور آلمان و پروفسور معروف که خدمات شرقی اوزیاد است این استاد ابتدا در لیزیك مقدمات زبان شرقی را نزد استادان فنی خوانده سپس بوین رفته کتب خطی شرقی را تحت مطالعه آورده و از آنجا بمیهن خود برگشته چندی بـه تدریس بنگاههای دانشی گذرانده در معجم المطبوعات مؤلفات و نشریات او نگاشته شده فلوگل فهرست کتب خطی وین را در سه جلد نوشته و چـاپ نموده بدین عنوان :

Die Arab Pers M. Turk Hsszu Vien

۱ــ بیضاوی عبدالله بن عمربن محمدبن علی فارسی صاحب کتاب تفسیر متوفی ۶۸۵

۲ــ رشیدوطواط رشیدالدین محمدبن محمد صاحب کتاب حدائق السحر متوفی ۵۷۳

۳ــ Gustave Le Berchet Flüguel

فلوگل کلام‌الله مجیدرا با کشف آیات و کلمات بنام «نجوم‌الفرقان فی فهرست القرآن» بچاپ رسانیده و در ترتیب و نظم این عمل مقدس زحمتی زیاد کشیده کتاب فهرست ابن‌الندیم را در ۱۸۷۱ درلیدن و کتاب کشف‌الظنون حاجی خلیفه و کتاب المونس الوحید ثعالبی و تعریفات جرجانی (۱) و نجوم الفرقان و تاج‌التراجم وطبقات الخفیه ابن‌قطلوبغا (۲) را هم چاپ و منتشر نموده (مجله المقتطف شماره ژوئن ۱۹۲۷ ص ۶۳۷)

این خاورشناس کتابی بعنوان .

Die Grammatischen Sehulen der Araber

نوشته که قواعد صرف ونحو عربی را بیان نموده و چند صفحه راجع باحوال ابن‌جنی (۳) نحوی نگاشته .

جرجی زیدان در آداب‌اللغه (ج ٤) ترجمه حال و خدمات اورا شرح داده وفات اورا در ۱۸۷۰ نوشته فلوگل علاوه براین که دارای نگارش و آثاری است از ادبیات عربی و فارسی گرد آورده و مقالاتی زیاد در مجله های شرقی نگاشته و کتابی در تراجم احوال نحویین بصره و کوفه دارد که سال ۱۸۶۲ درلیزیك بطبع رسیده و کتابی در باره یعقوب بن اسحق کندی نوشته که سال ۱۸۵۷ در لیزیك بچاپ رسیده

۱۸۴ــ فونان Fonahn

۱۹۰۱

خاورشناس آلمانی که کتابی راجع به «مآخذ طب ایرانی» نگاشته و بیشتر ازچهارصد کتاب فارسی که درطب ایرانی جمع و تألیف شده میشمارد و گوید که

---

۱ ـ ابوالعباس احمدبن محمد جرجانی شافعی قاضی صاحب کتاب الادباء وبلغه و تعریفات متوفی ٤۸۲ ممکن است که جرجانی صاحب تعریفات میرسید شریف جرجانی باشد که در ۸۱۶ وفات نموده

۲ ـ ابن‌قطلوبغا ابوالعدل زین‌الدین قاسم بن قطلوبغا سروانی است

۳ ـ ابن‌جنی ابوالفتح عثمان موصلی متولد ۳۰۰ هجری متوفی ۳۹۲

، نسخه آنها نزد من موجود است ، کتاب او سال ۱۰۹۱ لیزیك بطبع رسیده
فوتان عشق و علاقه زیادی بمطالعه و تحقیق این گونه هنر و فنون ایرانی داشته

۱۸۴ـ فوی Eoy

خاورشناس معروف که تحقیقات علمی زیاد در معارف شرق نموده و راجع به
آذربایجان وزبان‌ترکی مطالبی‌نگاشته وکتابی دردوجلد ترتیب‌داده‌ولی بواسطه‌فوت
مؤلف ناتمام مانده و تحت این عنوان است :

Turk Vokalstadien

(دائرةالمعارف اسلامی (ص ۴۱ ج ۱) ودیگران ازاو نام برده اند .

۱۸۵ـ فریزر J. B. Fraser

۱۲۳۶ هجری

ایران شناس معروف انگلیسی‌وسیاح خاورشناس محقق که در اوایل قرن
نوزدهم بوده .

فریزر در ۱۲۳۶ هجری قمری (۱۸۲۱م) برای تحقیق قبر حکیم‌ابوالقاسم
فردوسی بآرامگاه فعلی اورفته و مزار محقر کوچکی را که مختصر گنبدی داشته
در آنجا مشاهده نموده

این دانشمند نویسنده کتاب مسافرت در ایران تحت این عنوان است

Travels and adv. in the Pers Prov.
On the sav the Bank of the Caspian sea

که سال ۱۸۶۲ درلیدن چاپ شده

فریزر کتابی‌در تاریخ نادرشاه افشار (۱) وسلاطین هند نوشته که ناصرالملك
همدانی (۲) آنرا ترجمه نموده و سال ۱۳۲۱ در طهران بچاپ رسیده
فریزر چندی در اصفهان بوده و در جلفا در کلیسای وانك زیر گنبد کلیسا

---

۱ ـ نادرشاه افشار پادشاه معروف ایران متولد ۱۱۰۱ و مقتول ۱۱۶۱

۲ ـ ناصرالملك ابوالقاسم خان نایب‌السلطنه همدانی متولد۱۲۷۲ قمری‌متوفی ۱۳۴۶هجری

باندولی آویخته و آزمایش قانون گالیله (۱) را نموده و عرض جغرافیای اصفهان را استخراج کرده و از اوضاع مشهد خراسان و بنا و آثار آن نگاشته که صاحب کتاب مطلع الشمس برخی از نگارش آنرا اقتباس نموده

۱۸۶ــ فراهن C. M. Frahen

۱۸۵۱ — ۱۷۸۲

کریستن فراهن رستوکی که دررستوك آلمان متولد شده (۱۸۷۲) وخاورشناس معروف آلمانی است او در شناختن سکه های کهنه شرقی تخصص تمام داشته و تصانیف و مؤلفاتی دارد که آنرا در حدود دویست و چند کتاب شمرده اند و چندین کتاب از عربی و غیره چاپ کرده که بیشتر آنها را بزبان لاتینی ترجمه و نقل نموده و از همه مهمتر رساله « ابن فضلان ۲ » است که راجع بروسیه نگاشته .

فراهن مطالبی که در کتب عربی از قبائل روسیه قدیم دیده بآن علاوه نموده و کتاب (تحفة الدهر فی عجایب البر والبحر) شمس الدین (۳) دمشقی را ترجمه کرده و پروفسور (مهرن) بعداز وفات این مختصر رامقاله نموده و مقاله ابن الوردی را هم از کتاب (خریدة العجائب) گرفته در مصر بچاپ رسانیده وفات فراهن سال ۱۸۵۱ در پروس بوده و از آثار او کتاب صفة بعض الدراهم راجع بمسکوکات دوره سامانیان وآل بویه وخط کوفی است که بخط نسخ در آمده وآنرا درقازان سال ۱۸۰۸ چاپ نموده

۱۸۷ــ فرانسیکوس ارډمان Franciscus Erdmann

قرن ۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم که کتاب المقنع من اخبار الملوك والخلفاء وولاةمكه الشرفاء مؤلفه تقی الدین فارسی (٤) که گزارش دوره خلفای عباسی درآن نگاشته

---

۱ ـ گالیله استاد معروف ریاضی (Galilée) متولد ١٥٦٤ و متوفی ١٦٤٢

۲ ـ ابن فضلان احمدبن فضلان متوفی ۳۰۹ هجری

۳ ـ شمس الدین دمشقی ـ ابوعبدالله احمدبن ابی طالب متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷

٤ ـ تقی الدین فاسی ـ محمدبن شهاب الدین احمدبن علی فاسی متولد ۷۷۵ متوفی ۸۳۳

شده و در قازان روسیه سال۱۸۲۲ بچاپ رسانیده

۱۸۸ــ فریمان A. Freiman

متولد ۱۸۷۹

الکساندر فریمان استاد شرق شناس روسی که نام وی الکساندر ونام خانوادگی او فریمان وپدرش ارنولد است

فریمان

این استاد سال ۱۸۷۹ در ورشو متولد شده و در دانشگاه پطروگراد (لنین گراد) در دانشکده زبان شرقی تحصیل نموده و پس از فراغت تحصیل ۱۹۰۳ در دارالفنون گیسن آلمانی (۱)داخل شده در شعبه فلسفه تحصیل نموده و در ۱۹۰۶ این رشته را بپایان رسانده پس از آن اموری رادر خدمت دولتی و آزاد انجام داده که از آنجمله است استادی دانشگاه لنین گراد ـ عضویت دبیرخانه فرهنگستان روسیه

فریمان دارای آثار و مؤلفاتی است که از آنها است :

پندنامه زردشت تحت عنوان ذیل که سال ۱۹۰۶ در وین بزبان آلمانی طبع شده

Pand namaki Zartost (Pahlavi) wien (۱۹۰۶)

کتاب راجع بشاهنامه فردوسی که بزبان لهستانی نوشته و ۱۰۹۳ در ورشو بچاپ رسیده ـ ترجمه بیژن و منیژه بزبان لهستانی وکتاب لغت و استقیش روسی آلمانی

Ossetich Russich deutsches Worterluch

این کتاب در سه قسمت بطبع رسیده؛ ۱۹۲۷ ـ ۱۹۳۲ ـ ۱۹۳۴ ـ

ترجمه و آثار دیگران بعنوان

Srchname Wista ۱۹۰۴

Gissen Alemagne - ۱

فریمان قسمتی نثر زبان روسی در ۱۹۲٤ نگاشته واخیراً استادتاریخ وزبان ایرانی و زبان پهلوی در دانشگاه لنین گراد شده وفرهنگی بزبان پهلوی ترتیب داده

۱۹۸ـ فرسنل Fresnel
۱۸۵۲ - ۱۷۹۵

شرق شناس مشهور که ۱۷۹۵ تولد یافته و در ۱۸۵۲ وفات نموده و از اشخاصی است که بیشتر ارقات خود را صرف تاریخ اعراب دوره جاهلیت کرده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا و غیره نوشته و انتشار داده

۱۹۰ـ فرایتاك G.W. Freytag
۱۸٦۱ - ۱۷۸۸

ژرژ ویلهلم فرایتاك خاورشناس معروف آلمانی که در فرا گرفتن زبان شرقی سعی و کوشش زیاد نموده و این زبان را در پاریس خدمت دساسی آموخته ودارای اطلاعات زیاد بوده

فرایتاك از دارالفنون بون در (۱۸۱۹) فارغ التحصیل شده و مشغول تألیفات عربی و ادبیات اسلامی گردیده کتابی بزبان آلمانی در زبان ولغت عربی دوره جاهلیت و اسلام در ۱۸٦۹ تألیف و بنام :

Parts. der Arabe : Freytag verskunst

چاپ نموده و فرهنگی بعربی و لاتین درچهار جلد نگاشته که ضمن آن منتخبات و مختاراتی از صحاح و قاموس وغیره جمع نموده و نویسنده کتاب

Chrestomathia Bonn' Arabica

است که در ۱۸۳٤ طبع شده و این کتاب شامل قسمتی از تاریخ الفخری است (از ص ۸٤ ـ ۹٦) (در دائرة المعارف لیدن (ص۲۱۸ ج۱) .

فریتاك هرروز یازده ساعت از وقت خودبدون راحت تازمان وفات بتدریس گذرانده کازیمرسکی فرهنگ عربی و فرانسه را از او اقتباس نموده و کتبی که فرایتاك نوشته درهالیس سکونیاسان سال ۱۸۳۰ بچاپ رسیده

این استاد حماسه ابی تمام را در ۱۸۲۸ باترجمه لاتینی طبع نموده شرح خطیب تبریزی (۱) را سال ۱۸۵۱ در دوجزء بچاپ رسانیده حکم و مواعظ لقمان را با ملاحظات لاتینی فاکهة الخلفاء ابن عربشاه (۲) را در ۱۸۴۲ و حماسه کعب بن زهیر (۳) را در ۱۸۲۳ چاپ نموده

ولادت فریتاك در ۱۷۸۸ میلادی وفات در ۱۸۶۱ واقع شده

۱۹۱ــ فریلی G· Ferilly

خاورشناس واستاد آگاه بادبیات ایران و هند که اصول ادبیات مذکوررا در یك دورهٔ جمع و در پاریس بطبع رسانده

لدرن پرو فسور و کتابدار کتابخانه موزه لوور بکتاب مزبور مقدمه نوشته و چاپ آن باهتمام شارل سیمند انجام گرفته

نگارنده قسمت ادبیات سانسکریت (هند) و ایران را بدست آورده و فعلا قسمت هند آن موجود است.

۱۹۲ــ فریتز ولف Fritz wolff

خاور شناس آلمانی متولد ۱۱ نوامبر ۱۸۸۰ در برلن که تحصیلات خود را در علوم شرقی وقسمت فیلزفی انجام داده بادبیات شرقی اظهار علاقه نموده وشاهنامه فردوسی را بمورد بررسی و تحقیق گذاشته اوستاو دیالك (مکالمه) کتبهای درسی را ترجمه کرده

فریتز ولف

۱ ـ خطیب تبریزی ولی الدین محمد بن عبدالله صاحب کتاب الاکمال ازدانشمندان قرن عصر هجری است ۲ — ابن عربشاه احمدبن محمد بن عبدالله دمشقی متولد در ۱۷۹۱ متوفی در ۸۴۱ صاحب فاکهه الخلفاء و ترجمه جامع الحکایات است

۳ ـ کعب بن زهیر بن ابی سلمی مجموصی متوفی در ۴۲ هجری است

خاورشناس مذکور که عکس و شرح حال خودرا بطور اختصار بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران روانه داشته اینك نگارنده مختصر بالارا از آن اقتباس نمود

۱۹۳ـ فرهن Frohen
۱۸٤٥

خاورشناس که در مراجع ادبیات تاریخی و جغرافیائی عرب و ایران و ترك تحقیقاتی نموده و نتیجه اطلاعات خود را کتابی ترتیب داده که سال ۱۸٤٥ در پطروگراد بچاپ رسیده و صاحب نگارشات و آثاری است

۱۹۴ـ فومی Fumev
۱٦۰۹

عالم فرانسوی که کتاب الاستقصاء لاخبار دول المغرب الاقصی و سلوی ماسلوی ابوالعباس باصری را بفرانسه ترجمه و درچاپ آن مبادرت کرده (پاریس ۱۹۰٦)

جزء اول این کتاب را دو استاد دیگر گرول(۱) و کلن(۲) ترجمه و چاپ نموده‌اند.

۱ـ Groulle ۲ـ Colin

G

۱۹۵ـ گالاندانتوان Galland Antoine
(۱۷۱۵-۱۶۳۶)

خاورشناس قدیمی فرانسه که علاقه بآثار اسلامی و ادبیات و معارف شرقی داشته تولد او در رلت (۱) فرانسه سال ۱۶۳۶ و ۱۷۱۵ درپاریس وفات نموده .

گالاندانتوان از خانواده بی سرمایه و فقیر فرانسه بوده که تحصیلات خود را به تنگدستي و بینوائی انجام داده چند نفراز مردم خیر اندیش بکار مدرسه وتحصیل او اهتمام نموده و مساعدت کرده‌اند.

گالاند در ۱۶۷۰ باسلامبول رفته و پنجسال در آنجا بوده ودوسفر در۱۶۷۶ و ۱۶۷۹ بطرف شرق نموده و در این مسافرت زبان عربی و ترکی و فارسی را فرا گرفته بعلاوه قسمتي از عتیقه ها وآثار باستانی را گردآورده و در ۱۷۰۱ میلادی عضو « مجمع علمی کتب خطي وآثار باستانی فرانسه » شده و ۱۷۰۹ در مدرسه دولتی فرانسه عنوان استادی پیدا نموده در این بین کتبی چند نوشته وترجمه کرده که از آن جمله الف لیله و لیله است که از ۱۷۱۷ تا ۱۷۰۳ در ۱۲ مجلد در پاریس بطبع رسیده ، آهنگ و سرود هندي که از اشعار بید پای هندیگردآورده و در ۱۷۲۴ بچاپ رسانیده

از کار های مهم گالاند ترجمه قرآن مجید بزبان فرانسه‌است ،

۱۹۶ـ گالونوف رمان Galaunoff Roman

خاورشناس روسی که در مسکو متولدشده و دارای گواهینامه دانشکده علوم شرقی و دانشیار زبان فرسي دراین بنگاه است .

مدت پنجسال گالونوف مترجم رسمي در نمایندگی تجارتی روسیه در تهران

Rollot - 1

بوده (۱۹۲۳ تا ۱۹۲۸) او مخصوصاً در ادبیات ملی ایران تحقیقات نموده ویك رشته مقالات در این موضوع در کتابهای آکادمی علوم روسیه بعنوان ایران انتشار داده و در ۱۹۳۸ کتاب فرهنگ روسی بفارسی را در دوجلد منتشر ساخته .

۱۹۷ــ گاردان Gardanne

ایران شناس قرن نوزدهم که در ۱۲۲۲ هجری ده سال بعداز الیویه فرانسوی بایران آمده وکتابی دروصف این کشور نوشته ودر آن کتاب شرحی راجع بتهران آنزمان و پایتخت کنونی ایران نگاشته میگوید :

« تهران درزمستان پنجاه هزارجمعیت دارد ولی در تابستان مردم آن پراکنده شده بییلاق میروند حتی در پادشاهی هم در تهران نمیماند »

کتاب گاردان بی اهمیت نبوده وگزارش تاریخ آن دوره را مشتمل است .

۱۹۸ ــ گاردینر A.H.Gardiner

آلان گاردینر خاور شناس معروف که خدماتی را انجام داده و در فهرست کتاب بریل نام وصورت وکارهای او درج و نگارش یافته او کتابی درخصوص خواص آثار خطوط مصری (هیروکلیف) نگاشته که کاپارت(۱) آنرا در ۱۹۲۸ نشرداده و درباره حروف چاپی خطوط مصری نیز کتابی نوشته وبرای میسلانیس قدیم مصرهم کتاب مهمی ترتیب داده صورت ونام و عملیات او در فهرست کتابخانه بریل مندرج است .

گاردینر

---

۱ — Caparte

۱۹۹ـ گاسپار رمیرو Gaspar Remiro
۰۲

خاورشناس قرن بیستم که کتاب نهایة الارب فی فنون العرب شهاب الدین احمد نویری (۱) را در دورهٔ که متضمن سی مجلد است وبرپنج فن مرتب گردیده ۱ ـ در آسمان و آثار علوی و ارضی و عالم سفلی که مشتمل برپنج قسمت است ۲ ـ در انسان ومایتعلق به که بپنج قسم است ۳ ـ در حیوان صامت مشتمل بپنج قسمت ٤ ـ در نبات که بچهار قسمت است ٥ ـ در تاریخ که مشتمل پنج قسمت است جزء ۲۳ این کتاب را در غرناطه (اسپانیا) با ترجمه اسپانی از ۱۹۱۷ـ۱۹۱۹ طبع نموده.

۲۰۰ـ گاستن ویات Gaston Viat

خاورشناس ناشر معارف و دانش شرقی که کتبی را طبع و نشر نموده وازجمله کتاب خطط مقریزی را در چهار جزء در مصر از ۱۹۱۹ ـ ۱۹۲۵ چاپ کرده و جزء پنجم آنرا چندی بعد بچاپ رسانیده

۲۰۱ـ گوتیه Gautier
۱۸۷۸

ناشر آثار علمی اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده من جمله کتاب الدرة الفاخره فی کشف علوم الاخره غزالی را در ۱۸۷۸ تحت عنوان.

La Perle Precieux de Gazali Par Li Gautier

بچاپ رسانیده

۲۰۲ـ گایگر B Geiger
۱۹۰۳

بنهرد گایگر خاور شناس اطریشی معاصر متولد ۳۰ آوریل ۱۸۸۸ محل

---

۱ ـ ویری شهاب الدین احمدبن عبدالوهاب نویری کندی مولد ٦٧٧ متوفی ۷۳۲

۲ ـ Benhard Geiger

ولادت او دبیلیتز (۱) لهستان بوده و اکنون ساکن وین است درجه معلومات او درحدود (کاثژیمنازیم) (تعلیمات متوسط) و دانشگاه زبان شرقی (سامی ـ هندو ـ ایرانی ارین) بوده، مشاغل او استادی دانش زبان هندی و ایرانی در دانشگاه وین است.

کایسکر

(از روی نگارش خود او قتباس شد)

آثار شخصی او: علاوه برنشریات زبان هندی هفت کتاب بزبان آلمانی است که در ضمن شرح حال خود از آنها نام برده و آثار تصحیح شده او بزبان آلمانی دارای توضیحاتی در حروف الفبای اوستائی وغیره است که هنوز بطبع نرسیده و درضمن سه جلد مرتب گردیده

۴۰۳ــ ژرژاس Georgeas

۱۸۸۱

خاورشناس روسی که ... ن عربی و لغات آن آگاه شده و مطابق اطلاعات خود فرهنگی بزبان عربی و روسی ترتیب داده و سال ۱۸۸۱ در قازان چاپ نموده

۴۰۴ــ ژرالد کرمونا Gérald de Cremona

خاور شناس و نیمی که کتاب احصاء العلوم فارابی را در قرن ۱۲ میلادی بزبان لاتینی ترجمه نموده کتاب اصلاح مجسطی بطلمیوس که جز ... رجابر بن (۲) فلح است بزبان لاتینی ترجمه کرده و این کتاب در ۱۵۳٤ میلادی بطبع رسیده و بطوری که نوشته اند ژرالد درحدود هشتاد جلد کتب اسلامی را بلاتینی نقل و ترجمه نموده

۴۰۵ــ ژرمانو De Germanieu

پروفسور ژرمانو (عبدالکریم) استاد دانشگاه ودایست وخاورشناس خدمتای

---

۱ ـ Bielitz ۲ ـ جابر بن افلح اشبیلی متوفی ۵٤۰ از دانشمندان معروف قرن ششم هجری است

که در ۱۳۰۳ هجری قمری متولد شده و از زبان شرقی ــ فارسی ــ عربی ــ ترکی را یادگرفته واز زبان اروپائی و غربی به‌پنج زبان ــ انکلیسی ــ فرانسه ــ آلمانی ــ ایتالیائی و لاتینی مسلط شده درادبیات ترك و آثار آن درتاریخ اسلام کتب ومؤلفاتی نگاشته و صاحب کتابی بنام (**نهضت های جدید در اسلام**) است ،

ژرمانیو ابتداءبتحصیل بی اعتنا بوده وگفته که در فرا گرافتن کمال و دانش مسامحه داشته وبیشتر مایل موسیقی بوده وقتی که کتاب (**«تاریخ نبوت محمدص»**) را خوانده ذهن وی بجانب اسلام متوجه شده از مطالعه این کتاب توجه او بتحصیل زیاد و در فرا گرفتن معلومات ساعی گردیده تاموفق با خذ (گواهینامه) شده

ژرمانیو در پایان تحصیل بترکیه سفر نموده در دارالفنون آنجا زبان ترکی را فرا گرفته و در این زبان متخصص شده سپس زبان فارسی و عربی را آموخته قرآن مجید و تفسیر طبری و بیضاوی را خوانده بمطالعه کتب اروپائی و گزارش اسلام و شرق گرائیده و در ضمن مطالعات بزبان ــ انکلیسی ــ فرانسه ــ آلمانی ــ ایطالیائی آشنا شده و برای گردش وکسب اطلاع از مجارستان مکرر بترکیه رفته در آن حدود آمدو شد نموده و سه سال در هندوستان گذرانده در دانشگاه **رابند رانات** تا گور شاعر معروف هندی نزدیك دهلی تدریس نموده و در مسجد دهلی برابر هزاران نفر مسلمان اسلام آورده با دکتر انصاری زعیم مسلمین هند نماز جمعه خوانده و نام خودرا عبدالکریم نهاده واز آنزمان تا کنون درراه اسلام زحماتی کشیده وخدماتی نموده و در تحصیل کمال و تکمیلات نفسانی خود در دین حنیف اسلام کوشش و بذل مساعی مینماید ،

صاحب روزنامه « البلاغ » گزارش اورا ضمن نشریات سال ۱۹۳٤ نگاشته‌و نگارنده از آن اقتباس نموده

۲۰٦ــ ژیر Geyer

۱۹۰۸

خاورشناس آلمانی که خدماتی مهمه‌در طبع و نشر کتب و آثار ادبای‌اسلامی

نموده وکتاب مشارف الاقادیز فی محاسن الاراجیز را از ارجوزه های خوب عجاج و رؤبه و ذوالرمه (۱) و جریر (۲) و دیگران گرد آورده با ملاحظات و نظریاتی مخصوص بزبان آلمانی بامتن عربی در لیپزیك سال ۱۹۰۸ چاپ نموده وکتاب هذا ماقال قطرب (۳) فی کتاب ماخالف فیه الانسان البهیمة والوحوش و اوصاف قطرب نحوی لغوی را با کتاب اسماء الوحوش و صفاتها مؤلفه اصمعی (٤) ۱۸۸۸ در وین بچاپ رسانیده

۲۰۷ـ گیب Mr. Gibbe

خاورشناس انگلیسی است که در آغاز جوانی و اوان شباب بدرود زندگانی نموده و عشقی زیاد باحیای آثار شرقی داشته مادرش بواسطه علاقه باین پسر خواسته که برای تخلید نام و دوام ابدی اسم او کاری نموده باشد لذا مبلغی از دارائی خود را جدا نموده وبنظارت و آگاهی چندتن از امناء وقف درآمد آنرا بطبع و نشر کتب مفیده فارسی و عربی وترکی اختصاص داده وازمحل اوقاف کیب تاکنون چندین کتاب از آثار شعرا و موورخین و بزرگان اسلامی بطبع رسیده که شرح آن ضمن چند صفحه در فهرست بریل مسطوراست

ادوارد براون معروف رئیس هیئت امناء موقوفات کیب بوده است وکتبی رااز این محل چاپ نموده .

۲۰۸ ـ کیب Mr. Gibbe

خاورشناس و استاد آموزشگاه شرقی لیدن وعضو انجمن دائرة الاسلامی لیدن است که جزء اعضاء نه گانه بشمار رفته و کتاب الامائل والاعتبار جاحظ رانشر داده اصل این نسخه خطی در کتابخانه موزه بریطانیا بوده کر نکو عمل کیب را وصف کرده و در دائرة المعارف لیدن بسیاری از عملیات اورا (٥) نام برده

---

۱ — ذوالرمه أبوالحارث غیلان بن عتبه متولد ۷۷ متوفی ۱۱۷

۲ — جریربن عطیه موسوم بحذیفه شاعر معروف متوفی در ۱۱۰

۳ — قطرب ابوعلی محمدبن مستنیربن احمد بصری متوفی ۲۰۶

٤ — اصمعی ٥ ـ (٥ یکی از معاریف است کهدر زمان عبدالملك مروان بوده مجله علمی عربی دمشق ص ٥٥٨

۲۰۸ــ ژیلز H.A. Giles

هربرت آ. ژیلس (۱) از دانشمندان خاورشناس است که در خصوص کشور چین

اطلاعاتی بدست آورده و در فهرست کتابخانه بریل نام و تصویر و کار او درج شده از جمله کار های او مقدمه ایست که بکتاب برونر (۲) و فونك یت مو و (۳) که درباره چین نگاشته اند نوشته و کتاب مذکور شامل معلوماتی زبده در خصوص زبان و خط و سایر امور مربوطه بچین میباشد که در فهرست مذکور تفصیل آنرا نگاشته است و این کتاب در ۱۹۳۵ بچاپ رسیده

ژیلس

۲۰۹ــ ژیرارد پروژه Girard de Prauger

دانشمند محقق که در باب خصائص نژاد عرب و وضع ساختمانی و طرز ابنیه و آثار اسلامی کتابی نگاشته واوصاف سرشت و اخلاق وتناسب و وضع ساختمان بدنی عرب را در کتاب خود شرح داده

این دانشمند درکتاب خود از معماری اندلس و شام و مصر و افریقا مطالبی محققانه بیان نموده و از جزئیات هنر و صنایع مذکور سخن رانده

گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود نگارشات ژیرارد پروژه استناد نموده

۲۱۰ــ ژیرارد داس وس Girard das vos

خاورشناس معروف آلمانی که کتاب « التدرج و التخصص فی ما بین بنی امیه و بنی هاشم مقریزی » را با مقدمه خود بزبان آلمانی درلیدن بچاپ رسانیده وخدمات دیگری بادب و دانش شرق نموده

Fung-yet m ۳ Bruner ۲ Herbert A. G ۱—

۲۱۱ــ گلازر E.Glaser

۱۹۰۸-۱۸۵۵

گـلازر

خاور شناس بزرگ معروف آلمانی کـه دربوهمی سال ۱۸۵۵ متولد شده و در ۱۹۰۸ بدرود زندگانی نموده و خدمتی شایسته بعالم دانش و ادب شرق کـرده و سفری بعربستان و کشور یمن نموده و تحقیقات علمی درآن سرزمین کرده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتبی گرد آورده

اورا مؤلفاتی چند است که بیشتر آن در آثار عربی نگاشته شده است وبرخی از آن در لغات و گزارش تاریخی و اوضاع جغرافیائی جزیرة العرب میباشد ، خاورشناس مذکـور مؤلفات خود را از ادله و اسناد تاریخی و مدارك مهمه ترتیب داده است .

۲۱۲ــ گبینو Gobineau

۱۸۸۲-۱۸۱۶

مورخ معروف و ایران شناس مشهور است که‌سه‌سال‌از طرف دولت فرانسه در دربار ایران نمایندگی مختار داشته و کتاب سه سال در آسیا را نوشته و صـحب کتاب « تجربیات درباره اختلاف نژاد انسانی » است‌ولادت‌او‌در ۱۸۰۶ وفاتش در ۱۲۸۸ هجری بوده

و در سال ۱۲۷۸ هجری قمری و ۱۸۶۳ بتهران آمده بعنوان وزیر مختار معرفی شده و ابتدا از ۱۲۷۱ تا ۱۲۷٤ ق هـ بعنوان نائب‌اول سفارت فرانسه در تهران مقیم بوده و از ۱۲۷۸ تا ۱۲۸۰ هم مجدداً بعنوان وزارت مختاری درتهران اقامت گزیده و در این اوقات مؤلفاتی راجع با یران و اوضا اجتماعی آن نگاشته‌ع

گبینو مؤلفاتی در موضوع فلسفی و اجتماعی و مذهبی و تاریخی و غیره ترتیب داده و طریقه مخصوص فلسفهٔ تاریخی معروف به «گوبینیسم» را وضع نموده

گبینو کتاب «مذاهب و فلسفه آسیای وسطی» را بعنوان ذیل نوشته است

Les religions et les Philosophies dans l' Asie Centrale

که مکرر چاپ شده و در این کتاب قسمتی مفصل در حدود سیصد صفحه راجع به مذهب بابیه نگاشته .

گبینو در زمان پیدایش اختلاف طریقه بابیه در طهران بوده

۲۱۳ــ گدار M. Godard

استاد ایران شناس معروف فرانسوی که از ۱۵ سال پیش تا کنون بعنوان متخصص عتیقات و مستشار و مدیر موزه و حفریات دروزارت معارف ایران اشتغال گزیده و در تشکیل موزه و تعمیرات ابنیهٔ قدیمه ایران واستخراج آثار باستانی این سر زمین خدماتی نموده او از ۱۳۰۷ شمسی تا ۱۳۱۲ بموجب قرارداد رسمی مدیریت موزه معارف را داشته و ازاول فروردین ۱۳۱۳ (۱۹۳۴) مجدداً برای پنجسال دیگر بسمت مدیری عتیقات و موزه و کتابخانه وزارت معارف استخدام شده و مشغول کاراست و بعنوان مدیر کل موزه باستان شناسی انجام وظیفه مینماید ،

گدار شرحی راجع بگنبد قابوس وگزارش تاریخی آن نگاشته که در جراید و مجلات مرکزی بطبع رسیده و نیز مجله بنام «راهنمای تاریخی ایران» در سال ۱۳۱۳ نشرداده که اصل آن بزبان فرانسه است و آقای رشید یاسمی آنرا بفارسی ترجمه نموده ، مجله مزبور مشتمل مطالبی سودمند از بعضی آثار و ابنیه تاریخی ایران است و مجموعهٔ هم‌نام آثارایران باستان‌انتشار میدهد که تا کنون‌دو قسمت آن فرانسه و فرسی منتشر شده‌نویسنده کتاب «التصویر فی الاسلام عندالفرس» هم اشره بعملیات او و خانمش درکتاب مذکور نموده

۲۱۴ــ گدفری Gode Froy

خدورشندس که با یارو همکارخود ژان کرد (۱) در آثارمصر وکلدان و آشور

(۱) - Jan Corde

و آشور وقسمت سحروجادو وطلسمات وتیرنك ملل مذکور و عجایب وغرایب شرق مطالعات زیاد نموده این قبیل موضوعات و حکایات را گرد آورده و مجموعه نموده و چاپ کرده گوستا ولوبون بعمل و گفتار این دو استاد در کتاب تمدن عرب استناد نموده

۳۱۵ـ گولد زیهر Gold ziher

۱۹۱٤

گولد زیهر

خاورشناس مجارستانی آگاه که در آداب ورسوم شرقی ومآثر اسلامی مطالعاتی زیاد نموده و به ادبیات اسلامی اهمیت داده و یکی از اسرائیلیها است که دراین قسمت متخصص شده

گولد زیهر در بوداپست و برلن و لیزیك دانش آموخته ، به سوریه و مصر رفته و بجامع ازهر آمدو شد نموده از شیوخ واساتید آنجا استفاده کرده عضو عامل و خبر نگار مهمترین مجامع علمی لندن و لنین گراد و آمستردام شده . در انجمن های آسیوی پاریس و کلکته و لیزلك و غیره عضویت یافته و نیز عضو افتخاری مجمع علمی مصر شده ، و مؤلفاتی عدیده دارد که اکثر آن مبنی بتحقیق و تدقیق مطالعهٔ مباحثی عمیقه و دقیق است و مهمتر آن قسمتی است که از زبان عربی و اسلامی بوده و مربوط بمسائل شرعی و حدیث می باشد و مقالاتی زیاد از او در مجلات آسیوی بچاپ رسیده

از جمله کارهای گولدزیهر کتاب « تعلیمات اسلامی و شرق » است که در آن عمل و عبادات مسلمین را نگاشته و درباره حج اسلامی شرحی نوشته بعنوان Ignaz Goldziher Muhammedanische Studien et orient studien

که در ۱۸۸۹ بچاپ رسانیده و اورا کتبی است که بزبان آلمانی و فرانسه و انگلیسی نوشته و هر کدام بچاپ رسیده است از آن جمله است :

« **میتولژی یهود** بزبان انگلیسی » « **آداب جدل و مناظره شیعه در زبان عربی** » که بزبان آلمانی در دوجلد نگاشته « **کتاب در اسلام** » که اخیراً در آلمان چاپ شده و بفرانسه ترجمه گردیده و شاید تا کنون بچاپ رسیده باشد « **تحقیق فلسفه** » در لغت عرب در دوجلد.

از نشریات او کتاب « **دیوان حطیئه شاعر** ۱ » کتاب « **محمدبن تومرت** ۲ » و کتاب **معانی النفس** » است . گولدزیهر امور علمی مهمی را عهده دار شده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج و وین گرفته ، در مجامع علمی کپنهاک و غیره هم عضو افتخاری بوده

دائرة المعارف اسلامی لیدن کارها و تحقیقات زیادی را باو نسبت داده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج و وین گرفته در مجامع علمی کپنهاک وغیره هم عضو افتخاری بوده و دائره المعارف اسلامی لیدن کارهای زیادی را باو نسبت داده

۳۱٦ــ گوگیه Goguyer

۱۸۸۷

خاورشناس مترجم آثار علمای اسلامی که کتاب **شرح قطرة الندا و بل الصدا ابن هشام**(۳) را بعنوان

La Pluie de Rosée étanchement de la soif

ترجمه نموده و کتاب مذکور در ۱۸۹۷ میلادی در لیدن بطبع رسیده و تمام و کار آن درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

---

۱ ـ حطیئه جرول بن اوس شاعر مخضرمی است که دورهٔ جاهلیت واسلام را درک نموده

۲ ـ محمدبن تومرت ـ ابوعبدالله شوشی مغربی ازموحدین است که در ۵۲٤ وفات نموده است

۳ ـ ابن هشام جمال الدین ابوعبدالله بن یوسف بن احمدبن عبدالله انصاری مصری متولد ۷۰۸ و متوفی ۷٦۱

۲۱۷ ـ گندا J. Gonda

۱۹۰۵

ژان گندا هلندی متولد در (گودا) هلند ۱٤ آوریل ۱۹۰۵ میلادی خاورشناس معاصر که خود را بواسطه ارسال شرح حال خود بوزارت معارف ایران معرفی نموده و برطبق نگارش او تحصیلات زبان شناسی قدیم (یونانی ولاتین) زبان شناسی هند (سانسکریت) بودائی، اوستائی، زند ایرانی قدیم — زبان قدیمی جاوه (ماله) را انجام داده و دکتر در ادبیات شده و استاد زبان های مذکور در دانشگاه اوترکت (۲) گردیده

گندا

گندا آثار ومصنفات شخصی وتحقیقات و عمل نشری زیاد دارد و مطالعاتی بسیار در آثار ادبی قدیمی هند و ایران و زبان برهما و جاوه قدیم و با تاویه نموده و کتبی مختلفه در زبان هندی نگاشته ازاواست :

یکنفر خواننده سانسکریت ـ قسمت راجع بهند و ایران و کتابهای راجع بجاوه قدیم بزبان هلندی ؛

۲۱۷ ـ گنزالیه Gonzalièr

۱۸۱۱

شناسای کتب اسلامی واسناد آثاری متتبع است که نقشهٔ یك کتابخانه وفهرست آن را از آثار مؤلفین اسلامی اسپانی ترتیب داده و در مادرید ۱۸۶۱ بطبع رسانیده

---

۱ - Gouda

۲ - Utroecht

۲۲۹ــ گوتهل A.Gotheil

ریشارد گوتهل خاورشناس که زبان عربی را فرا گرفته و در نشر کتب اسلامی وترجمه آن مبادرت نموده من جمله کتاب الولاة و کتاب القضاة مصر ابو عمر و کندی (۱) را بامقدمه زبان انگلیسی نشر داده

۲۳۰ــ گوسین دپرسوال Goucien de Perceval

۱۸۷۱

خاورشناس معروف که پدرش امین کتب خطی شرقی کتابخانه پاریس بوده و در فنون ادب اسلامی و تحصیل زبان عربی زحمت کشیده و این زبان را یاد گرفته و کتبی در تاریخ و ادبیات عربی نوشته و بعضی از کتب اسلامی را بزبان فرانسه ترجمه و چاپ نموده

گوسین که پیرو کارهای پدرش بود بوی اقتدا نموده و خدماتی را انجام داده و بواسطه یکی از آثار خود (کتاب عرب قبل از اسلام) که بزبان فرانسه در سه جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۸٤۱ بطبع رساند اشتهار یافته وفات او در ۱۸۷۱ بوده

۲۳۱ــ گراف Graffe

خاورشناس متتبع و محقق در قسمت تواریخ اسلامی که شمهٔ از عملیات او ضمن دائرة المعارف اسلامی لیدن نگاشته شده

۲۳۱ــ گرانژره دلاگرانژ Grangeret de La Grange

۱۸۵۹ - ۱۷۹۰

خاورشناس فرانسوی شاگرد **سیلوستر دساسی** که بزبان فارسی وعربی مسلط شده و این دو زبان را فرا گرفته ازطرف دولت فرانسه در ۱۸۳۰ جهت تصحیح مطبوعات شرقی چاپخانه عمومی بکار مشغول شده و تاریخ عرب اندلس را نوشته از او است :

ترجمه کتاب **نخب الازهار فی منتخب الاشعار وازکی الریاحین فی اعلی الدواوین**

---

۱ — ابوعمر وکندی محمدبن یوسف بن یعقوب کندی متولد در ۲۸۰ و متوفی در ۳۵۰ هجری

بزبان فرانسه که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده
ولادت گرانژره (۱۷۹۰) وفات (۱۸۵۹) بوده

۲۳۲ــ گریفینی Dr.A. Grifini
۱۱۹۹

دکتر اوجینو گریفینی خاور شناس قرن بیستم اهل ایطالیاست که فهرست کتب خطی اسلامی را برای کتابخانه میلان ترتیب داده و جزء اول آنرا در رمسال ۱۹۱۹ بطبع رسانیده در باره کتب و آثار اسلامی و مؤلفین هم تحقیقات و مطالعاتی نموده و در این باب اطلاعاتی یافته است .

۲۳۳ــ گرینبوم Griunbaum
۱۸۸۹

نویسنده خاورشناس قرن نوزدهم که در مجله انجمن شرقی آلمان راجع بآثار شرق مقاله ها نشرداده و برای یوسف و زلیخا شرحی محققانه ومفید نوشته ودراصل و منشأ این قضیه تحقیقات خوبی نموده و گوید که درکتابخانه علمی مادرید (اسپانیا) کتابی قدیمی بزبان اسپانیائی و خط عربی از قصه یوسف و زلیخا موجود است که بزبان غالبیین بنظم در آمده وفات این استاد ۱۸۸۹ بوده

۲۳۴ــ گروهمان A. Grohmann

آدلف گروهمان خاورشناس نویسنده کتاب « نوشتجات عربی در مصر »

Arabic Papyri in the Egyptian

و استاد تمدن اسلامی دانشگاه پراك چکو اسلواکی که کتاب اورا دکتر حسن ابراهیم حسن مصری ترجمه نموده است وصاحب آثار و نگارشاتی دیگر میباشد

۲۳۵ــ گواگر Guaiguer

خاورشناس فارسی دان و دوستدار ادبیات و زبان ایرانی که اظهار علاقه به این زبان نموده و در ۱۸۹۶ بکمك کوهن مستشرق کتاب« اساس فقه اللغه ایرانی را» بطبع رسانیده و انتشار داده

۲۳۶ــ گیدی G.Guidi

ژرژ گیدی خاورشناس معروف ایتالیائی که بین مستشرقین ودانشمندان خاور و باختر مشهور شده و علاوه براینکه مستشرق است او را یك نفر مستعرب شمرده اند مخصوصاً این استاد نزد مصریان شهرتی زیاد دارد مدتی استاد دانشگاه (جامعة المصریه) مصر بوده وکنفرانس‌های خودرا درآنجا بزبان عربی بیان مینموده واوبزبان حبشی و سریانی هم دانا بوده و فرهنگی بزرك نوشته و رسائلی عدیده در موضوع کتب خطی شرقی ترتیب داده

گیدی کتاب **تصاریف الافعال ابن قوطیه**(۱) درموضوع افعال ثلاثی ورباعی که در لیدن سال ۱۸۹٤ بعنوان

Libro dei verbi

وکتاب الاستدراك بر سیبویه را(۲) که از ابوبکر زبیدی(۳) است چاپ نموده و فهرستی ابجدی برای کتاب الاغانی ابی الفرج(٤) اصفهانی در دومجلد که مشتمل چهارفهرست است ترتیب داده: فهرست اسامی شعرا ـ فهرست قوافی ـ فهرست اسامی رجال و قبایل و غیره ـ فهرست اسامی امکنه و جبال و میاه که آنرا با مقدمه فرانسه درلیدن سال ۱۳۱۸ هجری بطبع رسانیده

گیدی تا ۱۹۱٤م زنده بوده

و شرح قصیده بانت سعاد

۱ــ ابن‌قوطیه ابوبکر محمدبن عمربن عبدالعزیز اندلسی اشبیلی متوفی ۳٦۷ صاحب الافعال وغیره ۲ــ سیبویه ابوالحسن عمروبن عثمان بن قنبر فارسی بصاوی متوفی ۱۸۰
۳ــ زبیدی ابوبکرمحمدبن حسن زبیدی اشبیلی متولد ۳۱٦ متوفی ۳۷۹
٤ــ ابوالفرج اصفهانی علی بن‌حسین صاحب اغانی و جمهره (۲۸٤-۳۵٦)

را ۱۸۷۱ در لپزیك طبع نموده سخن رانی ادبی و جغرافیا و تاریخ و لغت عرب باعتبار علاقه آن باروپا بویژه ایطالیا که در چهل کنفرانس تدوین شده از او است، گیدی بیشتر آنرا در دانشگاه مصر ایراد نموده در (۱۳۳۰ هجری) و کتاب وصف شهر انطاکیه بعربی که در رم (۱۸۹۷) چاپ شده نگارش این مستشرق است .

۲۴۷— گیلیوم دورو بروکی Guilloume De Rubruquis

۶۵۰

خاورشناس قدیمی که بنمایندگی‌سن لوئی پادشاه فرانسه (متوفی ۱۲۷۰ م) بدربار منکوقا آن (۱)(در ۶۵۰ هجری) آمده ومشاهدات ومطالعات شرقی خودرا کتابی نموده، پلانو کاربینو (۲) هم ازهمراهان او بوده که در این خصوص او هم کتاب نوشته .

گیلیوم دوروبروکی دوسال وقت خودرا درمغولستان گذرانده وجغرافیای آسیارا بتفصیل نوشته و از گزارش این سرزمین آگاهی یافته و کتاب او بچاپ رسیده

۲۴۸— گنتر F. M. Gunther

۱۸۸۵

فرانکلن مت گنتر (۳) امریکائی است که بنام خانوادگی خود (گنتر) اشتهار یافته و پدرش مستر فرانکلن موگنتر است او ۲۸ فوریه ۱۸۸۵ در نیویورك متولد شده و تحصیلات خود را در آموزشگاه عالی سن پول « کنگرد » ودانشگاه هاوارد و ماس(٤) و مدرسه آزاد علوم عمومی پاریس

Lécle libre des Sciences Politiques Paris

انجام داده مشاغل آزادی که عهده دارشده یا ازطرف دولت متبوعه خود بدان اشتغال

---

۱ — منکوقا آن پسرتولی خان مغول که از ۶۴۸ ، ۶۵۷ درایران حکومت مینموده

۲ — P.Carbino

۳ — Franklin Mott Gunther

٤ — Mass.

گزیده این بوده که بیست ودوسال مشغول رسیدگی امورسیاسی امریکابوده وسفارت مصر و اکواتر نموده اخیراً بریاست انستیتوی صنایع آرکئولژی امریکائی برای صنایع و آثار باستانی ایران برقرار گردیده و ازآثار قدیمه این کشور آگاهی زیاد پیدا نموده و جزء ایران شناسان در آمده

گنتر ترجه حال خودرا بترتیب مذکور بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران فرستاده و نگارنده از آن اقتباس نموده

۲۳۹ـ گوستاولوبون Gustave Lebon

۱۹۳۱—۱۸٤۱

گوستاولوبون (نقل از روزنامه اجتهاد اسلامبول)

عالم فرانسوی و استاد متتبع علوم و آثار شرقی و تاریخ اسلامی ومطلع بحقایق

و رموز مهمه شریعت محمدی که در نوژان لورترو فرانسه (۱) متولد شده و ۹ دسامبر ۱۹۳۱ در پاریس وفات نموده

این استاد پس از تحصیلات اولیه بفرا گرفتن علم طب مشغول شده ضمناً علوم طبیعی و فلسفه و تاریخ و غیره را دیده و بتحصیل علوم آثار و تاریخ ملل وادب و اخلاق عمومی کوشیده و داخل تتبع و تحقیق شده

گوستاولوبون یکی از محققین بزرگ غربی است که راجع بشرق تحقیقات عمیق نموده و حقایق زیادی که دانشمند آن و بزرگان عمده بآن راه نیافته اند این دانشمند پیدا نموده و در اطراف هریك اظهار نظر کرده و برای تکمیل اطلاع به اسپانیا و بلاد شرقی رفته ازجمله آثار گرامهای این دانشمند کتاب تمدن عرب اواست که درشرح آداب و رسوم و آثار تمدن و اخلاق وسیر و عمران وشعائر اسلامی و فتوحات مسلمین و دولت باعظمت ایشان و قوانین و حقایق قرآن مجید نگاشته و از بسیاری ابنیه و آثار ایران و هند و بغداد و مصر و اندلس و غیره توصیف نموده و از اشیاء عتیقه و ابنیه قدیم و مسکوك و خوانیم و خطوط و رسوم عکس برداری کرده وکتاب خود را پرار اطلاعات مفیده و گراورهای ظریفه و عجیب نموده وکتاب مزبور را در ۱۸۸٤ تألیف کرده

این کتاب را دانشمند بزرگ مولوی سید علی بلگرامی وزیرمعارف سابق حیدر آباد دکن بامر نظام فرانسه بزبان اودو ترجمه کرده و از ترجمه مزبور با اصل فرانسه ترجمه دیگری بزبان فارسی بقلم نویسنده فاضل فخر المحققین سید محمد تقی لنگرودی رانکوهی (فخر داعی) انجام گرفته واین ترجمه باطبعی خوب وتصاویری مرغوب برای اولین بار در ۱۳۱۳ شمسی در طهران درمطبعه مجلس شورای ملی بطبع رسیده و جدیداً درطبع دوم آن هم مبادرت شده

گوستاولوبون کتابی در خصوص تحقیق انقلاب فرانسه بنام

La revolution Francais

---

۱ - Nojent le Rotrou

نوشته وانقلاب را بسه نوع دانسته: انقلاب سیاسی ـ انقلاب مذهبی ـ انقلاب علمی و مهمتر بلکه اساسی تر ازهمه انقلاب علمی را شمرده

و کتابی دیگر در خصوص تطور ملل دارد که بالسنه مختلفه ترجمه شده وکتبی دیگر هم نگاشته که بچندین زبان ترجمه نموده اند .

۲۴۰ــ گوستاو وی Gustave Wiell

۱۸۸۹

استاد خاورشناس که تاریخ خلفاء را در پنج جلد بآلمانی ترجمه و چاپ نموده و کتاب سیرت ابن هشام رادردوجلد بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۶٤ طبع کرده وصاحب عملیاتی دیگر است وفات او در ۱۸۸۹ بوده

۲۴۱ــ گورتن Gureton

۱۸٦٤

خاورشناس انگلیسی که جزء مبشرین ومأمور تبلیغ بوده و ازدارالفنون اکسفرد فارغ التحصیل شده مشارالیه بیشتر اوقات خودرا صرف زبان سریانی نموده و بزبان عربی خدماتی تقدیم داشته کتاب ملل ونحل شهرستانی را سال ۱۸٤۲ در لندن نشر داده و نیز کتاب عقیده اهل سنت نسفی را در ۱۸٤۲ بچاپ رسانیده و قسمتی منتخب از طبقات الادباء و غیره را در مجله آسیای انگلیسی بزبان خود نشر داده وفات او ۱۸٦٤ میلادی بوده

۲۴۲ــ گوتیه L. Gutier

۱۹۲۵

لوسین گوتیه مستشرق که زبان عربی را فرا گرفته و مطالعاتی در کتب غزالی نموده وکتاب الدرة الفاخرة او را از اصل عربی بفرانسه ترجمه و در لیزیك سال ۱۹۲۵ بطبع رسانیده (معجم المطبوعات)

۲۴۳ــ گی Guy

خاورشناس معروف معاصر ساکن ازمیر که در علوم و ادبیات شرق مطالعه

و تحقیقاتی زیاد نموده و صاحب مؤلفات و مصنفاتی است و در مجمع علمی اسلامی دمشق عضویت دارد.

۴۴۴ـ گویارد Guyard
۱۸۷۵

گویارد استانیسلاس(۱) مستشرق ایران شناس که برای خود احراز معروفیتی نموده و نسبت بآثار علمی و ادبی ایران خدمت کرده از جمله رسالهٔ **قضاو قدر کمال الدین عبدالرزاق کاشی** (متوفی ۷۳۰) را در فرانسه با ترجمه زبان خود بطبع رسانیده و او در حدود ۱۸۷۵ بوده

۱ — G. Stanislas

H

۲۴۵ــ هاکن M. Hacken

۱۸۸۶

خاورشناس معروف معاصر که از مستشرقین فرانسه بشمار رفته و دانشمندی است که برای شرکت درجشن فردوسی بایران آمده در کنگرهٔ نطقی مبسوط در موضوع اکتشافات تاریخی حفریات بامیان نموده و گفته که آثار مزبور از عظمت تمدن ایران باستان و دورهٔ پادشاهان سلسله ساسانی حکایت میکنند

هاکن چنانکه نوشته و خودرا معرفی نموده نام او Joseph و نام خانوادکیش Hackin فرزند فرانسوا (۱) است ولادت او ۱۸۸۶ در بوانژ (۲) و تحصیلات خود را در مدرسهٔ علوم سیاسی و تحقیقات عالیه انجام داده از دانشگاه سوربون دیپلمه شده، علوم تاریخ و فلسفه را فرا گرفته و از دانشگاه پاریس دکتر ادبیات عمومی شده آثار نظم و نثر او زیاد است و بیشتر بطبع رسیده

هاکن

۲۴۶ــ هافنر Haffner

۱۹۰۵

دکتر آدلف هافنر (۳) خاورشناس ناشر کتب اسلامی که از مستشرقین آلمان شناخته شده و اموری را انجام داده که از آن جمله است

۱- Bsvange ۲- François

کتاب القلب والابدال سنوان :

Texte Zur arabichen Lexckographie

که درلپزیك سال ۱۹۰۵ طبع و نشر نموده و نویسنده کتاب البلغه‌فی‌شذور اللغة است‌او بعضی ارمؤلفات‌اصمعی را انتشار داده درمعجم المطبوعات (ص ۱۸۹۳) و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات او نگاشته‌شده .

۲۴۷ـ هالوی Halévy

از داشمندان آگاه بقسمت عربستان است که بیمن و نقاط دیگر جزیرةالعرب رفته حاصل مطالعه و مشاهدات خودرا کتابی نگاشته از ابنیه و عمارات یمن و غیره بویژه نگارشاتی دارد که گوستارلوبون از آثار او اخذ و اقتباس و بدان استناد نموده

۲۴۸ـ هامبرت J Hambert

۱۸۵۱ - ۱۷۹۲

یوحنا هامبرت خاورشناس سویسی که سال ۱۷۹۲ درژنو متولد شده ومراتب کمال را طی نموده مخصوصاً در پاریس السنه شرقی‌را فراگرفته و در مدارس ژنوچند زبان شرقی‌را درس داده

هامبرت دارای نگارش و آثاری است وکتبی را انتشار داده که از آن جمله است التقاط الازهار فی محاسن الاشعار که این استاد باترجمه فرانسه ولاتینی در پاریس چاپ نموده و منتخبات عربی که جزء اول آن در پاریس سال ۱۸۳٤ طبع شده

۲۴۹ـ هامیلتن Hamilton

۱۷۱۹

خاورشناس انگلیسی است که زبان عربی را یادگرفته و کتاب الهدایه فی شرح البدایه برهان الدین فرغانی (۱)را با ترجمه انگلیسی‌وحواشی‌درلندن‌بنه‌

Heday Or Guid accourt on the Musulman Ixws transt. bay ch. Hxmilton 1791

۱ـ فرغانی برهان الدین علی‌بن ابی‌بکر فرغانی مرغنانی نویسنده کتب هدایه متوفی۵۹۳

۲۵۰ـ هامر پورکستال Hammer Purgstal
۱۷۷۴—۱۸۵۶

خاورشناس مشهوراطریشی‌استاد دانشمند مورخ که درگرتز (۱)دارالفنون‌وین تحصیل نموده زبان فارسی و عربی و ترکی را در بیست سالـگی فرا گرفته و بعنوان مترجمی سفارت اطریش باسلامبول رفته درسوریه وشامات و مصر و ایران هم‌سیاحت کرده و متدرجاً مراتبی را طی نموده تا اینکه از اعضای شورای عالی ملی دولتی شده پس ازآن از کار دولتی دست کشیده و بعمل تصنیف و تألیف پرداخته .

مهمترین آثار او در باره شرق **تاریخ عثمانی** است که در چند جلد بنام
Histoir de L'empire Ottoman
طبع و انتشار یافته و آن بفرانسه ترجمه شده و نیز او تاریخی در باره سلاطین مغول نوشته و کتاب **تاریخ شعرای عثمانی**او در چهار جلد است و تاریخ ادبیات لغت عرب که آنرا درضمن ۷ مجلد تمام نموده

پورکستال کسی است که قول مسعودی را درباره کتاب الف لیله ولیله تصدیق نموده و مباحثی در تاریخ اتراک‌و اسمعیلیه و قسطنطنیه دارد و مهمترین کتـاب‌او **دائرة المعارف شرقی** است که مشتمل بر ادبیات شرق و تاریخ آن است و بزبان آلمانی نوشته شده

مستشرق مذکور علاوه برمسطورات فوق ترجمه هائی دارد که از آن جمله است : ترجمه اطواق الذهب زمخشری ــ **تائیه ابن‌فارض (۲)** ـ **ایهاالولدغزالی میقات الصلواة فی سبعه اوقات** بعربی و آلمانی که آنرا دروین سال ۱۸۴۴ طبع نموده اند .

هامر پورکستال کتاب گلشن‌راز شیخ محمود شبستری را بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۳۸ میلادی دروین بطبع رسانیده و مقدمه براین‌کتاب بعربی و فارسی نگاشته که نگارنده از نظر اهمیت آنرا باحذف بعضی از جملات در اینجا مینگارد ،

---

۱ ـ Gretz

۲ ــ ابن فارض ابوحفص عمربن ابوالحسن حموی مصری (۵۷۶ ـ ۶۳۲)

هذا الکتاب المستطاب زین الالفاظ یعنی گلشن راز ترجم و طبع و زین و مثل
برسم خزینة الثمینه والدفینة المتینه . . . .
محمد شاه . . . .

اما بعد از این چنین این بنده کمترین یوسف حامر پورغستال مستشار و ترجمان و خوانسالار و طرخان حضرت امپراطور پادشاه آلامان صاحب نشان عالیشان اوسط شیر و خورشید بعرض حضرت شهنشاه ایران و توران تخت نشین دارا و جمشید میرساند که چون مطامح انظار و مطارح افکار ارباب عرفان فطانت شعار دانایان آزموده کار درمد اوله السنه خاور و باور و درمراوده ملل نیکو اثر اولا ـ جذب منفعت علم و دانش و منع اسباب وحشت و آلایش روی مینماید و چون بین قاطنان ایران و طوایف آلامان از قدیم زمان علاقه عترت و ظهورت نسل و اصل درکار و یگانگی و همدمی السنه نمسویه بازبان دری از آثار لغوی نمودار و آشکار و چون از مرابطه مشرق و مغرب از مراوحهٔ ایران و آلامان شیرینتر میوه ها و زرین تر سرمایه ها استکمال علم وعرفان و استحصال دانش و ایقان حاصل میآید از اینجهت مشهورترین آثار فلاسفه رومیین اعنی وصایای امپراطور **مارکوس انطونین** ازلسان یونانی بلسان دری مترجم وبنام همایون جد . . . . و پدر جنت رهبر این حضرت ملك منقبت مزین و مترجم گشت این دفعه بوجه نظیره نتیجهٔ قریحهٔ رجال غیب پرور ثمره دوحهٔ قریه شبستر اعنی گلشن راز بکسوت لسان نمسه ابراز وبنام غرای شاه فلك پناه . . . .
. . . ممتاز و باذن عالی نمونه بندگی هرچاغ و چراغی با فراغ این بنده که هم مترجم و ممثل و طابع و مزین ورق لامع است سر افراز شده و چون در سال آینده تصادف نوروز جلالی وهجری قرین میآید این تحفه کمینه بمثابهٔ هدیهٔ عیدیه وموهبهٔ نوروزیه عرضه داشت پایه بارگاه سلیمانی گشت و از هاتف عاطف این تاریخ وردزبان گذشت : تصادف نوروزین این سال نیك فال باد ۱۲۵۴ .

در آخر کتاب مینویسد :

طبع شد این کتاب در شهر وین ۱۸۳۸ خدا نگهدارش از چشم کژبین بسعی

اضعف المتعلمین اصدق المریدین یوسف حامر پورکستال طرخان مستشار و ترجمان دولت و خاندان حضرت امپراطور آلامان در شهر ابان خجسته هجریه ۱۲۵۲

این نسخه چاپی ومذهب باحواشی تشعیری و نقشه‌دار و صورالوان ومختلف که هرصفحه با کاغذی رنگارنك حاشیه شده و بهترین طرز استادانه تهذیب وتزیین گردیده بچاپ رسیده و نسخه آن در کتابخانه جناب استاد عالی مقام آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز موجود است

پورکستال دیوان متنبی را منظوماً بآلمانی ترجمه نموده برای او کتب مربوطه بشرق وغیرعربی بسیاراست وعلاوه براین مقالاتی نگاشته ومباحثه ومطالعاتی دارد که راجع بعرب وتاریخ ادبیات آنها است وحاصل آن را در کتب ومجلات آسیائی انتشار داده هامر باچند تن استاد و نویسنده بزرك مجله (مخزن الکنوز الشرقیه) را در وین سال ۱۸۰۹ نشر داده و این مجله تاسال ۱۸۱۸ باقی بوده در معجم المطبوعات وتاریخ آداب اللغه شرحی ازعملیات وتاریخچه زندگانی این مستشرق بزرك نگاشته شده صاحب معجم مینویسد که تاریخ عثمانی اوضمن ۱۸ مجلد بزبان آلمانی وفرانسه ترجمه ومنتشر شده .

۲۵۱ـ هارتمان Hartmann

۱۹۱۴

هارتمان

خاور شناس معروف استاد زبان سریانی و دروس اسلامی در مدرسه زبان شرقی برلن که سیاحت قابل اهمیتی در آسیای مرکزی نموده مطالعه و تحقیق زیادی در بازرسی احوال مردم آن حدود و موقعیت جغرافیائی و لغات و السنه و عادات و اخلاق اهالی کرده داخل یک رشته تحقیق در موضوع دین اسلام شده مطالبی در این باب بمورد نگرش آورده

هارتمان کتابی راجع بعرب و کتاب دیگری مربوط بترکستان چین و گزارش مردم آن سرزمین نوشته در نحواللغه زبان جغتائی و عبری هم کتابی نگاشته در تاریخ اسلام و ممالك شرقی اسلامی هم کتابی نوشته بیشتر کار او بزبان آلمانی است علاوه براین کتابی در اصول روزنامه نگاری و صحافت عربی دارد که بزبان انگلیسی نگاشته وازجمله‌اعضای کنگرهٔ دائره المعارف اسلامی لیدن است که اغلب تحقیقات او در آنجا درج شده، در مجمع علمی عربی دمشق نیز عضویت دارد،

۲۵۲ـ هفنینگ W Heffneing

هفنینك

ازخاورشناسان معروف است که درهیئت دائرة المعارف اسلامی لیدن عضویت دارد و خدماتی در این خصوص انجام داده

هفنینگ باپول کال (۱) خاورشناس عملیاتی علمی که مربوط بشرق است انجام نموده ونام و عملیات و صورت او در فهرست کتابخانه بریل (ص ۲۲) و (ص ۷۶) مسطور است،

۲۵۳ـ هفنر Hofnere

خاورشناس اطریشی که چندین رساله لغوی بعنوان قلب وابدال ابن السکیت (۲) و کتاب الابل اصمعی (۳) وکتاب خلق الانسان و سه کتاب که در اضداد اصمعی و سجستانی و ابن السکیت و ذیل صاغانی است نشر داده

رساله الدارات والنبات والشجروالنخل والکرم اصمعی را هم بچاپ رسانیده

۱ــ Paul Kahle

۲ ــ ابن السکیت ابویوسف یعقوب بن سکیت متولد ۱۸۶ متوفی ۲۴۴

۳ ــ اصمعی عبدالملك بن قریب متوفی ۲۱۳

٢٥٤ـــ هین Heine

خاورشناسي است كه ادبيات ايران را تتبع نموده وراجع بفردوسي و تاريخچه زندگاني او تحقيق كرده . منظومه بسيار لطيف و خوب ورقت آوری دربارهٔ جنــازه فردوسي هنگام برون بردن آن از شهر و رسيدنــ صله و پاداش وی برای نظم شاهنامه سروده است •

٢٥٥ـــ هل J.Hell

ژزف هل خاورشناس آلماني و عالم گیاه شناس كه در قسمت فلاحت ونباتات شرقي مطالعاتي نموده وكتاب فلاحت عربي Cultur der Arabertras را نـگاشته و آنرا خدا بخش هندی ترجمه كرده بعضي از نگارش او درداٸرة المعارف الاسلامی ليدن نگاشته شده ، هل كتاب‌تذكـرةالكحالين علی بن عیسی‌وطبقات‌الشعراء حجی (١) و ديوان فرزدق را انتشار داده (المقتطف ١٩٢٧ م)

٢٥٦ـــ هلموت ريتر Hellmut Ritter
١٨٩٢

خاور شناش معاصر و استاد دانشمند كه در آلمان سال ١٨٩٢ متولد شده و تحصيلات علمی او ازادبيات تعليم وتربيت ايران و عرب و ترك انجام گرفته‌ودراين رشته‌پايه‌استادی‌رسيده مشاغل مهمه او تدريس دانشگـاه هامبورگ‌و دارالفنون اسلامبول در زبان ايرانی و عربی بوده در آثار شرقی تتبع وتحقيق نموده خدماتی زياد برای طبع و نشر آن آثار بكار برده و بدستياری اوكتبی ترجمه و طبع شده

هلموت

١ ـ حجي‌ابوعبدالله محمدبن سلاه حجي بصری نويسنده كتاب طبقات الشعراء كه درحدود ٢٣١ بوده

آثار هلموت جستجو در احوال نظامی که در برلن (۱۹۲۷) بطبـع رسیده تحقیقات در باره حسن بصری(۱) در اسلام که در ۱۹۳۲ طبع‌شده تحقیق ومطالعه کتب خطی و خطوط ایرانی و غیره که درکتابخانه‌اسلامبول‌بوده ، اوآلهینامه شیخ فریدالدین عطار و (۲) اشعار مقالات الاسلامیین **ابوالحسن اشعری (۳)** را در اسلامبول از ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۳ ترجمه و طبع کرده و جلد اول **الوافی‌بالوفیات** صفدی(٤) را در ۱۹۳۱ و فرق الشیعه‌نوبختی رانیزدر ۱۹۳۱ ترجمه و طبع نموده از خمسه نظامی قسمت هفت پیکروا بامستشرق معروف ژان ریپکا ترجمه‌کرده وکار هائی دیگر دارد

۲۵۷ــ هنزیوس Henzius

۱۸۲۸

خاورشناس قرن نوزدهم که صاحب مؤلفات و آثار است و از آن جمله است کتاب :

Fragmenta Aralicq

که‌آنرا درپتروپولی‌سال ۱۸۲۸ نشرداده و درآن کتاب از ص ۱ تا ۱۰٤ که قسمتی عمده از تاریخ الفخری را نقل نموده و در دائرة المعارف لیدن (ص۸ر۳ج۱ع)ازوی نام برده وکار اورا شرح داده

۱۵۸ — هربرت گرای L.Herbert Gray

لوئی هربرت گرای ـ خاورشناس امریکائی متولد درنیویورك « نیوژرسی ٦» اتازونی امریکا که تحصیلات خودرا دردانشگاه کلمبیا تمام نموده (۱۸۹۸) ودرالسنه

---

۱ ـ حسن بصری ابوسعید حسن‌بن ابی‌الحسن بصری متولد۲۱ متوفی ۱۱۰

۲ ـ فریدالدین عطارمحمدبن ابراهیم نیشابوری متولد ۵۱۳ ومقتول ٦۲۷ صاحب‌منطق‌الطیر

۳ ـ ابوالحسن اشعری علی‌بن اسمعیل‌بن ابی‌بشر صاحب‌اللمع متولد ۲۷۰ متوفی ۳۲۲

٤ ـ صفدی خلیل‌بن ایبك متوفی ۷٦٤

۵ ـ نوبختی ابومحمد حسن بن موسی نوبختی متوفی بین ۳۰۰ و ۳۱۰

٦ـNew jorsey

مختلفه شرقی تحصیل کرده در پرنستن (۱) او نیورسیته سال ۱۸۹۶ تحصیلاتی را انجام داده ،

او در دانشگاه کلمبیا زبان کلاسیك - زبان ژرمانیك - سلتیك - هند و ایران - سمیتیك - لنگیستیك (۲) را فرا گرفته ،

مشاغل وی در انسیکلوپدی مذهبی واتیك (۳) ادنبورك بوده و ۱۹۰۵ عضو کمسیون امریکاو مأمور صلح و نماینده اتازونی در پاریس مخصوصاً درکارهای مربوطه بشرق نزدیك شده در موضوع کلنیال افریقا از ۲۰ - ۱۹۱۸ اشتغال داشته گرای پروفسور آگرژه (٤) رفیلزفی اونیورسیته نبراسکا (۵) شده و نیز پروفسور لنگتیك (علم قواعد السنه) در زبان شرقی ۲۲-۱۹۲۳ کامبی گردیده و شغل کنونی او پروفسوری علم قواعد السنه در دانشگاه کامبیا است که از ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۵ برقرار میباشد ،

کارهای شخصی ارفنولژی یا امور مربوطه باصوات و آهنك هند و ایران Phonlogy i.and i. در نیویورك ۱۹۰۲ بوده

گرای در ۱۹۲۹ کنفرانسی بعنوان :

Expension de ses Confrance Sur ce Fondateur

در اونیورسیته اکسفرد داده و در ۱۹۲۵ مقدمد بزبان سامی نوشته و راجع به قواعد السنه در نیویورك در ۱۹۳۵ شرحی انگاشته اوقریب به ۲٤ ماده در حساب و مواد انسیکلئوپدی نسبت بزبانها و مذاهب شرقی السنه هند و اروپا و موضوعات مختلفه مقالات ترتیب داده و عملیات Hundred Love Songe را نوشته و راجع به کمال الدین اصفهانی و مسابقه مادام اتلوات مومفرد (٦) در لندن (۱۹۵٤) و زبان سانسکریت سوباندهو Subandhu کارهائی نموده

---

۱ – Princeton-w. ۲ – Linguistique

۳ -- Etfiic ٤ – Agregeé ۵ - Nobraska

٦ - M.Ethel watte Munmford

۴۵۹- هربرت توماس Herbert Thoumas

۱۰۳۰

ایران شناس قرن هفدهم که دو سال ۱۰۳۹ و ۱۰۳۰ هجری قمری نه سال بعداز پی‌تیردولاوال ایتالیائی سیاح مشهور بایران و تهران آمده و همراه سفیری که از طرف شارل اول « ۱۰۰۸-۱۰۵۹ » پادشاه انگلستان بایران آمده بود سفر نموده و مطالعاتی در این سرزمین کرده و حاصل مشاهدات خود را ضمن کتابی تدوین نموده و بچاپ رسانیده

۴۶۰- هربلو Herblot

۱۶۹۵-۱۶۵۲

داوید هربلو از شرق شناسان اواخر قرن ۱۷ بوده که در ۱۶۵۲ م متولد گردیده و در ۱۶۹۵ وفات یافته مشارالیه در تحصیلات السنه شرقی زحماتی کشیده و بدقایق و نکات آن آگاه شده و تاریخ شرق و ادبیات آنرا مرتباً درشش جلدبنام « دائرةالمعارف شرقی » بزبان فرانسه نوشته علوم وفنون شرقی و تاریخ ادبیات و خرافات افسانه ها و عقاید ادیان و تظامات و غیره اهالی مشرق زمین را نقل و ترجمه نموده

هربلو رئیس دارالترجمه شرقی بوده ومعاصر لوئی ۱۴ است مشارالیه به دستیاری کلبیر وزیر معارف خدماتی بمعارف نموده واز دولت حق‌التدریس میگرفته عنوان معلمی‌زبان سامی را درکلژدو فرانس « مدرسه عالی‌فرانسه » داشته وبواسطه تألیفات مهمه خود اشتهار یافته و کتابی که بیشتر باعث شهرت او شده کتاب « الفباء » است که بزبان فرانسه ترتیب داده

دائرة المعارف او درعلوم و تاریخ وادیان و آداب و حکومت ها وموهومات و خرافات و اخلاق اجتماعی شرقی است که چاپ آن یکبار در ۱۷۸۳ انجام‌گرفته و این‌کتاب را دربلو شروع نموده وگالاند (۲) بپایان رسانیده

۱- Colbert ۲- Galand

۲۶۱ـ هردر Herder

شرق شناس آگاه باوضاع عرب و عربستان است که راجع به جزیرة العرب و غیر آن داخل یك سلسله تحقیقات عمیقه علمی شده و در عادات و اخلاق واوصاف و رفتار عرب کتابی نوشته که گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود باطلاعات او استناد نموده

۲۶۲ـ هرخ Heroch
۱۸۹۱

خاورشناس آلمانی که در زبان عربی تکمیل شده و کتاب « **النهر الفائض فی علم الفرائض نقشبندی** ۱ » را که در مذاهب اربعه است بزبان آلمانی ترجمه نموده و کتاب او در لیزیك سال ۱۸۹۱ بچاپ رسیده استاد مزبور درعقاید و مذاهب و فرق مختلفه اسلامی اطلاعات زیادی پیدا کرده و از حاصل معلومات خود مؤلفاتی ترتیب داده

۲۶۳ـ هروم P. Herum

خاورشناس آلمانی است که کتاب **تقویم الصحه** ابن بطلان (۲) بغدادی را بآلمانی ترجمه کرده و در استراسبورك تحت عنوان ذیل نشرداده

Schachtafel der Cerandchet

(شاختافل درگراندشت)

۲۶۴ـ هتون شارل تنیلر Hetune charles Teniler
۱۸۴۰

استاد ریاضی خاورشناس معروف و دانا بزبان هندی و عربی است که دکتری

---

۱ ـ نقشبندی شیخ عبدالقادربن محمدبن عبدالرحمن نقشبندی مکاوی که از شیوخ مذهب تسنن است ،

۲ ـ ابن بطلان ابوالحسن مختاربن حسن عبدون بن سعدون‌بن بطلان طبیب متوفی (۴۶۵) هجری ق ،

معروف و صاحب کتاب « جوامع علم ریاضی » است که آنرا از زبان انگلیسی بعربی در آورده و در کلکته چاپ نموده و این استاد درزبان عربی مهارتی زیاد داشته و نگارشاتی محققانه نوشته .

۳۶۵ــ هیلتن فیلیپ P. Hilton Philipe

شرق شناس امریکائی که از ایران شناسان آنجا است و اشعاری شایسته در تعریف ایران ساخته و بنشان سوم علمی ایران مفتخر شده و وزارتمعارف ایران بیادگارهای او قدردانی نموده است و صاحب مؤلفات و آثار است .

۳۶۶ ــ هی‌هی P. Hihi

فیلیپ هی‌هی خاورشناس آگاه بتاریخ عرب و اسلام است که کتابی بعنوان ،

History of the Arabes

بزبان انگلیسی نوشته است وکتاب او درلیدن ضمن دو مجلد بچاپ رسیده است و جز این هم آثار ومؤلفات دارد .

۳۶۷ــ هین Dr. Hins

دکترهین خاورشناس آلمانی و استاد زبان های شرقی در دانشگاه تگینگسن است که درمحل‌خود معروف و صاحب آثار ونگارشاتی است .

۳۶۸ــ هیرش برگ Hi rschberg

۲۰۹۱

خاورشناس آلمانی که طب ابن‌سینارا تدریس مینموده‌و آگاه بطب ومعالجات شرقی بوده وقسمتی‌ازکتاب‌قانون‌عن طب‌العیون را بعنوان :

Die AugenheilKunde des Ibn Sina

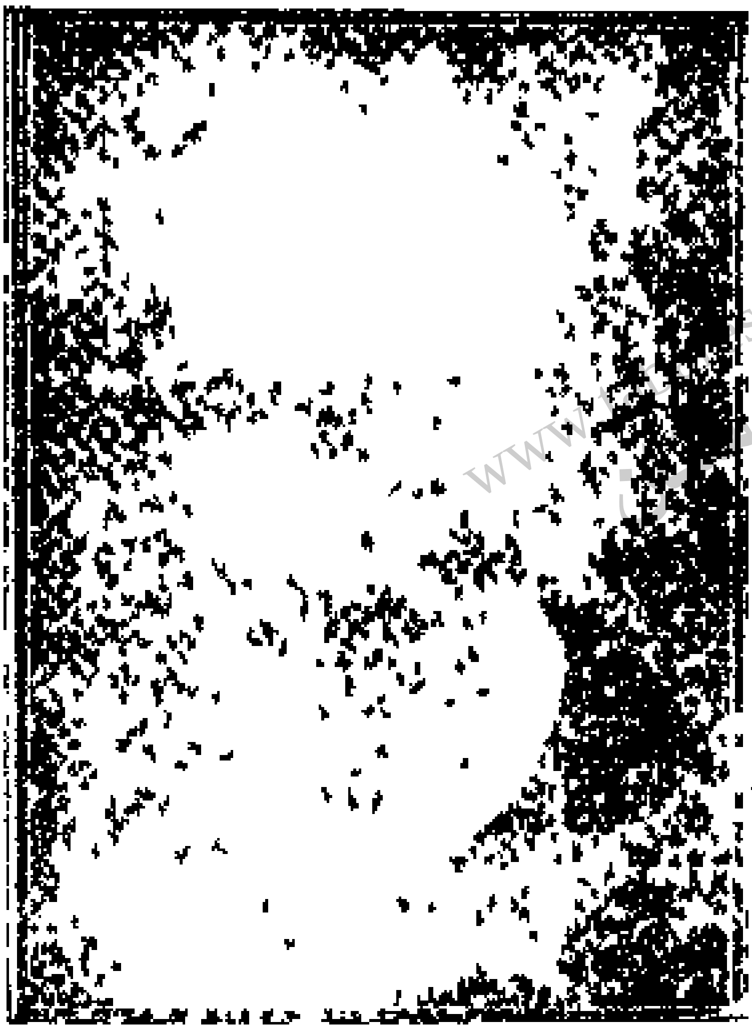
در لیزیك ترجمه و چاپ کرده (دائرة المعارف لیدن ج۱)

۳۶۹ــ همل F. Dr. Hommel

۱۹۳۶-۱۸۵٤

دکتر فریتزر همل خاورشناس معروف آلمانی استاد زبان‌سامی دانشگاه‌مونیخ آلمان

و عضو اعزامی فرهنگستان (اکادمی) علوم لهستان دکتر افتخاری علم فلسفه جامعه ارلنگان و عضو اعزامی مجمع علمی عربی دمشق که در ۱۸۵٤ در پایتخت باواریا (۱) وسطی متولد و مبادی علوم را در آموزشگاه مقدماتی آنجا (۱۸٦٤ تا ۱۸۷۲) فرا گرفته و دانشگاه لیزیك (۱۸۷۲ ـ ۱۸۷۷) خدمت فلیشر شرق شناش معروف درس خوانده عنوان دکتری در تألیف خود رای مقدمه کتاب (**اسماء ذوی الثديين**) بلغت سامی جنوبی گرفته و این کتاب را در ۱۸۷۹ نشر داده .

همل

شغل همل دو ۱۸۷۷ سر پرستی و مدیری کتابخانه عمومی مونیخ بوده در دانشگاه هم دروس مخصوصی تدریس مینموده و کتاب تاریخ **بابلیها و آشوریها** را تألیف راز (۱۸۸۵) تا ۸۸۹۱ تکمیل نموده و در سال ۱۸۹۲ کتاب (**اصل بابلی برای تمدن مصری**) را نگاشته در ۱۸۹۷ در دانشگاه مونیخ استاد مستقل بوده است .

از آثار علمی او (**منتخبات عربیه جنوبی**)است که در ۱۸۹۳ تألیف نموده و مقتطعات سومری جهت خواندن در ۱۸۸٤ **تاریخ شرق قدیم** مؤلفه ۱۸۹۵ **هدایای بنی اسرائیل قدیم** در ۱۸۹۷ مختصر جغرافی شرق و تاریخ آن ـ رسالهٔ علم آثار نزد شرقیها

هومل دارای رسائلی زیاد و مباحث علمی است که در مجلات مختلفه شر داده .

Bavari — ۱

فروع عمده ایرا که‌هومل درنظرگرفته و بآن توجه داشته : تاریخ تمدن‌شرق قدیم و مذاهب آن رسوم عربی جنوبی ــ شعرعربی دورهٔ جاهلیت ــ فقه اللغه بابلی تحقیق مخصوص نوده راجع بلغت وزبان سومری ــ تاریخ مصر مختص بتمدن‌مصر خیلی قدیم .

استاد مذکور عقیده زیادی بتمدن بابلی قدیم داشته وگویدکه آغاز این تمدن در بلاد ماکان (باغان ــ بحرین) در خلیج ایران بوده و تاریخ اسامی و رموز نجوم را تألیف نموده و اصل حروف الفبا و ترتیب آنرا توضیح داده بیشتر روزگار خود را ببحث و تألیف گذرانده و در حدود هشتادو دو سالگی در ۱۷ فوریه ۱۹۳۶ وفات یافت .

۲۷۰ــ هرن P Horn
(۱۹۰۸ــ۱۸۸۳)

خاور شناس آلمانی کـه بنوبت خود اشتهار یافته ولادت او در ۱۴ ژانویه ۱۸۶۳ در حال وفاتش دراستراسبورک سال ۱۹۰۸ بوده .

هرن نسبت بمعارف و علوم شرقی خدماتی برجسته و شایان تقدیر دارد مخصوصاً در تاریخ ایران اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و زبان فارسی را بخوبی فرا گرفته تاریخ شاه طهماسب صفوی (۱) را کـه بقلم خود نوشته بچاپ رسانیده و مقدمه بر آن نگاشته تاریخ مزبور را ترجمه ودرمجله آلمانی (انجمن آلمانی شرق) طبع کرده ترجمه آلمانی مذکور بتنهائی‌هم در۱۸۹۱ میلادی بامقدمه و حواشی در استراسبورک بطبع رسیده

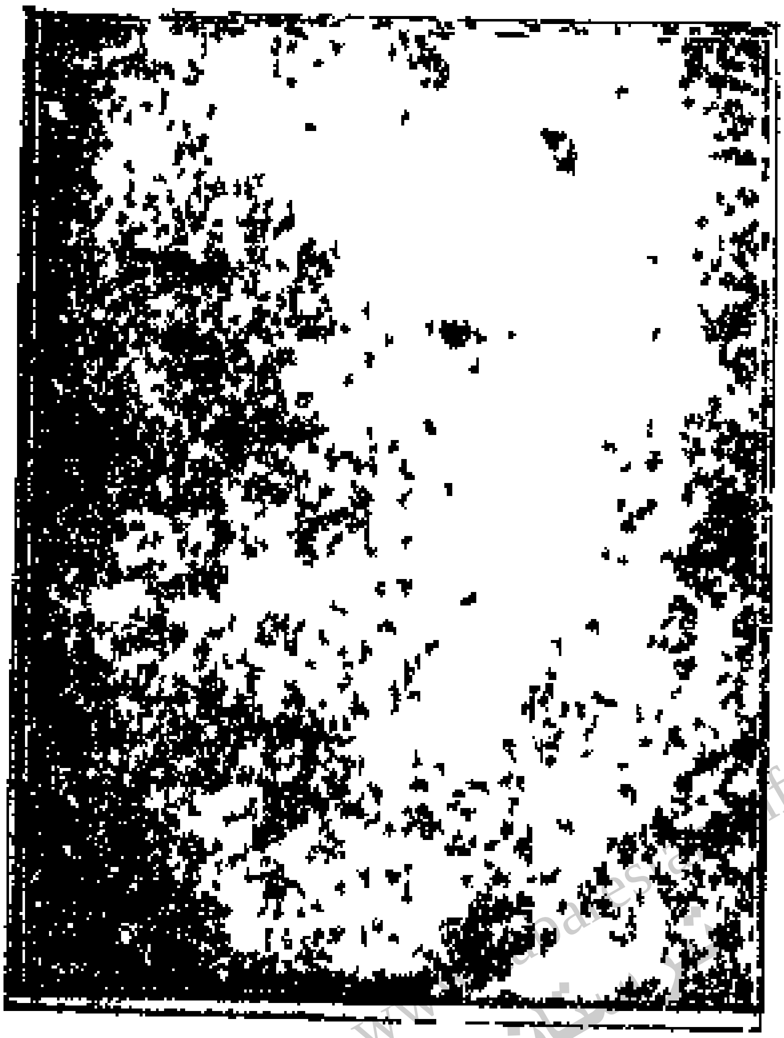
۲۷۱ــ هورویتز Horoowitz

پروفسور هورویتز خاور شناس آلمانی عضو مجمع علمی عربی دمشق است

---

۱ ــ شاه طهماسب صفوی فرزند شاه اسمعیل اول (۹۸۴ـ۹۱۷)که ارسپرده سالگی سلطنت نموده و ۵۱ سال پادشاه ایران بوده

القصائد الهاشمیات کمیت بن زید(۱) اسدی شاعر معروف را بزبان آلمانی ترجمه

نموده سال ۱۹۰٤ در لیدن طبع کرده دیگر بارهم بامتن عربی آنرا طبع نموده و در اول این کتاب مقدمه در شعر عربی و تاریخ شیعه واصل تشیع و اخبار و حوادث آن نگاشته .

هورویتز

۲۷۳ـ هرتن M Horten

۱۹۰۹

خاورشناس آلمانی استاد فلسفه و الهیات که در فلسفه شرقی مطالعه زیاد نموده و قسمت « الهیات شفارا » بزبان آلمانی نقل باشرحی بعنوان .

Die Metaphzsic

از ۱۹۰۷ ـ ۱۹۰۹ نوشته و بچاپ رسانده

شرحی که اسمعیل حسینی فارانی(۲) برفصوص الحکم نگاشته هورتن آنرا موضوع درس خود قرار داده و تدریس مینمود

---

۱ ـ کمیت شاعر ـ کمیت بن زید بن خنیس اسدی متولد در ۶۰ و متوفی در ۱۲۶ هجری که صاحب اشعار وقصائد زیاد است .

۲ ـ فارانی ـ ازمصنفین قرن دهم هجری است .

۲۷۳ـ هوداس Houdas
متولد ۱۸٤۰

خاورشناس معروف فرانسوی که در ۱۸٤۰ متولد شده و استاد زبان شرقی مدرسه پاریس بوده و بازرس عمومی مدارس الجزایر و عضو شورای معارف عمومی و عضو کمسیون تاریخ در قسمتی از تاریخ مغرب و غیره شده و صاحب آثار و مؤلفاتی است که از آن جمله است ؛

طرف مغربیه که از آثار نویسندگان مغرب جمع و انتخاب نموده و در آخر این کتاب فرهنگی ترتیب داده که در پاریس سال ۱۸۹۱ طبع شده ومجموعه مکاتیب محفوظه در اصول و قواعد مغرب که مشتمل ۱۰۹ رساله است بیاری مسیو دلفین باشروح و معجم آخر در الجزائر سال ۱۸۹۱ چاپ نموده

هوداس کتب ذیل‌را نشر داده : **تاریخ سودان** شیخ عبدالرحمن بن عامر سعدی **تذکرة البیان** در اخبار ملوك سودان ـ **تاریخ فتاش** در اخبار بلدان و سپاهیان و اکابر ناس **کتاب الخبر** عن اول دوله من دول الاشراف العلویین زیانی(۱) ـ کتاب تاریخ سیرت سلطان جلال الدین منکبرتی محمد سوی (۲) حکایت منقول از کتاب الف لیله و لیله نزهت الحاوی باخبار ملوك القرن الحادی محمد صغیر مراکشی .

هوداس کتاب تاریخ فتح اندلس ابن قوطیه را از Recueil de Textes et-c در پاریس سال ۱۸۸۹ ازص ۲۱۹ تا ۲۸۰ از نسخه خطی محفوظه در پاریس که جزء فهرست دسلان ۱۷٦۷ نام او آمده نشر داده و خدمات او بمعارف شرقی زیاد است « دائرة المعارف لیدن ج ۱ » مشارالیه کتاب « تحفة الحکام فی **نکت العقود والاحکام با العاصمیه** ابن عاصم » که رساله در فقه مالکی ایست بعنوان :

Traité de droit Musulman la Tohfat D'Ebn Acem

---

۱ — زیانی ـ ابوالقاسم بن احمد مراکشی زیانیست که در اوایل قرن ۱۹ میلادی وفات یافته

۲ـ سوی محمدبن احمدبن علی منشی سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه منکبرتی که ۶۳۹ حیات داشته

٤ — ابن‌عاصم ابوبکر محمدبن فقیه مالکی متولد ۷٦۰ و متوفی ۸۲۹ است

باتعلیقات لغوی و فقهی آن ترجمه نموده و بیاری مارتل (۱) از ۱۸۸۲ ـ ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده

۲۷۴ــ هورث H.Hourth

۱۸۸۸

مورخ و نویسنده تاریخ شرق بویژه تاریخ مغول است که کتابی در سه جلد بنام تاریخ مغول بعنوان

History of the Mongoles

نوشته و نشر داده درجلد سوم آن گذارش ابوسعیدبهادر خان(۲) مسطور است نام آنرا در موردی دیگربااین طریق ضبط نموده‌اند Howorth

هورث کتاب خودرا از ۱۸۷۶ تا ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده و بطوری که نوشته اصل و پایه کتاب هورث کتاب دسون است که بابعضی از اضافات مأخوذه از دیگران بآن افزوده وگفته اند نویسنده اوچون فارسی و عربی نمیدانسته بمنابع اصلی وتواریخ مراجعه ننموده که مطالب را مستقیماً بدست بیاورد بدینجهت تاحدّی در نگارش خود باشتباه رفته .

۲۷۵ــ هوتسما M. Th. Houtsma

خاور شناس معروف معاصر عضو انجمن دائرة المعارف اسلامی لیدن که از دانشمندان محقق واستادبشمار رفته وخدماتی زیاد بمعارف اسلامی و آثارشرقی نموده عملیات این استاد در دائرة المعارف مذکور دربسیاری ازموارد به‌موردنگارش آمده وتتبع و تحقیق او مطرح شده

هوتسما فهرست کتابهای خطی عربی وترکی کتابهای شرقی آکادمی باتاوارا در ۱۸۸۹ ترتیب داده در نشریات ششمین کنگره بین‌المللی خاورشناسان شرکت کرده اشعار اخطل(۳)شاعرمعروف را بامتن عربی ولاتین نشرداده ۱۸۷۸ وکتاب

---

۱ — Martel

۲ — ابوسعید بهادرخان ازشاهان تیموری است که از۷۶۳ تا ۸۷۲ پادشاهی نموده است

۳ — اخطل ابومالك غیاث‌بن‌غوث سلت‌بن‌طارق شاعرعرب درقرن‌اول هجری

الانصاف فی الخلاف بین النحویین ابوالبرکات ابن انباری راجع بصرف و نحو عربی رادر ۱۹۱۳ منتشر نموده

کتاب زبدة النصر ونخبة العصر بنداری (۱) را چاپ کرده و تاریخ سلاجقه عراق عمادالدین کاتب اصفهانی را بانسخه اکسفرد و پاریس مقابله در ۱۸۸۹ چاپ کرده

او در ۱۸۸۸ باد کویه‌در جمع فهرست کتب عربی آکادمی باتاویه را همراهی‌نموده ودردائرة المعارف اسلامی برای جمع آوری لغات جغرافیائی – مردم شناسی شرح حال رجال ملل اسلامی با رفقای خود دستیاری و همکاری نموده و در مسابقه شرکت کرده

هوتسما

هوتسما در قسمت علوم آثاری هم زحماتی‌کشیده و در این راه خدماتی نموده که فهرست کتابخانه بریل شرح آن را متعرض است و در خصوص ترکها نگارشاتی دارد.

استاد مزبور تاریخ ابن بی‌بی (۳) یا تاریخ سلاجقه آسیای صغیررا بامتن ترکی در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب مزبور تحت این عنوان چاپ شده

Recueil de Texts relatifs a l' Histoire Selajoucides,

---

۱ – بنداری فتح بن علی بن محمد اصفهانی است که شاهنامه را بعربی ترجمه کرده

۲ – عمادالدین اصفهانی وزیر ابوعبدالله محمد بن صفی‌الدین ملقب بعماد کاتب معروف بابن اخی العزیز متولد ۵۱۹ متوفی ۵۹۷

٤ – ابن بی بی – ناصرالدین یحیی بن مجدالدین محمد که درنیمه دوم قرن هفتم میزیسته وکتاب تاریخ خودرا در ۶۸۱ تا ۶۸٤ نوشته

او تاریخ یعقوبی را هم چاپ نموده و در ۱۱۹٤ برای بیان و توصیف عده از نسخ نادره وکمیاب شرقی فهرست ترتیب داده

در فهرست کتابخانه بریل و نام و تصویر و شرح عملیات هوتسما بتفصیل چندین جانگاشته و مندرج است .

۲۷٦ــ هوبشنان Hbuschonann

۱۸٤۸ — ۱۹۰۸

خاورشناس آلمانی متولداول ژوبه ۱۸٤۸ در اروفورت آلمان و متوفی ۲۳ ژانویه ۱۹۰۸ در استراسبورك که خدماتی پسندیده دارد و شهرت اوزیاد است .

۲۷۷ــ هوار Cl. Huart

۱۸٥٤ — ۱۹۲٦

کلمان هوار (۱) خاورشناس مشهور فرانسوی که علاوه بر مراتب دانشی و پایه استادی در امور اداری دولت فرانسه مشغول بوده و درجاتی را ضمن خدمت پیموده ولادت او ۱۸٥٤ میلادی وفات ۳۰ ماه دسامبر ۱۹۲٦ (مطابق ٥ شنبه ۲٤ جمادی الاخری ۱۳٤٥) در پاریس بسن هفتاد و دوسالگی فاضل معاصر (آقای محمد قزوینی) شرحی در ترجمه و گزارش زندگانی هوارت در شماره ۱۱ سال ۱۳۰٥ ایرانشهر نگاشته و دیگران هم نوشته اند استاد مزبور از بزرگان مستشرقین است

هوار

که خدماتی شایان و قابل تقدیر بمعارف شرق و زبان فارسی نموده و با ادوارد براون در بسیاری از کار ها هم تراز بوده

۱— Clement Huart

و منشی ساده نویس متینی بشمار رفته و در ۱۹۱۲ برتبه ژنرال‌قونسولگری رسیده و عضو آکادمی خطوط وادبیات فرانسه بوده ، در جوانی از شاگردان مبرز وبااستعداد مدرسه السنه شرقیه شمرده شده و فارغ التحصیل مدارس عالیه است هوارت ، بعد ازتحصیل ۲۳ سال از(۱۲۹۲ - ۱۳۱۶ هـ - ۱۸۹۸ - ۱۸۷۵ م)درخارج فرانسه سمت مترجمی سفارتخانه و قونسولگری فرانسه در شرق میزیسته سه سال در دمشق بوده قریب بیست سال اوقات خودرا در اسلامبول گذرانده ،

هوار بعداز فوت شارل‌شیفر(۱)خاورشناس معروف در۱۳۱۶ بجـای او عنوان استادی زبان فارسی در مدرسه زبان شرقی داشته و ده سال بعد بسمت تدریس علوم اسلامی در مدارس تحصیلات علوم عالیه مشغول شده و در اواخر زندگانی‌انجام کار این دو کرسی را عهده دار بوده‌در ۱۳۳۷ هجری قمری بعضویت آکادمی خطوط و ادبیات بجای ماسپرو (۲) استاد مصرشناس انتخاب شده در ۱۹۲۸ م ریاست‌کل اکادمی مزور بر قرار شده بود که اجل مهلت نداده و بدورد زندگانی نمود ،

هوار فارسی عربی وترکی را بدون اینکه تخصص او در یکی از آنها نمودار باشد هر سه زبان‌را خیلی خوب‌می دانسته‌در علوم و فنون این سه زبان مولفاتی‌عدیده دارد : زبان ترکی را بواسطه زیادی توقف دراسلامبول تکمیل نموده وفارسی وعربی را هم بنحو علمی در اثر تحصیلات و آمیزش با عرب و ایرانی در دمشق و اسلامبول فرا گرفته او بحرف زدن این زبانها چندان اهمیت نمیداده و زبان عربی را اساس ادبیات تمام زبانهای‌ملل اسلامی‌میدانسته‌واز کسانی بوده که‌میخواست درجلوسردراطاق درس‌زبان‌فارسی وترکی وهندی‌اولوشته شود « کسیکه که‌زبان عربی‌راخیلی‌خوب نمیداند دراین اطاق داخل‌نشود »

بعضی از مولفات و نگارش‌مهم هوار از این قرار است ترجمه کتاب‌البدء و التاریخ تالیف مطهربن‌طاهر مقدسی در حدود سنه ۳۵۵ هجری که بـ متن عربی وترجمه فرانسه در ٦ جلد بزرگ از ۱۸۹۹ـ۱۹۰۷ بطبع رسیده و یکی از شاهکار های این استاد است

Maspro ۲ Charles schefer ۱

تاریخ عرب (۱) در دوجلد که از ۱۹۱۲ ـ ۱۹۱۳ طبع شده تاریخ ادبیات عرب که در ۱۹۰۴ چاپ شده بود و بعد مکرر بطبع رسیده رباعیات باباطاهر (۲) بمتن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۸۹۳ صرف و نحو فارسی (۱۸۹۹) کتاب مذهب باب در ۱۸۸۴ و تذکرة الخطاطین والمصورین در ۱۹۰۸ مجموعه رسائل بامتن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۹۰۹ که بخرج اوقاف گیب طبع شده گرشاسب نامه اسدی (۳) بامتن فارسی و ترجمه فرانسه در دو جلد ایران قدیم وتمدن ایرانی که ۱۹۲۵ طبع شده

هوار در مجلات و جرائد مقالات علمی و ادبی زیاد دارد که در تاریخ و جغرافی و صرف نحو و ادبیات و مسائل ملل اسلامی نوشته در روز نامه آسیائی

Jonrnal Asiatique

مقالات انتقادی راجع بمطبوعات مشرقی و نژاد ایران نگاشته و در کتاب دائرة المعارف اسلامی که بسه زبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی در هلند چاپ شده دارای آثار است و مقالاتی هم راجع بزبان فارسی و ترکی و ادبیات و علوم و فنون دارد و تاریخ بغداد جدید

Histoir de Bagdad

را بعنوان نوشته که قسمتی از تاریخ دولت عثمانی و فتوحات آنرا شامل است و تاریخ ادبیات عرب او بنام Littr. Arabes تدوین شده دستور نمایشگاه تمدن اسلامی و ترجمه کتاب الخلیقه ابوزید بلخی (۴) او با اصل و ترجمه در چهار مجلد با تصاویر و نقوش عربی و فارسی بطبع رسیده و نیز کتاب انیس العشاق مجدود الدین (۵) رومی را نشر داده علاوه بر این خدمات دیگری دارد که ذکر آن موجب تطویل است ٬

---

۱ Histoir des Arabes ۲ باباطاهر عرف سوریده معروف که قبرش در همدان و وفات او در ۴۱۰ بوده

۳ اسدی علی بن احمد طوسی که فرزند اسدی بزرگ است و احمد بن منصور نام داشته

۴ ابوزید بلخی صاحب کتب الاسماء . اقسام العلوم و غیره متوفی ۳۲۴ هجری است

۵ ـ مجدودالدین رومی یکی از متصوفه و بزرگان عرفا است

۲۷۸ ـ هوك Hughes

خاورشناس که درلغت و زبان زحمت کشیده و مولفاتی ترتیب داده فرهنگی بنام فرهنگ اسلامی تحت عنوان Dict. of islam نوشته و بطبع رسانده

۲۷۹ـ هومبلت Humboldt

۱۷۶۹-۱۸۵۹

جهانگرد معروف و استاد دانا وتوانای آلمانی که کتابی راجع بەدنیانوشته وکتاب اوباغلب زبان اروپائی ترجمەشده ودرباره شرق بویژه مذهب و دیانت اسلام تحقیقاتی نموده و بمورد نگارش آورده وگوید « مسلمین آن درجه راپیمودند کەپیشنان فاقد آن بودند »

هومبلت

Hylanar

خاور شناس دانا بزبان عربی که درآثار شرقی مطالعه نموده وکتبی را ترجمه کرده که کتاب خریدة العجائب ابن الوردی از آنها است

I

۳۸۰ — اینوسترانسف Insustransof

خاور شناس معروف روسی که در ادبیات ایران و عرب تتبع و تحقیق نموده و از نویسندگان و مولفین است.

مشارالیه کتابی بنام « تاثیر ادبیات ایران درزبان عربی » نگا شته و کتاب او در ۱۹۰۹ در پطروگراد بطبع رسیده جرجی زیدان و دیگران ازاو وکار هایش در موارد عدیده نام برده اند

۳۸۱ — ایزاك كاتن Lsacc Cattan

کتاب نفحة الیمن شیروانی[1] را در تونس بزبان فرانسه ترجمه کرده و طبع آن را در مجله

Revue Tunisienne de l'inst. de Cartage

انجام داده قصاید ابن الوردی را هم ترجمه نموده وبادبیات اسلامی طبع وترجمه آن علاقمند بوده .

---

۱ شروانی صاحب کتاب نفحة الیمن عربی است کتاب اورا عبدالکریم مشهور بجاج آقا فرزند میرزا عبدالغنی تفرشی بفارسی ترجمه وچاپ نموده

J

۲۸۱ — جیمس موریه James - j. - Morier

ایران شناس قرن ۱۹ و نویسنده معروف که کتاب حاجی بابا اصفهانی را در سه جلد بزبان انگلیسی نوشته و این کتاب بعد ها بزبان فارسی ترجمه شده و اصل و ترجمه آن بچاپ رسیده

موریه در این کتاب قسمت مهمی از اوضاع آن زمان و عادات و اخلاق ایرانیان آن دوره را بیان نموده و ترجمه این کتاب مکرر در ایران و بمبئی و غیره بطبع رسیده

موریه دوبار بایران آمده یکنوبت از ۱۱۲۳ هجری قمری تا ۱۲۲۴ و دیگر بار از ۱۲۲۶ تا ۱۲۳۰ که در ضمن این اقامت و سفر داخل یك سلسله تحقیق و کنجکاوی در آداب و اخلاق و رسوم و عادات ایرانیان گردیده

مسافرت موریه با ردبیل در ۱۸۱۲ میلادی بوده و راجع بکتابخانه و مقبره شیخ صفی الدین (۱) شرحی مبسوط نگاشته و گوید که مقبره از شکوه خود افتاده و کتب کتابخانه بروی هم ریخته و دچار خرابی و تلفات و طعمه موریانه و حشرات گردیده

۲۸۲ ژان کاپارت Jean Capart

خاور شناس معروف و استاد دانشمند مدیر ششمین بنگاه موزه دولتی فرانسه در پنجاهمین سال ۱۹۰۶ که نگارش قسمت راجع به تبس مصر را بهمکاری مارسل وربروك (۲) عهده دار شده ۱۹۲۵ و قسمت ممفیس و اهرام را بهمکاری نویسنده مذکور

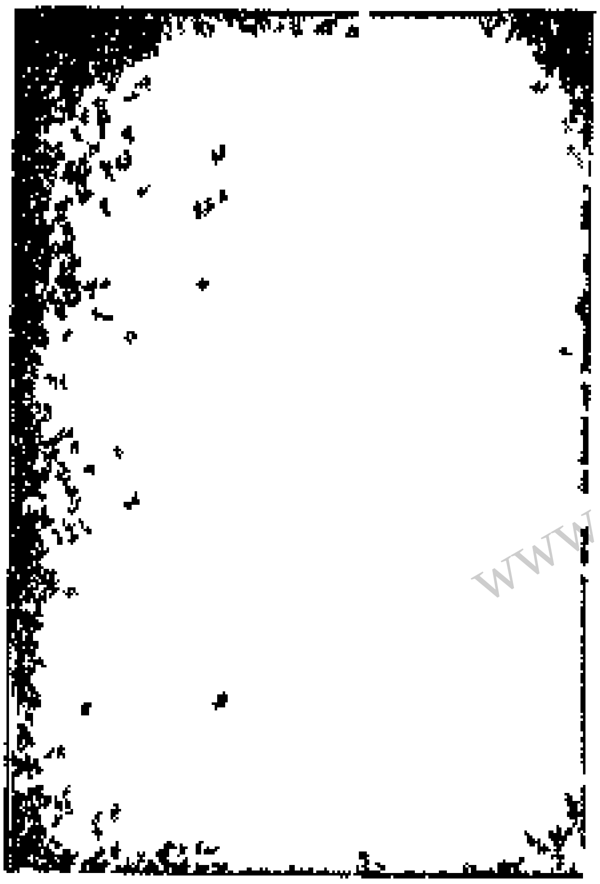
---

۱ شیخ صفی‌الدین اردبیلی فرزند شیخ امین‌الدین جبرائیل متولد ۶۵۰ متوفی ۷۳۵

۲ Marcelle Werbrouck

در ۱۹۳۰ باضمام مباحث مربوطه صنایع مصر را نوشته وچاپ نموده
فهرست استدلالی موسسات هیراتیك مصری راکه تترد (۱) وشتهٔ او در
استردام نشر داده

خواص آثار خطوط مصری تألیف الان کاردینر (۲) را در ۱۹۲۸ منتشر
گردانیده و همچنین معابد کارناك تالیف لگرن ژرژ را (۳) بعد از فوت او انتشارداده
ژان کاپارت کتاب اخاناتون فرعون مصر را که وینانت رندای (٤) بانگلیسی ترجمه

ژان کاپارت

کرده او برآن مقدمه نوشته و زندگانی پتوزریس
شاه مصر تالیف سوی امیل (٥) را هم مقدمه
نگاشته و نیز مقدمه کتاب مجسمه های مصری
و نباتات رندای رامقدمه نوشتهٔ ودانشمند مذکور
از خود شناسان متخصص علوم و آثار مصری
بشمار رفته

۲۸۴ — ژان کرد Jan Crede

دورشناس کنجکاو که قسمت سحر وجادوی
مصری و عجایب دیگر شرق را تعقیب نموده
و مطالعاتی زیاد در این خصوص کرده و حاصل تتبع وتحقیق خود را در کتابی جمع
نموده و بمورد انتشار گذاشته و با گود فرای در این رشته همدست و همکار بوده -
گوستاو لوبون در کتاب تمدن خود از نگارشات آن دو استفاده کرده

Jan de Seville

قرن ۱۲

قدیمیترین شخصی است که اظهار علاقه به آثار دانشمندان شرقی نموده و در

Legrain Georges - ۳ Alan H Gardiner - ۲ Tetro ... - ۱
Sons Emile - ۵ Levants Ro... - ٤

صدد ترجمه و نشر کتب اسلامی بر آمده مشارالیه کتاب فرغانی (۱) استاد دانش نجوم را که در علم ستاره‌شناسی نگاشته ترجمه نموده و کتاب مزبور در سال ۱۴۹۳ با چاپ فرّار بطبع رسیده

Jan Rypka

متولد ۱۸۸۶

پروفسور ژان ریپکا چکو اسلواکی که درسال ۱۸۸۶ میلادی در کرمریز (۲) متولد شده تحصیلات اولیه را در دارالفنون وین انجام داده و در دانشکده زبان ملل اسلامی زبان فارسی و ترکی را تحصیل نموده موقعی که میهن او «چکو اسلاوی» استقلال یافت بوطن خود رفته در معارف آنجا داخل خدمت شده و در ۱۸۱۵ در دارالفنون (پراک) که از دانشگاه های مهمه اروپای مرکزی است بعنوان استادی مشغول آموختن کار شده

ژان ریپکا در ادبیات فارسی دارای اطلاع زیاد است و بزبان فارسی را خوب حرف میزند اشعار زیادی از نظامی و دیگران حفظ دارد و استادی خوش‌محاوره و شیرین بیان است.

مشارالیه بهمراهی مسیو دیلتر (۳) کتابی درباره هفت گنبد (هفت پیکر) خمسه نظامی نگاشته که درحدود چهارصد صفحه است ریپکا، جهت تکمیل اطلاعات ادبی ایران و شناسائی ادبای این سر زمین از وزارت معارف چکو سلاوی مرخصی یك ساله گرفته و مدتی درکشور ایران زیسته شهرهای عمده این کشور را دیده و داخل تحقیق و کسب اطلاعات شده در این مدت خانمش که بانوان فاضله ایست همراه او بود.

---

۱ - فرغانی احمد بن محمد بن کثیر منجم مشهور معروف و صاحب اصطلاحات نجوم [illegible] قرن سوم بوده

۲ Kromeriz

۳ Mr Dilter

ژان ریپکا خاور شناسی است که از طرف انجمن آثار ملی در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی دعوت و بطهران آمده،در جشن مذکور با خانم‌خودش شرکت نموده و کنفراس داده او در ضمن ورقه ایکه در ترجمه حال خود نوشته و بوزارت معارف فرستاده گذارش و کار خودرا بدین گونه شرح میدهد که نام او ژان و نام خانوادگیش ریپکا پدرش هم موسوم بژان بوده ولادت او در ۲۸ مه ۱۸۸٦ در کرمریز موراوی چکو اسلاو کی-

واقع شده

Kroméríz Morane Tchécoslavique

ژان ریپکا

ریپکا تحصیلات خود را در کرمریز بعنوان باکالرا (باشلری) زیمناس (۱) در ۱۹۰۵ انجام داده و دکتر ادبیات اراونیورسیته وین در ۱۹۱۰ شده

مشغلی را که این استاد دردورهٔ زندگانی خود عهده دار گردیده یك رشته خدمت در مطبعه دربار اونیورسیته هوارورن (۲) در وین از سال ۱۹۱۱ تا ۱۹۱۹ بوده و از ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۱ مدیری مطبعه متحده پرك(۳)را داشته‌و از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۵ عضو معارف پراك شده در اونیورسیته شارل پراك درهمان‌تاریخ‌معلمی فرسی و ترکی‌و فلسفه را داشته (۱۹۲۵) و در همین

اورا آثاری منظوم است که بزبان چك اسلواکی و غیره سروده و بچاپ رسیده .
آثار منظوم دیگران که در چاپ آن مبادرت نموده از جمله :
هفت پیکرحکیم نظامی است (۱) که بدستیاری ریتروریپکا در پراك ۱۹۳٤
طبع شده Hrgb. V H Ritter U J Rypka Prague 1934
ژان ریپکا حالیه مشغول جمع یکرشته ازغزلیات نامعلوم نظامی است که تا کنون کی بآن پی نبرده و این استاد بدست آورده تحت مطالعه و تحقیق گذاشته و ترجمه می نماید ،
در موضوع « تورکولژی » و شناختن زبان ترکی کتابی نوشته که هنوز بچاپ نرسیده ، خلاصه اودر حدودچهل مؤلفه بخود نسبت داده .
ریپکا پس از یکسال در ایران هنگام بازگشت بمیهن خود در انجمن ادبی ایران (طهران) که نگارنده نیز در آنجا حضور داشت کنفرانسی در باب اقامت خود در این سرزمین و پذیرائی شایانی که از او شده بود باشعاری از آثار و اشعار ادبای ایران بیان نموده ضمناً مراسم تودیع را بمیان آورد و جرائد مرکزی اغلب موضوع کنفرانس اورا نشر داده اند

۲۸۷ـ ژاك دوالن برك Jacques de Vallenberg

۱۱٦۳ — ۱۸۰٦

خاورشناس اواخر قرن هیجدهم که مجموعه نفیسی از ادبیات شیرین فرسی جمع نموده و فریفته ادبیات نغز و اشعار دلکش زبان فرسی گردیده
ژاك اگرچه از اشخاص سیاسی و دیپلومات بوده معذالك فوق العاده مـایل و شائق ادبیات شده و سال ۱۸۹۲ در استانبول کتاب مثنوی مولانا جلال الدین رومی (۲) را بفرانسه ترجمه نموده وبرای چاپ مهیا کرده ولی افسوس کـه زحمت

۱ـ جلال الدین رومی ، فرزند محمدبن حسین بلخی بکری متولد ٦۰٦ هجری متوفی ٦۷۲ صاحب کتاب مثنوی و دیوان اشعار و غیره

او همدر رفته و افسردگی خاطرش سوختن کتاب فراهم آمده فقط سفه بیشتر ترجمه او باقی است که از آثار نفیسه بوده ولی بطبع رسیده ولادت ژاك در ۱۷۶۳ـ وفات او در ۱۸۰۶ واقع شده .

۲۸۸ـ ژارمیر برکی Jaromir Boreky

در ۶ اوت ۱۸۶۹ چکو اسلواکی متولد شده و دکتر در ادبیات و فلسفه فارسی و علم السنه اسلاو وزبان ژرمنی و شرقی است .

شاعر چك نقاد ادبی و موسیقی و مترجم آثار منظوم عضو آکادمی چك اسلواکی از ۹۱۵ رئیس کتابخانه عمومی و مدیر دانشگاه پراك (۱۹۱۸ـ۱۹۲۰) بوده و مستشار دولتی شده و اکنون جزء بار نشستگان است

ژارمیر برکی

کارهای شخصی او ٤ مجموعه شعر یك کتاب اخبار تاریخ برديك چك، تحقیقات دراطراف تاریخ چك وخارجی تحقیق در اطراف فردوسی و کتب شهنامه ، ترجمه هجو آن نظم ازابتدا تا ضحاك، ترجمه فردوسی شاهنامه ، ترجمه سانسکریت ـ ترجمه ادبیات فرانسه و ایتالیا وانگلیس وانهستان نظم و نثر ترجمه کامل رباعیات خیام ـ منطق فارسی ـ ترجمه های متعدد در تحقیق ادبیات مذکور درفوق بعلاوه ادبیات پرتقالی ـ آلمانی ـ روسی ـ هلندی ـ وسوئدی و چندین شعر عربی ـ بقیه ترجمه شهنامه

۲۸۹ـ راسلن Jaslin

۱۸۸۶

دانشمند آگاه بزبان عربی و ایمان مذهبی اسلامی است که در فرا گرفتن این

زبان بذل همت نموده و کتابی مفید در فرهنگ زبان عربی و فرانسه نگاشته که از
۱۸۸۰ تا ۱۸۸٦ بطبع رسیده ،
ژاسلن در اواخر قرن نوزدهم میزیسته

۴۹۰ ــ ژوبر Jaubert
۱۷۷۹ — ۱۸٤۷

خاورشناس جهانگرد مشهور فرانسوی که در دانش جغرافیا اطلاعی بسزا داشته، جغرافیای ادریسی را بزبان فرانسه در دوجلد ترجمه نموده و در پاریس سال ۱۸٤۰ بطبع رسانیده و تاریخ فرعانه را ترجمه کرده، مقالاتی زیادهم درباره شرق ضمن مجله آسیا نشر داده و کتابی بعنوان :

Voyage en Armenie et en Perse (۱۸۰۵ — ۱۸۰٦)

یا مسافرت بارمنستان وایران نوشته که در پاریس سال ۱۸۲۱ بطبع رسیده و دراین کتاب از اردبیل تفصیلی نگاشته .

ژوبر سیاحی است که بارمنستان وایران آمده و گردش خوبی دراین حدود نموده و مدتی رئیس دانشکده زبان شرقی پاریس بوده .

او در ۱۷۷۹ متولد و ۱۸٤۷ میلادی وفات نموده

۴۹۱ ــ جفری آرتور Jeffery Arthur

یکی از خاورشناسان است که مجموعه از تاریخ متن قرآن را از قدیمی ترین دستورات قرائت از کتاب مصاحف ابن ابی داود (۱) ضمیمه مجموعه از قرائتهای مختلفه ابن مسعود (۲) ــ ابی (۳) ــ علی ع ــ ابن عباس (٤) انس (٥) ــ ابوموسی (٦)

---

۱ — ابن ابی داود سلیمان بن اشعث بن اسحق ... متوفی ۳۱٦ صاحب کتاب صحیح و سنن
۲ — ابن مسعود عبدالله بن ... هذلی صحابی متوفی ۲٦ هجری
۳ — ابی بن کعب بن قیس انصاری خزرجی متوفی ۲۲ هجری
٤ — ابن عباس عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب ... متوفی در ... ٦۸ هجری
٥ — انس بن مالک صحابی که از ... رسول خدا بوده .
٦ — ابوموسی اشعری عبدالله بن قیس ... کوفی متوفی ٤٤ هجری

و مؤلفین اخیر دیگر و یك سلسله از متن های سابق مطابق قواعد دستور مصحف عثمان گرد آورده و در ۱۹۳۷ بامتن عربی چاپ نموده (فهرست کتابخانه بریل ازاو وکارش نام برده است)

۲۹۲ــ ژیرارد گریمن Jirarde Crimon
قرن ۱۸

دانشمند و دوستدار قدیمی آثار اسلامی که در قرن هیجدهم میلادی زندگانی داشته وکتاب طب خلف‌بن عباس(۱)را بلاتینی ترجمه نموده و درقسمت طب‌اسلامی دارای مطالعات و تحقیق بوده‌و نزد دانشمندان اروپا مشهوراست.

۲۹۳ــ ژیرارد اس‌وس Jirade os vos
۱۸۸۸

خاورشناسی است که در تاریخ اسلامی مطالعهٔ زیاد نموده و زبان عربی را فرا گرفته و در ترجمه وچاپ بعضی از آثاراسلامی اهتمام کرده وکتاب التنازع والتخاصم بین بنی امیه و بنی هاشم‌را بامقدمه بزبان آلمانی بچاپ رسانیده ۱۸۸۸

۲۹۴ــ ژیژاووس Jijavous

استاد آگاه خاورشناس که بزبان عربی مسلط شده و در نتیجه دانش خود کتابی بلغت عربی ولاتین ضمن چهارمجلد نگاشته و در میلان چاپ نموده واز خاورشناسان ایتالیائی بوده

۲۹۵ــ ژهام‌ژان Joharime Jahn

خاورشناس مشهور که آثار و مؤلفاتی زیاد دارد و زبان عربی را فرا گرفته و درلغت مذکور تتبع و تخصص پیدا نموده و فرهنگی بزبان عربی ولاتینی نوشته

۲۹۶ــ ژان سن Johansen

خاورشناس که در نشر قسمتی از آثار و مؤلفات نویسندگان اسلامی مبادرت

۱ــ خلف بن عباس ــ ابوالقاسم زهراوی طبیب بزرگ معروف قرن پنجم اسلامی‌که اروپائیها ورا ابوکسیس گفته‌اند و صاحب‌کتاب التصریف درطب است

کرده وکتبی را بچاپ رسانیده از جمله کتاب « بغیة المستفید ابن دیبع(۱) شیبانی » که در احوال بنی طاهر و غیره تألیف شده بچاپ رسانیده و این نسخه را بامقدمه و تعلیقات از نسخه خطی ناقص کتابخانه « کوپنهاك » بلاتین نقل نموده

۲۹۷ـ ژوناس هانوای Jonas Han way
۱۱۵۷ه

ایران شناس انگلیسی که از ۱۱۵۶ تا ۱۱۶۵ هجری درایران بوده واوضاع این کشور را مطالعه نموده و آگاهی زیاد پیدا کرده و صاحب مؤلفات ومصنفاتی است هانوای نویسنده کتاب تاریخ تجارت بریتانیا در دریای خزر است که باین عنوان طبع ونشر یافته .

Historical acount of British trade over the caspian

او در کتاب خودراجع بایران واوضاع طبیعی واقتصادی آن مطالبی نگاشته ومنازل از طهران تامشهد را وصف نموده و ضمناً ازطهران بنام تهیران اسم برده و این کتاب را در ۱۱۵۷ نوشته و سفر او بایران در اواخر زمان نادرشاه افشار بوده

۲۹۸ـ یونکر Jonker

ازخاورشناسان معاصر است که قسمتی از عملیات مهمه اورا فهرست کتابخانه بریل در ضمن صفحات ۷ و ۱۲٤ خود شرح داده

این دانشمند در قسمت السنه هند و استرالیا مؤلفه و نگارش دارد وکتابی را که راجع بجـاوه نوشته در ۱۹۰۹ بچاپ رسیدهو خود ازاهل بحث و تحقیق بشمار

۱ـ ابن دیبع ـ ابوعبدالله عبدالرحمن بن علی است که از ۸٦٦ تا ۹٤٤ زندگی داشته و ازمؤلفین بوده

رفته و جزء معاریف خاورشناسان است ؛

۲۹۹ ــ ژرف اپتن Joseph M.Upton

Esqr.

خاورشناس معاصر مدیر موزه متروپولیتان (۱) و ایران شناس دانشمند که جزء مکتشفین کاوش پرسپلیس (تخت جمشید) ایران است و اکتشافات زیادی در آثار تاریخی آنجا نموده و بسیاری ازاطلاعات خودرا نشرداده

۳۰۰ــ ژتالاپیزی Jtala Pizzi

ایران شناس‌ادب دوست که نسبت بکتاب‌شاهنامه فردوسی علاقه خودرا اظهار داشته و این‌کتاب را بزبان ایتالی بنظم ترجمه و طبع کرده

۳۰۱ــ ژوکوفسکی Jukswsky

خاورشناس روسی که بمآثر تاریخی ایران علاقمند بوده و در بارهٔ آرامگاه فردوسی بازرسی نموده و آنرا در حوالی مشهد طوس یافته ، محل فعلی که آرامگاه فردوسی‌در آنجا بناشده گویا همان محلی است که مستشرق مز بور پیدا نموده و دریکی‌از باغات خرابه های شهرطوس قدیم است که سال ۱۳۱۳ شمسی در تجدید بنای آن بپاسداری و قدر شناسی شاعر بزرگ ایرانی مبادرت شده آرامگاهی عالی و باشکوه برپانموده‌اندوبرای‌مراسم گشایش آن‌دراین‌سال هیئت‌دولت با جمعی ازمستشرقین و اعضای کنگره جشن فردوسی و دانشمندان و بزرگان بآرامگاه رفته روش افتتاح بعمل آمد ؛

۳۰۲ــ ژول‌لابوم Jules Labume

خاورشناس دانشمند معاصر آگاه بعلوم و احکام اسلامی و باخبر از دقایق و رموزقرآن که فهرستی مفید برای قرآن مجید ترتیب داده و آیات قرآنی‌را برحسب موضوعات مختلفه آن‌تقسیم نموده وهرچه در یك موضوع‌نازل شده بفصلی علیحده جمع و آنچه تاریخ‌است درفصل تاریخ گرد آورده و امور مربوط بهپیغمبر اسلام یاتورات‌و مورا، طبیعت را در فصولی مخصوص نوشته و چنین فهرستی را در ۱۸ فصل ترتیب

Metropolitan — ۱

داده و تمام آیاتی که در یکموضوع است از دیگران جدا نموده

ژول لابوم این فهرست را بفرانسه نوشته و استاد دانشمند معاصر مصری محمد فواد عبدالباقی آنرا با اصل آیات از فرانسه بعربی برگردانیده و بوضع عربی درآورده که زیاده سهل المأخذ شده و نیازمند بآسانی هرچه‌را بخواهد ازآن مییابد وفصول کتاب بدینگونه است : تاریخ ـ محمدص ـ تبلیغ ـ بنی اسرائیل ـ تورات ـ نصاری ـ ماوراء طبیعت ـ توحید ـ قرآن ـ دین ـ عقاید ـ عبادات ـ شریعت و قوانین ـ نظام اجتماعی ـ علوم و فنون ـ تجارت علم تهذیب اخلاق ـ موفقیت وفیروزی ـ وتحت هرفصلی فروعی قرار داده که شمارهٔ آن به ۳۵۰ فرع میرسد و تحت هرفرعی آیات نازله قرآنی و پهلوی هرآیه اسم سوره ایست که در آن آیه مذکور نازل شده، ژول لابوم زحمات شایان تقدیر دیگری را هم‌انجام داده

۳۰۳ــ ژولیس Julis

خاورشناس اواخر قرن ۱۶ که در ادبیات اسلامی و فرا گرفتن زبان عربی زحماتی‌کشیده و در نتیجه دانش‌خود خدماتی انجام داده وازجمله قصیدهٔ لامیة العجم ابو اسمعیل طغرائی (۱) را بلاتینی ترجمه نموده و در سال ۱۷۰۷ میلادی بچاپ رسانیده،

۳۰۴ــ ژولیوس لی‌پیر Julius Lipier

ناشر آثار اسلامی که کتاب تاریخ الحکماء ابن قفطی را در لیزیک ۱۹۰۲ نشرداده و در مقدمه این‌کتاب مصادری را متذکر گردیده و علاوه بر آن خدماتی دیگر انجام داده

ژولیوس‌خاورشناس هلندی‌است که کتاب الفلك فرغانی و عجائب المقدور فی‌اخبار تیمور ابن‌عربشاه را نشرداده«المقتطف ج۶ ر۲۷»

۳۰۵ــ جردن Jurdin

دانشمند خاورشناس و مورخ آگاه تاریخ اسلامی که صاحب مولفات و

---

۱ ــ ابواسمعیل طغرائی ـ موید الدین فخر الکتاب حسین بن علی بن محمد اصفهانی وزیرمتوفی ۵۱۳

مصنفات زیادی است و کتاب

Fund Gruben des Orieut

را درچند مجلد نگاشته و در جلد پنجم آن قسمتی از کتاب تاریخ الفخری را بزبان فرانسه نقل نموده .

۳۰۶ـ ژوستی Jussti

صاحب کتابی راجع بتتبع و تحقیق درادبیات واوضاع اجتماعی وادبی ایران بعنوان

Grundriss der Iranich Philologie

نوشته که در چند مجلد است و در این کتاب از معابد و پرستشگاه های قدیم موجود دراین سرزمین بحث نموده و از عادات و رسوم ملی ایران شرحی نگاشته .

۳۰۷ـ جوینبول Th. Juynboll

تئودر جوینبول هلندی خاورشناس معروف هلند که علاوه برجنبه خاورشناسی مردی مذهبی وعالمی روحانی بوده ودرزبان ولغت عربی قدرتی زیاد یافته وبعلوم اسلامی عربی تخصصی تمام پیدا نموده و تتبع کرده تا اینکه تعلیم و تدریس زبان عربی را در دانشگاه لیدن عهده دار شده و قصاید متنبی و شعرای دیگر را که با او معاصر بوده و در مدح و نیایش سیف الدوله(۱) حمدانی سروده اند این خاور شناس با ترجمه لاتینی انتشار داده وکتاب الجبال والامکنه زمخشری وکتاب مراصد الاطلاع صفی الدین عبدالمؤمن بن عبد الحق و مختصر معجم البلدان یاقوت را در ۱۸۹۵ در مدن چاپ نموده جزء اول و دوم کتاب النجوم الزاهره فی ملوک المصر والقاهره ابو المحسن تغری بردی والخراج ابن آدم(۲) را بچاپ رسانیده ودرباره ابن سریج(۳) بازرسی ها نموده است .

بعضی ناشر کتاب الجبال والامکنه زمخشری را بنام پروفسور روی گراف ضبط نموده وگفته اند روی گراف کتاب مزبوررا باقصاید متنبی وشعرای زمان او که

---

۱ ـ سیف الدوله ابوالحسن علی بن عبدالله حمدانی ۳۰۳ـ۳۵۶ ه

۲ ـ ابن آدم یحیی بن آدم بن سلیمان صاحب کتاب الخراج متوفی ۲۰۳

۳ ـ ابن سریج احمد بن عمر بن سریج شافعی متوفی ۳۰۶

در مدح سیف الدوله گفته اند بزبان لاتینی ترجمه و چاپ نموده درباره ابن قاسم عتقی و المدونه(۱) او شرحی نوشته است .

ژوینبول صاحب کتاب هاند لینك(۲) است که در کتاب مذکور راجع باصول فقه مطالبی نگاشته و معلوماتی مختصر از آراء شایعه باتعلیقات تاریخی نوشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن نگارش اورا جزء مصادر خود قرارداده ونویسنده رساله اسلامی بعنوان Handboch des Islam Gesetzes است که درآن قسمتی ازعبادات و آداب مذهبی اسلامی را نگاشته درموضوع حج تفصیل داده

۳۰۸ــ ژوینبول ویلیام Juynbollwilliam

فرزند ژوینبول است که مانند پدر بمعارف و آداب اسلامی خدمت نموده و کتاب التنبیه فقه شافعی ابواسحق شیرازی(۳) را نشرداده وترجمه لاتینی برآن نوشته است وکتاب البلدان یعقوبی رانیزطبع کرده ورساله الجوازالدینی را که نسبت آن بابی لیث نصربن محمد سمرقندی داده شده چاپ نموده

۳۰۹ــ ژیاکار Jyakar

دانشمند انگلیسی که علاقمند بمعارف و دانش شرقی بوده و زبان عربی را فرا گرفته ودر تألیف مبادرت کرده و اموری را انجام داده وقسمت بیشترکتاب حیات الحیوان دمیری(٤)را بزبان انگلیسی ترجمه و درلندن و بمبئی از ۱۹۰٦ تا ۱۹۰۸ بچاپ رسانیده

---

۱ ـ ابن قاسم عتقی ـ عبدالرحمن بن قاسم عتقی متوفی ۱۹۱ صاحب سنت جمع المدونه

۲ ـ Handleing

۳ ـ ابواسحق شیرازی ابراهیم بن علی بن یوسف فیروزآبادی متولد ۳۹۳ متوفی ۴۷٦

٤ ـ یعقوبی ـ احمد بن یعقوب بن واضح متوفی ۳۷۱

۵ ـ دمیری ـ کمال الدین صاحب کتاب حیوة الحیوان متولد ۷٤۲ متوفی ۸۰۸

K

۳۱۰ـ کال P. Kahle

پروفسورکال استاد خاورشناس معروف که بنوبت‌خود خدماتی درعالم‌خاورشناسی انجام داده من‌جمله قسمتی از خطط مقریزی‌را که در باب کشور مصر فاطمیین است بآلمانی نقل و ترجمه کرده و آنرا چاپ و منتشر نموده و تحقیقاتی که براین کتاب نوشته درمجله جمعیت شرقی آلمان (جزء ۱٤ سال ۱۹۳۵) نشرداده

کال

این خاورشناس‌در خصوص‌ظروف‌چینی اسلامی و روابط فنی عالم اسلام با شرق اقصی نگارشاتی‌داردکه درمجله مذکور سال ۱۹۳٤ منتشر شده

۳۱۱ـ کانیکوس Kancius

خاورشناس اسپانیولی که مطالعه زیادی در آثار علمای اسلامی و عربه و افکارآنها نموده و خود از اهل تتبع و تحقیق بوده ودر ترجمه و طبع کتاب شرقی بذل مساعی کرده از جمله کتاب ملخص‌نفح‌الطیب را در دو جلد بانگلیسی ترجمه و طبع نموده و درکتاب کلیله ودمنه وکتبی دیگر اهتمام ورزیده و از دانشمندان دورهٔ اخیر است

۳۱۲ـ کازانوا Kasanouva

خاورشناس معروف صاحب ترجمه کتاب خطط مقریزی که با همکار خود بوریان قسمت جغرافیای این‌کتاب را درچند جزء در ۱۸۹۳ و ۹۵ و۱۹۰٦ و ۱۹۲۰ بچاپ رسانیده مجدداً کازانوا تمام این کتاب را برای چاپ حاضر و

وباچندین نسخه مقابله نموده و مسیو دیت در ۱۹۲۸ بقیه‌کارکازانوارا بانجام‌رسانیده

۳۱۳ــ کازیمرسکی Kasimirski

۱۸۷۰

استاد خاورشناس لهستانی که بعضی‌اورا فرانسوی شمرده اند و بین دانشمندان خاورشناش شهرتی زیاد دارد.

این استاد در مذهب اسلام مطالعات زیادی نموده و مطالبی مهمه درباره این مذهب نوشته و قرآن مجیدرا ترجمه کرده و فرهنگی هم در دوجلد بعربی و فرانسه نوشته که در پاریس بچاپ رسیده وفات او در ۱۸۷۰ بوده

۳۱۴ــ کفما Dr Kaufma

۱۸۸۷

دکتر کفما ناشر آثاردانشمندان‌اسلامی‌که خدمائی‌نموده ازجمله رساله‌حی‌بن یقظان را در۱۸۸۷ بطبع‌رسانیده

۳۱۵ــ کرن H Kern

از خاورشناسان معروف است که در فهرست‌کتابخانه ریل عملیت او نگارش یافته و از دانشمندان کنونی در علوم آثاری (ارکئولژی) وغیره است

کرن

کرن درنجوم و قسمت زبان سانسکریت واسان بوی هند تتبع وتحقیق نموده و درتاریخ و تمدن شرق اقصی و خاور نزدیك نگارشاتی دارد.

او برای جشن شصت سالگی یاله کارل موضوعاتی راجع بشرق نوشته و هفتنج یا کرفلد آنرا در ۱۹۳۵ نشرداده‌اند

۳۱۶ــ خانیکوف Khanikoff

ایران شناس روسی که دانشمندی محقق بوده و در قسمت ابنیه و آثـار ایران کتابی نوشته .

این شخص مخصوصاً از مساجد و معابد خراسان و آثار و ابنیه مشهد مقدس (مدفن حضرت رضا ع) تفاصیلی نگاشته و حاصل مطالعه و مشاهدات خودرا که در آن سرزمین نموده برشته تحریر آورده

گوستاولوبون درکتاب تمدن عرب خود ازنگارشات خانیکوف استفـاده نموده

۳۱۷ــ کوئینك P, Koenig

۱۹۰۸

که درنیویورك جزء اول کتاب ولاةالمصر وکتاب تاریخ‌القضاة ابی عمرو کندی را در ۱۰۹۸ بطبع رسانیده واز ناشرین و علاقمندان آثار اسلامی شمرده شده

۳۱۷ــ کوسگارتن J. Koesgarten

۱۷۹۲-۱۸۵۰

خاورشناس معروف پروسی دانشمند قرن نوزدهم ولادت‌او در ۱۷۹۲ وفات او در ۱۸۵۰ بوده

این استاد ازشاگردان زبردست دساسی‌است زبان عربی‌را از دساسی فرا گرفته و در آن مهارتی زیاد یافته تحصیلات او درآموزشگاه مشهورگریسوالدانجام گرفته :

کوسگارتن در زبان فارسی و ترکی استاد شده وازابتدا عاشق‌وشیفته زبان عربی بوده پدرش اورا برای فرا گرفتن زبان عربی بخدمت دساسی که محور علوم شرقی‌زبان خود بود فرستاده و زبان عربی ـ فارسی ـ ترکی ـ و ارمنی‌را یادگرفته .

این استاد قسمتی از مخطوطات کتابخانه پاریس را استنساخ نموده و طولی نکشیدکه در این فن اشتهار یافته نظر عموم بجانب او متوجه گردید و اولیای امور اورا برای تدریس زبان شرقی درگریسوالدخواسته در آنجا مشغول کاربود تاوفات‌نمود

کوسگارتن عدهٔ ازکتب خطی ونسخ مهمه شرقی‌کتابخانه پاریس‌را انتشارداده و یك جلد از اغـانی ابوالفرج اصفهانی را باترجمه لاتینی ودوجلد تاریخ طبری را

با ترجمه لاتین بچاپ رسانده بعضی از اشعار هذلی سکری (۱) را با منتخبات کرسگارتن و قصائد ابن سید الناس در سترالند سال ۱۸۱۵ بطبع رسانیده

۱۱۸ ــ کونینك Dr Konning

۱۸۹۶

خاورشناس که در قسمت طب اسلامی مطالعاتی زیاد نموده و کتب و رسائلی را که از آنجمله رسالهٔ سنك مثانه محمدبن زکریای رازی (۲) است ترجمه کرده و با اصل نسخه سال ۱۸۹۶ در لیدن بطبع رسانیده این استاد کتاب الملکی خلف بن عباس و کتاب قانون ابن سینا را نیز ترجمه نموده و خاورشناسی معروف است در دائرة المعارف اسلامی لیدن نام و عملیات او در بسیاری از موارد نگاشته شده

۱۱۹ ــ کرل Krehl

۱۸۶۲

خاورشناس ناشر مآثر اسلامی و شناسای این آثار که کتاب جامع صحیح بخاری را در ۱۸۶۲ بطبع رسانیده

۱۲۰ ــ کریمر V.Kremer

۱۰۸۹

ون کریمر (۳) خاورشناس اطریشی معروف ود بمعرف شرقی که تاریخ معارف شرق را بعنوان :

Culturges h des Orient

نگاشته و بسیاری از بزرگان را نام برده و این کتاب در وین از ۱۸۷۵ تا ۱۸۷۷ در دوجلد بطبع رسیده وفات او در ۱۸۸۹ بوده

کریمر صاحب کتاب جستجو وکاوش در تاریخ تمدن اسلام است که تحت این عنوان بطبع رسیده :

Kulturges chichtliche Streifzuge aus dem Gebiet des Yslam.Lepzig 1788

۱ـ سکری شاعر معروف که بازن حجج شعر غـری معاصر بوده و اشعار شعری در مذمت و قدح یکدیگر میسرودند ۲ ـ محمدبن زکریای رازی پزشک معروف ایرانی صاحب کتاب الحاوی و قرابادین و غیره ۳ ـ V. Kremer

دیوان ابی نواس را هم ترجمه و در تحت عنوان :

Divan Abou Nouas des Grossten Lyrichen Dichters der Arabre

در وین سال ۱۸۸۵ وکتاب الاستبصار فی عجائب الاخبار و مغازی واقدی واحکام السلطانیه ماوردی وقصیده حمیریه را هم چاپ کرده (المقتطف ۶ر۲۷ ۲۹۲)

کریمر قسمتی از رسالة الغفران ابی العلاء معری را ترجمه نموده و در مجله الجمعیة الملکیه اسیوی سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۰۲ در چند شماره ترجمه و طبع کرده بمجموعه اللزومیات ابی العلی بحثی تفصیلی در :

Sitzungsber d'phil. Hist. Classe a. Kaiis. Akadd.wissench.

نموده و تصریحات او باترجمه بعضی از مقطعات در

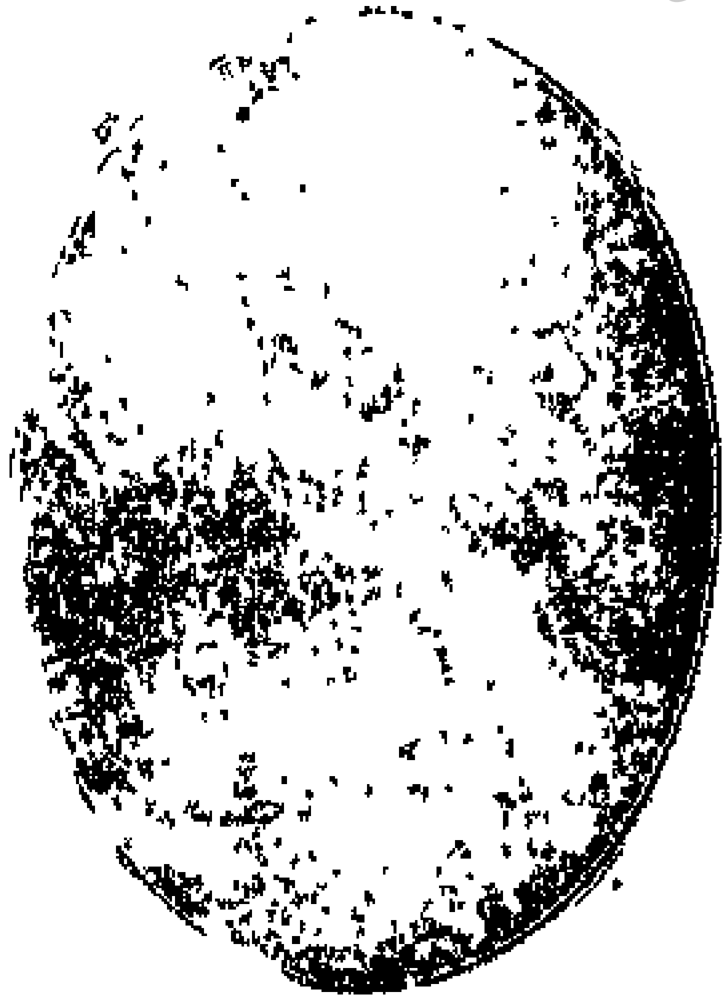
Zeitschr. a. Deutsh Morgenl Gesellsch

ج ۲۹ ـ ۳۱ ـ ۳۸ بطبع رسیده .

۱۳۱ـ کرنکو F Krinkow

۱۸۷۲

فریتز کرنکو(۱) خاورشناس معروف آلمانی که اخیراً مقیم بکنهام انکلستان

کرنکو

بوده ، ولادت او در ۱۸۷۲ وکتب زیادی از اشعار و لغت و تاریخ فارسی وعربی را تصحیح وچاپ نموده کرنکو از زبان شرقی را که یاد گرفته زبان شیرین فارسی بوده واز یادگرفتن این زبان بفرا گرفتن زبان عربی هم وادار شده . کارلیل انکلیسی خاورشناس معروف در این باب او همراهی و یاری نموده و در تعلیم زبان عربی او مددکار شده ،

۱ ـ Fritz Krinkow

مدد کار شده و او را بمطالعه کتب خطی و چاپی شرقی گماشته او چندین کتاب کمیاب را مقابله و تهذیب نموده و بچاپ رسانیده که هریك از آنها در زوایای اهمال مانده و نابود میشد از آن جمله است :

دیوان ابی‌دهل جاحی ـ طبقات‌النحاةزبیدی(۱) دیوان نعمان‌بن بشیر انصاری جمهرة ابن درید(۲) تنقیح المناظر ابن هیثم مصری (۳) کتاب المأثورابی العمیثل اعرابی ـ وکتاب الارض التی قطعهاالنبی ـ ومرثیه مغیره بن مهلب ـ و کتاب المجتنی ابن درید ـ وحماسه ابن شجری(٤)

کرنکو شرحی در ترجمه احوال خود نگاشته و آنرا بمجله (المجمع العربی الاسلامی‌دمشق)فرستاده‌مجله مزبور آنرا بعربی نشر داده بدین مضمون :

من در سال ۱۸۷۲ میلادی درده کوچکی موسوم به (شونبرك ۵) در بخش شمالی آلمان متولد شدم پدرم خدمتگذار دولت آلمان بود و او میل داشت که من افسر ارتش بشوم ولی پدرم قبل‌از اینکه بسن ٦ سالگی برسم وفات یافت من با مادر وخواهر کوچکم بخانه‌برادر مادر خود که یکی ازاعیان آن ده بود رفته و تربیت شدم ودوره متوسطه‌را در دهی که بدنیا آمده خواندم موقعی که بشانزده سالگی رسیده دوست داشتم که‌معلم زبدمی‌دشم ولی‌خویشان تجارت را برای من بهتر دانسته و دردفتر تجارتی تاجری در شهر نبك (٦) داخل شده و از همانوقت آشنائی زیاد بدوزبان انگلیسی وفرانسه علاوه برزبان لاتینی و یونانی داشتم وهیچگاه اوقات خودرا باطل نگذرانده و در موقع فرصت بکتبی که دسترس‌من بود مراجعه مینموده سپس بیادگرفتن چند زبان فارسی و اروپائی اشتغال گزیده وتمام آن با کتب و بدون معلم انجام میگرفت و در این اوقات اشعاری بزبان آلمانی سروده که خودم آنرا فراموش نموده‌ام نزد رفقایم موجوداست :

۱- زبیدی - محمد بن حسن بن عبدالله زبیدی اشبیلی متولد در ۳۱٦ متوفی در ۳۷۹
۲- ابن درید ابوالحسن ابوبکر محمد بن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ۳۲۱
۳- ابن هیثم از دانشمندان مصر مؤلف [illegible] در حدود ۴۳۰ [illegible] شده
٤- ابن شجری هبةالله بن علی بن محمد حسنی عبادی متولد ۴۵۰ متوفی ٥٤۲
۵- Schönberg ٦- Nübeck

من در سال ۱۸۹۲ ببرلن رفته اول شخصی که بشناختن زبان شرقی معروف شده استاد « ساخاو »[1] بود که مرا بخوش آمد معمولی برخوردار نموده و توصیه کرد که از این عمل صرف نظر کنم زیرا که وقت زیاد و پول هنگفت میخواهد ولی من بسفارش او گوش نداده مقصودرا پیروی کرده و بتحصیل آن کوشیدم بعد از دوسال بانگلستان مسافرت کرده و نزد تاجری مزدور شدم وچندسال بودم تا اینکه سرمایهٔ زیادی فراهم آورده در لیستر «۲» کارخانه قماش تأسیس نمودم که زیاده ازهزار کارگر زن ومرد در آنجا کار مینمودند با زیادی کار و گرفتاری فکر ساعتی ازمن نمیگذشت مگرآنکه کتب علمی را مطالعه نموده ومیل زیاد بفرا گرفتن ادبیات زبان عربی و تمدن اسلامی مخصوصاً مربوط بآغاز اسلام و قرون سابقه درمن پیدا شده در موقع جنگ عمومی بویژه در آخر آن دچار مصیبتی شدید گردیده و از آن زیاده متالم شدم این پیش آمد مرا وادار نمود که دست ازکار کشیده و باسترالیا بروم لذا یکسال سفر نموده و در مراجعت بسال ۱۹۲۳ دوباره تجارت را ازسرگرفته و تا ۱۹۲۷ مشغول بودم ولی سودی بدست نیاورده و دو باره مشغول مطالعات و تکمیل خود شدم

من آنچه از کتب نقل نموده و یا بعد از مقابله بانسخه دیگر نشر داده وتهذیب نموده ام زیاداست از آن جمله (قصیده یائیه خلیل غنوی) باترجمه انگلیسی در جمعیت آسیائی انگلیس در ۹۰۶ اوقصیده (بانت سعاد کعب بن زهیر با مقدمه آلمانی در مجله جمعیت آلمانی در ۱۹۰۸ واشعار ابن شجری (۳) و نشر اشعار ابی دهبل جمحی روایت زبیری بکار بازیاده وحواشی و ملاحظات در مجله جمعیت انگلیس چاپ طبقات النحوه ابی بکر زبیدی با مقدمه و شروحیکه برآن است بزبان ایطالیائی در مجله جمعیت ایطالیائی (۱۹۱۹) وطبع دیوان مزاحم عقیلی باترجمه انگلیسی و متن عربی در لندن (۱۹۲۰) و کتاب المجتنی ابی بکر بن درید به

۱- Sachau

۲- Leicester

۳- ابن شجری هبة الله بن علی بن محمد حسنی بغدادی متولد ۴۵۰ متوفی ۵۴۲

۴- مزاحم بن حارث عقیلی که معاصر فرزدق شاعر بوده

کمك دائرةالمعارف در حیدرآباد سال (۱۳٤۲ هجری قمری) دیوان نعمان بن بشیر انصاری که ذیل آن دیوان بکربن عبدالعزیز عجلی بطبع رسیده و ابوعبدالله سورتی نشر آنرا در عنوان کتاب بخود نسبت داده ، دیوان مذکور در دهلی سال ۱۳۳٤ بخرج دوست من مرحوم عمادالملك بهادر باطبع سنگی چاپ شده و حماسهٔ هبةالله بن شجری بغدادی که در حیدرآباد (۱۳٤۵) طبع شده و چاپ آن باحذف اشکال وحواشی که در اصل نسخهٔ من است انجام گرفته دیوان طفیل غنوی و دیوان طرماح بن حکیم که در مجلهٔ بامقدمه و ترجمه و شروح و فهارس مفصله طبع شده و تمامی بانگلیسی در لیدن سال ۱۹۲۸ بطبع رسیده و کتاب الماثور ابی العمیثل اعرابی از نسخهٔ قدیمه که (۲۸۰ هجری) نوشته شده در بیروت سال ۱۹۲۵ بامقدمهٔ آلمانی و فهارس طبع شده

کتاب الجمهره ابن درید که جدیداً در هند ضمن سه مجلد بزرگ چاپ شده تهذیب نموده و هم اکنون مشغول وضع فهارس مفصله این کتاب میباشم که در مجلد بزرگی طبع نمایم وازدائرة المعارف حیدرآباد کتاب تنقیح المناظر شیرازی شرح کتاب المناظر ابی الهیثم بصری را گرفته و تهذیب نموده و کتاب مزبور اکنون در حیدرآباد بطبع میرسد ، من از سه نسخه یمانی کتاب التیجان فی تواریخ ملوك حمیر عبدالملك بن هشام از وهب بن منبه(۱) رانقل و ذیل آن چیزی است که از روایت عبیدبن شدیه اهل بائده میباشد تهذیب نموده و در حیدرآباد طبع مینمایند و در رساله مفصل ضمن مجله (تربیت اسلامی ۲) توضیح داده‌ام که این دوکتاب قدیمترین آثار مدونه بزبان عربی است و اکنون بتهذیب کتاب الدرر الکامنه فی اعیان المائة الثامنه مشغولم که از مؤلفات ابن حجر عسقلانی در دو مجلد است و باچندین نسخه مقابله نموده‌ام که یکی از خود من بوده حواشی آن بخط سخاوی(۳) است از مقابله جلد اول فارغ شده و امید است که از جلد دوم آن پس از تمام شدن سال فراغت پیدا کنم ودر حیدرآباد طبع این کتاب شروع شده ،

---

۱ — وهب بن منبه یمنی یکی ازمعاریف تمیم است که مکنی بابی عبدالله واز اهل صنعای یمن بوده ولادت او ۳۶ وفاتش ۱۱۶

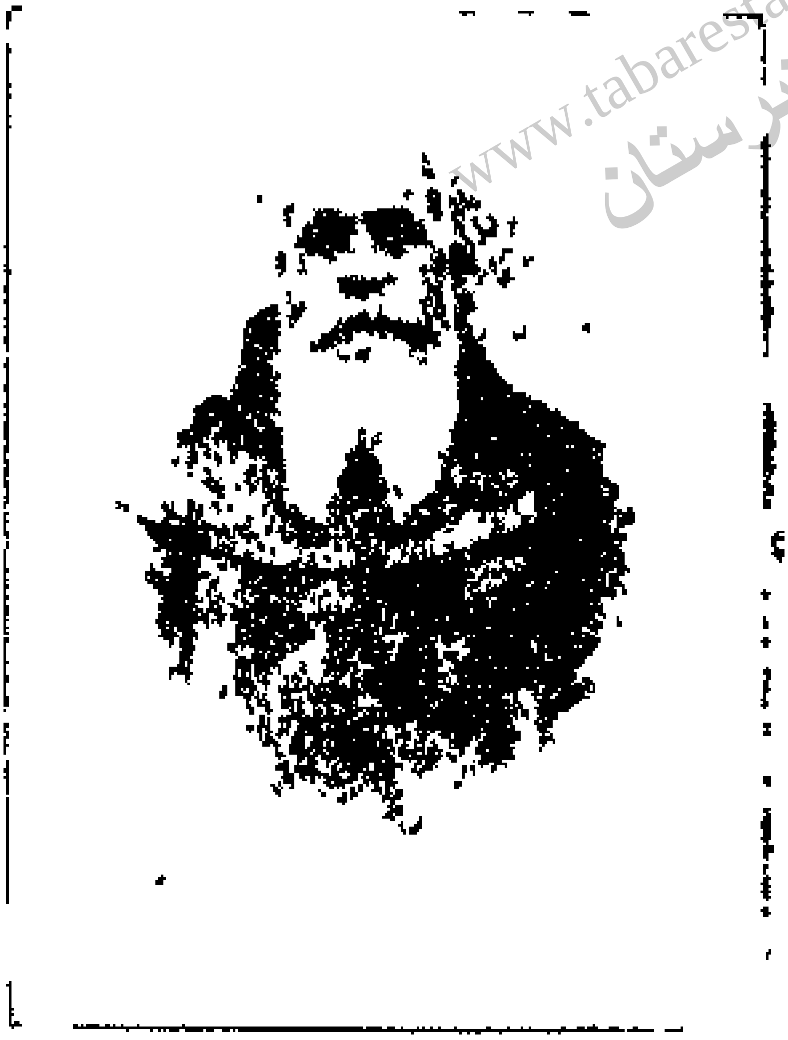
۲ — Islamic Culture

۳ — سخاوی شمس الدین ابوالخیر محمدبن عبدالرحمن سخاوی صاحب کتاب الضوء اللامع فی اعیان قرن التاسع متولد ۸۳۹ ـ متوفی ۹۰۲ است

من مقالاتی ادبی وعلمی بانگلیسی و آلمانی نوشته ودر مجله‌های عدیده کشورهای مختلفه بطبع رسانیده و اکنون بقسمتی ازکتاب معانی الشعر ابن قتیبه(۱) مشغولم که از دو نسخه لندن ودیگری که‌در هزار صفحه است نقل نموده ولی کتاب مزبور مقابله دقیقی را مستلزم است زیرا که نسخه اصلی اغلاط زیاد دارد و شاید روزگار بامن درطبع آن موافقت و همراهی نماید .

من اکنون غیر از زبان خودم که آلمانی است سایر زبان اروپارا فرا گرفته مقداری هم‌فارسی و حمیری و ترکی و عبری و آرامی‌میدانم وامیدوارم که‌خدا بلطاف خود مرا باقی و زندگانی مرا ادامه دهد کـه در نشر ادبیات و معارف اسلامی عمل نمایم و هونعم الوکیل .

کرنکو مقالهٔ مفصلی در تاریخ دمشق ابن عساکر نگاشته و راجع بنسخه‌های آن که درلندن وغیره‌است تفصیلی‌دارد و مقاله اوبعربی‌درمجله المجمع العربی‌الاسلامی دمشق درج گردیده (ش۱۷۲) .

(کرملی)

۳۲۳ــ کرملی P A M. Kromly

اب انستاس ماری کرملی ساکن بغداد که‌عضو مجمع علمی‌عربی دمشق وازجمله‌داشمندان‌است ونگارشات او بعربی درمجله‌مجمع عربی اغلب انتشاریافته ورساله درباب (البستان) فرهنگ عربی تألیف‌شیخ‌ابوی‌عبدالله بستانی نگاشته کـه خالی از لطافت نیست .

کرملی اصطکاک‌زیاد‌با‌مستشرقین دارد واز اشخاصی است که چندین زمـن‌تحصیل نموده و ذوقی بسیار

---

۱ — ابن قتیبه دینوری ابومحمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه صاحب ادب الکاتب متولد ۲۱۳ متوفی۲۷۶

ونشاطی تمام دارد ومؤلفات او زیاداست واورا انتقاداتی باموردنسبت بفریتاگ و گولیوس
آلمانی و هوار و دگویه و دیگران است که درضمن مقالات مفصله خود درمجله ۱۴
مجمع عربی سال ۱۹۳۶ شماره ۷ و ۸ نشر داده

۳۲۳ـ کوهنل P.E Kuhnel
۱۸۸۲

پول ارنست کوهنل(۱) خاورشناس معروف و دانشمند آلمانی متولد ۲۶ اکتبر سال ۱۸۸۲ در براندربورگ(۲) آلمان که تحصیلات خودرا از ۱۹۰۱ تا ۱۹۰۳ در دانشکدهٔ (حقوق ـ فلسفه ـ ارکئولاژی(۳) ـ (باستان شناسی) زبان شرقی(۴) ژئولژی(زمین شناسی) در پاریس ـ وین ـ مونیخ ـ هیدلبرگ انجام داده ۱۹۰۶ و دکتر ادبیات دانشگاه هیدلبرگ شده و از ۱۹۰۶ تا ۱۹۰۹ مطالعاتی در اروپ و شرق

(کوهنل)

نموده و از ۱۹۰۹ در موزه ملی برلن داخل شده
مشاغل او قسمت دیالك (مکالمه) موزه ملی برلن بخدمت ور رتبه رشـوه بوده
و تا ۱۹۲۱ از بایگانی و ضباطی تریاست قسمت اسلامی موزه ملی برلن عهده دار

۱ــ Paul Ernst Kuhnel

۲ــ Brander Burg

۳ــ Archeologie

۴ــ Geologie

شده وعضو اعزامی وزارت معارف آلمان در جشن فردوسی است که درشهریور ۱۳۱۳ بتهران آمده و در این جشن شرکت نموده

او از آثار دیگران چیزی ترجمه ننموده وآثار نثری که انتشار داده مینیاتورهای اسلامی شرقی در مورخ دکانت در ۱۹۲٤ و کلنکانت اسلامی در ۱۹۲۵ (پارچه های زردوزی) است

ارتیکل و مواد نگارش او در روزنامه ها و مجلات و چندین مقاله راجع به صنایع اسلامی در انسیکلو پدی ایطالیا و غیره درج شده

(اقتباس از آثار قلمی خود صاحب ترجمه)

دکتر زکی محمد حسن مصری در کتاب (التصویر فی الاسلام عند الفرس) خود که نگارنده آنرا از عربی بفارسی ترجمه نموده (کتاب تاریخ نقاشی در ایران) مواردی از وی نام برده و از عملیات او و تحقیقاتی که کرده اشاراتی عدیده نموده

۳۲۴ــ کورزینسکی Kurzinski

۱۱٤۲ ق - ه

خاورشناس قرن دوازدهم هجری که از اهل لهستان وکشیش های آنجا بشمار رفته و در موقع محاصرهٔ اصفهان ازطرف افاغنه در آنحدود بوده وگذارش آنزمان را بچشم خود دیده و یادداشت هاجمع وتألیف نموده ونگارشات خودراضمن دوجلد در ۱۱٤۲ هفت سال بعداز سقوط شاه سلطان(۲) حسین صفوی و قتل او بدست اشرف افغان(۲) در دورهٔ لوئی پانزدهم پادشاه فرانسه بطبع رسانیده وکتاب او بنام « تاریخ آخرین انقلاب ایران » موسوم شده

Histoire de la derniere Revolution en perse 172[?]

C'i ; [illegible]

۱ – شاه سلطان حسین صفوی پادشاه مقتول از خاندان صفویه که در ۱۱٤۰ بقتل رسیده

۲ – اشرف افغان از رؤسای افاغنه است که بعداز محمود افغان در ایران شاه شده و در ۱۱٤۲ مقتول شد .

۳۲۴ــ کیپرس G-Kuypers

۱۷۷٤

دانشمند خاورشناس حدود نیمه قرن هشتم میلادی که در علوم و ادبیات شرقی اسلامی ابراز علاقه نموده ودیوان منسوب بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام را که سید رضی (۱) جمع وتألیف نموده‌این مستشرق با ترجمه بزبان لاتینی وشروح درلیدن سال ۱۷۷٤ بچاپ رسانیده ونام‌اورا کواروس‌وکوبیروس هم‌نگاشته‌اند این دانشمندعلاوه برخدمت فوق خدماتی دیگر هم دارد که بنوبت خود انجام داده

---

۱ سید رضی - ابوالحسن محمد بن ابی احمد حسین بن موسی برادر شریف مرتضی ملقب برضی متولد ۳۵۹ در بغداد متوفی ٤۰٦ هجری مؤلف حقایق التنزیل و تلخیص و غیره است

L

۳۲۵ — لافوانت ژ الکانتارا Lafuente J. Alcantara

امیلیو Emilio

۱۸۷۶-۱۸۲۷

خاورشناس معروف و آگاه که در تاریخ و سیر اسلامی تتبع نموده و ازمردم اسپانیاست و ازمستشرقین عالی‌درجه شمرده شده

ولادت او در ۱۸۲۷ میلادی وفاتش در ۱۸۷۶ بوده از اواست: کتاب اخبار مجموعه در فتح اندلس وذکر امرای آنجا وجنگهای بین بزرگان آن‌سرزمین که با ترجمه بزبان اسپانی و ملاحظاتی بطبع رسیده (۱۸۶۷) و نگارشات عربی در تاریخ غرناطه که سال ۱۸۵۹ درمادرید طبع شده

۳۲۶ — لامارتین A de Lamartine

۱۸۶۹ — ۱۷۹۰

الفونس دلامارتین نویسنده وشاعرفرانسوی خاورشناس که در ۱۷۹۰ متولدشده ودرمراتب

ادب و دانش مقامی بلند پیموده، آثار ادبی و اشعار او زیاد و طبع شده و بپایه علمی و ادبی اوگواه است: از آثار او: کتاب ویناسیون وژوسلان است که نظم نموده لامارتین دوبار بنمایندگی پارلمان انتخاب شده‌وقتی

لامارتین

هم پست وزارت خارجه فرانسه دورهٔ جمهوری را داشته و از ۱۸۳۱ ببعد چند سال وقت خودرا درمشرق‌زمین گذرانده ومسافرتی باین‌حدود نموده، و خطره ها و یادداشت زیادی از این سفر از عجایب و آثار شرق نگاشته و روی این مشهدات اندیشه و افکار و تخیلات اجتماعی و اقتصادی مخصوصی برای‌خود

تهیه کرده وآثارش بین اروپا و دانشمندان آسیا معروف است وفات لامارتین در ۱۸۶۹ بوده

۳۲۷ ــ لیم W. Lame

ویلیام لیم مستشرق انگلیسی قرن نوزدهم که در اواسط این قرن بوده و از ناشرین و مترجمین است او قسمتی از کتاب الف لیله ولیله را بانگلیسی ترجمه وطبع نموده و اورا کارهائی دیگرهم هست که انجام داده

۳۲۷ ــ لامیرس Lamiresse
۱۸۹٤

استاد آگاه و علاقمند بتاریخ شرق و آثار نویسندگان فارسی زبان که قسمتی از تاریخ روضة الصفای میر خواند (۱) را از انگلیسی بفرانسه ترجمه نموده و ترجمه اوسال ۱۸۹٤ در پاریس بطبع رسیده

۳۲۸ ــ لامنس H. Lamens

پرهانری لامنس دانشمند خاور شناس بلژیکی که جزء مبلغین و مبشرین بوده وبمصر وبیروت مسافرت نموده واستاد تدریس کتب قدیمه در دانشگاه بوده وصاحب مؤلفات و آثار ذیل است :

کتاب الفاظ فرانسه مشتقه از عربی ــ کتاب تسریح الابصار فیما یحتوی لبنان من الآثار ــ سفر نامه سوریه و امریکای مرکزی و جنوبی که رشید شرتونی (۲) آنرا بعربی ترجمه و نقل نموده وکتاب فرائدالغه (یاد داشت جغرافیائی در اقطار سوریه) که چاپ شده وکتابی بعنوان :

Etudes Sur Le regne de Moawia

نوشته که بطبع رسیده (دائرة المعارف لیدن ج ۱) او این کتاب را در دوره حکومت معاویة بن ابی سفیان (۳) نگاشته و نسبت بگزارش و زندگانی معاویه تحقیقاتی نموده

---

۱ ــ میرخواند محمد بن خاوند شاه بن محمود مورخ ونویسنده تاریخ روضة الصفا متوفی در ۹۰۷ هجری

۲ ــ رشید شرتونی یکی از نویسندگان معروف است که دارای مؤلفات و آثاری است

۳ ــ معاویة بن ابی سفیان اول خلیفه اموی که از ۴۰ تا ۶۰ هجری حکومت نموده

کتابی هم بنام (کتاب فاطمه ۱) نوشته .

۳۳۹ـ لاندبرك Ca Do Landberg

خاورشناس معروف سوئدی و استاد دانشمند که تحت عنوان کنت کارلو(۲) دولند برك شناخته شده اند برك خودرا در یکی از نگارشات خویش به شیخ عمر سویدی معرفی نمودهو آثار ومؤلفاتی زیاد دارد .

این خاورشناس خدماتی عمده درنشر مآثر علمی و چاپ کتب اسلامی انجام داده و مؤلفاتی زیاد دارد از جمله کارهای او :

کتاب امثال اهل الشام وامثال سائره و جاریه وگفته های معمولی بین ملت عرب است که باین عنوان نگاشته شده

Proverbes et dictons du Peuple Arabe Province de Syrie Section de Seyda-Leyde Paris 1883

(لندبرك)

وکلکسیون عربی ترتیب داده که درپنج مجلداست .

کتاب طرف عربیه که طرائف و ظرائف ادبی آن مشتمل چهارمؤلفه است ورساله التنبیه علی غلط الجاهل والنبیه ابن کمال پاشا ۳ بآن ضمیمه شده ـ قسمت لعب العرب بالمیسر دورهٔ جاهلیت که کتاب مزبور از تفسیر شیخ برهان الدین بقاعی (٤) اخذ واقتباس شده ـ نشوة الارتیاح در بیان حقیقت میسر و قداح از زبیدی(۵) دیوان ابو المحجن ثقفی(۶) بشرح ابی الهلال عسکری

---

۱ - Cont Carlo de Landberg — ۲ Livre Fatima

۳ ابن کمال پاشا شمس الدین احمد بن سلیمان رومی متوفی ۹٤۰

٤ برهان الدین بقاعی ابواسحق ابراهیم شافعی دمشقی متولد ۸۰۹ متوفی ۸۸۵

۵ — سید مرتضی زبیدی عرب که از اهل یمن بوده

۶ — ابو المحجن ثقفی شاعر جاهلی که درجنگ ... بوده ودر ۲۲ هجری هما بقتل رسید

طرفهٔ دوم مشتمل بردیوان و قصاید زهیربن ابی سلمی (۱) و شروح اعلم شنتمری مشتمل بنام حدّاد و هارون الرشید که بزبان متداول مصر و سوریه نوشته شده و باترجمه و شروح در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسیده وقصص عربیه جدید که با فهرست کنت لند برگ در لیدن ۱۸۸۳ چاپ شده

در فهرست کتابخانه بریل ص ۸۰ عملیات زیادی باین مستشرق بزرگ نسبت داده اند :

۳۳۰ــ لاندوئر Landuer

پروفسور لاندوئراستادنویسنده که کتاب الامانات والاعتقادات سعیدبن یوسف (۲) فیومی راجع باصول دین موسوی را بعبرانی و عربی طبع نموده و خود درفرا گرفتن عقاید وادبیات عربی علاقه زیاد بخرج داده واین زبان را یادگرفته وکارهائی انجام داده

۳۳۱ــ لین ادوارد ویلیام Lane Edward William

۱۸۷۶-۱۸۰۱

خاورشناس معروف صاحب فرهنگ بزرگ عربی و انگلیسی که در تألیف وطبع ونشر آن مبادرت نموده و ازانجام این کار مفید خودرا بدیگران شناسانیده و کتاب اوبه (مداللغة) موسوم شده و اصطلاحات مختصری که درفرهنگهای عربی وکتب لغوی عرب آمده جمع نموده .

لین شش جلد از کتاب خودرا درلندن در سنه ۱۸۶۲ نشر داده و بعداز وفات او نواده اش :

۳۳۲ــ لین پول Lane-Poole

بقیه نوشتجات و یادداشت های اورا جمع نموده و ضمن سه مجلد در لندن سال ۱۸۹۳ بطبع رسانیده .

لین کتاب الف لیلة ولیله را بزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده و مصنفاتی در گزارش و اوضاع شرق عربی و غیره بزبان انگلیسی نوشته ولادت و ۱۸۰۱ وفاتش ۱۸۷۶ بوده

۱ ــ زهیر شاعر معروف عرب متوفی ۶۳۱م.

۲ ــ سعید فیومی یکی از برجستگان معروف زمان است

۳۳۳ــ لاوا M. Lavoix

استاد محقق که در آثار و ابنیه اسلامی یك سلسله مطالعه و تحقیق عمیق نموده بویژه در آثار عربی و اسلامی قصرالحمراء اسپانیول دقت نظر کرده و حاصل اطلاعات و یاد داشت خودرا کتابی نموده و بچاپ رسانیده گوستاولوبون درتاریخ تمدن عرب خوداز کتاب او استفاده و بگفتار او استناد نموده

۳۳۴ــ لکلرك Leclerc

۱۸۸۳

خاورشناس معروف که کتاب تاریخ طب اسلامی(۱) را در چند جلد نگاشته و راجع به ابن جزله(۲) طبیب بغدادی تحقیقاتی نموده و طبیب نظامی فرانسه بوده کتاب جامع مفردات الادویه و الاغذیه ابن بیطار (متوفی ٦٤٦) را نیز بعنوان :

Traite des simples

ترجمه نموده باتعلیقات و حواشی و فهرست سال ۱۸۸۳ درپاریس بطبع رسانیده

۳۳۵ــ لدرن Em. Ledrain

۱۸٤٤ — ۱۹۱۰

اوژن لدرن خاورشناس ادیب فرانسوی متولد ۱۸٤٤ ومتوفی ۱۹۱۰ آ درپاریس این استاد بادبیات هند اظهار علاقه نموده و در زبان سانسکریت تتبع و تحقیق کرده و مقدمه کتاب ادبیات سانسکریت (هند) رانوشته و اصل آن بطوری که نگاشته از تروث فریلی است مشارالیه عنوان کتابداری کتابخانه موزه لوور دارا بوده وکتاب مقدس را هم ترجمه نموده و تاریخ آنرا نوشته .

۳۳۶ــ لیش Leech

۱۸۳۹

دانشمند خاورشناس که در زبان افغانی و پشتو و فرا گرفتن آن زبان زحماتی

---

۱ — Histoire de la Medicine Arabe

۲ — ابن جزله ابوعلی یحیی بن عیسی طبیب بغدادی متوفی ۴۹۳ هجری است که پزشکی معروف بوده

کشیده کتاب صرف و نحو (دستور) زبان پشتو یالسان عمومی افغانستان را نگاشته و آنرا در مجله انجمن آسیائی بنگاله سال ۱۸۳۹ باین عنوان چاپ نموده

Grammer of the Pashto or Afghane Langage

و کارهائی دیگر راهم در قسمت شرق انجام داده

۳۳۷ــ لیس ویلیام ناسو Lees william Nassau

۱۸۸۹

خاورشناس دانشمند ایرلندی که رئیس انجمن بنگال اسیوی بوده و از (لومسدن دوسی) ادبیات عربی و اسلامی را بارث را کتساب برده ودر نشر آثار علمای اسلامی بذل مساعی نموده و کتب ذیل را بطبع رسانیده:

تاریخ الخلفای سیوطی(۱). نوادر قلیوبی(۲). قرآن مجید بانفسیرالکشاف عن حقایق التنزیل زمخشری - فتوح الشام واقدی - فتوح الشام ازدی بصری(۳) - کشاف اصطلاحات الفنون والعلوم تهانوی(٤) نخبة الفکر فی مصطلح اهل الاثر ابن حجر عسقلانی و کارهای دیگری هم ازاین قبیل انجام داده

۳۳۸ ــ لئون کاهن Léon Cahen

استاد تاریخ دان خاورشناس که کتابی بنام مقدمه تاریخ آسیا از آغاز تاریخ تا سال ۱٤۰۵ میلادی نگاشته و نسبت بمغول و ترکها وگزارش و تاریخچه روزگار این دوطایفه جستجو و تحقیق نموده وکتابی هم در این بخش تألیف و چاپ کرده.

۳۳۹ــ لئون کاتانی Léon Caetani

خاورشناس که مقدمه وخلاصه برتجارب الامم و تعاقب الهمم ابی علی بن مسکویه نوشته از ۱۹۰۷ تا ۱۹۰۹ در مجلداتی بدستیاری وکوشش این خاورشناس بخرج اوقاف گیب درلندن طبع شده و اصل آن از نسخه کتابخانه ایا صوفیا اسلامبول بوده

۱ـ سیوطی ـ جلال‌الدین عبدالرحمن بن ابی‌بکر شافعی صاحب ... متوفی ۹۱۰

۲ـ قلیوبی شهاب‌الدین احمد بن احمد قلیوبی شافعی صاحب ... متوفی ۱۰۶۹

۳ـ ازدی بصری ابومحمد صاحب احکام‌القرآن متوفی ۲۱۲

٤ـ تهانوی محمد علی بن علی ... محمد ... صاحب اصطلاحات ... متوفی ۱۱۵۸

که آنرا محمدبن علی‌بن محمدبن طاهر بلخی در ۵۰۵ و بعد از آن نوشته و نسخه مذکور عکس برداری شده و پشت بعضی از جلد ها عنوان و قفیت کتاب بنام سلطان محمود خان عثمانی که یکی‌از سلاطین ترکیه بوده نگاشته‌ومهرمخصوص کتابخانه بصفحه پشت جلد کتاب خورده .

شرح‌عملیات این خاورشناس‌درفهرست کتابخانه بریل‌ص ۱۱ و ۳ ۷ مسطوراست

۳۴۰ـ لئن آری مایر Dr. Leon Ary Mayer

دکتر متخصص درفن تاریخ وکتیبه‌شناشی که مابین خاورشناسان در قسمت ایپگرافیست(۱) تخصصی سزا یافته و در دانشگاه یهود امریکائی بیت المقدس و فلسطین تدریس مینماید و مخصوص درس قسمت آثار باستانی اسلامی را در آنجا عهده دار میباشد او باوزارت معارف ایران هم نامه نگاری کرده و خودرا شناسائی داده و از دعوت شدگان بایران در جشن هزارمین سال فردوسی بوده

۳۴۱ ـ لیپرت J Leppert

۱۹۰۲

خاورشناس دانشمندکه طب ابوعلی سینا را تدریس مینموده و قسمتی از کتاب قانون شیخ را بارفیق‌خود هیرشبرگ(۲) درلیزیك سال۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب مفردات ادویه اسحق بن حنین و ابن بیطار وغیره را تحت دقت نظر و مطالعه درآورده و در احوال وگزارش این دو داشمند تحقیق نموده و نگارشاتی دارد‌دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ناه و اثر آن مذکوراست

۳۴۲ـ لوی پرونسال Levi Procnal

خاورشناس معروف و محقق که در خصوص اشبیلیه و تاریخ آن تحقیقاتی زیاد نموده و شمه در ارقامی ونگارش او دراین باب در دائره المعارف اسلامی لیدن ج ۱ زجزء ۳ زیر عنوان ۷۰۵ مورد شرح آمده دانشمند مزبور قسمتی‌از کتیبه‌های

عربی اسلامی اسپانیا را در ۱۹۳۱ جمع و تألیف نموده و بچاپ رسانیده و از تاریخ

(اوی پروونسال)

فتح مسلمین در اسپانیا و اندلس کتابی نوشته که در ۱۹۳۲ در سه جلد چاپ شده و ترجمه ها از متن عربی دارد که استیتوی تعلیمات عالیه درمراکش آنهارا انتشارداده جلد اول وسوم کتاب مفاخرالبربر ابن خطیب(۱) را چاپ و منتشر نموده ۱۹۳٤ و برای آن فهرست و مقدمه نوشته و از اعضای دائره المعارف اسلامی لیدن شمار رفته

۳۴۴ــ لیتمان انو [illegible]

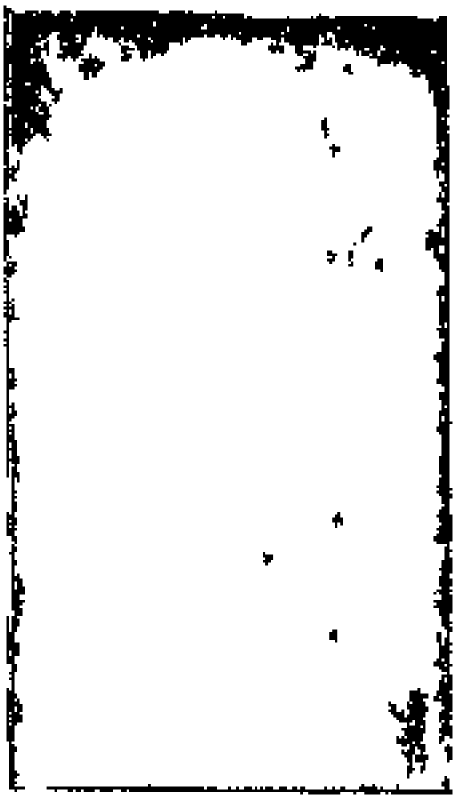
استاد نویسنده فکاهی خاورشناس که زبان عربی [illegible]
و حکایات شرقی وارسی و مطالعه نموده و نقش های فکاهی [illegible]
که محتوی ۳۵ هنگامه است بزبان عربی ساده در [illegible]
مؤلفه لیتمان کتابی است که در صدن محدوره و گفتگوی [illegible]
بومی سرزمین مذکور فراهم آمده ۱۹۰۰

لیتمان قسمتی راجع به کتیبه حبشه وروش [illegible]
حبشه نگاشته و نشرداده و نیز افسانه راجع [illegible]
وقسمتی که راجع بکتیبه های حورنت جنوبی بوده در ۱۹۱٤ [illegible]
کتیبه های سامی سوریه وکتیبه های پالمیرت پیوود [illegible] (۲) [illegible]

۱ــ ابن خطیب ابوعبدالله [illegible]
تاریخ اسلام اسپانیا متوفی ۷۷۶ هجری

۲ــ [illegible]

فصولی چند در ۱۹۳٤ طبع و انتشار داده و از کتیبه های نبطی کتابی نوشته و

بچاپ رسانیده کتیبه عربی از
نشریات هیئت اکتشافی پرسیتن
(۱) را هم درشام منتشر نموده و
قسمت های معماری قدیم یونان
وکتیبه های لاتین را هم نشر داده
از کتیبه های لیدی هم در سال
۱۹۱٦ قسمتی بحب رسانیده
عملیات لیتمان که درباره ملل

لیتمان انو

شرقی بکار رده زیاد است چنانکه
قسمتی از آن در چندین صفحه از فهرست کتابخانه بریل تفصیل داده شده

۳٤٤ — لس Lnes

خورشن که در نشر آثار علمای اسلامی اهتمام نموده من جمله کتاب
تحفه المجاهدین زین الدین مليباری را با ترجمه بزبان اسپانیولی در ۱۸۹۸
طبع کرده و در زبان عربی دانا بوده او درطبع کتاب مذکور که درلیسبون انجام داده
مؤلف را به شیخ زین الدین معرفی نموده ولی در چاپ لندن رولندس مؤلف به
زین الدین بن علی معبری نامیده شده و خاورشناس مزبور از پرتقالیها است که
در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

۳٤٥ — لیمان Lhmal

خاورشناس آلمانی که درباره سلام مقاله های زیاد نوشته و آنها را ضمن
مجله آلمانی در سال ۱۹۰۵ منتشر نموده و حالات و روحیات مسلمین و آمار نشان آمار مور جر(۳)

و آماری که از طرف دولت ایتالیا از مسلمین در ۱۹۰۵ ترتیب یافته برآورد نموده وازدیاد وفزونی افراد مسلم و پیشرفت امور اجتماعی مسلمانان را ثابت گردانیده

۳۴۶ـ لوترپ استودارد Lothrop Stoddard

خاورشناس معاصر امریکائی که مؤلفاتی عدیده دارد و در جمع و تحقیق تاریخ اسلام زحمتی زیاد کشیده و کتب ذیل از آثار اوست

کتاب « حاضر العالم اسلامی » یا دنیای کنونی اسلام که کتاب مذکور بچند زبان اروپائی و شرقی ترجمه و نقل گردیده و در انگلستان چند مرتبه چاپ شده ، در امریکا و اروپا شیوعی فوق العاده پیدا نموده و آنرا (امیرشکیب ارسلان)(۱) رئیس کنگرهٔ اسلامی دمشق در تو بعربی ترجمه کرده و در مصر بچاپ رسانیده واز اوست کتاب انقلاب ضد تمدن

Th[illegible] Against Civilisation

و بعضت ملل داوه

[illegible] C[illegible]

و کتاب [illegible] یسه وحقیقت جنسیت در اروپا

[illegible]

که چاپ و شر [illegible] ست

۳۴۷ـ [illegible]

نویسنده کتاب [illegible] کس عرق و [illegible] ست که [illegible] در [illegible] رسیده و دارای این عنوان ست

[illegible]

۳۴۸ـ لوگدونی

او شرقی [illegible] اسلامی ست که کتابی [illegible] ترجمه در صنع و شرکتات (النجوم الزاهره) و محاسن [illegible] ردی در ۱۸۶۱ [illegible]

۳۴۹ـ لوعسلی

دانشمند خاورشناس [illegible] یسی که [illegible] در [illegible] دستیاری وهمکاری

---

(۱) امیر شکیب ارسلان [illegible]

نموده و قاموس اللغه فیروزآبادی‌را (۱) درچهار جزء ضمن ۱۹۷۸ صفحه بچاپ رسانیده ، همکار و رفیق دیگر آندوسپرنجر مستشرق انگلیسی است ، او درمقابله و تصحیح نسخ موجوده شاهنامه فردوسی اهتمام کرده و بادقت زیاد آنرا مقابله وتطبیق نموده و مقامات حریری را در ۱۸۰۹ و مختصر المعانی قزوینی و شرح معلقات سبعه و قاموس المحیط فیروز آبادی وکتبی دیگر را هم طبع و نشر داده و شهرت مطبعه خودرا زیاد نموده است .

۳۳۹ــ لیبیه A.A.H. Lybyer

خاورشناس معاصر مورخ استاد دانشگاه ایلینوا (۲) و اوربانا (۳) اتازونی امریکا که در قسمت شرق شناسی زحماتی کشیده و خدماتی را انجام داده

۳۴۰ــ لیکلاما Lycklama

جهانگرد معروف که کشور پهناور روسیه و قفقاز و ایران و بین‌النهرین و کردستان وسوریه و فلسطین و ترکیه را ازسال ۱۸۶۵ تا ۱۸۶۸ گردش کرده و مطالعاتی نموده و حاصل گردش خود را در چند مجلد و جلد چهارم آن در ۱۸۷۵ در پاریس بطبع رسیده

لیکلاما مطالعاتی عمیق و تحقیقاتی دقیق درتمام نقاطی که زیرپای خود پیموده بجا آورده وکتب وی محتوی مطالبی عمده و سودمند و مورد استفاده است .

M

۳۳۱ ـــ ماکان Macan

استاد خاور شناس قرن نوزدهم که بادبیات ایران علاقمندی خود را اظهار نموده بویژه دربارهٔ کتاب شاهنامه فردوسی ابراز علاقه کرده و آنرا تحت مطالعه‌آورده و بعد از نقادی زیاد این کتاب را با بهترین چاپ در کلکته هندوستان بچاپ رسانیده

۳۳۲ــ ماکدونالد E . Macdonald

۱۸۸۲

خاور شناس دانشمند که کتاب (مذاهب و عادات واطوار وزندگانی دراسلام) را تحت عنوان ذیل نگاشته :

The religions attitude and life in Islam

و چاپ نموده و کتاب (ترقی اصول دین اسلام) را نیز بعنوان :

Developpement of Muslim Théology

نوشته و در فن اصول فقه اسلامی مطالبی را نگاشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن (درج ۲) آنرا ایراد نموده

ماکدونالد قسمتی از کتاب تاریخ ابن خلدون را با انتقادات انگلیسی و آلمانی ومتن عربی بچاپ رسانیده (۱۹۰۵)

۳۳۳ ـــ ماکلر Macler

فردریك ماکلر که در ماند وم (۱) ۲۶ مه ماه فرنگی در بخش مون بلیارد متولد شده واصل او از فرانسه است

---

(۱) Mandeure

ماکلر از خاور شناسان بزرگ بشمار رفته و اکنون در پاریس سکنی دارد، تحصیلات او دوره متوسطه، زبان لاتین - آلمانی - انگلیسی - ایطالیائی و قسمت عالی، عبری - شامی - عربی - قبطی - و تاریخ بوده.

خاور شناس مذکور مدتی درخدمت وزارت معارف فرانسه گذرانده وچندی بشغل آموزگاری زبان ارمنی در مدرسه ملی زبانهای زنده شرقی اشتغال داشته و هم اکنون کتابدار کتابخانه ملی پاریس است

ماکلر را مؤلفات و نگارشاتی است و از جمله کارهای او اینها است

مغاقت داییان که در پاریس ۱۸۹۵ بطبع رسیدهٔ و موزائیك شرقی که در ۱۹۰۷ درپاریس چاپ شده، کاتالك (فهرست) ارمنی که درپاریس ۱۹۱۳ بطبع رسیده - مدارك مربوط بصنایع ظریفه ارامنه که در ۱۹۲٤ در پاریس چاپ شده

ترجمه هائیکه ماکلر نموده ازاین قرار است.

تاریخ هرقل که در ۱۹۰٤ چاپ شده، تاریخ سبس (۱) (۱۹۰۵) تاریخ فرمانی اسمان (۲) ۱۹۰۲ تاریخ عمومی تألیف اتین اسلیك دو تارن (۳) ۱۹۱۷ - ارض روم با نقشه ارمنستان علیا ۱۹۱۷ ملت ارمن و سابقه آن - ریاضیات (۱۹۲۳) که

ماکلر

اینها درپاریس بچاپ رسیده - همکاران ژان رول صور مختلفه تاریخ مذاهب زبان ارمنی که در ۱۹۰۹ چاپ شده

تحقیقات ماکلر -

۱ درباره ارمایاموکانی (٤) در تاریخ - در ارمنستان - راجع بشاهنامه فردوسی، این خاور شناس بصفحهٔ عدیده در جشن هزارمین سال فردوسی در انجمن آسیائی ایراد نموده

---

۱ — S.be s   ۲ — phr.ram Osma

۳ — Etienn Asol'k de Taron

٤ — Ar.... Mél

ماکلر ناشر کتاب های جدید جوانان پاریس در ۱۹۰۷ است و نشریات دیگر هم دارد

۳۴۴ ـ ماسی‌اورتی Macy v Everti

از خاورشناسان امریکا است که جزء هیئت‌باستان شناسی در وریه‌وشانات بوده و از ۱۸۹۹ تا ۱۹۰۰ درآنجا اشتغال داشته واکتشافاتی‌را انجام نموده و آنان حاصل عملیات‌خودرا جمع آوری کرده و نشر داده اند و آن مجموعه مفیدی است که تا حدی تاریخ آن سر زمین را روشن مینماید و رفقای او هید(۱). تالت (۲) و استك بوده

۳۴۵ ـ ماهل Mahel

ادواردماهل خاورشناس که عمل وستفلد مستشرق معروف را یاروی نموده و بر تقویم اودویست سال افزوده و از خاور شناسان قسمت اخیر است که خدمتی شایان تقدیر کرده

۳۴۶ ـ ماهلر Mahler

خاور شناس معاصر که از اهل مجارستان و از معاریف دانشمندان و محققین آن سامان است این دانشمند در مجمع علمی اسلامی دمشق و بعضی مجامع دانشی دیگر اروپا عضویت دارد و صاحب مؤلفات و نگارشات است

ماهلر

۳۴۷ — مالکم Malcolme

خاور شناس مورخ که مخصوصاً در تاریخ ایران مطالعات و بررسی زیادنموده و کتابی در تاریخ ایران بزبان فرانسه تحت عنوان

Histoire de Perse

در دو جلد نوشته‌و چاپ نموده و ازگزارش سلاطین صفویه و جریان‌اوضاع دوره سلطنت این خانواده مطالبی مفید نگاشته

۳۴۸ — مالزر Malozair

استاد ایران شناس و مستشرق که علاقه زیادی بادبیات ایران داشته و زبان فارسی را یادگرفته و جزء فارسی دانان قرن یازدهم هجری بوده (۱۶ میلادی)و در آن هنگم تمایل و عشق خود را بادبیات فارسی ابراز نموده

مالزر مخصوصاً باثار سعدی‌شیرازی و ادبیات او اهمیت داده و گلستان شیخ را بزبان فرانسه ترجمه کرده و سال ۱۰۴۳ هجری در پاریس بطبع‌رسانیده

۳۴۹ — مانینسکی Maninski

دانشمند خاور شناس که استاد چندزبان شرقی بوده و در زبان های‌مختلف شرق تتبع و جستجو نموده و نتیجه تحقیق خودرا منتهی بجمع آوری و تألیف کتابی بنام کنزاللغات‌الشرقیه گردانیده و فرهنگی بعربی وفارسی و ترکی و لاتینی‌وآلمانی در چند جلد ترتیب داده و جلد دوم این کتاب سال ۱۶۸۰ دروین چاپ شده وبعد ها باقی مجلدات‌آن هم بچاپ رسیده

۳۵۰ — مارسل Marcel

استاد آگاه بتاریخ مصر و غیره که در اواسط قرن نوزدهم میزیسته وکتب ادوار تاریخی اسلام را مطالعه نموده و تاریخ مصر را از زمان تسلط عرب ببعد برشته تحریر آورده و کتابی کرده که آنرا در پاریس سال ۱۸۴۸ بطبع رسانیده

۳۵۱ — مارکوپولو Marcopolo

خاور شناس دیرین و بازرگان جهان گرد مشهور و نیزی که مدت چندین

سال در دوره قوبلای‌قاآن (۱) مغول در چین اقامت داشته و دارای مشاغل مهمه شده و تولد او در و نیز در قرن سیزدهم میلادی بوده

مارکوپولو سفرنامه عمده از خود بیادگار نهاده که شامل چگونگی اوضاع چین و بخشهائی از کشور مختلف شرقی‌است، او بهرکشوری که گذشته و خط‌سیر او بوده در اطراف آن شرحی نگاشته و در باره ایران هم گزارشی دارد و کتاب خودرا زیاده جالب توجه نوشته

در منتظم ناصری مینویسد (ص ۷ ج ۲) مارکوپولو از اهل ونیز بقصد تجارت بطرف مغولستان رفته و بیست و چهار سال‌تمام در اغلب نقاط‌اسیا گردش کرده ۱۷ سال تمام متوالیاً تنها در چین و خدمت قوبلای‌قاآن بوده و او اول سیاح‌فرنگی است‌که بشرق راه یافته آغاز مسافرت‌او از ۶۷۰هجری (۱۲۷۱ م) بوده

۳۵۴ — مار Marr

۱۸۹۳

پرفسور ژرژ مار فرزند نیکلا خاورشناس‌معاصر‌روسی متولدسال ۱۸۹۳ درلنین گراد که در ۱۹۱۷ داخل دانشکده علوم و ادبیات شرقی و شعبه دانشگاه (لنین گراد) شده در موزهٔ آسیائی فرهنگستان اتحاد سویت روسیه (H·A·y·K·) و انستیتوی زبان زنده شرقی بتدریس کوشیده ، در تفلیس جزء انستیتوی اکادمی قفقاز (H·A·Y·K·) مشغول خدمت شده و استاد بزرگ زبان و ادبیات شرقی در ردیف ، زوکرسکی ، زالمان ، الدنبورک ، برتولد ، پرفسور رومسکوچ و پدرش پرفسور مار بوده

ژرژمار نزدیك ۸ سال با پدر خود در جستجوی علمی و کاوش خرابه های شهر (انی) کمك نموده ، در زبان و ادبیات فارسی‌از لحاظ ادبی و اصول و ریشه‌زبان مطالعات کرده ، ضمن تحقیقات و مطالعات خود کتابی تحت عنوان (اصول زبان

---

۱ — قوبلای‌قاآن پسر تولی خان و نواده چگیز است که در حدود ۶۵۰هجری و بعد از آن در چین سلطنت داشته

۲ — P. George Marr

فارسی) نوشته که خالی از اهمیت نیست و جلد اول این کتاب مشتمل بر الفباء است که اخیراً بچاپ رسیده

این استاد ضمن مطالعات ادبی رسالهٔ جالب توجهی نگاشته که در آن برخی از اشعار خاقانی را انتقاد نموده و تتبعی مخصوص در قسمتی از اشعار فارسی و اوزان مختلفه کرده که بتدریج تنوّع یافته واختلاف را مبنی بترقی و پیشرفت شعر از آغاز پیدایش دانسته و معتقد است که در این قسمت کمتر مطالعه شده است و وزن اشعار شاهنامه فردوسی را یکی از قدیمترین اوزان اشعار معموله فارسی دانسته و ضمن کنفرانس خود گفته فردوسی اگر چه زبان یونانی و لاتینی را نمیدانسته معذلك در گفتار خود مطابق اندیشه و گفتار «هراس» (۱) و «پندار» (۲) سروده

ژرژ مار

ژرژ مار خاور شناسی است که جزء مستشرقین جشن فردوسی بایران آمده و در جشن مزبور شرکت کرده و سخن رانی نموده ، این استاد سابقه شعر را در ایران قبل از اسلام دانسته و گوید وزن بحر تقارب شاهنامه مخصوص زبان فرسی است و معتقد است که بحر متقارب عربی از آن گرفته شده و قدیمی ترین کتابی که در عروض نوشته شده کتاب شمس الدین۳ قیسی رازی را میداند ،

---

۱ — Horace

۲ — Pindare

۳ — شمس الدین قیسی — محمد بن ابی بکر بن ناصرالدین شافعی حموی متولد ۷۲۷ متوفی ۸۴۵

ژرژمار از ادیب معاصر وحید (۱) دستگردی مدیر مجله ارمغان حرفزده سپس از المستنصر (۲) خلیفهٔ عباسی سخن گفته که او پدر خود متوکل (۳) را کشته و در بارگاه چشمش بفرشی افتاد که در آنجا گسترده و عبارت فارسی بران نقش شده بود و عملی که شیرویه (٤) پسر خسرو (٥) پرویز با پدر کرده بود بخاطر گذرانده و گفت « من هم چون که پدر خود مرا کشته ام بیش از ششماه بعد از پدر سلطنت نخواهم کرد »

ژرژ مار این مطلب را عنوان نموده و شعر حکیم (٦) نظامی را شاهد آورده

پدر کش پادشاهی را نشاید — اگر شاید بس از شش مه نپاید

این خاور شناس شرح حال خود را ضمن ورقه که بوزارت معارف فرستاده بدینگونه مینویسد :

نامش - ژرژ نام خانوادگی مار - پدرش نیکلا است

ولادت او درسال ۱۸۹۳ در لنین گراد بوده

ژرژ مار تحصیلات خود را در دردانشگاه لنین گراد تمام نموده مشاغلی آزاد یا از طرف دولت انجام داده که از آنجمله است :

« عضویت موزه آسیائی اکادمی علوم ، پرفسوری دانشگاه لنین گراد ، عضویت انستیتوی قفقاز شناسی

---

۱ - وحید دستگردی - محمد حسن وحید دستگردی اصفهانی مدیر مجله ارمغان متولد ۱۲۹۸ هجری قمری

۲ — المستنصر بالله خلیفه عباسی فرزند متوکل متوفی ۲۴۳

۳ — متوکل جعفربن معتصم ابوالفضل که در ۲۳۲ بدست پسرش منتصر و غلامان ترک کشته شد

٤ — شیرویه — پسر خسرو پرویز است که در ٦۲۸ ، بپادشاهی رسیده و شش ماه بعد بقتل رسیده

٥ — خسرو پرویز — پسر هرمز بن انوشیروان است که از ۵۹۰ میلادی تا ٦۲۸ سلطنت داشته .

٦ — حکیم نظامی — ابو محمد نظام الدین الیاس بن یوسف صاحب کتاب گنجینه « خمسه نظامی » متوفی ۵۷٦

آثارنثری که توسط اویاز اوبچاپ رسیده : عادات و رسوم چهار شنبه‌سوری بقلم آقای نژند، قسمتی از قحطی نامه مهندس دستگردی . قسمتی ازاشعار ملا زلفعلی کرابی الفبای لاتینی فارسی مخرج ع و ق در فارسی امروز . افسانه دالیس و ارتباط آن باآثار تحت‌الارضی ، مقاله راجع بصادق‌ملارجب ـ مقایسه‌عنصری واستادلی شاعر ملی گرجستان ـ تحقیقات راجع بترجمه گرجی زیج الغ بیك (۱) زبان گرجی ، مقدمه وطرح تتبعات در مجموعه دسته جمعی تحت عنوان خاقانی ـ (۲) نظامی و ستادلی مواد برای فرهنگ جامع فارسی و غیره

ژرژمار علاوه بر مذکورات فوق ترجمه بر آثار دیگران نوشته که از آنجمله است .

ترجمه مقاله بار تولد راجع بمبادی ادبیات ایران . ترجمه‌اسامی دهات وشهر های ایران تألیف کسروی (۳) ـ تحقیقات راجع بمتن قصیده معروف خاقانی (فلك کجروتر است ازخط ترسا)

نگارش فوق مطابق شرحی است که خود ژرژمار نگاشته‌و نویسنده ازروی آن اقتباس نموده

A. Maire

خاور شناس که کتاب تلخیص اعمال‌الحساب ابن البنا ابوالعباس احمدبن محمد ازدی مراکشی را بفرانسه ترجمه وبعنوان ذیل در۱۸۷۴ ج۱۷ سال نشر داده

Atti dell'Acad Pontif de Nuovi Lince

DS مارگلیوث Margol . L

۱۸۹۸

داوید ساموئل مارگلیوث دانشمند خاور شناس معروف که در مدرسه عالی

---

۱ ـ الغ بیگ نوه تیمور صاحب زیج معروف است که وفات او ۸۵۳ بوده

۲ ـ حقائق الدین ابراهیم بن علی نجار شروانی شاعر بزرگ صاحب‌دیوان معروف و تحفة العراقین وغیره متوفی ۵۸۲

۳ ـ کسروی سید احمد تبریزی ناشر مجله پیمان واستاد تاریخ

۴ ـ [illegible] ۷۲۳ [illegible] از دانشمندان ریاضی است

اکسفرد تحصیلات خود را تکمیل نموده و استاد زبان عربی در مدرسهٔ مزبور شده و از مستشرقین مشهور انگلستان است که در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد این دانشمند مردی دانش‌دوست و گرانمایه است که ما بین زبان شرقی بزبان عربی و لغت و ادبیات آن اشتغال گزیده و چند کتاب در این زبان نشر داده که از آن جمله است کتاب معجم الادباء یاقوت حموی (۱) و رسائل و مکاتبات ابو العلاء معری با ترجمه انگلیسی و تعلیقات مفیده و سیرت او که در ۱۸۹۸ در اکسفرد طبع نموده و کتاب انساب سمعانی (۲) و ارشاد الاریب الی معرفة الادیب که همان معجم الادبا است نشر داده، عنایات او توانائی و مهارت وی را در دانستن ادبیات و لغت عرب بخوبی نشان میدهد زیرا که مطالعه کتب و مسائل مزبور برای اهل اصطلاح و زبان بدون مراجعه بکتب لغت میسر نمیشود مخصوصاً ترجمه آن که باید زحمت زیادی را متحمل گردید

مرگلیوث

مارگلیوث را آثاری از اشعار عربی است که در لندن و امریك بطبع رسیده و کتابی در باب مشاهد اورشلیم (بیت المقدس) و دمشق و کتابی در سیرت و اخلاق نبوی بانگلیسی نوشته و درباره ابوتمام (۳) شرح تحقیقی نموده و کتابی بنام محمد و عظمت اسلام تحت عنوان ذیل نگاشته

---

۱ ـ یاقوت حموی رومی شهاب الدین ... متوفی ۶۲۶

۲ ـ سمعانی ... عبدالکریم ... متوفی ۵۶۲

۳ ـ ابوتمام حبیب بن اوس طائی شاعر ... متوفی در ۲۳۱

Mohammed and the Rise of Islam

که ضمن سه مجلد درلندن ۱۹۲۳ طبع شده و جزء چهارم تاریخ تمدن اسلامی جرجی زیدان(۱) را بانگلیسی ترجمه نموده مقالاتی زیاد در مجله آسیا بانگلیسی نگاشته ونشر داده همانطور که ادوارد برون درایران اشتهار دارد مارکلیوث نیز نزد فضلا و دانشمندان مشهور است

مارکلیوث کتاب جامع التواریخ قاضی تنوخی(۲) راتصحیح ودر هند طبع نموده و رساله مناظره بین متی بن یونس وابی سعد سراج را باترجمه انگلیسی نشر داده

۳۵۴ ـ ماریت بی Au. E. Mariette Bey

۱۸۲۱ — ۱۸۸۱

اگوست ادوارد ماریت بی فرانسوی خاور شناس واستاد در زبان و دانش آثار باستان که تولد اودر ۱۸۲۱ بوده و در بولاق مصر بدرود زندگی نموده ۱۸۸۱

ماریت بی درآغاز جوانی مشغول هنر و فنون نقاشی شده و بمطالعه کتب دانش نخجیر وصیداشتغال گزیده در ۱۸۴۷ کتابی دراین موضوع نگاشته وزحمت زیادی در کشف آثار قدیم مومیائی مصری کشیده بیشتر آثار قدیم مصر را کشف نموده و در گزارش مصر قدیم تحقیقاتی عمیق کرده

ماریت بی در ۱۸۴۸ آثار قدیم مصر را در موزه لوور پاریس نظم و ترتیب داده دو سال بعد بهمراهی و زیر معارف فرانسه برای جمع آوری آثار باستان و کتب و نفایس بمصر رفته ودراثر این مسافرت مطالعات مقبره گاو آپیس(۳) را کشف نموده و نیز مجسمه چوبی یکنفر نویسنده که روی صفحه پاپیروس بنوشتن مشغول است با مجسمه شیخ البلد رادراثر حفر قبر بدست آورده و در باب آثارقدیم مصر هرنوع بذل مساعی نموده اشیاء نفیسه و گرانبهای تاریخی و مجسمه های قدیم زیادی راجهت موزه لوور فراهم کرده

---

۱ ـــ نویسنده ومدیر مجله الهلال و نگارنده آداب اللغة

۲ ـــ قاضی تنوخی ابوعلی محسن بن ابوالقاسم متوفی ۳۸۴

۳ ـــ Apihs

ماریت‌بیك علاوه بر این مجسمه اسفیکس (ابوالهول رب‌النوع مصری ها) را نزدیکی اهرام مجاور ممفیس کشف نموده و در مراجعت بفرانسه رئیس موزه اوور و آثار باستان مصر شده در ۱۸۵۸ سعید پاشا (۱) خدیو مصر ماریت را بمصر خوانده و لقب بیگی (که یکی از القاب بزرگ ترك بود) باو داده و رئیس حفریات و کاوش باستانی مصر شده برای انجام کار پانزده هزار عمله تحت نظر او نهاده مجسمه ها و کتیبه و اشیاء زیر خاکی زیادی یافته در ۱۸۷۸ موزه بولاق را تاسیس نمود و اشیاء مکشوفه را در آنجا بیادگار نهاد و درهمین سال بعضویت انستیتومعین گردید

ماریت‌بیك دارای آثار و مؤلفات ذیل‌است

ماریت‌بی

سراپم ممفیس که از ۱۸۵۷ ـ ۱۸۶٤ بطبع‌رسیده ـ مطالعه تاریخ مصر که در ۱۸٦٤ طبع شده ـ جدول‌جدید ـ مادرگاو آپیس که در ۱۸۵٦ بطبع رسیده ـ منتخب آثار و نقاشی های مقبرهٔ سراپم ممفیس که در۱۸۵٦ طبع شده ـ شرح کاوش و حفاری مصر (۱۸۷۵ـ۱۸۷۸) ـ نوشتجات پاپیروسی و آثار باستان در موزه بولاق (۱۸۷۳ ـ ۱۸۷۱) البوم موزه بولاق در ۱۸۷۳ ـ آثارتاریخی مختلف ـ دخول بمصر علیا ۱۸۷۳ ـ کرنك باسم معبد وشهر کرنك (در۱۸۷۵)

بعد از فوت ماریت ماسپرو (۲) کتاب بزرك او را که مربوط بماستابـاس (مملکت قدیم) است انتشار داده در ۱۸۸۲ در لهستان بیادگار و افتخار وی بنائی ساخته و مجسمه او را در آنجا نصب نمودند

---

۱ ــ سعیدپاشا از خاندان خدیوی مصر و احفاد محمد علی است که در اواسط قرن ۱۹ در مصر حکومت داشته

Maspro — ۲

۳۵۴ ـ مارن Maron

۱۸۵۵-۱۸۱۷

استاد خاورشناس و نقاش هنرمند که در ۱۸۱۷ تولد یافته و در ۱۸۵۵ در طرطوس وفات نموده این استاد زبان ترکی ـ فرانسه ـ عربی ـ ایتالیائی را فرا گرفته و شوقی زیاد بموسیقی پیدا کرده و بعد از تحصیل داخل کار بازرگانی و تجارت و سیر و سیاحت شده گردش ها کرده و از قسمت شرق اطلاعاتی مفید فراهم نموده

مارن در ۱۸۴۶ بمصر و ایتالیا مسافرت کرده و بکار ترجمه و تالیف مشغول شده روایت الانجیل را از زبان عربی در ۱۸۴۸ ترجمه و تالیف نموده و روایت ابوالحسن مفضل (۱) را با هارون الرشید در ۱۸۵۰ نوشته

تالیفات مارن را نیکلا نقش در کتاب موسوم به (ارزه لبنان) در چاپخانه بیروت ۱۸۶۹ چاپ و انتشار داده و ترجمه حال مؤلف را هم آن درج نموده

۳۵۵ ـ مارن کامیلو Maron Camillo

از خاور شناسانی است که کتابی در خصوص مکالمه و نطق بزبان عربی و ایتالیا نوشته و در لغت و صرف و نحو زبان عرب تتبع نموده کتاب او در ۱۹۳۲ بچاپ رسیده

۳۵۶ ـ مارکوارت Marquart

خاور شناس معروف معاصر مقیم آلمان که از ادبیات شرق و تاریخ ملل مشرق زمین بویژه ایران آگاهی زیاد یافته و در این بخش آثار و نگارشاتی مفیده دارد

کتاب Osteuropäische و در ۱۹۰۳ در لیپزیك چاپ شده

مارکوارت کتاب آذربایجان را نوشته که از کتابهای مفید است و در این کتاب از تاریخ آذربایجان و گزارش آنسر زمین مطالبی خوب نگاشته و کنفرانسی

۱ ـ ابوالحسن مفضل از معاریف زمان هرون الرشید بوده

۲ ـ هرون الرشید خلیفه عباسی فرزند مهدی متولد ۱۴۸ متوفی ۱۹۸

راجع بآذربایجان داده که دانشمند معاصر آقای دکتر رضازاده شفق (۱) خلاصه آنرا بفارسی ترجمه و در مجله ایرانشهر چاپ برلن شماره ۷ سال ٤ بچاپ رسانیده

در فهرست کتابخانه بریل ضمن آلبوم کرل ص ۷ قسمت مؤلفه دستوری او را نام برده

آثار قلمی مارکوارت مورد توجه و اعتماد دانشمندان شرق شناس بوده واو نویسنده کتاب ایرانشهر در جغرافیای ایران باستان است

Eranshahr nach. d. Gèographie des Ps. Mosesxorenaci

که در برلن سال ۱۹۰۱ بچاپ رسیده

در این کتاب شرحی درباره اردبیل ایران نگاشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن از آن اقتباس نموده (ج ۱)

۳۵۷ ــ مارتیمر دیوراند Martimer Dieurand

دانشمند ایران شناس که کتابی در شرح حال و تاریخ و گزارش نادرشاه افشار بانگلیسی نگاشته و کتاب او را دانشمند ایرانی سید محمدعلی داعی الاسلام مقیم هندوستان بفارسی ترجمه نموده و سال ۱۳۳۲ هجری قمری ترجمه او در هند بطبع رسیده

۳۵۸ ــ مارتین F.R. Martin

از ایران شناسان معروف است که در قسمت نقاشی و مینیاتور ایران و هند و ترکیه از قرن هشتم تا قرن هیجدهم میلادی کتابی تالیف نموده و آنرا بعنوان

the Miniature Painting and Painters of Persia and Turkey

نگاشته و در لندن سال ۱۹۱۲ بچاپ رسانیده

کریستی ویلسن در کتاب آثار صنایع ایران خود از نگارش و تحقیقات این ایران‌شناس استفاده و اقتباس نموده

---

۱ ــ رضا زاده شفق دکتر صادق استاد دانشگاه ایران فرزند رضخان تبریزی متولد ۱۲۷٤ شمسی

۳۵۹ ـــ ماسپرو e. Maspero

از خاور شناسان معروف است که فهرست تاریخ و یادگاری قسمت انام شرق را ترتیب داده و کارهائی را در هشتمین کنگره خاور شناسان انجام نموده و نیز جزء نویسندگان و کارکنان دهمین کنگره بوده و اطلاعاتی روی بخش باستان شناسی بدست آورده و در آن قسمت تالیف نموده و عملیاتی دیگر دارد که قابل استفاده است

فهرست بریل در چندین مورد او او و کارهایش نام برده

۳۶۰ ـــ ماسه H. Massé

هانری ماسه استاد خاور شناس معروف فرانسوی متولد در لونویل فرانسه سال ۱۸۸۶

ماسه دکتر در ادبیات و استاد آموزشگاه زبان شرقی پاریس و پروفسور افتخاری دانشکده الجزایر در تاریخ ادبیات اسلامی وادبیات ایران وصاحب مصنفات و مؤلفاتی است

این خاور شناس کار های مهمی را در ترجمه و طبع و نشر انجام داده از جمله کتاب بهارستان و بیان الادیان جامی را بفرانسه ترجمه نموده و کتابی درباره شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی (۳) صاحب گلستان و بوستان نگاشته و کتابی هم درباره فردوسی نوشته که چاپ شده و بعنوان فردوسی و حماسه ملی است :

Ferdowcy et epopee National

ماسه کتابی هم راجع بمذهب اسلام نگاشته و مقالاتی در تاریخ و ادبیات دارد

این دانشمند مکرر بایران آمده و در این سر زمین گردش کرده و از جمله

---

۱ — Lunéville

۲ — جامی عبدالرحمن بن احمد بن محمد دشتی فارسی صوفی متوفی ۸۹۸

۳ — سعدی شیخ مصلح الدین عبدالله شیرازی متوفی ۶۹۰

فضلائی است که بر حسب دعوت در کنگرهٔ جشن فردوسی در ایران حاضر شده و بنوبت خود بیانات و نطق نموده

هانری ماسه چندین سال روزگار خودرا در مصر ومراکش و سوریه گذرانده و درمجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

دانشمند نامبرده ترجمه حال خود را شخصاً نگاشته و بوزارت معارف ایران تقدیم داشته و درآن چنین مینگارد:

هانری ماسه

مشاغلی را که متحمل شده:

استادی آموزشگاه السنه شرقی پاریس

L'ecole des langues orientales de Paris

و استادی دانشکده ادبیات

از آثار منثوره خود: تحقیقاتی در بارهٔ سعدی بنام

Essai Sur Saadi

و کتابی بنام اسلام (۱) و موادی متفرقه نگاشته که درمجلات وروزنامه ها چاپ شده از ترجمه بهارستان جامی و کتاب ابوالمعالی و بیان الادیان وترجمه‌های دیگر خود هم نام برده

ماسه آثار بطبع ترسیده خودرا بدینگونه شرح داده:

فردوسی و حماسه ملی ایران — کتاب رسوم و عادات ایرانی بعنوان

Cerémonies et Coutumes Persanes

کتاب دوم او اخیراً در دو جلد بچاپ رسیده

L'islam — ۱

کتاب ابن‌عبدالحکیم (۱) فتوح‌مصر (۲) کتاب ابن‌منیر (۳) وتاریخ الکلاعی والاکتفاء را ترجمه نموده و طبع کرده

ماسه خود را بعنوان‌ماری نیکلافیلیپ‌هانری ماسه

Marie Nicolas Ph. H. Massé

معرفی نموده و در ورقه ترجمه حال خودبدینگونه نگاشته

۳۶۱ — ماسینیون L. Massignon

لوئی ماسینیون خاور شناس معروف فرانسوی ناشر مجله « دنیای اسلام » بزبان فرانسه در پاریس که همواره آثار قلمی و اندیشه و افکار بلند خود را دربارهٔ علوم ومعارف اسلامی نشر داده و در طبع ونشر کتب و آثار مصنفین و مؤلفین اسلام اهتمام نموده

از جمله کار های ماسینیون اینهاست که بچاپ رسانیده

اخبارحلاج (٤) در چهار رساله ـ رساله ابن‌زنجی که از ابن مسکویه وخطیب‌بغدادی (٥)نقل نموده رساله ماخوذ از تاریخ صوفیه ابوساهی بدایت‌حال منصور حلاج و نهایت آن از ابن ماکویه اخبار حلاج در ضمن روایات مختلفه

---

۱ — ابن عبدالحکیم ـ ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالحکیم قرشی متوفی ۲۵۷ صاحب فتوح مصر والمغرب

۲ — فتوح مصر والمغرب در دائرة‌المعارف اسلامی لیدن ج ۱ـ مینویسد فتوح‌مصر والمغرب کتابی است در ۷ جزء مخصوص بمصر که آنرا مجلس معارف مخصوص فرانسوی بعدات شرقیه بدستیاری مسیوهانری ماسه در ۱۹۱٤ چاپ کرده و ناشر در طبع و تصحیح آن از نسخه های خطی چهارگانه این کتاب که در موزه بریتانیای لندن و کتابخانه ملی پاریس و کتابخانه موسسه علمی لیدن ونسخه خطی ناقص دیگر بوده‌کمك گرفته

۳ — ابن منیر احمدبن منصور اسکندری متولد ۶۲۰ متوفی ۶۸۳ یا احمدبن‌منیر طرابلسی شعر معروف متوفی در ٥٤٨است و چون کتاب مذکور در متن دیده نشده لذا دراینجا ازهردو ابن‌منیر نام برده شده

٤ — حلاج حسین‌بن منصور حلاج صوفی معروف متوفی در ۳۰۹

٥ — خطیب بغدادی ـ احمدبن‌علی صاحب تاریخ معروف متولد در ۳۹۲ متوفی در ٤٦۳ .

ماسنیون کتاب اخبار حلاج را درپاریس سال ۱۹۱٤ نشر داده و کتاب الطواسین حلاج و رساله امثال بغدادیه طالقانی را هم چاپ نموده
بطوریکه استاد فاضل آقای ابوعبدالله زنجانی(۱) بقلم خود درهامش نسخهٔاول این کتاب دربارهٔ ماسنیون‌برای نگارنده نوشته ، این‌خاورشناس اخیراً رسالهٔ دراحوال سلمان فارسی بعنوان اول روحانی ایران‌دراسلام بزبان فرانسه نشر داده
ماسنین از اهالی پاریس و عضو مجمع علمی عربی اسلامی دمشق و بعضی از انجمن های علمی دیگر است

۳۶۳ ـ ماتس Matthes

خاورشناس معروف هلندی که خدماتی زیاد انجام داده و در حدود اواخر قرن نوزدهم بوده و درششمین کنگره مستشرقین جزء نگارندگان کارهائی نموده و تحقیقاتی در قسمت باستان شناسی کرده و در این خصوص کتاب نوشته و در طبع و نشر کتب شرقی مبادرت گزیده ازجمله کتاب النجوم‌الزاهره‌ابن‌تغری‌بردی را بعنوان

Abul Mahasin Iln Tagri Bardi Annales

در دو مجله در لیدن چاپ نموده و نشر داده ودر فهرست کتابخانه بریل نام و کارهای او در چندین جا نگاشته شده

۳۶۴ ـ ماکس کروز Max Krause

دکتر دانشمندمعاصرخاورشناس آلمانی که درقسمت نجوم وریاضیات اسلامی تحصیل نموده و در ۱۹۳۳ ازدانشگاه هامبورك فارغ‌التحصیل شده وگواهی نامه دکتری گرفته
ماکس کروز در اونیورستیه هامبورك کنفرانسی مبسوط راجع باحوال و وگذارش ابوریحان بیرونی ایراد نموده و رو نوشت سخن رانی خودرا بوزارت معارف ایران فرستاده از علما و دانشمندان اسلامی و زحمات ایشان تمجید وستایش

---

۱ — ابوعبدالله زنجانی دانشمندمعاصر نویسنده کتاب « تاریخ‌القرآن » که نگارنده آنرا بزبان فارسی ترجمه نموده و در تیرماه ۱۳۱۷ بچاپ‌رسانیده وسایر مولفات دیگر ـ سلمان فارسی یکی از صحابه ویاران مخصوص حضرت ختمی مرتبت که خدماتی زیاد بخانواده رسالت نموده و جهادها کرده ودرمداین موقع خلافت حضرت علی ع وفات نموده است .

زیاده نموده و از حکیم عمر خیام و معروفیت او در فلسفه و ریاضی حرف زده

٣٦٥ ـ مایز M. Manyese

مستر مایز متخصص شناسائی آثار باستان و خواننده خطوط قدیمه مخصوصاً خط های مختلف کوفی و نسخ قدیم وغیره که درحدود ۱۹۳۳ میلادی بایران آمده و در قسمت حفاری و کاوش خرابه‌های ری مشغول حفاری و کاوش گردیده این استاد سکه های کهنه را از یکدیگر تشخیص داده و آثار تاریخی را بخوبی تعیین نموده در اطراف آن قضاوت مینماید.

٣٦٦ ـ مازاریك Mazariqua

خاورشناس قرن بیستم دوستدار ادبیات شرق و طرفدار نشر و ترقی ادبیات و زبان ایران که در کشور چکواسلاوی‌تشکیل‌انستیتوی شرقی داده و در بنگاه مزبور همواره راجع بادبیات وزبان فارسی سخن‌رانی شده ومجله علمی ازطرف این‌مؤسسه منتشر میگرددکه دارای مقالاتی سودمندراجع بایران است وازاقتصادیات و قسمت‌های دیگرازامور مربوط‌باین‌کشور طبع ونشرمیدهدواولین‌رئیس‌جمهوری چك‌اسلواکی‌بوده

٣٦٧ ـ مهرن‌میشل Mehren E.F. Michil

١٨٩٨ـ١٨٢٣

مهرن اگوست فردیشل خاورشناس مشهور دانمارکی که از شاگردان فلیشر مستشرق معروف بوده و زبان عربی را از او یادگرفته ولادت او در ۱۸۲۳ وفاتش در ۱۸۹۸ واقع شده.

مهرن میشل در حدود پنجاه سال اوقات خودرا در کپنهاك صرف فرا گرفتن وبکار بردن زبان شرقی کرده وخدماتی‌عمده‌ومهم‌درباب تالیف‌وطبع‌ونشرکتب‌اسلامی انجام نموده.

از جمله کتاب المنقولات من تلخیص المفتاح و شرح مختصر که منقولات عقود الجمان (علم بلاغت) بآن ضمیمه شده مهرن این کتاب را بدستیاری انجمن شرقی جمع نموده و ذیلی ادبی و تاریخی در بلاغت عربی بزبان آلمانی بر آن نوشته

و در کپنهاك سال ۱۸۵۳ بچاپ رسانیده .

او علاوه بر خدمت فوق این آثار را هم بچاپ رسانیده .

رساله حی‌بن‌یقظان و قسمت الهیات اشارات و رساله قدر ابن سینا با شرح و بیان بفرانسه و متن عربی در ۱۸۸۹ نخبة‌الدهر فی‌عجایب البحر یا (کرتوکرافیا) شمس‌الدین دمشقی (۱) کتاب تبیین کذب المفتری ابن‌عساکر (۲) ۱۸۷۸ رساله شیخ ناصیف یازجی بارون سیلوستر دساسی سایر عملیات این خاورشناس در ضمن فهرست کتابخانه بریل (ص ۷۶) و (ص ۸۱) مسطور است

۳۶۸ ــ میه A.Meillet

۱۸۶۶

انتوان میه خاورشناس فرانسوی متولد در ۱۱ نوامبر ۱۸۶۶ که در پاریس ساکن است و در کلژدوفرانس (آموزشگاه عالی فرانسه) سمت استادی دارد .

این استاد از نویسندگان است و رساله ویادداشتها در عملیات عمومی و شرق نگاشته وبچاپ رسانیده و خودرا جزو خاورشناسان بوزارت معارف ایران شناسانیده از آثار قلمی و نشریات خود چیزها فرستاده در فهرست کتابخانه بریل هم از او و کارش نام برده

۳۶۹ ــ مالیا J Méla

ژان مالیا فرانسوی‌خاورشناس معاصر که‌قرآن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ نموده و آنرا بعنوان ذیل نشر داده

Le Coran Pour la France Par gean Mélia

این دانشمند گوید :

« اسلام دینی آسمانی و دین دوستی و عاطفه و شرف است و درمیان دینها دینی آسانتر از آن نیست » ملیا خدماتی زیاد بعالم اسلام نموده و کتاب (مسیحیان شرق) را بعنوان

Les Chrétiens d' orient

---

۱ ــ شمس‌الدین محمدبن ابیطالب انصاری دمشقی متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷

۲ ــ ابن عساکر علی‌بن حسن‌بن هبةالله شافعی دمشقی متوفی ۵۷۱ هجری

بفرانسه نوشته و چاپ کرده و کتابی هم بنام مصطفی کمال یا مصلح ترکیه بعنوان
Mustapha Kemal ou la rénovateur de la Turqnie
نگاشته که در چاپخانه شارپانیه پاریس در ۱۹۲۹ بچاپ رسیده و کارهای پیشوای ترکیه در آن درج شده

۳۶۹ ــ مکسلمیانوس Mexelmianus

۱۷۷۵ــ۱۸۳۹

خاورشناس قرن نوزدهم و استاد زبان شرقی که در برسلاو متولد شده ۱۷۷۵ و در ۱۸۳۹ وفات یافته ،

این استاد معلم زبان عربی در دانشگاه عالی دولتی پروسای برسلاوی بوده و در زمان دساسی بپاریس رفته و آنجا تحصیل نموده ' از رفائیل مصری زبان عربی را یاد گرفته و کتابی نشر داده که از نوادر کتب است

مکسلمیانوس کتاب جناء الفواکه و الاثمار فی جمع بعض من مکاتیب الاحرار را بزبان لاتینی ترجمه و در برسلاو سال ۱۸۲٤ چاپ نموده و برای این کتاب فهرستی از لغات عربی با ترجمه لاتینی ترتیب داده ،

مکاتیب مندرجه در این کتاب بزبان اهل مصر وشام و مراکش بوده وبیشتر آن در دوره جنگ ناپلئون اول نگاشته شده

خاور شناس مذکور منتخبی از امثال میدانی (۱) گرد آورده و اول کسی است که کتاب الف لیله و لیله را در اروپا چاپ نموده و در ۱۸۲۵ بطبع این کتاب اشتغال گزیده و هشت جزء کتاب نامبرده قبل از وفات او بچاپ رسیده بود ؟

۳۷۰ ــ میشو J.F. Michaud

۱۷۶۷ ــ ۱۸۳۹

ژزف فرانسوا میشو خاورشناس پیشین که در قسمت تاریخ نویسی علاقه و عشق داشته و کتابی درباب جنگ صلیبی و سفر شرقی مسیحیان بشامات و فلسطین نوشته

این مورخ فرانسوی در آ این سال ۱۷۶۷ میلادی تولد یافته و در

---

۱ ــ میدانی ــ ابو الفضل احمد بن ابراهیم نیشابوری صاحب مجمع الامثال متوفی ۵۱۸ هجری

۱۸۳۹ وفات نموده و نویسنده تاریخ صلیبی ومخترع بیوگرافی (رجال شناسی) عمومی است

۳۷۱ ــ میلر بوریس Miller Boris

فارغ التحصیل بنگاه علوم شرقی در مسکو و استاد انجا که از مردم روسیه است این استاد از خاورشناسان و متخصص در (دیالك) زبان های شرقیست و بیشتر در قسمت زبان فارسی کار کرده و در رشته ادبیات این زبان زحمت کشیده

۳۷۲ ــ مینورسکی MinoresKi

خاورشناس معاصر روسی که از استادان و دانشمندان است و زبان فارسی را فرا گرفته و در کتب و آثار اسلامی و ادبیات ایران مطالعاتی زیاد نموده

این دانشمند تاریخچه در شرح زندگانی نادرشاه افشار نگاشته که بفارسی ترجمه و نشریافته وکتابه حدودالاعلام را که بفارسی در جغرافیا نوشته شده او بزبان‌خود ترجمه ونقل کرده علاوه براین‌خاورشناس مذکور دوکتاب ایلیاد و ادیسا را که از حماسه های همر شاعر معروف یونانی است بزبان فرانسه ترجمه نموده و بدانش و ادب خدماتی شایان تقدیر کرده

مینورسکی از جمله خاور شناسانی است که در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی بایران دعوت شده ودرکنگره حضور و عضویت یافته وتحفه‌های شیوا وجالب توجه بفارسی نموده

۳۷۳ ــ موهل J - Mohel

۱۸۷۸

مستشرق و ایران شناس دورهٔ اخیر که در ادبیت فرسی مقامی عل دارد و نسبت بزبان فارسی خدماتی نموده مخصوصاً درباب فردوسی و شاهنامه کارهائی انجام داده وشاهنامه رابنام Lvire desrois درچندمجلد درآورده وبفرانسه ترجمه وکتبی بنام (چگونگی قصه سلطان محمود غزنوی) بدست آورده که مؤلف و نویسندهٔ آن

یکنفر زردشتی بوده این کتاب خطی و از کتب نادره است که حکایت افسانه‌آمیزی را متضمن گردیده

موهل گوید که تاتار علی افندی معروف بکاسوامیرغوری درسال ۹۱۶ هـ تمام شاهنامه فردوسی را بزبان ترکی ترجمه و نظم نموده و ترجمه ترکی دیگری نیز ازاین کتاب در ۱۰۳۰ بقلم مهدی نام مترجم از اعضاء درباری سلطان عثمان خان ثانی انجام گرفته

این مستشرق در سهراب نامه مطالعاتی نموده و کتاب شاهنامه فردوسی را در ۱۸۷۸ در پاریس طبع کرده در روزنامه کاوه نام او مکرر آمده (سال دوم ص ۲۷ ش ۱۲) و در انجا مینویسد که موهل شاهنامه را بنثر فرانسه ترجمه نموده او از مستشرقین فرانسه و نژادش آلمانی است .

۲۷۴ مولر Au. Moller
(۱۸۹۲—۱۸۴۸)

آگوست مولر خاورشناس معروف آلمانی قرن نوزدهم که درطبع و نشر کتب و آثار اسلامی خدماتی نموده از جمله کتاب عیون الانباء فی طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه(۱) را درآلمان سال ۱۸۸٤ طبع کرده وقصیده معلقه امرء القیس را باشرحی بزبان آلمانی نشر داده وکتاب فهرست ابن النّدیم را بدستیاری و معاضدت فلوگل مستشرق معروف بطبع رسانیده

ولادت مولر در ۱۸٤۸ وفاتش در ۱۸۹۲ بوده وعلاوه از امور مذکور کتاب معیار الاختیار فی ذکر المعاهد والدیار ابن خطیب (۲) را در ۱۸٦٦ نشر داده و روضة التعریف یاتحف الشریف او را استنساخ کرده و کتاب مفاخره (مفاضله) را منتشر نموده

---

۱ — ابن ابی اصیبعه موفق الدین ابوالعباس احمدبن قاسم متولد در ۶۰۰ و متوفی در ٦٦٨ صاحب طبقات الاطباء

۲ — ابن خطیب ذوالوزارتین لسان الدین ابوعبدالله محمد بن عبدالله سلمانی متولد ۷۱۳ تا ۷۷۱ حیات داشته

مولر قسمتی ازکتاب اکمال‌الدین واتمام‌النعمة راجع بمذهب شیعة و احوال امام غائب ع تألیف شیخ صدوق (۱) عالم‌بزرگ شیعی رادر هیدلبرگ سال ۱۹۰۱ طبع و انتشار داده

۳۷۵ منك S. MonK
(۱۸۶۷-۱۸۰۲)

سلمن‌منك فرانسوی‌است که‌اصل‌او آلمانی متولد ۱۸۰۲ متوفی ۱۸۶۷ بوده و در دانش و ادبیات شرقی بهره و نصیبی کافی برده و بزبان عربی و عبری و فارسی و هندی دانا شده، بسوریه و مصر مسافرت کرده و در آخر زندگانی جهان بین او نا بینا شده

منك کتابی در توصیف فلسطین و جغرافیای آنجا وآثار قدیمه و تاریخ آن سرزمین نگاشته که طبع شده (۱۸٤۵) و مؤلفاتی در عربی وفارسی و عبری دارد و مقالهٔ از ابن طفیل درقاموس فلسفی فرانسه نوشته

۳۷۶ — مونك اگدرگ فامر MonK Egderg Famer

خاورشناس فیلسوف که بحکمت و فلسفه اسلامی ابراز علاقه نموده عقاید و نظریه فارابی‌را از کتاب (احصاءالعلوم) گرفته و دیگران از نگارش او در کتب خود نقل نموده‌اند

۳۷۷ — متر F. Montere

فردریك متر خاور شناس دانمارکی قرن ۱۷ که نسبت بتدر تاریخی ایران وکشف کتیبه های میخی و آثار باستانی این کشور بررسی نموده و اثری از خود گذاشته و درقسمت حکمت الهی و فلسفه استاد بوده

۳۷۸ — متسکیو Montesqieu
(۱۷۵۵—۱۶۸۹)

نویسنده ایران شناس مشهورفرانسه متولد درژیرند ۱۶۸۹ متوفی درپاریس

---

۱ - شیخ صدوق ابوجعفر محمدبن علی‌بن حسین‌بن موسی قمی صدوق (ابن بابویه) متوفی در ۳۸۱ هجری

۱۷۵۵ صاحب مجموعه نوشتجات (نامه ها) ایرانی و کتاب عظمت و انحطاط رومیها و مؤلفاتی دیگر که کتاب دوم او درپاریس سال ۱۸۹۷ طبع شده

منتسکیو طریقه تازه از انتقاد اجتماعی در کتاب خود موسوم به :

Lettres Persanes

اتخاذ نموده و این کتاب را در ۱۷۲۱ جمع کرده و محتویات آن یك سلسله نامه های خیالی بین دوشخص موهوم ایرانی ریکا و اوزبك (Rica et usbec) است که مسافرت باروپا نموده و بپاریس رسیده اند و هریك ازآندو بدوستی که در ایران داشته‌اند نامه نگاری نموده ودررسائل خود صریحاً وصف سیاست فرانسوی‌ها وعقیده دینی و عادات اجتماعی آنان را بیان مینماید

این کتاب بفارسی ترجمه و در روزنامه ستاره جهان بچاپ رسیده

۳۷۹ — مرگان Ja. J. M. ld. de Morgan

مولد ۱۸۵۷

ژاك‌ژان‌موری دمرگان(۱) استادمهندس فرانسوی و دانشمند ایران‌شناس که تولداو در ۱۸۵۷ میلادی بوده و در۱۳۱۶ و ۱۷ قمری هجری بایران‌آمده و بشوش رفته در تاریخ قدیم و آثار باستانی ایران وزبان عیلامی جستجوها وتحقیق کرده و بسیاری از موضوعات ندانسته تاریخ را معلوم نموده

مرگان بارفیق خود کشیش شیل در خرابه های شوش آثار زیادی بدست آورده و بپاریس برده که هم اکنون در موزه لوور در تالار بزرگ بنام تالارایران مورد توجه مردم دنیا است و از همه مهمتر استوانهٔ هامورابی پادشاه کلده وعیلام است که قانون هامورابی معمول به سه هزار سال قبل از هجرت روی‌آن ستون‌حجاری‌شده

سایکس درکتاب (هشت سال درایران) خود از او نامبرده و ازموقع شروع نمودن او بکار سخن رانده

---

۱ — Jacques - Jean - Marie de Morgan

مرکان در قسمت آثار مصری هم اکتشافاتی نموده و در اجرای قرار دولت متبوعه خود در آنجا مبادرت جسته

۳۸۰ — مرگان ایوان Morgan Evan

از خاورشناسانی است که در قسمت زبان چینی کار کرده و اصطلاحات جدید چینی را جمع آوری نموده بزبان انگلیسی ترجمه و نقل کرده و بعد از طبقه بندی با مقدمه و فهرست در ۱۹۳۲ بچاپ رسانیده

۳۸۱ — مرتیز Mortiz

۱۸۵۹

خاور شناس کهن سال آلمانی متولد سال ۱۵۸۹ میلادی که از مستشرقین معروف بشمار آمده و نسبت بکتب و آثار اسلامی خدماتی شایسته نموده و مؤلفاتی نگاشته از اوست:

قطعات عربیه مربوط باهالی زنگبار و عمان که آنرا در برلن ۱۸۹۲ بعنوان ذیل جمع وطبع نموده:

Sammlung Arabisher schrlft stucke au
Zanzibar and Amman 1822

و نیز این خاورشناس مجموعهٔ از خطوط عربی از قرن اول هجری تا منتهای سال ۱۰۰۰ هجری ترتیب داده و آنرا چاپ و منتشر نموده و این مجموعه مشتمل ۱۸۸ نقشه است و در حدود سال ۱۹۰۵ بطبع رسیده

۳۸۲ — موله Cl. moulet

کلمان موله خاورشناس که کتبی‌را نشرداده‌ودرترجمه بعضی‌از کتب‌نویسندگان اسلام مبادرت نموده از جمله کتاب الفلاحة الاندلسیه ابن عوام اشبیلی را ترجمه کرده و ترجمه او در پاریس سال ۱۸٦۵ بچاپ رسیده:

دوزی در فرهنگ خود از این مستشرق نام برده و ادوارد فندک هم درکتب اکتفاءالقنوع از وی یاد نموده

۳۸۳ — موئیر Sir. muir

خاورشناس متتبع در تاریخ اسلام که کتابی در خصوص دورهٔ خلفا و عظمت

اسلام و اعتلای آن و سقوط و انحطاط دولت اسلامی نگاشته و آنرا در ۱۹۰۲ در اکسفرد چاپ نموده و کتاب او باین عنوان

The caliphate-its Rise decline and fall است

۲۸۴ ـ مولر J Ma. Muller

۱۸۰۹ـ۱۸۷۴

ژرف مارکوس مولر (۱) خاور شناس معروف آلمانی که در ۱۸۰۹ در کبنتن تولد یافته ودر ۱۸٦٤ درمونیخ بدرودزندگی نموده و ازدانشمندان بزرك شمرده شده

مولر در دوره زندگانی خودهمواره شیفته وفریفته کتب و آثارشرقی و مطالعه افکار ونظریات دانشمندان شرق بوده و بترجمه و طبع و نشر کتبی مبادرت نموده که از آنجمله است

کتاب اخبارالعصر راجع باقضای دولت نبی نصر (۲) که آنرا ازنسخه کتابخانه اسکوریال با ترجمه آلمانی در مونیخ سال ۱۸٦۳ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتاب محمد بن کثیر فرغانی را که در حرکات سماوی وجوامع علم نجوم نگاشته چاپ نموده ومجموعه رسائل ابن رشد (۳) رابامجموعه **المغربیة** که از کتب تواریخ استخراج کرده ودر دو جزء است (جلداول درمفاخر مالقه ـ دوم خطرةالطیف ورحلةالشتاء والصیف درمسافرت امیر ابی الحجاج) بچاپ رسانیده

این مجموعه دارای دو جزء دیگر هم هست کەبطبع رسیده و گزارش مسلمین زائده اندلس ـ شهرهای اندلسیه و مرینیه ـ مختصر تاریخ نبی نصر ـ تراجم مستخرجه از کتاب ابن ابار (٤) در آندو نگاشته شده

این خاور شناس خدمات دیگری هم نموده و نویسنده کتابی بعنوان :

Der Islam

---

۱ ـ Goseph marcus müller

۲ ـ بنی نصر سلسله‌ازسلاطین اسلامی‌است که درقسمتی ازکشور اسپانیا سلطنت مینمودند

۳ ـ ابن‌رشد محمدبن احمدبن محمد اندلسی فیلسوف بزرك اسلامی متولد ٥۲۰ متوفی ٥۹٥

٤ ـ ابن‌ابار محمدبن عبدالله قضاعی متولد ٦۹٥ متوفی ٦٥۹

است که درچند جلد نوشته است

علاوه بر این مولر چندین نفر دیگر از خاور شناسان بنام مولر دیده شده که هرکدام در قسمت خاورشناسی خدمتی را انجام نموده اند .

۳۸۵ ـ موزیل Musil

خاورشناس معروف چکواسلاوی که از دانشمندان و جزء مستشرقین معاصر وصاحب آثار ونگارشاتی است

این خاورشناس در مجمع علمی عربی دمشق و مجامع علمی دیگر عضویت دارد وخدماتی‌را درمعارف شرق انجام داده بنام جزیرةالعرب در قرن بیستم کتابی نوشته که در آن سلطنت ابن سعود را تفصیل داده و کتاب او بچاپ رسیده

موزیل

۳۸۶ ـ موسه Musset

مستشرق‌وادیب‌معروف که دوستدار وشیفته‌ادبیات‌ایران‌شده مخصوصاً بشیخ سعدی و آثاراواظهارعلاقه نموده وگلستان شیخ را از نظم و نثر اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه ترجمه کرده و در حدود ۱۰۴۳ هجری بوده کتاب او در آن تاریخ در پاریس بچاپ رسیده

N

۳۷۸ – ناژلبرك Nagellberg

خاورشناس قرن بیستم که خدماتی نسبت بآثار علمای اسلامی انجام نموده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله است کتاب الشجر ابی‌زید یا ابن‌خالویه که ناژلبرك آنرا در سال ۱۹۰۹ چاپ کرده

۳۸۸ – نالینو کارلو Nallino Carlo

۱۸۷۳

خاورشناس معروف ایتالیائی متولد ۱۸۷۳ که استاد دانش ستاره شناسی و تاریخ عرب پیش از اسلام در دانشگاه مصر بوده و استاد زبان عربی در آموزشگاه زبان ناپلی شده و از اعضاء اکادمی رم بوده این استاد صاحب مؤلفاتی عدیده است و کتبی جمع و تألیف نموده که از آنها است:

کتاب علم الفلك درنجوم وفلکیات تاریخ افتخارات عرب که باین عنوان نگاشته
Honneurs d' Arabes

و کتاب مذکور خلاصه سخنرانی و کنفرانسهای اوست که در دانشگاه مصر القا نموده و این کتاب سال ۱۹۱۱ در رم بچاپ رسیده

نالینو زیج صابی بتانی (۱) را با منتخبات عربی و شروح مربوط باین کتاب با قیود و توضیحات لازمه ۱۸۹۳ در لیزیك چاپ نموده و دستوری برای زبان عربی عمومی نوشته که مشتمل قواعد و مکالمه این زبان است و درمیلان سال ۱۹۰۰ چاپ شده

۳۸۹ – ناسو L. Nassau

لیس ناسو خاورشناس که دربسط و نشر آثار دانشمندان اسلامی مبادرت کرده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله کتاب نفحات الانس جامی است او کتاب

۱ – بتانی ابوعبدالله محمدبن سنان بن جابرحرانی متوفی ۳۱۷ هجری

مزبور را در کلکته چاپ نموده

۳۹۰- ناسو W. Nassu

ویلهلم ناسو خاورشناس که جزو خدمتگذاران معارف شرق بشمار رفته و کتبی را بچاپ رسانده ازجمله کتاب فتوح الشام واقدی را از چند نسخه تصحیح نموده با مقدمه بزبان انگلیسی چاپ نموده

۳۹۱ - نیکلسن R. A. Nilcholson

خاورشناس معروف انگلیسی که بین مستشرقین و دیگران شهرتی زیاد دارد و از اهل تحقیق و اطلاع بوده و خدماتی زیاد نسبت بمعارف و دانش شرق و آثار بزرگان اسلامی و طبع و نشر آن نموده

نیکلسن درباره مولانا جلال الدین رومی و شمس تبریزی تحقیقات زیاد دارد و راجع بمثنوی هم آنرا از قدیمی ترین نسخه های خطی رو نویس نموده و بخرج اوقاف گیب بچاپ رسانیده

اوبا استرانژ (۱) کتاب ابوزید احمدبن سهل بلخی را که در جغرافیا و دائرةالمعارف اسلامی است در ۱۹۲۱ استنساخ نموده و بخرج اوقاف گیب چاپ نموده اند.

نیکلسن دررشته تصوف وعرفان اسلامی تحقیقی زیادنموده وکتاب ترجمان الاشواق را که مشتمل مقالاتی در تصوف است گرد آورده ومجموعه اوخلاصه سه نسخه خطی بوده و ترجمه مختصری بزبان انگلیسی بدان ضمیمه کرده درلندن (۱۹۱۱) چاپ نموده وکتاب طریقةالاولیاء شیخ عطار (۲) رابامقدمه وفهرست واختلافات آن قسمتی در ۱۹۰۵ و یکقسمت در ۱۹۰۶ با متن فارسی بچاپ رسانیده و آقای محمد قزوینی بقسمتی از آن مقدمه نوشته

در دائرةالمعارف اسلامی لیدن و فهرست کتابخانه بریل قسمتی از عملیت

---

۱ - Strange

۲-عطار فریدالدین ابوحامد محمدبن ابراهیم نیشابوری متولد ۵۱۳ صاحب پندنامه وطریقةالاولیاء و غیره که در ۶۲۷ بدست مغول کشته شد

و آثار نیکلسن نگاشته شده :

این دانشمند علاوه بر کارهای مذکور کتاب **کشف المحجوب هجویری** را ترجمه نموده و کتاب نقل و انتقال شعر و شاعری را نوشته که کتابی مهم و نفیس و مشتمل مطالبی در ادبیات اسلامی است و تحت این عنوان در آمده

Translation of Easterns poetry prose

او قسمتی از **تاریخ گزیده حمدالله مستوفی** را با فهرست در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده و کتاب **اللمعه في التصوف** عبدالله بن علی سراج طوسی را با انتقاد وفهرست و یادداشتها در ۱۹۱٤ چاپ نموده

۳۹۲ ــ نیکلا Nicla

نیکلا ایران شناسی است که در قرن نوزدهم میزیسته مدتی در ایران بعنوان قنسولی فرانسه بوده رباعیات خیام را بفرانسه ترجمه کرده و در پاریس (۱۸٦۷) ضمن ۲۲۰ صفحه چاپ نموده (الهلال شماره ٦ سال ۱۸)

۳۹۳ ــ نیبوهر K. Niebuhr

(۱۸۱٥ — ۱۷٤٤)

کارستن(۱) نیبوهر خاورشناس مشهور دانمارکی که بشرق سفر نموده قسمت عمده از جزیرة العرب را دیده و کتابی در شرح مسافرت خود در دوجلد بعنوان Voyage en Arabie و کتابی بنام Reiseboschreil nach Arabien نگاشته که در کپنهاک سال ۱۷۷۸ بطبع رسیده

نیبوهر کتاب **فتوح الجزیره واقدی** را در هامبورک (۱۸٤۷) چاپ نموده گوستاولو ون درتمدن عرب خودازوی مکرر نام برده واورا از سیاحان مشهور آلمان مینویسد که در ۱۷٤۲ و ۱۷٦۱ بعربستان رفته و از راه هند و ایران و روم شرقی با روپا بر گشته و کتابی بنام « مسافرت بدیار عربستان » نگاشته

نیبوهر ، ئیس هیئت ومدیر جمعیتی بوده که از طرف دولت دانمارك بعربستان

---

(۱) Karsten Nibuhr

رفته ـ کریستنسن سفراورادر ۱۸٦٥ نوشته گوید : نیبوهر با یاران خود تخت جمشید ایران را دیده او در کتاب سفر عربستان خود شرحی از خرابه های تخت جمشید و آثار اشکانیان نگاشته و عکسها از کتیبه میخی تهیه نموده او وقتی که بدانمارك بر گشته شرح اکتشافات خود را که در ایران نموده نشر داده

ولادت نیبوهر ۱۷۳۳ یا ۱۷٤٤ و فاتش ۱۸۱٤ بوده گوستاولوبون وفات اورا ۱۸۱٥ ضبط نموده

H . S . Nioerg ۴۹۴ — نیو ثرگ

هانریك ساموئل نیوثرگ (۱) خاورشناس سوئدی تولداو ۲۸ دسامبر ۱۸۸۹ درسوارباتکی (۲) که زبان سیمتیك عربی ـ عبری ـ سوریه ـ زبان فارسی ـ ایرانی قدیم ـ اوستا ـ پهلوی ـ ایران جدید ـ دیالکتولژی ایرانی ـ سانسکریت ـ ترکی را فراگرفته و دکتر ادبیات عمومی شده

نیوثرك مدیر کنفرانس سال ۱۹۱۹ بوده استاد زبانهای سیمیتك در دانشگاه اوپولا (۳) در ۱۹۳۱ شده و شغل رسمی او معلمی است

تألیفات او در زبان سامی و مواد قواعد صرف و نحو و غیره است و ترجمهها از آلمانی و فرانسه نموده مقالاتی در روزنامه های سیگ شته و بررسی در مذاهب قدیمه ایران نموده کنفرانس ها (۱۹۳۵) در سوئد داده

کتاب انشاء لدوائر ـ تدبیرات لالهیه ـ عقیبة لمشوقه و لانتصار در زدابن راوندی (٤) خیاط را ترجمه نموده (قتبس از نگرش صحب ترجمه)

I. N ideke ۴۹۴ ـ نولدکه

پروفسو تئودر نولد که آلمانی خاورشناس معرف کهن سال که در زبان سامی و لغات شرقی تخصصی تمام پیدا نموده و شهرتی زیاد دارا شده

---

۱ - Henrik Samuel Nioerg ۲ - S lerbacki

۳ - Uppoola

٤ - ابن راوندی احمدبن زیدبن یحیی بن اسحق راوندی متکلم متولد ۲٤٥ هجری متوفی ۳۰۰

نولدکه قریب نود و پنجسال زندگانی نموده ولادتش درهامبورك سال۱۸۳۷ ودر۱۹۳۱وفات یافته و ازهمه خاور شناسان زندگانی او درازتر و معمر ترین آنهـا بوده .

این مستشرق در کوتنکن ـ وین ـ لیون وبرلن تحصیل نموده مخصوصاً درزبان سریانی و عربی روزگاری گذرانده و بیشتر وقت وی بتالیف گذشته

نولدکه

مهمترین مؤلفات نولدکه بآلمانی تاریخ قران است که پس ازتألیف بپاس انجام این خدمت باعطاءجایزه آکادمی فرانسه نائل شده دیوان عروةبن ورد (۱) را بآلمانی نقل نموده مباحثی در شعر عربی و دوره جاهلیت نوشته

نولدکه تاریخ ایران و عرب ایام‌ساسانی ـ تاریخ غسانیه (۲)ـ لغات سامی ـ معلقات خمس و و مولفاتی دیگر در زبان سامی و غیره که ازقبیل‌این موضوعات‌است نگاشته‌ومنتخباتی در اشعار عربی با شروح کلمات بزبان‌لاتینی ترتیب داده اگوست فلر فهرست ابجدی در برلن سال ۱۸۹۰ برای آن مرتب کرده

نولدکه درنشرتاریخ طبری بامستشرقین‌دیگرشرکت‌نموده‌و کتاب‌مفیدی‌درخصوص شاهنامه و تحقیقات لازمه آن نوشته در لیپزیك (۱۹۲۰) بطبع رسانیده (روز نامه

۱ ـ عروة بن ورد یکی از مورخین قرون اولیه هجری است

۲ ـ غسانیه ـ سسلهٔ از حکومت های پیشین عربستان بودند

کاوه سال ۲ ص ۲۹ ش ۱۲) و کتاب
Histarians ' History of the world
را در چندین جلد نوشته
حماسهٔ ملی ایران نولدکه از کتب خیلی نفیس بدین عنوان است
Das Iranische National epos von Thédodor Noeldeke
کتاب نولدکه از کتابهای معروف (اساس فقه اللغه ایرانی) است که گایگر و کوهن آنرا در ۱۸۹۶ میلادی انتشار داده اند

۳۹۵ - نوسکوویی Noskowyi
۱۸٦٦

خاور شناس که بزبان عربی اطلاع یافته علاقه خود را بنشر آثار فضلای اسلامی ابراز نموده و خدماتی انجام داده که از آنجمله است:
کتاب الطرفة الغریبه فی اخبار حضر موت العجیبه تقی الدین مقریزی صاحب الخطط ، مستشرق مذکور این کتاب را بعربی ولاتینی دربون سال ۱۸٦٦ بطبع رسانیده .

O

۳۹۶ ــ ابسن Obson

خاورشناس که کتابی درتاریخ مغول بعنوان

His. des Mongols

درچهارجلد ترتیب داده درداٸرةالمعارف اسلامی‌لیدن نام وکاراو (ج ا) مسطور است

تتبع و تحقیق مورخ مزبور خالی از اهمیت نیست و در نوبت خود باین قسمت از تاریخ شرق خدمتی شایسته انجام داده

۳۹۷ ــ ادوآکر کاتیرینی Odoacre Catirini

خاورشناس دانشمند صاحب ترجمه کتاب حکم‌عربیه‌است که باترجمه لاتینی در رم سال ۱۹۰۱ بطبع رسیده و بزبان عربی دانا و آگاه بوده

۳۹۸ ــ ادریکوس دی‌پردنن Odoricus di pordenone

ایران شناس پیشین که در زمان سلطان ابوسعید بهادرخان (مغول) به ایران آمده و آگاهی از این سرزمین‌پیدا نموده‌ونتیجه‌آن‌را تدوین وکتابی نوشته‌که طبع شده واز مردم پروس بوده که در قرن هشتم هجری زندگانی داشته

۳۹۹ ــ اوستروپ Oestrup

۱۹۰۵

خاورشناس معروف که کتاب الف لیله ولیله‌را بروسی ترجمه و سال ۱۹۰۵

---

۱ ــ ابوسعید بهادرخان عزیز ایلخانی مغول متولد ۷۰۵ ومتوفی ۷۳۶ که درسن ۱۲ سالگی بشاهی رسیده و ۲۰ سال سلطنت کرده

در مسکو بطبع رسانیده ودراصل کتاب وحکایات آن بر روسی و اظهار لموده اوستروپ حکایات کتاب را بسه دسته قسمت کرده : اصل و ریشه کتاب ـ حکایات مأخوذه از کتب فارسی (هزار افسانه) ـ حکایاتی که در مصر اضافه شده

کریمسکی (۱) ذیل ترجمه روسی اوستروپ انتقاد نموده و تمامترین ترجمه الف‌لیله ودقیقتر ازهمه ترجمه بورتن (۲) را شمرده که بانگلیسی ترجمه ودرپاریس ولندن (۱۸۸۵) بطبع رسیده اخیراً هم بآلمانی در انسلورلاگ (٤) طبع شده و ترجمه‌ایکه ماردروس بفرانسه نموده در پاریس سال ۱۸۹۹ بطبع رسیده

۴۰۰ ـ الدنبرگ Oldinberg

(۱۹۳٤)

خاورشناس روسی که ازدانشمندان بوده ودر ۱۹۳٤ وفات یافته و در آکادمی علوم اتحاد شوروی روسیه عنوان منشی گری دائمی داشته و رئیس انستیتوی شرق شناسی آکادمی لنین گراد شده مؤلفات علمی مفید درادبیات وتاریخ و افکار والسنه ملل شرقی نگاشته وبیادگار گذاشته ودردهمین کنگره مستشرقین عملیاتی را انجام نموده

۴۰۱ ـ الئاریوس Olearius

ایران شناس که در دوره سلاطین صفویه باین سرزمین آمده ودر خطه ایران گردش کرده باوضع جغرافیائی وسیاسی میهن ما آگاه شده ونتیجه مطالعه ومشاهدات خودرا تحت نگارش آورده و کتابی کرده که بطبع رسیده

۴۰۲ ـ الگادلابدو M. Olga de Labdev

۱۹۰۵

خانم روسی است که زبان عربی و بعضی زبان دیگر را تحصیل نموده و کتاب نبذه فی‌اخبار الکرخ مکاریوس الحلبی را با ترجمه بزبان فرانسه در رم سال ۱۹۰۵ بطبع رسانیده

۴۰۳ ـ الیویه O. A. Olivier

فرانسوی ایران شناس که زمان سلطنت آقا محمدخان (٤) قاجار بکرمان یقتن

---

۱ ـ Kroyrnishi ۲ ـ Burten ۳ ـ Inselverlag ٤ ـ آقا محمدخان مؤسس سلسله قاجاریه متولد ۱۱٤۹ ومتوفی ۱۲۱۲ فرزند محمدحسن خان قاجار که در ۱۲۰۹ هجری استقلال یافته ودر ۱۲۱۲ در قلعه شوشی بدست صدق و خداداد وکرهی خود مقتول گردید .

او مانده) (۱۲۱۱ قمری هجری) بطهران آمده دراین کشورسیاحت ودر خاك عثمانی هم گردش کرده در (۱۷۹۵ م) کتابی تحت عنوان (سفرنامه کشور عثمانی و مصر ایران)

Vogage dans l'empire Ottoman
L' E'gypt et en perse,

در شش جلد نوشته و این کتاب درپاریس از ۱۸۰۱ تا ۱۸۰۳ بطبع رسیده ، بطوری که نوشته‌اندالیویه‌اول اروپائی است که بالای کوه الوند همدان رفته

(الیویه)

الیویه در کتاب خودش از طهران چنین مینویسد: « آغا محمد خان کوشش میکند که در طهران جمعیتی را سکنی داده و تجار را در آنجا بکار وادارد - این شهر بیشتر از پانزده هزار جمعیت ندارد و آن درصورتی است که سه هزار قشون ساخلوئی بآنها ضمیمه شود »

۴۰۴ ــ اوپرت J. Oppert

خاور شناسی است که ازقسمت عراق عرب و بین النهرین وتاریخ و گزارش آن سر زمین اطلاعی زیاد پیدا نموده ودر آنحدود اکتشافاتی کرده و حاصل اطلاعات خودرا ضمن کتابی در چند جلد بعنوان

Exposition Scientif en - Mésopotami

تدوین نموده و کتاب او در ۱۸۶۳ بطبع رسیده و از مستشرقین قرن نوزدهم است

۴۰۵ ــ اوربلی G. Orbli

ژزف اوربلی خاورشناس دانشمند روسی متولد در کوتائیث سال ۱۸۸۷ که تحصیلات خودرا در دارالفنون پطروگراد فاکولته فیلولژی شعبه زبان شرقی انجام نموده و ۱۳ سال بکاوش خرابه‌های شهرآنی مشغول شده (شهر مزبور بتاریخ وادبیات ایران مربوط است) روابط مزبور را کتب ومؤلفات چاپکین دانشمند روسی وبدیع الزمان نشان میدهد .

پروفسورمارعضوآکادمی اسمیرنوف وپروفسورالدنبرك ازاستادان اوربلی بوده‌اند

این استاد تا ۱۹۰۸ تحصیلات خود را تمام نموده در ۱۹۱٤ استاد دانشگاه لنین گراد شده در همین سال عضو آکادمی علوم روسیه گردیده و از ۱۹۲۸ موزه ارمیتاژ(۱) شده چندی بعد بریاست موزه برقرار شده در موزه مزبور غرفه و نمایشگاه اشیاء مخصوص شرق را ترتیب داده و مؤلفات و آثاری در ادبیات وتمدن وصنایع مستظرفه ایران وقفقاز دارد مطالبی که اوربلی نوشته بیشتر بدوره ساسانیان مربوط است ودرباره شاهنامه فردوسی از جنبه تاریخی مطالعه وبررسی نموده زبان فارسی رافرا گرفته در کنگره فردوسی عضویت داشته باسایر مستشرقین در طهران حاضر شده در موقع نطق بزبان فارسی سخن رانی نموده .

(اوربلی)

۴۰۶ ــ اوزلی U. Ouseley

ایران شناس که درحدود ۱۲۲۶ بایران آمده ، طهران و ـ درباران زمان را ـ دیده اوزلی صاحب سفرنامه نواحی مختلفه شرق تحت این عنوان
Travels of various Countries of the East
در دو جلد است که درلندن (۱۸۲۱) چاپ شده در این کتاب شرحی از استخر فارس (تخت جمشید) نگاشته (دائرة المعارفی اسلامی لیدن ؟ ۲)

دردائرة المعارف لیدن مینویسد « اوزلی کسی است که قسمت عمده نسخه خطی الف لیله و لیله را بدست آورده و از ۱۷۹۷ تا ۱۷۹۸ در کتاب (مجموعه شرقی) خود
Oriental Collection
نشر داده و در سال ۱۸۱۱ ترجمه انگلیسی کتاب الف لیله و لیله گالان (۲)

۱ــ Armitage

۲ ــ Gallan

را بچاپ رسانیده و جلد سومی بر آن افزوده که شامل حکایاتی جدید و از نسخه ورتلی منتاگ (۲) گرفته اوزلی از آذربایجان تفصیلی نگاشته که شرح آن در دائره المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه (آذربایجان) نگاشته شده

۴۰۷ ــ اون ژون Owen jons

دانشمند معروف انگلیسی که در آثار اسلامی بررسی تمام نموده بویژه در قصرالحمراء وسایر مآثر اسلامی اندلس و اسپانیا مطالعاتی عمیق کرده و حاصل نظر خود را کتاب نموده و بطبع رسانده

۲ — Wortley Montague

P

w. G. Palgrave ۴۰۸
۱۸۲۶ — ۱۸۸۸

ویلیام ژی فرد (۱) جهان گرد مشهور انگلیسی که در خاور زمین گردش کرده و در آرتش هند بوده او در فلسطین و شامات و نجد و عربستان بررسی زیاد نموده ریاض و قطیف را دیده و برای استخلاص انگلیس ها که در حبس حبشه و سیاهان بودند کوشش و بررسی نموده و سیاحت نامه راجع بمشاهدات خود در این صفحات نگاشته و دو جلد کتاب راجع آسیا نوشته در زمان طلال بن عبدالله وهابی امیر نجد بآ نجا رفته (۱۸۶۲ ـ ۱۸۶۳) سال بعد گوارمانی (۲) بآ نحدود سفر نموده و اینه و در عادات و رسوم و طرز زندگانی شرقی و احوال مردم آسیا تحقیقاتی نموده اند و ترجمه عربی بر دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ۲ ص ۱۷۶ از وی نام برده ـ گوستاولوبون هم در کتاب تمدن عرب بتحقیقات یا گراو استناد نموده وفاتش ۱۸۸۸ میلادی در مونته ویدئو بوده

Pally ۴۰۹ ـ پالی

خاور شناس انگلیسی که بعربستان مسافرت نموده و از گردش خود سفر نامه ترتیب داده بطبع رسانیده در مجله انجمن شاهی جغرافیائی لندن هم از گزارش مسافرت خود مقالاتی انتشار داده

Palmer ۴۱۰ ـ پالمر
۱۸۴ — ۱۸۱۲

استاد معروف خاور شناس و روزنامه نگار انگلیسی معلم دانشگاه کمبریدج

۱ — William Gifford   ۲ — Guarmani

که مولفاتی زیاد دارد و خاورشناسی آگاه بوده ـ و خدماتی شایسته بطبع و ترجمه و نشر آثار اسلامی نموده تولد او هم در کمبر یدج ۱۸٤۰ میلادی بوده، پالمر قرآن مجید را بانگلیسی ترجمه و نشر داده و دیوان زهیر(۳)راهم بانگلیسی ترجمه وطبع کرده و در ۱۸۸۲ وفات نموده

۴۱۱ ـ پاستورال بواسن Pastaural Boisen

۱۸۵۳

خاور شناس دانمارکی که بکتاب گلستان سعدی علاقه یافته و سال ۱۸۵۳ میلادی بطبع رسانیده و در عالم خاورشناسی خدماتی دیگر را هم انجام نموده

۴۱۲ ـ پول کراو Paul Krau

۱۹۳۰

خاور شناس معروف آلمانی معاصر که در ترجمه و طبع کتاب جابربن حیان مشهور صاحب علوم عجیبه مبادرت نموده و جلد اول این کتاب رادر ۱۹۳۵ بعربی طبع کرده کتاب مزبور شامل اصول متن و تمام دوره درسه مجلد است که دو جلد دیگر بفرانسه در تفسیر و تحقیق جلد اول نگاشته شده و هنوز طبع آن تمام نشده

کتاب جابر شامل تاریخ انتشار آراء و عقاید و افکار هندی و یونانی وتغییراتی است که مسلمین در آن داده اند وبکتاب (اخراج مافی القوه الی العقل) موسوم است

۴۱۳ ـ پاوه دکورتل Pavet de Courtell

خاور شناس که دراواسط قرن نوزدهم میلادی زندگانی می نموده و خدماتی را از طبع ونشر کتب دانشمندان انجام داده از جمله کتاب مروج الذهب مسعودی و کتاب معادن الجوهر رادر پاریس بدستیاری دمینارد مستشرق بافهرست مخصوصی در ۱۸٦۹ بچاپ رسانیده

---

۱ ـ زهیربن ابی سلمی متوفی در ٦۳۱ میلادی شاعر عرب و صاحب یکی از قصائد معلقه ۲ ـ جابربن حیان ابو موسی صوفی طرطوسی استاد علوم عجیبه متوفی ۱٦۱ شاگرد حضرت امام جعفر صادق ع

۴۱۴ ـ پدرسن J. Pedérsen

ژان پدرسن خاورشناس معروف دانمارکی که کارهای زیادی‌را در قسمت شرق شناسی اقدام کرده و از نویسندگان واهل تحقیق و اطلاع است .

این خاورشناس در چندین انجمن دانشی کارمندی دارد از جمله عضویت او در مجمع علمی عربی دمشق است، مقالات اودر دائرةالمعارف اسلامی لیدن بسیار است و درباره ابن‌جنی (۱) دانشمند اسلامی و کتب و آثار او تحقیقاتی نموده و شرح حال اورا نگاشته

پدرسن

پدرسن گذارش احوال وعملیات مستشرق معروف فرانتز بوهل را در مقاله مخصوصی که بعربی ترجمه شده بقلم خود نوشته و آن مقاله درمجله مجمع علمی دمشق درج گردیده

سایر کار های این خاور شناس در فهرست کتابخانه بریل باتصویر او مندرج است ، اودرجمع آوری مجموعه‌تاریخ وجغرافیا واقتصادیات بالتیك و اسکاندیناوی با چندتن ازدانشمندان دیگر همدستی نموده

۴۱۵ ـ پللیو P. Pelliot

پول‌پللیو (۲)خاورشناس‌معروف‌فرانسوی که‌ازدانشمندان‌مستشرقین‌معاصراست این دانشمند در قسمت تاریخ مغول مطالعه و تحقیقاتی نموده و کتاب تاریخ سری

۱ ـ ابن جنی ابوالفتح عثمان‌بن جنی بغدادی متولد ۳۹۵ـ متوفی۳۳۰ هجری صاحب کتاب الخصایص

۲ ـ Paul Pelliot

مغول رابدست آورده که حماسه‌مغولی‌است ودر ۶۳۷ هجری بنام یوان‌چائو پی‌شی تدوین گردیده

این کتاب بسعی و اهتمام پللیو طبع و انتشار یافته است

این خاورشناس در قسمت چین شناسی متخصص و در تاریخ مغول متتبع است

پللیو عضو آکادمی استیتو تاریخ فرانسه در پاریس است و در آنجا ریاست انجمن مطالعات ایران را داراست اوکتابی دیگربنام‌مسافرت دریائی چینان در آغاز قرن ۱۵ تحت عنوان :

Les grands Voyages Maritimes Chinois

نگاشته و کتاب او در ۱۹۳۳ بچاپ رسیده و آثاری دیگرهم دارد که‌فهرست کتابخانه بریل از آن نام برده‌ص۱۱۰

(پللیو)

۴۱۶ — پرکن Perkin

۱۸۴۰

نخست مبلغ و مسیون مریکائی که در ۱۸۴۰ باورمیه و ایران آمده و از ایران شناسان اوسط قرن نوزدهم بوده که در گزارش و وضع احوال این سرزمین بررسی و مطالعه نموده و کتابی بنام هشت سال درایران تحت‌این‌عنوان :

Eight years in Persia

بانگلیسی نگاشته و طبع و نشر یافته

۴۱۷ — پررن Perron

خاورشناس فرانسوی‌در قرن نوزدهم که در آداب و رسوم اعراب دوره‌جاهلیت

بررسی وتحقیق نموده و کتابی راجع بزبان عرب پیش از اسلام و بعد از آن نگاشته که در ۱۸۵۸ بچاپ رسیده

پرون قسمتی از اشعار عرب زمان جاهلیت را ترجمه نموده و مقاله های زیادی در مجله آسیا راجع بادبیات و رسوم عرب نوشته و نشر داده

این خاور شناس کتاب الصناعتین را بفرانسه ترجمه و در ۱۸۶۰ درپاریس بطبع رسانیده و کتاب خلیل بن اسحق (۱) که درفقه مالکی (۲) است بفرانسه نقل کرده

۴۱۸ — پرچ W. Pertsch

ویلهلم پرچ خاورشناس معروف آلمانی که در قسمت کتب خطی فارسی تخصص یافته و زبان فارسی را بخوبی یاد کرده و از دانشمندان محقق بوده

این خاورشناس کتب خطی فارسی کتابخانه دولتی برلن را فهرست نموده و خدماتی شایسته درباره طبع ونشر آثار شرقی انجام داده

پترمن Peter mann

خاورشناس مزبورنویسندهٔ کتاب Reisen in Orient که آنرا در چند جلد نوشته و در ۱۸۶۱ در لیزیك طبع نموده

۴۱۹ — پزارد M. Pezard

موریس (۳) پزارد ایرانشناس فرانسوی که درقسمت آثار [illegible] ایران مطالعات زیاد نموده و کتابی راجع سفالسازی قدیم اسلام و مبدء آن بعنوان La [illegible] de l'Islam et ses origines در دو جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۹۲۷ بچاپ رسانیده، کریستی ویلسن درکتاب آثار صنایع ایران خود از این ایران شناس [illegible]

۴۲۰ — کیتی [illegible]

خاورشناس مورخ امریکائی استاد دانشگاه پرنستن ونیویورک وغیره

دکتر مزبور [illegible] از پنجهزار نسخه خطی عربی دانشگاه [illegible] در منطق کشف

---

۱ — خلیل بن اسحق بن موسی [illegible] مصری متوفی ۷۶۷ [illegible]

۲ — مالکی [illegible] انس اصبحی متوفی ۹۵ هجری [illegible] ۱۷۹ صاحب [illegible] موطه

۳ — Maurice Pezard

نموده که تاریخ آن چهارصد سال قبل از اکتشاف کلمبوس بوده و این کتاب بقلم یکنفر نویسنده کرمانی استنساخ شده و نظریاتی در منطق فیروز آبادی یادداشت نمودة که تاریخ آن با ۱۰۹۲ میلادی مطابق است

این استاد کتابی هم درلغت کشف کرده که در موقع جنگ مسلمین با عیسویان بدست اروپائیان افتاده وضمن مجموعه کتب فوق است، این کتاب علمی دائرةالمعارف طبی است که علی بن عباس مجوسی (۱) برای سلطان عضدالدوله دیلمی (۲) نوشته و مجوسی در ۹۹٤ میلادی وفات یافته واین مؤلفه طبی در ۱۱۲۷ بزبان لاتینی ترجمه شده .

این مستشرق نسخه دیگری درمداواومعالجه ازابن سینا پیدا نموده که در ۱۵٦٤ نوشته شده و نسخهٔ از مزامیر مقدس بدست آورده که در ۱٦۷۲ مسیحی جمال الدین متصادی عرب نوشته

کیتی نسخه دیگری که از همه نفیستراست کشف نموده و آن کتاب لغتی است که دارای ۸٦۰ صفحه تحت عنوان بحراللسان (دریای زبان است) این نسخه در اوایل قرن نهم ۱۸۱۵ بدست ابن علی نوشته شده واسنادی را کشف نموده که تمام قسمت دنیای قدیم اسلام و متصرفات آنرا نشان میدهد و حدودی اراسپانیای غرب تا سمرقند شرق را شامل است این اسناد برای حاکم ترك نژاد سمرقند (اولوغ) بانقشه نجومی تهیه شده ودر رصدخانه مشهور الغ بیك (۳) آویخته بوده و رصدخانه مزبور در ۱٤۲۸ میلادی بنا گردیده

نسخه های خطی که تحت نظر و مطالعه دکتر آمده بخطوط مختلفه از کوفی مغربی تا نسخ مصری وسوریه و فارسی ایرانی بوده که مؤلفین و نویسندگان نسخ مزبور مسلمانان اسپانیا و بربر و مصری و عرب و ایرانی و ترك بوده اند

۱ـ مجوسی علی بن عباس فارسی صاحب کتاب ملکی متوفی در ۳۸٤ ۲ ـ عضدالدوله دیلمی تن خسرو بن رکن الدوله متوفی ۳۷۲ ۳ ـ الغ بیك پسر شاهرخ بن امیر تیمور گورکان صاحب زیج ورصد معروف متوفی ۸۵۳

۴۲۱ ـ پیرلتی Pierre Loti

۱۸۵۰-۱۹۲۳

دانشمند معروف ایران شناس و رمان نویس مشهور فرانسوی که در ۱۸۵۰

(پیرلتی)

تولدیافته ودررمان نویسی استادی متخصص بوده پیرلتی بایران آمده در این کشور گردش و سیاحت نموده و نتیجه تماشا و مطالعات خودرا کتابی تدوین کرده که طبع شده و بشرق اقصی نیز سفر نموده وسیاحت نامه از ژاپون نگاشته که در پاریس سال ۱۸۹۲ بطبع رسانیده این استاد مؤلفات و آثار عدیده دیگری دارد که طبع شده وفات او در ۱۹۲۳ بوده

۴۲۲ ـ پیرسن Pierson

(پیرسن)
Pierson

از خاورشناسان معروف است که فرهنگی راجع بحروف ژاپونی ترتیب داده وتلفظات چینی را هم بآن علاوه نموده ضمنا اصل وریشه بعضی از کلمات راهم متعرض گردیده و از دانشمندان متتبع بشمار رفته

کتاب او در ۱۹۲۶ بچاپ رسیده و جزو نامبردگان فهرست کتابخانه بریل است

او کتابی هم در صرف ونحو نوشته که در ۱۹۳۵ چاپ شده و یکی از کتابهای چینی را ترجمه و نقل نموده

۴۲۳ ـ پیترودلاواله Pietro dellavallé

ایران‌شناس‌دیرین که‌ازاعیان‌و بزرگان‌رومانی و بعداز گوزافات‌باربرو(۱) بدویست سال بعد در دورهٔ سلاطین صفویه بایران آمده و در این مرز و بوم گردش نموده‌و کتابی بعنوان سفرنامه خود در ایران ترتیب داده

سفرنامه او در پاریس سال ۱۹۶۲ بچاپ رسیده و کتابی مفید است

۴۲۴ ـ پلانوکارپینو Plano Carpino

۱۶۵۰

ایران شناس قرن ۱۶ میلادی که زمان سن‌لوئی پادشاه فرانسه باتفق (کیلیوم دورو بروکی) بایران آمده در دربار منکوقا آن مغول بار یافته (در حدود ۱۶۵۰)

این دو نفر شرح مشاهدات و مسافرت خودرا کتابی ترتیب داده اند که در مورد خود مفید است

۴۲۵ ـ پلوتن Pluton

۱۹۰۹

خاورشناس دورهٔ اخیر که در نشر آثار وافکار دانشمندان اسلامی اظهارعلاقه نموده‌و کتبی راطبع و نشرداده که‌از آنجمله است کتاب‌مفاتیح‌العلوم خوارزمی(۲) قسمت عمده رسائل جاحظ (۳)

وفات پلوتن دو ۱۹۰۹ بوده

۴۲۶ ـ پوکوك Pococke

۱۶۷۱

مستشرق معروف انگلیسی که‌دراکسفرد تحصیلات خودرا انجام‌داده وبجانب مشرق مسافرت نموده مدتی اوقات خودرا در سوریه و شامات گذرانده وخدماتی‌را در ترجمه و نشر آثار دانشمندان شرق انجام داده

---

۱ ـ Gosaphat Barbaro

۲ ـ خوارزمی عبدالله محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی متوفی ۳۸۷ ۳ ـ جاحظ ابوعثمان عمربن بحر نحوی صاحب کتاب الحیوان وبیان‌متولد ۱۶۰ متوفی ۲۵۵

پوکوك نظم الجواهر سعیدبن بطریق(۱) منطبعه اکسفرد (۱۶۵۹)را ترجمة نموده و
کتاب تاریخ مختصرالدول ابن عبری(۲)را با ترجمه لاتینی در ۱۶۶۳ بطبع رسانیده،
رساله حی ابن یقظان را ترجمه و نشرداده و آنرا بعنوان

philosophus Autodacius Abi jaafar ebn tophil
Hai Ebn yakdban (Hay in Djakzan)

در آورده که باسم اسرارالحکمه الاشراقیه معروف گردیده و در ۱۶۷۱ بطبع رسانده

۴۴۷ ــ پن بوانك Pons Boigues

از خاور شناسان بشمار رفته و کتابی نوشته که در آن شرح حال و تراجم
رجالی از بزرگان اسلام و دانشمندان مندرج است و این کتاب بعنوان

Ensayobis Bibliografico

میباشد که دائرة المعارف اسلامی لیدن مطالبی از آن اقتباس نموده

۴۴۸ ــ مسترپوپ Mr. Pope

۲۸۸۱

پروفسورپوپ یا آرتوراپهام پوپ (۳) خاورشناس متخصص صنایع اسلامی در
دارالصنایع و هنرستان شیکاگو که از ایران شناسان مشهور بشمار آمده
مسترپوپ در خصوص صنایع و آینده ایران کنفرانسی منعقد داده که خلاصه
آن بفارسی ترجمه و ضمیمه مجله رسمی تعلیم و تربیت (اسفند [illegible]) در رساله
مخصوص بطبع رسیده قسمتی بنام مقدمه صنایع ایران بعنوان

An Introduction to Persian

دارد که در لندن ۱۹۳۰ چاپ شده

پوپ در دانشگاه (یونیورسیته) برون دکرنل و هاروارد مربی تحقیق بوده
ودر دوره جنگ خدمت نظامی کرده واز کارهای عمده او مستشاری صنایع مستظرفه
ایران در مؤسسه صنعتی پنسلوانیا بوده قریب ۲۰ مقاله بیشتر درصنایع ایران نوشته

---

۱ - ابن بطریق تیتیوس اسکندری بطریرک فلکی طبیب متولد در ۲۶۳ متوفی در ۳۲۸ ۲ - ابن عبری
گریگوریوس ابوالفرج بن اهرون متولد ۶۲۳ متوفی ۶۸۵
Arthur upham pope - ۳

نوشته و نشر داده ودراین موضوع کتبی تألیف نموده و در یونیورسیته ها وموزه‌های امریکا ـ انگلیس ـ فرانسه ـ لهستان ـ روسیه ودیگرجاکنفرانس داده وسال ۱۹۲۶ در نمایشگاه فیلادلفی از طرف دولت ایران مأموریت یافته ونقشه‌بنای غرفه‌ایران‌را طرح نموده درامورمربوطهٔ بایران عنوان‌مدیری داشته ؛ درتشکیل کنگره بین‌المللی اول صنایع مستظرفه ایران در۱۹۲۶ دخالت داشته ؛ درنمایش بین‌المللی صنایع‌ایران سال ۱۹۳۱ لندن‌مستریوپ عامل و مؤسس اینکار بوده در کنگرهٔ بین‌المللی ایران لندن سال(۱۹۳۱) شرکت داشته

مستریوپ درکمیته بین‌المللی صنایع ایرای عنوان منشی گری داشته موسسهٔ امریکائی صنایع مستظرفه و عتیقه جات ایران را تشکیل و تأسیس نموده و عمل آثار باستانی ایران و عکس برداری آنرا عهده دارشده عکسهای‌مخصوصی‌درلندن ـ پاریس ـ برلن و پایتختهای مهمه دیگر در معرض نمایش عمومی گـذاشته

از خدمات مستریوپ تألیف وجمع آوری مجموعهٔ باسم آثار صنایع مستظرفه ایران است که ضمن شش جلد ضخیم ترتیب داده و زیاده از ۱۵۰۰۰ ملیون ریال صرف جمع آوری مجلدات مزبور نموده و این کتاب دارای دویست کلیشه بزرگ و ۱۵۰۰۰ عکس سیاه و سفیدو ۴۵۰ نقشه و ۸۰ فصل است که توسط ۶۵ نفر از اشخاص زبر دست و متخصص فراهم آمده

مستریوپ برای نطق و خطابه ۱۹۳۵ در فرانسه از طرف اونیورسیته هاوارد انتخاب و در اونیورسیته های فرانسه ازنفوذ معماری‌ایران درمعماری اروپا سخن‌رانی نموده و کنفرانس داده

یوپ این چندسال اخیر که کشورایران در تحت سلطنت و اقتدار (اعلیحضرت شاهنشاه پهلوی) اداره شده مکرر باین کشور آمد و شد نموده و گـردش در اصفهان و شیراز و شهرهای دیگر ایران نموده و اظهار علاقه و عشق بایرانیان و آثار جدید و باستان این سر زمین کرده

مستریوپ اخیراً در انجام عمل بسیار مفیدی مبادرت نموده و کتابی راجع

بصنایع ایران در شش جلد جمع و تدوین نموده بعنوان

The Survey of Iranian

در ۱۹۳۸ در لندن بچاپ رسانیده

پوپ در این کتاب تمدن ایران قدیم و عظمت آثار وصنایع باستانی این کشور را بخوبی شرح داده،

۴۲۹ — پرترهاروی Porter Harvey

۱۹۱۸

از دانشمندان لغت و تاریخ است که زبان عربی را بخوبی یاد گرفته و در لغات این زبان بحث وتتبع کرده وفرهنگی بزبان عربی و انگلیسی و انگلیسی بعربی ترتیب داده و تألیف نموده و کتاب او مکرر بطبع رسیده او کتاب نهج القویم را در تاریخ قدیم نوشته و آنرا در ۱۹۹٤ در بیروت طبع کرده و خود مدتی استاد تاریخ و فلسفه در مدرسه امریکائی بیروت بوده ودر ۱۹۱۸ وفات نموده

۴۳۰ — پوله Poullet

از خاورشناسان است که کتاب

Nouvelles relatiaon du Levant

با اطلاعات مربوطه بشرق را نگاشته و در پاریس ۱۶۹۸ در ۲ جلد طبع نموده

۴۳۱ — پووورویل Pouvour ville

۱۹۰۱

خاورشناس مورخ که در تاریخ شرق اقصی تتبعی زیاد کرده مخصوصاً در تاریخ چین و آگاهی از اوضاع طبیعی و سیاسی آنجا ابراز علاقه نموده و تاریخ چین را بفرانسه تألیف کرده و در ۱۹۰۱ آنرا بطبع رسانیده

۴۳۲ — پراندرگاست Prender Gast

که ازشرق شناسان بشمار رفته و قسمتی از آثار دانشمندان شرق را مطالعه نموده ودرترجمه بعضی مبادرت کرده ازجمله مقداری از کتاب مقامات بدیع الزمان(۱) همدانی را بانگلیسی ترجمه نموده و در ۱۷۱۳ میلادی بطبع رسانیده

۱ — بدیع الزمن همدانی ابوالفضل احمد بن حسین متوفی ۳۹۸

ونیز در طبع و نشر بعضی از آثار مبادرت گزیده

۴۳۳ — پریدو Prideaux

۱۸۷۹

کاپیتن پریدو که از خاورشناسان بشمار رفته و بادبیات عربی و تعلیم آن زبان اوقاتی مصروف نموده وترجمه هائی را انجام داده من جمله قصیده حمیریه را با قصیده نشوانیه نشوان بن سعیدحمیری (۱) بزبان انگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۷۹ طبع نموده

۴۳۴ — پوشکین Puchkine

۱۷۹۹-۱۸۳۷

نویسنده و شاعر معروف روسی که زبان فارسی را آموخته و در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی مطالعاتی کافی نموده و داستانهای آنرا مورد دقت داده و در آن نگارشاتی دارد.

پوشکین شاعر روسی از شعرای دانشمند است که زندگانی ملی ملت روس را با مهارتی زیاد مجسم نموده ودر بدو اقامت خوددرنقاط مختلفه کشور وسیع روسیه طرز عادات و رفتار و اخلاق ورسوم ملت خود را بدقت تحت مطالعه آورده واشعار ملی روس هارا گرد کرده و دارای آثار و ابتکاری است که انتشار یافته

پوشکین

بهترین آثار پوشکین رسالکای اوست که در آن افکار واحساسات ملت روس را شرح داده ولادت او ۱۷۹۹ وفاتش ۱۸۳۷ بوده ودر سال ۱۳۱۵ ش.ه انجمن یادبود صدمین سال وفات او تشکیل شده و بیاد او نطقهائی ایراد گردید ۲۰ بهمن ۱۳۱۵ ه در وزارت معارف درطهران

۱ — نشوان بن سعید ازشعرای عرب وقبیله حمیراست که دردوره خودمعروف بوده

انجمنی بعنوان یاد بود او اقامه نمود

پوشکین از سعدی تجلیل نموده واشعار وافکار اورا مورد اهمیت واحترام قرار داده و خود مورد احترام ملت روسیه و دیگران واقعشده

پ ۴۳۵ — پوبلیسیست Publicist

شارل‌دوسکندابارن دوپوبلیسیست ایران شناس فرانسوی که در شالودلابرد (زیرند) متولد شده و نویسنده نامه‌های ایران و کتاب بزرك انحطاط روم و قسمت جریان انقلابات فرانسه است

۴۳۶ — پومپلی R. Pumpelly

رفائل پومپلی خاورشناس که در قسمت کاوش ترکستان مشغول بوده و اکتشافاتی نموده و کتابی بعنوان

Exploration in turKistan

نگاشته و آثار بدست آمده راجع به قبل از تاریخ تمدن را در آن شرح داده وکتاب او در واشنگتن سال ۱۹۰۸ بچاپ رسیده

Rapha l Pumpelly

Q

۴۴۷ ـــ کاترمیر Quatremer

خاورشناس معروف فرانسوی دانشمند که درزبان وعربی تاریخ اسلام داخل

(کاترمیر)

بررسی و جستجو شده و کتاب تاریخ مروج الذهب مسعودی را تحت مطالعه درآورده میگوید: مسعودی علاوه براینکه در تاریخ اسلام احاطه داشته در تاریخ یونان و روم قدیم وجدید هم مسلط بوده و خوب میدانسته»

کاترمیر تاریخ ابن حجر عسقلانی را بعنوان

Notice Ahmad Ebn Hadjar Askelani

نشرداده مقدمه ابن خلدون و کتاب الروضتین فی الاخبار الدولتین ابی شامه(۱) وسرالخلیقه بلینوس حکیم و قصاید سبعه معلقه را طبع کرده کتاب مطلع السعدین عبدالرزاق سمرقندی رانیز ترجمه وطبع نموده کتاب فرق الیمانی و مطالع النیرین والتیجان وبلوغ المرام فی تاریخ دولة مولانا بهرام راهم طبع کرده (المقتطف ج ۶ر۱۹۲۷)

---

۱ ــ ابی شامه نحوی شهاب الدین عبدالرحمن بن اسمعیل مقدسی متولد ۵۹۶ متوفی ۶۶۵

R

۴۳۸ ـــ رابینو Rabino

ایران شناس معروف که کتابی مصوّر در اوصاف و اوضاع جغرافیائی و اجتماعی گیلان ایران نوشته و کتاب او در پاریس سال ۱۹۱۷ بطبع رسیده

رابینو در طبع تاریخ ظهیرالدین مرعشی (۱) که راجع بگیلان نگاشته مبادرت نموده و قسمتی راجع باسترا باد و مازندران نگاشته که در ۱۹۲۸ بخرج اوقاف گیب با صور و نقشه رنگین بچاپ رسیده

۴۳۹ ـــ راموس راسك Ramsos Rasck

۱۸۳۲-۱۷۸۷

دانشمند خاورشناس دانمارکی که از اهل اطلاع وتحقیق بوده ودر ۱۸۲۰ میلادی بایران آمده چندی در این کشور اقامت گزیده و از اینجا به بمبئی رفته از دستور فارسی نسخه های خطی اوستائی و کتبی که باین زبان نگاشته شده بدست آورده و بکپنهاك برده و نسخه های گرد آمدهٔ اوهم اکنون در کتابخانه دانشگاه کپنهاك موجود و از آثار نفیسه و معتبر بشمار میرود

راموس نتیجه مشاهده و مطالعات خودرا در مجموعهٔ بزبان انگلیسی و و دانمارکی تحت عنوان یاد داشت های راجع بزبان زند و اوستا نگاشته، ولادت او در ۱۷۸۷ وفاتش در چهل و پنج سالگی سال ۱۸۳۲ بوده و از زحمات خود نتیجه نبرده .

۴۴۰ ـــ رافائل دومانس Raphaël du mans

ایران شناس که از معاصرین و نویسندگان بوده وکتابی در تحت عنوان Estat de la Perse راجع بایران نگاشته که طبع گردیده.

۱ — ظهیرالدین ازسادات مازندران است که سادات مرعشی باو نسبت داده میشوند

۴۴۱ — راسموِن Rasmoucin

خاورشناس ناشر آثار شرقی که باب پنجم از قسمت چهارم فن پنجم ایام عرب و وقایع جاهلیت از کتاب نهایة‌الارب نویری (۱) را در غوطا از ۱۸۱۷ تا ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و در تصحیح آن اهتمام نموده

۴۴۲ — راورتی Raverty

خاورشناس که کتاب طبقات ناصری را ترجمه و طبع نموده و کتاب‌مزبور تاریخی است که در احوال غزنویان و اولاد ناصرالدوله سبکتکین نگاشته شده

۴۴۳ — رالینسن H. Rawilinson

هانری رالینسن افسر هوشمند انگلیس که مدتی در شرکت هند شرقی بریطانی بوده وروزگاری از خود در تحصیل و فرا گرفتن زبان فارسی گذرانده ویکی از ایران شناسان شده

بطوریکه نوشته اند وقتی پادشاه ایران ازدولت انگلیس تقاضا نمود که یکنفر افسر برای مشق و تعلیم سربازان ایرانی بایران روانه دارد دولت‌انگلیس رالینسن را بتهران پایتخت این کشورروانه و اعزام نمود اوپس‌ازچندی اقامت و انجام مأموریت سفری بشهرستانها واستانهای ایران نموده از جمله گذر او به بیستون افتاد و در آنجا کتیبه و تصاویری ازداریوش بزرگ شاهنشاه ایران بیادگار مانده این کتیبه و آثارکه در دامنه کوه حجاری شده و صدها پا از سطح راه بلندی و ارتفاع داشت رالینسن وسیله و لوازمی برای تماشا و ثبت این اثر در آنجا برپا نمود که نهایت وجود او در معرض خطر بوده و مرگ را بنظر خود مجسم می‌دید با وجود این پا فشاری نموده و غرض خودرا بطوری که منظور او بود انجام نموده ودر اثر کوشش وزحمات فوق‌العاده این مرد طلسم خواندن (۱) خط میخی شکسته شده وموفقیت این کار مفید برای‌او حاصل شد

۴۴۴ — جرج رالنیسن G. Rawlinson

یکی‌ازخاورشناسن دوره اخیر است که کتاب هفتمین‌سلطنت بزرگ شرقی‌را بعنوان The Seventh Great Oriental Monarchy در دو جلد نگاشته و آن در نیویورک سال ۱۸۸۸ بچاپ رسیده

---

۱ — Cuniform ۲ — ویری شهاب‌الدین احمدبن عبدالوهاب متولد ۶۷۷ متوفی ۷۳۳

۴۴۵ ـ ربروك W. Rebruck

ویلیام ربروك خاور شناس قدیمی و آگاه باوضاع و گزارش ملل شرقی که از طرف سلاطین اروپا و پاپ برای جستجو و جلب استفاده و اطلاع از اوضاع شرق اقصی بمغولستان رفته ؛ در مسافرت خود آگاهی زیاد از ملل و اقوام خط سیر خود یافته و از مذهب و دیانت و تمدن و رسوم اقوامیکه تحت نفوذ و قدرت مغول بودند مطالبی گرد آورده و کتابی نگاشته است که شامل محتویاتی معین بوده و بطبع رسیده

۴۴۶ ـ ردهوز Red House

دانشمند انگلیسی که زبان فارسی را فرا گرفته و از اوضاع ایران اطلاعاتی بدست آورده و کتاب سفر نامه (۱۸۷۳) اروپای ناصر الدین شاه را ترجمه ودرسال ۱۸۷٤ بچاپ رسانیده

۴۴۷ ـ رنود J. T. Reinaud
۱۸۶۷ — ۱۷۹۵

خاور شناس معروف که از شاگردان خوب دساسی بوده و از استاد خوددر زبان و آثار شرقی مخصوصاً زبان عربی پیروی نموده

رنود امین و نگهبان کتب خطی شرقی کتابخانه ملی پاریس بوده واین کار را برای پیشرفت تتبع و تحقیق مینموده و عضو بنگاه علمی پاریس گردیده و بعد از استاد خود سیلوستر دساسی تدریس زبان عربی آموزشگاه (زبان های زنده شرقی) را بعهده گرفته و کتبی را از عربی بفرانسه نقل نموده

رنود تقویم البلدان ابی الفداء را با ترجمه فرانسه بدستیاری بارون دسلان چاپ نموده واز مخطوطات عربی و روابط تجارتی(بازرگانی) روم و شرق و فن کشتی سازی اسلامی مؤلفه ترتیب داده و از زبان عربی سوریه وعملیات یونان وفنون جنگ عرب نیز مولفاتی دارد و او را مقاله هائی است که در مجلات شرقی انتشار داده و کتاب(ائمه اثنی عشر) را نوشته

مقامات حریری که دساسی چاپ نموده بود دیگر بار رنودبا اضافه وملاحظات تاریخی بدستیاری دیرنبرگ چاپ کرده و کتابی در فتوحات عرب بزبان فرانسه‌نوشته که در پاریس سال ۱۸۳۶ بچاپ رسیده کتب عربی مهمی‌را که از جمله کتاب ه سفر های عربی و تجارت شرق اقصی در قرن نهم میلادی است در ۱۸٤۵ در پاریس‌طبع نموده و این کار او بدستیاری لانجلس (۱) بانجام رسیده و این کتاب به سلسلةالتواریخ معروف شده

رینود منتخبات عربی تاریخ صلیبی و غیره راهم نشر داده و کتاب‌مذکور را از تاریخ کامل‌ابن‌اثیر(۲) گرفته وگزارش آن مربوط بمهاجرت بشرق در قرن‌نهم میلادی است ولادت رینود در ۱۷۹۵ وفات او در ۱۸٦۷ میلادی بوده

۴۴۸ـ ریسکی Reiske

۱۷۷٤—۱۷۱٦

دانشمند خاور شناس معروف آلمانی که استادی محقق و متتبع در زبان شرقی‌بوده ودر زاربیك آلمان(۳)سال ۱۷۱۵ متولد شده‌ودر لیپزیك سال ۱۷۷٤ وفات نموده

این خاور شناس در مدرسه عالی‌لیپزیك استادزبان عربی شده و مدتی‌تدریس افتخاری مینموده در ۱۷۵۸ رئیس مدرسه سن نیکلا شده' بعد از آن زندگانی وی بخوشی‌وراحت گذشته.

ریسکی در ادبیات عرب وآثار یونانی نگارش زیاد دارد' کتاب مولفین یونانی او بچاپ رسیده' این کتاب در انتقاد ونکته گیری از مولفین یونان است.

---

(۱) Langeles

۲ ـ ابن اثیر عزالدین‌علی‌بن ابی‌الکرم شیبانی جزری متولد ۵۵۵ متوفی ٦۳۰ تاریخ کبیر کامل

۳ ـ Zoerbig

کتب تئوکریت(۱) شاعر یونانی را که در ۱۳۱۰ یا ۱۳۰۰ قبل از میلاد متولد شده از ۱۷٦٥ تا ۱۷٦٦ بچاپ رسانیده و منتخباتی از نظم و نثر یونان طبع نموده

این مستشرق تاریخ ابوالفداء و مقامات حریری را از عربی بلاتینی ترجمه و چاپ کرده

۴۴۹ — ریت Reith

خاور شناس آلمانی عضو انجمن شرقی آلمان که در نشر آثار و ادبیات اسلامی کوشش نموده و خدمتی را انجام داده از جمله جلد سوم کتاب الکامل مبرد(۲) را با فهارس و ملاحظاتی از طرف آن انجمن در لیپزیك از ۱۸٦٤ تا ۱۸۸۲ بچاپ رسانیده

۴۵۰ — ریشر Rescher

خاور شناس قرن بیستم که در احوال ابن جنی نحوی مطالعه و تحقیق نموده و شرحی بعنوان ذیل در مجله استودین سال ۳ را ۱۹۰٤ نگاشته

Studien über ibn Ginni Zeitshr. F. Assyriologie

۴۵۱ — رودکاناکی Rhodokanakis

۱۹۰۲

خاور شناس قرن بیستم که دیوان ابن قیس (۳) را ترجمه نموده و تعلیقی بر آن نگاشته وبطبع رسانیده و کارهائی دیگری هم انجام داده

۴۵۲ — ریبرا Ribera

۱۹٤

دانشمند مورخ که در قسمت تاریخ مسلمین اندلس اهتمام نموده و عده از کتب و آثار علمای اسلامی اسپانیا راترجمه و نشر داده

---

۱ - Théocrite

۲ - مبرد ابوالعباس محمد بن زید بصری لغوی متولد ۲۱۰ متوفی ۲۸۵

۳ - عتبی ابوعمر محمد بن عبدالجبار رازی متوفی ۳۲۷

٤ - ابن قیس الرقیات عبیدالله شاعر مشهور عصر اموی

وکتاب تاریخ افتتاح الاندلس ابن قوطیه قرطبی (۱) که متضمن تاریخ مسلمین اندلس است و تاریخ ایام الناصر (۲) را ترجمه نموده و درمادرید سال ۱۹۲۶ بطبع رسانیده. تاریخ قادس از نواحی قرطبه که خشافی (۳) نوشته بعنوان

Historia de los Fucces de Cordoba

در مادرید ۱۹۱٤ ترجمه و طبع کرده و از ۱۸۸۳ تا ۱۸۹۵ با کدارا (٤) کتاب

Bibliotheca Arabico Hispana

رادر دو جزء طبع نموده، این کتاب در تراجم اهالی اندلس نگاشته شده

۴۵۳ ــ ریشارد گوتل Richard Gotheil

خدمتگذار و ناشر آثار شرقی که بنوبت خود خدماتی انجام و کتاب الولاة و کتاب القضاة ابوعمر کندی (٤) را با ذیل آن که ابن برد (٥) نوشته با مقدمه بزبان انگلیسی طبع کرده

۴۵۴ ــ ریشارد سن Richard Son

خاور شناس که زبان فارسی و عربی را یادگرفته و آثار و لغت این دوزبان

ریشاردسن

اوقاتی زیاد گذرانده و بذوق و سلیقه ادبی و علمی خود فرهنگی بفارسی و عربی و انگلیسی ترتیب داده

۴۵۵ ــ ریو Reiu

خاور شناسی انگلیسی که در شناسائی کتب و آثار

---

۱ ـ ابن قوطیه قرطبی متوفی ۳٦۷ هجری ابوبکر محمدبن عمربن عبدالعزیز
۲ ـ الناصر یکی از خلفای اموی در اسپانیا بوده
۳ ـ خشنی یکی از نویسندگان و مورخین است
٤ ـ F. Codara
٥ ـ ابو عمر ومحمد بن یوسف کندی مصری که ازدانشمندان بوده
٦ ـ ابن برد ابوالحسن احمد بن عبدالرحمن بن برد

علمي و ادبي و فارسي ماهر بوده و فهرست نسخه هاي خطي فارسي موزه بريطانيا را منظم و طبع نموده

ريودرخصوص يكي ازشعراي دربار عزالدوله (۱) داخل تحقيقات شده وگويد بختياري شاعر قصه يوسف و زليخا را براي بهاءالدوله (۲) ديلمي بنظم آورده و فردوسي برحسب تشويق موفق وزير در نظم قصه يوسف و زليخا بعد از بختياري مبادرت نموده

مستشرق مذكور مجموعه اشعار ابوالعلي معري (۳) را تحت عنوان ذيل:

deAbul Alae Vita et Carminibus

در ۱۸٤۳ ترجمه و طبع نموده

۴۵۶ — ربر كليو Robert Clive

۱۷۵۷

مامور سياسي معروف كاردان انگليس كه مردي مدبر و باهوش و لايق بوده

ربر كليو

واز طرف دولت انگليس بهندوستان رفته و شناسائي تمام باوضاع آنجا پيدا نموده و در اثر حسن تدبير نفوذ فرانسه را از هند مرتفع كرده مخصوصاً پس از رفتن دو پلكس نماينده سياسي فرانسه از هند اين مرد هوشمند نفوذ كامل انگليس را در بيشتر قسمت هند بر قرار داشته و در ۱۷۵۷ وسعت زيادي از خاك بنگاله را بتصرف در آورده وفتح عمده و بزرك پلاسي (٤) را انجام داده و نخست انگليسي است كه باوضاع شرق و جريان امور كشور پهناور هند آگاه شده و راه آمدن انگليس ها را بشرق باز نموده

---

۱ عزالدوله بختيار بن معزالدوله ديلمي متخلص به بختياري متوفي ۳٦۷

۲ بهاءالدوله ابونصر بن عضدالدوله متوفي ۴۸۸ سن ٤۳ سالگي

۳ ابوالعلي شاعر معروف متوفي ٤٤۹

٤ Plassey

۴۵۷ ـ ربرتسن Mr. Robertson

۱۷۲۱ — ۱۷۹۳

ویلیام ربرتسن مورخ انگلیسی که از دانشمندان مطلع باصول و مبادی اسلامی و خاور شناسان بشمار رفته

این دانشمند در عادات و اخلاق مسلمین مطالعات نموده و راجع بمذهب اسلام نگارشاتی دارد و کتابی راجع بتاریخ شارل کن نوشته و نیز تاریخی برای امریکا نگاشته و تاریخ دیگری جهت اکس تربیت داده

ولادت او در ۱۷۲۱ وفاتش در ۱۷۹۳ بوده

ربرتسن راجع بحرارت و شور مذهبی مسلمین چنین مینویسد:

« این امر تنها بمسلمین اختصاص دارد که باداشتن حرارت وشور مذهبی در اشاعه دین و مذهب تسامح و گذشت مذهبی را کاملا رعایت نموده اند مسلمانان از طرفی دین اسلام را با شمشیر اشاعه داده و از طرفی باشخاصی که برای گرویدن بدین اسلام حاضر نمیشدند آزادی داده و جزیه قبول مینمودند »

۴۵۸ ـ رودیگر ـ Rodiguer

خاور شناس آلمانی که در قرن هیجدهم زندگانی مینموده، معاصر و شاگرد معروف دساسی بوده و دیگر با کسکارتن [۱] و کانیتز [۲] زحماتی در نشر و ترجمه آثار شرقی انجام داده و مجله شرقی آلمانی را می نگاشتند

۴۵۹ ـ رودلف دبروجس ـ Rodolphe de Bruges

استاد محقق قدیم که اوایل قرن دوازدهم میلادی در ریاضیات اسلامی تتبع و تحقیق نموده و کتاب خوارزمی [۳] مربوط باصول جبر و مقابله را که در قرن نهم میلادی نوشته بزبان لاتینی ترجمه کرده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب خود از وی نام برده وضمن فهرست مزبور نام و عمل او را متذکر شده

---

۱ - Kosgarten ۲ - Coinitose

۳ - خوارزمی - ابوعبدالله محمدبن موسی صاحب المختصر در جبر و مقابله متوفی ۲۳۲

۴۶۰ــ رودلف میر ــ Rodolf Myer

خاور شناس کنونی امریکائی که‌ازدانشمندان نیویورک ودرصنایع اسلامی‌شرق و غیره تخصصی تمام یافته و در قسمت مزبور بعنوان استادی در دانشگاه نیویورک تدریس میکند،

۴۶۱ ــ رماسکویچ ــ Romascovcitch

۱۸۸۵

خاور شناس معروف روسی عصر حاضر که از فضلا و دانشمندان بشمار رفته و در ردیف مستشرقین سال ۱۹۳۴ میلادی ـ (۱۳۱۳ شمسی هجری) بر حسب دعوت رسمی دولت ایران در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت جسته و بایران آمده.

ولادت رماسکویچ ۱۸۸۵ بوده وتحصیلات او در دارالفنون لنین گراد انجام گرفته زبان فارسی وعربی وترکی راتحصیل نموده وپس ازانجام دورهٔ تحصیل دردارالفنون عمومی دوباره دررشته فارسی وادبیات بعنوان تخصص کارکرده وازطرف آن دارالفنون برای تکمیل مطالعه زبان وادبیات فارسی بایران آمده دراین کشورمدت سه سال بمطالعه وتکمیل این زبان مشغول بوده (۱۹۱۲ـ۱۹۱۵)

۱ . رماسکویچ

رماسکویچ پس از مراجعت بروسیه در مدارس عالی لنین گراد برای تدریس زبان فارسی مأموریت یافته و درلهجه های مختلفه زبان ایرانی مخصوصاً زبان ایلات تألیفاتی نموده در ادبیات جدید زبان شیرین فارسی کتابی بصورت دستور برای تدریس این زبان بروسی نوشته ودر رشته مذکور بررسی کامل نموده،

این دانشمند فرهنگی در زبان فارسی نوشته و طبع کرده ومجموعهٔ درقصص رحکایات و افسانه و اساطیر ایرانی بزبان روسی ترتیب داده ـ و اکنون استاد زبان شرقی مدرسه لنین گراد است

رماسکوبیچ قسمتی از روایات کیکاوس و کیخسرو و دیگران را نقل نموده از باربد و موسیقی شرحی نگاشته ترجمه فوق اقتباس از شرحی شده که خود او نوشته و بوزارت معارف ایران تقدیم نموده

۴۶۲ — روردا تاکو Roorda Taco

از خاور شناسان معروف و متخصص در قسمت زبانهای هند و استرالیا است که مخصوصا درباره جزیره جاوه و آگهی از اوضاع آن سرزمین زحماتی کشیده، این خاور شناس دارای نگارش و مؤلفاتی است و کتابهائی نشر داده که از انجمله کتاب «ابوالعباس احمدی» است و آنرا در ۱۸۲۵ بزبان لاتینی ترجمه و با اصل آن بچاپ رسانیده و کتابی بزبان هلندی در ۱۹۰۴ راجع بکتب خطی جاوه نوشته و چند کتاب از کتب راجع بقوانین محمدیان اسلامی را انتشار دادة (۱۸۹۵)

روردا

۴۶۳ — رزاریو گریگور Rosarieu Grigore

۱۸۰۹

خاورشناس ایتالیائی که از دانشمندان اواخر قرن هیجدهم بوده وفات او در ۱۸۰۹ واقع شده و صاحب مؤلفات و نگارشاتی است وزبان عربی را خوب میدانسته رزاریو کتابی بنام «آثار عرب در صقلیه» نگاشته که آنرا از کتاب نهایة الارب بلاتینی ترجمه نموده و در ۱۷۹۰ چاپ کرده

۴۶۴ — روزن Rosen

۱۸۴۵ — ۱۹۰۸

خاور شناس روسی که خدماتی را در نشر و اشاعه آثار فرهنگی و معارف شرق

انجام داده و صاحب کتب و مولفاتی است ،

ولادت رزن در ۱۸٤۵ وفاتش در ۱۹۰۸ بوده

۴۶۰ ــ روزن ــ F. Rosen

۱۸۶۵ ــ ۱۹۳۵

فردریك روزن خاور شناس معروف آلمانی که در ایران شناسی هم معرفتی تمام داشته و بادبیات و معارف ایران خدماتی نموده

این دانشمند چندی عهده دار مشاغل وزارت امور خارجه آلمان شده وموقعی از قیصر مخلوع آلمان پذیرائی کرده و مورد اعتماد قیصر بوده ، او پسر قنسول بروسی بود که قبل از ایجاد وحدت آلمان بسعی بیسمارك صدر اعظم معروف آلمان در اورشلیم او با پدرش که دارای سمت مزبور بوده میزیسته و اغاز زندگانی خود را در آنحدود گذرانده وزبان انگلیسی و عربی و تاریخ واساطیر عرب را درآنجا فرا گرفته و بحالات و عادات عرب آشنا شده

در ۱۸۸۸ موقعیکه بنگاه زبانهای شرقی در برلن تأسیس شد و اشخاصی برای امور سیاسی ودیپلماسی انتخاب شدند اورا هم عضویت این مؤسسه گزیده وبجانب ایران و هند فرستادند ،

رزن پس ازچند سال سیر وسیاحت مجدداً ببرلن رفته ودر سفر مذکوررنجهای زیاد دیده و تا پایان کار بیسمارك در برلن بوده ، در سال ۱۸۹۱ بسمت منشی گری زبان شرقی سفارت آلمان بایران و تهران آمده و ازاینجا بدوشهر مامور شده وعنوان نایب قونسول یافته در ۱۹۰۰ ببرلن برگشته و دروزارت خارجه مقامی ارجمندیافته و بواسطه اطلاعات زیاد و آگاهی کامل از زبانهای شرقی و اطلاع از زبان اسپانیولی پیشرفت شایان نموده و از بهترین اعضاء بصیر و دانشمند وزارت خارجه شمار رفته و در آدیس آبابا عنوان ریاست مسیون روزن را داشته

رزن در سرودن اشعار و تلفیق نظم مهارت یافته و رباعیات عمر خیام را ترجمه کرده با متن فارسی چاپ نموده و دستوری برای زبان فارسی نوشته و از اشعار ایران

قدیم و عربی و ترکی و هندی قسمت هائیرا ترجمه نموده ، کتاب هاروت وماروت و مثنوی وتآتر میرزا [1] ملکم‌خان راهم ترجمه کرده کتاب گلستان را هم بآلمانی ترجمه نموده؟رزن در کنفرانس الجزیره عنوان نمایندگی را پیدا کرده و در ۱۹۱۰ سمت وزیر مختاری تجارت یافته و در ۱۹۱۲ بلیسبون منتقل شده و تا ۱۹۱۶ در آنجا بوده پس از آن بلاهه رفته واخیرا موقعی که برای ملاقات پسر خود بچین رفته بود در پکن وفات یافت ۲۷ نوامبر ۱۹۳۵

رزن نویسنده کتاب ایران مشروح و مصور بعنوان

Persien in wort und Bild

است ، این کتاب متضمن موقعیت جغرافیائی و آب و هوای ایران و نباتات آن و تقسیمات نژادی و مذهبی و زبان مردم این کشور و مذاهب : زردشتی ـ مسلمان ـ شیعه وسنی و طریقت ـ صوفیها ـ عیسویین ویهود ـ علم وصنایع ـ ادبیات وموسیقی تعلیم و تربیت ـ اوضاع اقتصادی ـ معادن وصنایع و وسائل حمل و نقل و تجارت ـ تاریخ ـ سیاست ـ قانون اساسی ـ حکومت اداری نمایندگی ملت ـ نظام و روابط خارجی این کشور است

قسمتی از مطالب فوق از مکتوبی که بعدازفوت رزن بوزارت معارف ایران رسیده اقتباس گردید .

۴۶۶ ـ رتا ـ Rotta

از شناسندگان قسمت عربستان است که درقسمت یمن وغیره سیاحت نموده وسیاحت نامه راجع بمشاهدات و اطلاعات خود در آنحدود نگاشته و بطبع رسانیده گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود ببعضی از آن مطالب استناد کرده

۴۶۷ ـ روسو ـ Rousseau

۰۸۰۸

صاحب کتاب Description du pachalik de Bagdad است که کتاب مزبور را روی اطلاعات و مطالعات خود ازقضایای بغداد جمع و تالیف نموده (۱۸۰۹) در پاریس بطبع رسانیده

۱ ـ میرزا ملکم‌خان ـ ناظم‌الدوله که در ۱۲۴۹ در اصفهان متولد شده و ماموریت های مهمی را در خارجه انجام نموده و تا اوایل قرن ۱۴ هجری زندگانی داشته

۴۶۸ ــ روسله ــ Rousselet

خاورشناس که اطلاعی زیاد ازهندوستان پیدانموده وراجع بدهلی پایتخت آنجا کتابی نوشته و از آثار اسلامی آن سرزمین وصف نموده وکوستاولوبون درنگارش خود از کتاب او استفاده کرده

۴۶۹ ــ روکس ــ Roux

۱۸۰۰ - ۱۹۲٤

گیلیوم روکس خاورشناس آلمانی که علاقمندی زیاد بادبیات عربی داشته وقصایدی از شعرای عرب بفرانسه ترجمه نموده که ازجمله قصیده مشهور بانت سعاد گفتهٔ کعب بن زهیر(۱) است روکس آنرا با شرح با جوری در پاریس سال ۱۹۰٤ بطبع رسانیده

پروفسور باسه Bassé بران شروح وتعلیقاتی نگاشته و با این وصف قصیده مزبور مجددا سال ۱۹۱۱ درالجزایر بطبع رسیده ، اوصاحب مؤلفاتی چنداست

۴۷۰ Rowlandson.

۱۸۳۳

ناشر و مترجم آثار و کتب اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده ازجمله کتاب تحفة المجاهدین ملیباری(۲)را که مربوط بقسمت تاریخی اسلام در پرتقال است بانگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۳۳ در لندن طبع نموده

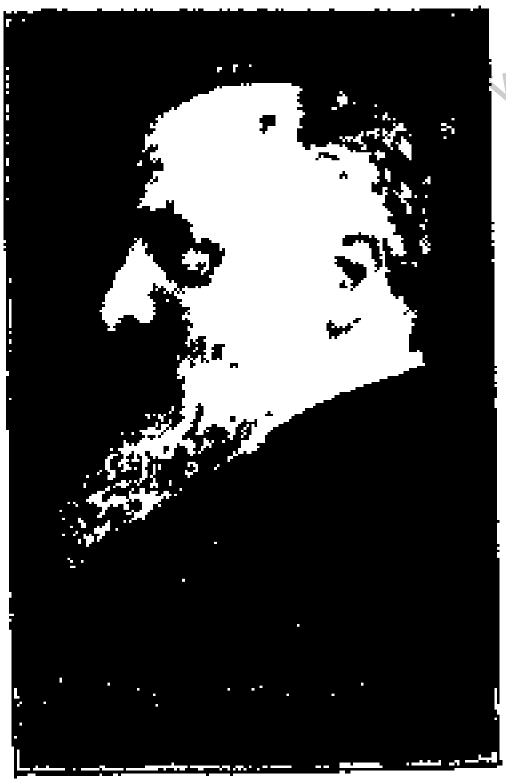
۱ ـ کعب بن زهیر شاعرمخضرم عرب متوفی در ۲٤ هجری

۲ ـ شیخ زین‌الدین متوفی ۹۸۷

S

۴۷۱ ـ زاخاو (ساخاو) E. Sachau

دکتر ادواردزاخاوشرق (۱)شناس دانشمند معروف که‌ازعلاقمندان مخصوص بنشر آثاربزرگان اسلامی است، این‌دانشمند بعنوان زاخاوادوارد هم‌خوانده شده‌و کتبی را ترجمه و طبع نموده که ازآنجمله‌است کتاب ماللهندمن‌مقوله ابوریحان بیرونی(۲) و کتاب مذکور را زاخاو در ۱۹۲۵ بطبع رسانیده و فهرست و ملاحظاتی باین کتاب افزوده و نیز کتاب الاثارالباقیه عن‌القرون الخالیه استاد ابوریحان را طبع کرده بعلاوه کتاب‌المعرب من‌الکلام‌الاعجمی جوالیقی (۳) را طبع نموده و کتاب کشف‌الغمة‌الجامع‌لاخبار الائمة (٤) را نشر داده و خدمات دیگر هم دارد که در فهرست کتابخانه بریل (ص ٤٠) درج شده شده، زاخاو درخصوص‌انتشار مذهب مسیحیت در شرق کتابی نوشته‌ودر ۱۹۱۵ بچاپ رسانید و نیز قسمت راجع بمسیحیت در ایران را در ۱۹۱۹ چاپ نموده وقسمت راجع بمسیحیت درآسیای‌اودر ۱۹۱۹ بچاپ‌رسیده‌واورا‌ازخاور شناسانی‌که‌دررشته سیمتیك کار کرده‌شمرده اند

زاخاو

۴۷۲ ـ سالمان Salemann

از علاقمندان آثار ادبی و دوستداران فردوسی و کتاب او بوده که مقداری از ادبیات

---

۱ - D. Edauard sachau

۲ - ابوریحان محمد بن احمد صاحب‌الاثارالباقیه و استیعاب و غیره متولد در ۳۶۲ متوفی در ۴۳۰ ریاضی دان بزرگ ایران

۳ - جوالیقی ابو منصور موهوب بن احمد صاحب شرح ادب‌الکاتب متوفی ۵۳۰

٤ - مؤلفه‌علی‌بن‌عیسی اربلی متوفی ۶۹۲

کتاب حماسی شاهنامه را با نسخی از شاهنامه های اروپا مقابله نموده ودر تصحیح و طبع اشعار مذکور بذل مساعی کرده و نیز در سال ۱۸۹۵ کتابی را که برای حل و کشف لغات مشکله شاهنامه و از آثار عبدالقادربغدادی بوده بطبع رسانیده

۴۷۴ ــ سار (زاره) Sarre

۱۸۶۵

دکتر فردریك سارالمانی خاورشناس معروف متولد ۱۸۶۵ نگارنده ترجمه احوال این دانشمند را از شرحی که او بقلم خود نوشته اقتباس و ذیلاً منیکارد:

نام او فردریك ونام خانوادگیش سار پدرش موسوم به تئودر (۱) میباشد دکترسار در ۲۴ ژوئن ۱۸۶۵ میلادی در برلن متولد شده و بطوریکه خود او مینویسد تحصیلات خودرا راجع بتاریخ صنایع در دانشگاه برلن و لیپزیك و هیدلبرك (۲) انجام داده و مسافرت های مختلفه کرده و در تمام ممالك شرقی گردش نموده و اکتشافات کرده و در موزه های اروپا و امریکا اطلاعاتی بهمرسانیده

سار

فردریك سارازجمله مستشرقینی است که در کنگره جشن ولادت فردوسی بایران آمده ونایب رئیس اول کنگره بود این استاد بزرك اغلب مقالات علمی خود را در جراید نشر داده ــ اخیراً مقاله مبسوطی راجع بآثار باستانی در صنایع ایران بروز نامه فرانسه (ژورنال دوتهران) فرستاده وروز نامه مذکور اصل آنرا درج و بعضی جراید در ترجمه آن بفارسی مبادرت نمودند

مستشرق مذکور مشاغله مهمه را در خدمت دولتی آزا داده انجام داده و

۱ ــ Théodor

۲ ــ Heidelberg

بمدیریت موزه های برلن تا ۱۹۳۱ و معلمی در مدارس عالیه اشتغال داشته
لشریات و مؤلفات این استاد درباره ایران و غیره زیاد است که اغلب بطبع رسیده و از جمله آثار او راجع بایران کتب ذیل است :

۱ـ صنایع ساختمانی ایران

1 Denkmäler Persischer Bauknst Berlin 9110

۲ـ حجاری کوهستانی ایران بدستیاری هرتسفلد

2 Irsanische Fel sreliefs (mit E. Herzfeld) Berlin 1910

۳ ـ شاهکار های صنایع اسلامی

3 Meisterwerke Mohammedanichor Kunst München 7922

٤ ـ نقاشیهای رضاعباسی

4 Zeichamnigen des Riza Abbassi, München 7914

۵ ـ اردبیل

5 Ardabil Berlin 7924

۶ ـ جلد سازی اسلامی

6 Islamische Bucheinbalidis, Berlin 7923

۴۷۴ ـ سانگی‌نتی Sanguinetti

ازخاور شناسانیست که درطبع سفرنامه ابن‌بطوطه مبادرت نموده وبتیزدفرمری(۱) در طبع این کتاب اقدام کرده

۴۷۵ــ Savary
۱۷۸۸-۱۷۵۰

سیاح دانشمند فرانسوی که از خاور شناسان بوده تولد او در ۱۷۵۰ وفاتش در ۱۷۸۸ در پاریس واقع شده

ساواری از ۱۷۷۶ تا ۱۷۸۱ در جهان گردی و سیاحت بوده و مدتی را درمصر ویونان گذرانیده وازآثار مهم‌این‌دو کشوراستفاده نموده واطلاعاتی‌زیادپیدا کرده

۱ــ Defrémery

این دانشمند زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و درآن استاد شده وترجمهٔ مفیدی بقرآن مجید در زبان فرانسه نوشته که در ۱۷۸۳ آنرا بچاپ رسانیده در مقدمه‌این کتاب قسمتی بقلم کردن[1] خاور شناس نگاشته شده .

قسمت دیگرمقدمه و شرحی است که درگزارش‌زندگانی و شرح احوال‌حضرت محمد ص بقلم ساواری نگارش یافته واز آثار مفیده و قابل مطالعه است

کتاب مذکور مکرر بچاپ رسیده و علاوه بر این ساواری کتبی دیگر هم از عربی بفرانسه ترجمه نموده و چاپ شده کتاب صرف و نحو عربی او در ۱۸۱۳ بچاپ رسیده

۴۷۶ ـــ سارازن ـــ Sarasin

خاور شناس نویسنده ومحقق که راجع باحوال بزرگان اسلامی تحقیقاتی‌نموده و تاریخی از گزارش رجال این مذهب نگاشته و از او است

Das Bild Alis bei Den Historikn der Sunna

که دراین کتاب خودراجع‌بحضرت‌علی ابن ابیطالب علیه السلام مطالبی تحریرنموده و از مردان تاریخی اسلام هم نام برده

۴۷۷ ـــ شاد ـــ Schaade

از خاور شناسان معروف معاصرواز‌اعضای نه‌گانه دائرة‌المعارف اسلامی لیدن است که بسیاری از عملیات و تحقیقات او در آنجا ذکر گردیده از جمله ترجمه‌ایست که برای امین پاشا مکتشف مشهور آلمانی موسوم به ادوارد شنیتزر Ed. Schnitzer مستعمر افریقا نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ـ ۲)

۴۷۸ ـــ شاخت ـــ Y, Schacht

ژزف شاخت خاور شناس آلمانی که در طبع و نشر آثارعلمای اسلامی مبادرت جسته از جمله کتاب المخارج فی‌الحیل امام محمدبن‌حسن شیبانی (۱) را که از

---

۱ ـــ شیبانی یکی از پیشوایان است که مصاحب با ابی حنیفه و همزمان با او بوده

۲ ـــ Cordonne

قدیمی ترین آثار گذشته مذهبی و کهن ترین مصنفه از کتب فقهی است در لیزیك چاپ نموده و روایت سرخسی(۱) را در اول این کتاب وارد کرده

۴۷۹ — شیفر — Schefer

مستشرق مشهور و مدیر مدرسه السنه شرقی که در طبع و نشر کتب و آثار دانشمندان اسلامی بذل مساعی نموده من جمله سفر نامه ناصر خسرو علوی (۲) را بطبع رسانیده و شرح مخصوصی در باره مرزبان نامه تألیف مرزبان بن رستم طبرستانی نگاشته و مشروحه او در جلد دوم از قطعات منتخبه فارسی وی مسطور است

شیفر علاوه بر این تاریخ بخاری را هم طبع نموده و خدماتی دیگر در این مورد انجام داده

۴۸۰ — شیل — Scheil

۱۹۰۷

استاد ایران شناس و متتبع در تاریخ قدیم این سرزمین که آثار حفریات وکاوش قسمت عیلام و شوش را جمع وتدوین نموده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتابی تالیف کرده ودردو مجلد با تصاویر و نقوش لازمه در پاریس سال ۱۹۰۷ بطبع رسانیده

۴۸۱ — شنیدر — S Scheneider

۱۸۷۰

استن شنیدر خاور شناس آلمانی که در ترجمه و طبع بعضی از کتب و آثار شرقی مبادرت نموده ، من جمله مقدمه کتاب احمدبن مثنی بن عبدالکریم صاحب کتاب تعلیل یا علل زیج خوارزمیرا که ابراهیم بن عزرام اسرائیلی طلیطلی اندلسی نوشته بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۷۰ آنرا بطبع رسانیده

۱ — شمس الائمه ابی بکر محمدبن احمدبن ابی سهل سرخسی است

۲ — ناصر خسرو علوی خسرو بن حارث بن عیسی بن محمدبن موسی الرضا علیه السلام مولد ۳۵۸متوفی ۴۳۱

۴۸۲ ـــ شیاپارلی ـــ Schiaparelli

خاورشناس ایتالیائی که قسمت عمده روزگار خودرا درراه تحقیق آثار و مطالعات کتب شرقی گذرانده و خدماتیرا در این خصوص انجام نموده

ازآثار برجسته او کتاب اخبار ایتالیا است که با ترجمه ایتالیائی نگاشته و در ۱۸۸۸ در رم بچاپ رسانیده

۴۸۳ ـــ شلگل ـــ G. Schlegel

شلگل

گوستاو شلگل که در قسمت کتاب شناسی شرقی تخصص یافته وفهرست مؤلفات و نگارشات چاپ شده شرقی (chronologique) را از ۱۸۶۲ ـــ ۱۹۰۱ و ۱۹۰۲ ترتیب داده و بچاپ رسانیده مخصوصاً اودر قسمت چین و عادات و اخلاق مردم آن سر زمین اطلاعی زیاد بدست آورده و کتابی راجع بچین نوشته که در ۱۸۷۷ بچاپ رسیده

عملیات این خاورشناس درفهرست کتاب خانه بریل ص ۱۱۱ و ص ۱۱۲ بتفصیل نگاشته شده است

۴۸۴ ـــ اشمیت ـــ Dr Schmidt

اشمیت دوعون

اشمیت دوعون دکتر نویسنده و ناشر روزنامه لیبیت در ترکیه که از دانشمندان خاورشناس بشمار رفته و جزء مستشرقین است که در جشن هزارمین سال فردوسی بایران آمده و در این جشن شرکت کرده وصاحب نگارش و آثاری است

۴۸۵ ــ اشمیت ــ Dr, E Schmidt

دکتر اریش اشمیت (۱) استاد ایران شناس مدیر موزه یونیورستیه (دانشگاه) فیلادلفی وموزه صنایع مستظرفه بستن و مکتشف آثار باستانی و مدیر حفاری خرابه ری که در سنوات اخیر در خرابه های مذکور نزدیکی چشمه علی وجا های دیگر اکتشافاتی زیاد نموده که اغلب مربوط بدوره پادشاهان سلسله ساسانی و زمان پیش از اسلام و ادوار بعداز آن است که بدورهٔ پادشان سلاجقه و دیگران راجع خواهد شد

این دانشمند در خواندن خطوط قدیمه ایران و خط فارسی و عربی و کوفی و نسخ تسلطی دارد و علاوه بر کار های نامبرده او با هیئت علمی کاوش خرابه های تخت جمشید و لرستان بوده و در اکتشافات آنحدود دستیاری نموده . دکتر اشمیت کتابی بنام حفریات تپه حصار دامغان تحت این عنوان

Tepe Hissar Excavations at Damghan

تالیف و چاپ نموده

۴۸۶ ــ شرودر ــ Sehroeder

خاور شناس انگلیسی که بآثار تاریخی و تاریخ علاقمندی خودرا بروز داده و با پروفسور بوپ مستشرق معروف امریکائی خدماتی راجع بآثار تاریخی ایران و اسلام انجام نموده و آندو بهمدستی وتعاون یکدیگر کتابی درباره اثار ایران مینویسند

شرودر با چند تن ازهمراهان خود که از آنجمله مسیو رونه نقاش معروف فرانسوی بوده و در سال ۱۹۱٤ هجری (۱۹۳٤) بایران آمده در اصفهان و شیراز و آثار قدیمه تخت جمشید و ابنیهٔ تاریخی آن حدود مشاهداتی نموده و در دیگر شهرهای ایران که خط سیر او بوده تحقیقاتی کرده و در قسمت مسافرت بخراسان آرامگاه خیام وفردوسی و دیگران رادیده و یاد داشت ها از گزارش سفر خود ترتیب داده

۴۸۷ ـ شوال ـ Schwal

ازمستشرقین است که مخصوصاً بشناسائی کتب ایران تخصص یافته و کتابی بنام کتاب شناسی ایران

Bibliographi de la perse

تألیف نموده که در آن اسامی کتب زیادی از کتابهای ایرانی و مطبوعات اولیه آن را ذکر کرده .

۴۸۸ ـ سباستیان ـ Sebastian

۱۸۸۸

سباستیان بیك فرزند یوحان بیك (۱) استاد دانشمند خاورشناس آلمانی که ولادت او در باویر (۲) مونیخ سال ۱۸۷۸ شده در دانشگاه برلن تحصیل خود را انجام داده ، زبانهای شرقی : فارسی ترکی ـ عربی ـ چینی تبتی را فرا گرفته و در ادبیات شرقی نزبانهای مختلف مطالعه نموده در دانشگاه برلن واپزیك سمت استادی یافته و دومرتبه باناطولی ترکیه سفر کرده و چند سال در آنجا مانده و نیز چند ماهی را در ایران گذرانده و در وزارت خارجه آلمان بسمت مترجمی زبان ترکی و فارسی و تخصص در امور دول اسلامی اشتغال داشته و پنجسال در افغانستان بوده و سه سال از اینمدت را خدمت به معارف افغانستان نموده و دو سال دیگر را بعنوان مترجمی سفارت آلمان در کابل گذرانده

سباستیان

هفت سال سمت استادی زبان فارسی وزبانهای دیگر شرقی را در دانشگاه برلن داشته ، سباستیان دارای مولفاتیست که بیشتر چاپ شده و از آن جمله صرف و نحو برای آلمانها در دو جلد ـ احوالات صوفی در افغان ـ تشکیلات ادارات

---

۱ ـ Yohan Beck   ۲ ـ Bavier

وسمی عثمانی صرف ونحو آلمانی بزبان فارسی برای ایران ـ تاریخ ایران و تاریخ ادبیات فارسی که در قسمت اخیر مشغول تالیف آن بوده ـ ترجمه کتاب کلمان هوار (۱) تاریخ عرب سه جلد ترجمه ازفرانسه بالمانی ـ ترجمه قانون مجازات عمومی افغانستان بآلمانی ترجمه دیوان هلالی جغتائی از فرانسه بآلمانی ـ ترجمه افسانه های عثمانی بزبان آلمانی (ازنگارش صاحب ترجمه اقتباس شد)

۴۸۸ـ سدیکل ـ F. G. Sedickell

یکی از خاور شناسان بشمار رفته و در آثار و مولفات نویسندگان اسلامی بحث و مطالعه نموده و در قسمت نشر وطبع آثار مزبور خدماتی کرده از جمله مجموعه التحفةالبهیه وحکم و امثال حضرت علی بن ابیطالب ٤ را با متن عربی و فارسی در ۱۸۳٤ بچاپ رسانیده

۴۸۹ ـ سدیلو ـ E. Sedillot

۱۸۳۲ — ۱۷۷۷

امانوئل سدیلو خاور شناس معروف متولد در منت مرانسی سال ۱۷۷۷ ومتوفی ۱۸۳۲ که او با پسرش لوئی سدیلو بعلوم و ادبیات اسلامی خدمت نموده ومؤلفاتی ترتیب داده و بین خاور شناسان اشتهار یافته اند

اقوال سدیلو درباره قرآن و احکام اسلامی وپیغمبر اسلام قابل اهمیت است

۴۹۰ ـ سدیلو ـ L. Sedillot

۱۸۷۵ — ۱۸۰۸

خاور شناس که نام اصلی او پیراوژن آملی یا لوئی سدیلو است او متولد ۱۸۰۸ و متوفی ۱۸۷۵ بوده است و صاحب نگارشات و آثار میباشد از جمله مؤلفات لوئی سدیلو (تاریخ عرب) است که در دوجلد نگاشته ودرپاریس چاپ نموده : علی پاشا مبارک ۲

---

۱ — Clemeut Huart   ۲ — Nontmoreney   ۳ — P. Eugen-Amelie

٤ — علی پاشا مبارك مصری ازنویسندگان معروف مصر وصاحب مولفات وآثاراست ازجمله آثاراو خططالتوفیقیه در جغرافیای مصر است وفات او ۱۸۹۳

کتاب اورا بعربی ترجمه نمودة و سال ۱۳۰۹ هجری در مصر بچاپ رسیده و کتابی در تطبیق جغرافیای یونان و عرب ترتیب داده در پاریس سال ۱۸٤۲ طبع شده و زیج الغ بیك را با مقدمه در ۱۸٤۷ طبع نموده

کتاب جامع المبادی و الغایات تالیف ابوالحسن مراکشی که در آلات رصد نگاشته است این کتاب را سدیلو سال ۱۸۳۵ در دو جلد بچاپ رسانیده و در خصوص قرآن مجید هم مطالبی نوشته

۴۹۱ — سثلاند — Séeland

اسقف خاورشناس دانمارکی که بعد از فردریك مونتر درقسمت شناختن آثار ایران باستان زحماتی کشیده واطلاعاتی مفید تحصیل نموده

این دانشمند در ۱۸۰۱ رسالهٔ راجع بکتیبه های تخت جمشید فارس نگاشته و آنرا با توضیحاتی بچاپ رسانیده و نشر داده

۴۹۲ — سیلبد — Dr. Seybold

دکتر سیلبد خاور شناس قرن بیستم که از ناشرین کتب اسلامی بشماررفته و در زبان عربی تخصص یافته و صاحب مولفات و ترجمه های مفید است

از جمله نشریات او :

کتاب اسرارالعربیه انباری (۱) است که در ۱۸۸٦ چاپ نموده و درچاپ قسمتی ازکتاب الاغانی هم با دیگران دستیاری کرده وقصه شول وشمول را ازکتاب الف لیله عربی با ترجمه آلمانی نقل نموده وجزء دوم آنرا در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب النقط والدوائر که ازجمله کتب مذهبی قبایل دروز است با ترجمه بزبان آلمانی چاپ نموده وذیلیکه خلاصهٔ از شرح البیان فی ذکر بدعة الزمان است بچاپ رسانیده

او رساله بدء الخلق و رساله کشف الحقایق حمزة بن علی را در ۱۹۰۲

(۱) انباری — عبدالرحمن بن محمودبن عبدالله بن ابی سعید کمال الدین ابوالبرکات

چاپ کرده ونیز کتاب تاریخ الاعلام کنیسهٔ اسکندریه ابن مقفع (۱) را چاپ نموده و درکنگره سوم مستشرقین جزو کارمندان بوده نام و عملیات او در ضمن فهرست کتابخانه بریل مسطور است

۴۹۳ ــ شرلی ــ A. Scherley

برادران شرلی دو برادران ایران شناس اند که دوره سلطنت صفویه بایران آمده و از گزارشات این کشور آگاهی یافته حاصل مشاهدات خود را کتاب کرده و طبع نموده اند

۴۹۴ ــ سیمن ــ L. Simon

سیمن

خاور شناس معاصر که از جمله مطلعین بقسمت مصر و آسیای غربی بشمار رفته و رساله درباره مصر نوشته و فهرست تپوگرافیکال (۲) (نقشه برداری) آسیای غربی را ترتیب داده و آنرا در ضمن دویست صفحه با ۲۲ نقشه در ۱۹۳۷ بچاپ رسانیده و آثار دانشی دیگری را هم دارا است

۴۹۵ ــ اسموس ــ Smous

خاورشناس دانمارکی که بادبیات ایران اظهار علاقه نموده وکتابی بنام تحقیقات در اطراف حافظ (۳) و غزل سرایان دیگر بزبان دانمارکی نوشته و بچاپ رسانیده ، اسموس اگر چه سایر نگارشاتش بزبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی است با وجود این

---

۱ ــ ابن مقفع ابوالبشر ساویرس اسقف که در دوره المعز فاطمی ۱۰۰۰ میلادی بوده

۲ ــ Topogrdphical

۳ ــ حافظ ـ شمس الدین محمد صاحب دیوان معروف متوفی ۷۹۱ هجری

مقداری از اشعار شاهنامه و رباعیات از خیام را بزبان دانمارکی ترجمه نموده

۴۹۶ــ اسمیت ــ G. A, Smithe

خاور شناس انگلیسی ونویسنده کتاب :

Historical Géography of the Holy Land

است که جغرافیا وتاریخ اماکن مشرفه رامتضمن و این کتاب در لندن سال ۱۹۰۰ بچاپ رسیده

۴۹۷ــ اسمیت ــ Dr D. smithe

دکتر داوید اسمیت استاد ایران شناس امریکائی که در تاریخ و ادبیات‌ایران مطالعاتی زیاد کرده و بایران سفر نموده و یاد داشت ها از سفر خود نگاشته و در مجله های امریکا نشر داده

این دانشمند در صدد تکمیل احوال عمر خیام بر آمده و رباعیات خیام را به انگلیسی ترجمه کرده وخواسته که مقام علمی آن‌حکیم را در ریاضی و ادب معلوم‌نماید

اسمیت از استادان عالیمقام دارالفنون کلمبیا ودانشگاه نیویورك است ومولفاتی در ریاضیات دارد او در ۱۳۱۲ شمسی هجری بایران آمده ' در تهران کنفراس ها داده ومجدداً درایں‌قسمت‌اخیرهم بایران آمده وکنفرانسی‌دردانشسرای عالی راجع بنفوذ ایران در تمدن امریکا داده و از طرف وزارت‌معارف ایران باعطای یکقطعه‌نشان علمی طلا درجه اول مفتخر گردیده

۴۹۸ــ اسنوك هورگرنژ ــ Dr. Snouck Hurgronje

۱۸۵۷ — ۱۹۲۷

خاور شناس معروف هلندی که از مؤسسین دائرة المعارف اسلامی لیدن و نویسنده مجله تاریخ‌ادیان‌شیخ المشرقین بوده واین لقب را ماسنیون مستشرق شهیر در جشن «کلژد فرانس» پاریس باو داده و در مجمع علمی عربی دمشق سمت عضویت داشته

جرجی زیدان(۱) وصاحب کتاب اکتفاء القنوع ونویسنده کتاب معجم المطبوعات

اسنوك هورگرنژ

از وی نـام برده و ترجمه تفصیلی او را مجله الصباح مصر در شماره ١٤٥ سال ١٤ ص ١٦) نگاشته و نگارنده مطالب ذیل را از آن اقتباس نمود :

دکتر اسنوك هورگرنژ از بزرگترین خاورشناسان و خدمتگذاران بزرك بادبیات اسلامی بوده و اهتمام بادبیات و مباحث اسلامی را جزء وظیفه خود شنـاخته و مـدتی استاد ولیعهد هلنـد شده و امور مذهبی واجتماعی را درمستعمرات شرقی هلند از جاوه و جزایر هند شرقی عهده دار گردیده و در ظرف چند سال درهلند بعضی عادات و رسوم اهل جاوه را نشر داده و بعد از آشوب و شورش مردم جاوه در اثر اجرای قانون هلند دکتر مذکور بانجا سفر اموده و یاد داشتی داده که حکومت هلند را بجرح و تعدیل قانون مذکور وادار نماید

حکومت فـرانسه هم اسنوك گرونژ را در ظرف پنجسال برای تطبیق قـوانین جدید خود در بربر (شمال افریقا) ماموریت داده ولی در آنجا که اهـالی آن مردمی مسلمان بودند اوبر ضد مصلحت فرانسه قیام نمود

دکتر اسنوك هورگرونج در لیدن سال ۱۸۵۷ تولد یافته و تحصیلات خودرا در لیدن تکمیل نموده و در امور و شئون اسلامی مجتهد شده و در زبان عربی استاد استاد گردیده واسلام قبول نموده بجانب مکه و حجاز سفر کرده و در موقع ورود بجده پائیز سال ١٨٨٥ حاکم آنجا در اسلام وی مشکوك شده و بدینوسیله مدت پنجماه

۱ ــ جرجی زیدان نویسنده مجله الهلال متولد ۱۸٦۱ و متوفی ۱۹۱٤ مولف اداب اللغة العربیه و مولفاتی دیگر

ماو اجازه ورود بمکه نداد ، در آنوقت هورگرونژ ۲۸ سال‌داشته و بعدها درائرابراز حرارت و حماست خود باسلام حاکم جده را بصحت اسلام خویش قانع نمود و جواز رفتن مکه برای او صادر شد

هورگرنژ موقع تشرف بمکه با زنی بدوی ازدواج نموده و از آن اولادی آورد ولیکن قونسول‌فرانسه مقیم جده‌نسبت بهورگرونژ نزدکارکنان دولت عثمانی سعایت کرده و برای اخراج اجباری او از مکه اقدام‌کردند، هورگرنژ مدتیکه‌میان توده‌عرب گذراند از فرا گرفتن زبان و لهجه قبایل بدوی و ادبیات بادیه استفاده کرده و با این احوال مدتی درآنحدود زندگانی مینمود تا در ۱۸۸۶ بهولند برگشته کتاب‌اول خود « کتاب مکه » را در دو جلد نشر داده، اودراین‌کتاب عادات و اخلاق بدوی و بازارهای بنده فروشی و تجارت برده را نام برده و نیز از خانه کعبه و موقعیت مقدس‌آن سر زمین و اهمیت و احترام این مکان در بین مسلمین وعمل حج وشرایط حجاج و غیره وصف نموده ودر ذیل کتاب‌خلاصهٔاز لغات عربی و پیدایش وارتباط آن بلغات سامی نگاشته و نشر این کتاب باعث گردید که دولت انگلیس او را بـرای استادی ادبیات عربی دانشگاه کامبریدج استخدام نماید، هورگرنژ دردانشگاه جـانشین «روبرت اسمیت» شده ولی طولی نکشید که تدریس دانشگاه را بجهات و عللی چند ترك نموده و شایسته دیـد که روزگار خود را بتدریس و تحقیق و مسافرت در عـالم اسلامی مصرف نماید

در سال ۱۹۰۶ هورگرونژ استادی ادبیات عربی جامعه لندن و هلند راقبول نموده و مربی ولیعهد آن کشور گردید وضمناً مستشاری رسمی امور اسلامی وعربی حکومت جزائـر شرقی هولند با او شد تا اینکه اخیراً در حدود سن هفتاد سالـگی وفات نمود ۱۹۲۷ ۰

کتاب Mikkanich Sprichworter او در چند جلد است و در دائره المعارف لندن در موضوع اذان تحقیقات و نگارشاتی دارد

او « کتاب الحاج الی‌المکه» را بزبان هلندی نوشته و با تصاویر درلیدن طبع نموده و کتاب المهدی‌را بزبان آلمانی نگاشته و امثال مکی بالمانی او در لاهه سال ۱۸۸۶

طبع شده کتاب مکه و جغرافیای آن را بانقشه ها درزبان آلمانی ضمن دو مجلدنوشته و بطبع رسیده و کتابی در (سیاست فرانسه درهلند) دارد که آنهم طبع شده ، او کتابی راجع باسلام در ۷ جلد نگاشته که از ۱۹۲۳ تا ۱۹۲۷ بچاپ رسیده و تفصیل آن در فهرست کتابخانه بریل (ص ۱۲۱) مسطور است

۴۹۹ ــ سوسن ــ socin

خاور شناس دانشمند آلمانـی که اهل تحقیق و مطالعه بوده وتألیفاتی نموده و نویسنده الامثال والحکم الدارجه است و کتاب او تحت این عنوان بطبع رسیده

Die Arabisch dialockt von Mosul . und mardin Lepzig 7904

سوسن کتاب هائی بزبان عربی و آلمانی نوشته که در برلن از ۱۸۸۹ ــ تا ۱۹۰۹ طبع و نشر پذیرفته

۵۰۰ ــ سدیو ــ Sodieu

مستشرق فرانسوی که در تاریخ اسلامی بر رسی و مطالعه نموده و کتابی بنام تاریخ عرب و اسلام نوشته و در ۱۸۷۷ کتاب او بطبع رسیده (گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود از نگارشـات او استفاده و استناد نموده)

سدیو کـتاب جامع المبادی و الغایات ابوعلی مراکشی (۱) را ترجمه نموده و راجع بمسلمین وعلوم ایشان وفوائدی که ازایشان بنظام و قوانین اجتماعی و مدنی ولغت وغیره بدیگران رسیده وسرمشق داده اند شرحی نگاشته خدمات مسلمین را در هندسه و ریاضی شرح داده و از مستشرقین دورهٔ اخیر است او راجع باسلام وقرآن و وجود محمد ص مطالبی عالی و مفید نوشته .

۵۰۱ ــ سلمن گاندز P. Solmon Gandz

پروفسور خاورشناس معاصر امریکائی که دردانش سرای یشیوا (۲) درشهر نیویورك جزء اساتیدزبـان شرقی ودرردیف مستشرقین بشمار رفته وصاحب آثار ونگارشائی است .

۵۰۲ ــ سلتی کوف الکزی Solty koff Alexi

خاور شناس که در ایران وهندگردش کرده و نتیجهٔ مشاهده ومطالعات خودرا جمع وکتابی ترتیب داده وکتاب او در پاریس سال ۱۸۵۸ بطبع رسیده .

---

۱ ــ ابوعلی مراکشی حسن متوفی ٦٦۰ هجری   ۲ ــ yeshiva

۵۰۳ ــ سونك ــ Sonneck

استاد ومدیرسابق مدرسه عالی‌اسلامی قسطنطنیه و معلم‌مدرسه کلنیال وصاحب کتاب الدیوان المطرب فی اقوال عرب افریقیه والمغرب است که جزء اول کتاب او در پاریس سال ۱۹۰۲ طبع شده و جزء دوم هم بعداً با ترجمه فرانسه بطبع‌رسیده

۵۰۴ ــ زن ترمر ــ Sonthermer

خاور شناس‌آلمانی صاحب ترجمه کتاب جامع مفردات الادویة والاغذیه ابن بیطار (۱)است که آنرا در تحت عنوان Grosse Zusammenstellung (بزرگترین ترکیبات) از ۱۸۷۰ تا ۱۸۷۲ بطبع رسانیده

۵۰۵ ــ سوزا ــ Souza

۱۸۱۲

از خاور شناسان اوایل قرن نوزدهم بشمار آمده که در ۱۸۱۲ وفات یافته وصاحب کتاب الفاظ پرتغالی است که از زبان عربی اشتقاق یافته و یا ماخوذ و اقتباس شده و از دانشمندان محقق و متتبع بوده

۵۰۶ ــ اشپیگل ــ Spiegel

۱۸۲۰ — ۱۹۰۵

مستشرق مشهور آلمانیکه از دانشمندان بزرك و اهل تحقیق و سیاحت و اطلاع بوده

اشپیگل در ۱۱ ژوییه در کیث رنگن آلمان تولد یافته و در ۱۵ دسامبر در مونیخ بدرود زندگانی نموده و صاحب مولفات و خدمات عدیده است

دانشمند مذکوردر۱۸۶۷ میلادی‌بخیال خواندن خطوط میخی ورسم‌الخط دوره باستانی ایران برآمده و رموز و اسرارآنرا حل و تصفیه نموده ــ علاوه بر ــ

---

۱ — ابن بیطار دانشمند اسلامی متوفی ٦٤٦ نویسنده کتاب جامع مفردات

این او بقصد گردش و جهان بینی بسیاری از ممالك دنیا از وطن خود حرکت کرده و بسی جاها را دیده و آگاهی زیادی از اوضاع هر جا پیدا نموده و در کتاب خود در باب اصطخر فارس مطالبی نگاشته Eràniche Alter Tumskund Dscho

اشپیگل ابتدازبان سانسکریت را فرا گرفته وبخواندن آن ماهر شده سپس زبان فارسی و خط پهلوی را آموخته و نیز زبان ارمنی و پشتو(افغان) را یاد گرفته و معلوم‌نموده که آن زبانها فروع زبان آریائی میباشند او کتابی بنام

Die Alexandersage Bei den Orientalen

در باره اسکندر وقصه‌آن نوشته واین موضوع را در آن حل نموده و قصه اسکندرنامه نظامی را هم در کتاب خود انتقادکرده و کتاب اودر ۱۸۵۱ درلیپزیك بطبع رسیده اشپیگل طریقه صرف و نحو هریك از زبان‌های مذکور را پیدا نموده و خطوط میخی تخت جمشید را خوانده در یونان هم اوراقی از پوست که خط میخی با ترجمه پهلوی در آن نگاشته شده بود دیده و حروف الفبای میخی را بکمك حروف پهلوی درست کرده و متدرجاً بخواندن حروف و خط میخی مسلط گردیده و پس از آن بترجمه خطوط تخت جمشید مبادرت نموده و کتابی هم دراین باب جمع و تالیف کرده

او خطوط میخی تخت جمشید را بسه شکل دانسته و معلوم نموده که اگر هرکس یك شکل آن را بخواند خواندن سایر اشکال برای او بسهولت انجام میگیرد

استاد دانشمند آقای دکتررضا زاده شفق استاد دانشکدۀ ادبیات طهران که نسخه اول فرهنك خاور شناسان نگارنده را مطالعه فرموده این عبارت را در حاشیه کتاب بخط خود راجع بآثار اشپیگل نگاشته که عیناً نقل میشود:

« از آثار مهم این مستشرق نامی آلمانی یکی تاریخ مفصل و بسیار سودمند ایران قبل ازاسلام است از آغازتاظهور اسلام درسه جلد بزرك ـ دیگر کتاب مفیدی است راجع به کتیبه های میخی‌ایران باالاحقه مختصری در صرف و نحو قواعد فارسی باستان و فرهنگ لغات ـ دیگر کتاب مفیدی از تاریخ و دورۀ آریائی‌و تظائب آنها

دانشمند مزبور مقالات و متتبعات و تحقیقات‌اساسی علمی زیاد راجع بعلوم ایرانی در مجله انجمن آسیائی آلمان انتشار داده »

۵۰۷ — سپرنجر — Sprenger

۱۸۱۳ — ۱۸۹٤

مستشرق عالی مقام و دانشمند مشهور اطریشی که از مشاهیر خاورشناسان و صاحب خدماتی برجسته و شایان تقدیر است ولادت این استاد در تیرول (یکی از شهرهـای اطریش) شده ۱۸۱۳

سپرنجر بعداز تحصیل کمالات از وطن خود بجانب انگلستان و لندن رفته و در آنجا داخل خدمت دولت انگلیس شده و بهندوستان ماموریت یافته امور مدرسه دهلی را عهده دار گردیده و در مطبعهٔ کلکته بنشر مولفات و مصنفاتی مفیده از آثار علما و دانشمندان عالم اسلامی کوشیده او با لومسدن ولیس انگلیسی برای انجام امور تشریك مساعی نموده و خدماتیرا که انجام داده از این قرار است

طبع مقامات حریری طبع ونشر کتاب نفحةالیمن شروانی (۱) قاموس المحیط فیروز آبادی (۲) تاریخ الخلفا سیوطی ــ نوادر قلیوبی (۳) کشاف ز مخشری فتوح الشام ــ کشاف اصطلاحات الفنون تهانوی (٤) نخبة الفکر ابن حجرعسقلانی ــ الاتقان سیوطی ــ معجم الصوفیه عبدالرزاق کاشی (۵) واصطلاحات صوفیة تاریخ یمینی عتبی(۶) ــ الاصابة فی تمییز الصحابه ابن حجر عسقلانی رساله شمسیه نجم الدین کاتبی (۷) حدود النحو فاکهی (۸) ــ قسطاس المیزان شمس الدین سمرقندی (۹) الاستبصار شیخ

---

۱ — شیروانی احمدبن محمد انصاری شروانی یمنی است

۲ ــ فیروز آبادی ابو طاهر مجدالدین محمدبن یعقوب شیرازی

۳ ــ قلیوبی شهاب الدین احمدبن سلامه قلیوبی صاحب تحفةالراغب متوفی ۱۰۶۹

٤ ــ تهانوی ــ محمدعلی بن شیخ علی بن قاضی محمد هندی که در اواسط قرن ۱۲ هجری بوده

۵ ــ عبدالرزاق کاشی کمال الدین عبدالرزاق صاحب تاویل الایات و شرح فصوص و غیره متوفی ۷۲۵

۶ ــ عتبی ابو نصر محمدبن عبدالجبار رازی متوفی ٤۲۷

۷ ــ کاتبی نجم الدین علی بن عمر شافعی استاد ریاضی ومنطق متوفی ۶۷۵

۸ ــ فاکهی جمال الدین عبدالله بن احمدبن علی فاکهی مکی شافعی متولد ۸۹۹ متوفی ۹۷۲

۹ ــ شمس الدین که از دانشمندان بوده

طوسی (۱)

سپرنجر صاحب مجلدات Das Liben und die Lehre de Mohammed است که در ضمن آن شرح حال ابی ذرغفاری (۲) را نگاشته و نیز استاد مذکور یکجزء از کتاب مروج الذهب مسعودی را بانگلیسی ترجمه نموده و در طبع و نشر کتب مذکورفوق‌از علماء ودانشمندان هندوستان‌استمداد ودستیاری جسته وبهمراهی ایشان مقصود را انجام داده وفات او در ۱۸۹٤ بوده

۵۰۸ ـ استن کنو ـ Sten konow

خاور شناس که درچندین کنگره شرکت داشته ومدیر انتشارات خاور شناسی انجمن خاور شناسان دانمارك و نروژ و غیره بوده

۵۰۹ ـ استراد Lu. Sterad

استن کنو

لوستریب استراد خاور شناس آگاه‌ومتتبع در قسمت تمدن اسلامی که در اثر تتبع و تحقیق واحاطه‌واطلاع کتاب (تمدن اسلامی) را نگاشته وکتاب مزبوربعنوان «حاضرالعالم الاسلامی» بعربی ترجمه و طبع گردیده

۵۱۰ ـ استونسن ـ R. Stevenson

روبرت استونسن دانشمند خاور شناس که راجع بقواعد و دستور زبان عربی تحقیقات نموده و کتابی در این باب نوشته و اطلاعات او مورد توجه و استفاده بسیاری از خاور شناسان گردیده و دردائرةالمعارف اسلامی لیدن آثار قلمی او زیادو تحقیقاتی را باو نسبت داده‌اند

---

۱ ـ شیخ طوسی شیخ‌الطایفه محمدبن حسن بن علی متولد ۳۸۵ متوفی ٤٤۰ صاحب تهذیب واستبصار
۲ ـ ابو ذرغفاری صحابی متوفی ۳۲ هجری که از بزرگان صحابه بوده

۵۱۱ ــ استکوی مانوئل Stokvi Manuel

دانشمند آگاه باوضاع نژادی دنیا که درعداد خاورشناسان بزرگ آمده وتاریخ نژاد (His. Généalogie) تمام دول روی کره را از قدیمترین زمان تا کنون در سه جلد نگاشته و عدهٔ از تابلو های ژنالوژیك را در آن گنجانیده و جلد اول آن را بسلاطین آسیا و افریقا و امریکا و پلینیزی اختصاص داده و در ۱۸۸۸ بچاپ رسانیده و در فهرست کتابخانهٔ بر زیل نام وعملیات اومسطور است .

۵۱۲ ــ استوری Ch. Story

شارل استوری استاد زبان عربی دردانشگاه کامبریدج که خدماتی زیاد بادبیات اسلامی نموده ودر ۱۹۱۵ کتاب الفاخر تألیف مفضل(۱) صاحب فراءد و کسائی را با فهارس و قوافی و اشعار و امثال و رجال و الفاظ طبع نموده و بنشر آثاری دیگر مبادرت کرده .

۵۱۳ ــ استرانژ G. Le Strange

خاورشناس معروف انگلیسی که کتاب جغرافی ابن سرابیون(۲) را بانگلیسی ترجمه و نقل نموده و آنرا در سال ۱۸۹۵ با نقشه‌های لازم طبع و نشرداده و ازآثار مهم ومشهور او جغرافیای ممالك شرقی اسلامی است که در آن تتبع ودقت نظروعمق علمی این دانشمند معلوم میشود .

استرانژ کتابات الشرقیه فی قرون‌الوسطی را در ۱۹۰۵ تحت این عنوان در کمبریدج طبع و انتشار داده .

(اراضی شرقی خلافت)

Lands of the Eastern Caliphate

و نویسندهٔ کتاب

Palestine under The Moslems

(فلسطین در حکومت مسلمین) است

---

۱ ـ مفضل بن سلمة بن عاصم از دانشمندان قرن دوم هجری بوده .

۲ ـ ابن سرابیون جغرافی دان قرن سوم هجری متوفی ۲۹۵ هجری که کتابی در جغرافیا نوشته .

استرانژ اغلب با نیکلسن همکاری نموده و کتابهائی را نشر داده اند از جمله آن دو کتاب ابوزید احمدبن سهل بلخی را در ۱۹۲۱ بچاپ رسانیده اند و نیز در چاپ جلد اول نزهت‌القلوب از ۱۹۱۳ تا ۱۹۱۵ مبادرت نموده .

۵۱۴ ــ سوتر Suter

خاورشناس معروف که داخل یك‌سلسله تحقیقات علمی‌شده ودر بارهٔ خوارزمی اظهار عقیده نموده و آنرا از ابوریحان بیرونی دانسته .

سوتر شرح احوال‌القاضی ابوبکر(۱) بغدادی ریاضی را جمع آوری کرده و کتاب اورا که در شرح مقالهٔ دهم اقلیدس است بعنوان ذیل :

H. Suter verber denkommentar des Mohammed-
ben Abdelbaqi Zur Zehnten des Euklides

طبع و انتشار داده .

۵۱۵ ــ سایکس ــ G. Sykes

ژنرال سایکس معروف انگلیسی که از دانشمندان ومورخین مطلع و نویسندگان شمرده شده و جزءایران شناسان ومستشرقین است مشارالیه درموقع جنك‌بین‌الملل (۱۹۱٤ــ۱۹۱۸) ریاست قوای نظامی که انگلیس ها در ایران باسم پلیس‌جنوب تشکیل داده بودند برقرار بوده

سایکس در تاریخ ایران و شرق مطالعاتی نموده و کتابی ضمن دو مجله بنام

History of persia

نوشته که کتاب مذکور در ۱۹۱۵ بطبع رسیده و این کتاب محتوی تاریخ قدیم و جدید ایران و از کتب مفیده است اخیرا تاریخ او بقلم دوست دانشمندفاضل ما آقای سید محمد تقی فخرداعی بفارسی ترجمه شده

۵۱۶ ــ Sylvain Levi

۱۸۴۴

از شرق شناسان معروف فرانسه و صاحب اطلاعات و تحقیقات و خدماتی در عالم شرق است که آنرا بعالمیان تقدیم نموده وفت او در ۱۹۳۵ میلادی واقع شده

۵۱۷ - سیلوستر دساسی B. Sylvestre de Sacy

۱۸۳۸ — ۱۷۵۰

بارون سیلوستر دساسی بزرگترین مستشرق و معروفترین خاورشناسان است که در نیمهٔ اخیر قرن ۱۸ و نیمهٔ اول قرن ۱۹ زندگی مینموده ولادت این استاد ۱۷۵۰ وفات اودر ۱۸۳۸ بوده .

دساسی از جملهٔ دانشمندانی است که علاوه بر زبان عربی بزبان شرقی از ترکی فارسی عبری وغیره دانا شده مخصوصاً درزبان عربی و فارسی تخصصی تمام یافته و زندگانی خودرا در خدمت بادبیات و علوم شرقی مخصوصاً در ادبیات اسلامی وعرب مصرف نموده او روح غیرت و همت را در ابدان اروپائیان بیخبر از نفایس شرق بحرکت آورده وعیسویان را که دراثرجلوگیری کشیشان و مخالفت روحانیین مسیحی از معارف و دانش و ادبیات عالم اسلامی بیخبر مانده نسبت بآن بدبین بودند و از راه عناد تعلیمات نا پسند بآنها داده شده و حقایق دیانت اسلام بگوش آنان بر خلاف خورده بود دساسی در اثر ترویج کتب و معارف اسلامی و ترجمه و نشر و تعلیم و تلقین آن راه را برای دیگران باز کرده ومستشرقین زمان او وبعداز آن تمامی مدیون و رهین زحمات وخدمات این دانشمندند واز شاگردان وی بشمار میروند .

دساسی خدمات وکارهای زیادی انجام داده و مولفاتی عدیده دارد از تألیفات مهمه او کتاب صرف و نحو عربی این استاد است :

Grammaire Arabe

که آنرا دردو مجلد بزرگ برای یاد دادن زبان عربی بفرانسه نگاشته وکتاب قرائتی (خواندنی) است که درآن منتخبات ظریفه و جالب توجهی ازکتب ادبی عربی موسوم بهٔ انیس المفید للطالب المستفید ترتیب داده و کتاب مذکور در پاریس سال ۱۸۲۷ بطبع رسیده .

دساسی مجمعی بنام انجمن آسیائی :

Société Asiatique

ومجله بنام مجله آسیائی
Journal Asiatique
تاسیس و نشر داده و او را مولفاتی در تاریخ اعراب دورهٔ جاهلیت است ونیز در بیان مذهب دروز تالیفی در دو مجلد نموده بعنوان
Exposé ae la Religion des Druzes
در آورده که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده مولف مطالب و محتویات این کتابرا ازکتب‌وآثار ایشان نقل نموده ومصدّر بترجمه حال‌الحاکم بامرالله است (۱)

دساسی کتاب التحفة السنیه فی علم العربیه را نوشته که کتـابی در دو قسمت برای شاگردان مدرسه پاریس بزبان فرانسه جهت یاد گرفتن زبان عربی در صرف و نحو و کلام و عروض ترتیب داده واو را دائرةالمعارفی در ادبیات و علوم شرقی در سه مجلد است

مستشرقمزبوربا دلابورت (Delaborte) در ترجمه‌جغرافی عربی بزبان افریقی از عربی‌شرکت نموده و آنرا در۱۸۲۱ درپاریس بطبع رسانیده وکتاب الدرالمنظوم فی وصایا سلطان المرحوم که وصایای لوئی شانزدهم پادشاه فـرانسه است دساسی آنرا ترجمه و با متن فرانسه طبع نموده

دساسی قصیده برده (۲) را بفرانسه ترجمه کرده و نیز کتاب نبذة العقود مقریزی را ترجمه نموده و درنقودالخلفا مقالاتی نوشته که آنها را با مقالات دیگـری در مجله اسیا ضمن موضوعات مختلفه نشر داده ومقامات حریری را هم بطبع رسانیده از اینها گذشته او را نگارشاتی مفید در باره ایران است و کتاب المختار من کتب ائمةالتفسیروالعربیه فی‌کشف الغطـاء عن غوامض‌اصطلاحات النحویه و اللغویـه یا تکمله کتاب انیس‌المفید است که در ۱۸٤۷ با ترجمه فرانسه و شروح متن عربی و فرانسه طبع شده و منتخبات نحوی او در پاریس سال ۱۸۰٦ بطبع رسیده

دساسی کتبی از قبیل‌الافادةوالاعتبار عبداللطیف‌بغدادی(۳)وکتاب کلیله‌دمنه

---

۱ ـ الحاکم بامرالله ابوعلی منصوربن‌العزیز بالله متولد ۳۷۵ متوفی ٤۱۱

۲ ـ برده شرف‌الدین محمدبن سعید مصری بوصیری متولد۶۰۸ متوفی ٦۹٤

۳ ـ عبداللطیف بغدادی صاحب کتاب‌الافاده و الاعتبار که آنرا در ٦۰۳ تمام نموده

و معلقه(لبيد(۱)) والفيه ابن مالك (۲) را با ترجمه فرانسه بعنوان

Alfiÿya ou la quintessence ce la G. Arab

در ۱۸۸۳ در پاریس ولندن بطبع رسیده وهشت باب از آ در کتاب خود بعنوان ترجمه

Anthologie Gram.

و المنشور الصادره بطبع رسانیده و نیز کتاب السلوك لمعرفة دول الملوك را مقداری ترجمه نموده

دساسی در کتاب انیس المفید خود منتخباتی از آثار و افکار علمای مشهور اسلامی مانند امام فخررازی (۳) و مقریزی و خلیل بن (٤) شاهین طاهری و نیز در لمع از کتب د روز و بعضی از قصاید متنبی ولامیة العرب شنفری (٥) را جمع نموده و در این کتاب مکتوب سلطان مراکش را بپادشاه فرانسه ومصالحه ما بین آن دو را با مکاتبات امام سعیدبن احمد بمسیور سل بالیوز قنسول فرانسه در بغداد که در حدودسنه ۱۷۰۰ مکاتبه شده درج نموده و او را بزرگترین دانشمندان میشمارند که بلغت ضاد و بعالم عربیت خدمت کرده وبشیخ المستشرقین ملقب شده

دساسی در کتاب

Mém. sur diverses Antiqutes des La perse

خود تحقیقاتی مفید در باره اصطخر فارس دارد و آن کتاب در پاریس سال ۱۷۹۳ بطبع رسیده او مخصوصا در کتاب خود ازخطوطیکه سه تن از سلاطین آل بویه

---

۱ ـ لبید بن ربیعة بن مالك شاعر مخضرمی ولادت او ۸۶ قبل از هجرت وفات ٦٤ بعد از هجرت بوده و صدوچهل زندگانی نموده

۲ ـ ابن مالك ابو عبدالله محمدبن مالك طائی شافعی نحوی متولد ٦۱۰ متوفی ٦۷۲

۳ ـ امام فخررازی ابوعبدالله محمد بن عمربن حسین طبری نیریکری متولد ٥٤٤ متوفی ٦۰٦

٤ ـ خلیل بن شاهین غرس الدین متولد ۸۰۳ متوفی ۸۷۲

٥ ـ شنفری از دی صاحب قصیده لامیه اقیموا بنی امی صدور مطیکم که موسوم به شمس بن مالك و از شعرای جاهلیت بوده متوفی ٥۱۰ م

بعربی و سه‌لقش که دوتای آن بفارسی و سیمی بعربی‌و از ابوالفتح ابراهیم نواده‌تیمور در قرن نهم هجری (۱۵ میلادی) و سه نقش که دو نقش آن عربی وسومی فارسی و از علی بن خلیل نواده اوزن حسن(۱) (قرن ۹هجری) میباشد شرح داده از اوست کتاب

Rechrche sur L'origine du Recueil des contes Intitulé les Mille et un Nuits

که در باره الف لیله نوشته و در پاریس‌سال ۱۸۲۹ بطبع رسیده و او را رساله‌ایست که عنوان آن

Memoires de l' Academie des inscription des belles Lettres

است که در چند جلد و در ۱۸۳۳ طبع شده

دساسی صاحب کتاب (Chrestonnathie) درچند جلداست که در جلداول آن از ص۱ تا ۹۲ قسمتی از تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را نقل نموده(دائرةالمعارف لیدن (ج ۱ ص ۲۱۸ع)

دساسی پند نامه‌شیخ عطار را در۱۸۱۹ میلادی (۱۲۳٤ هجری) در پاریس بطبع رسانیده و آنـرا بفرانسه ترجمه کرده و برای آن مقدمه بفارسی نوشته و اصل پندنامه باترجمه طبع شده ٬ نگارنده‌اصل مقدمه رابرای‌اهمیت‌آن ونمونه‌تسلطیکه استاد سیلو ستر دساسی در نگارش نثر عربی و فارسی و نظم فارسی داشته و مقام فضلی این دانشمند و حسن عقیده و ایمان کامل اورا میرساند لازم دانست که در اینجا بنگارد و اینك مقدمه مذکور را از نسخه چاپی مورخ ۱۸۱۹ متعلق بجناب آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز باین کتاب نقل مینماید وراستی حیفم‌آمد که از درج آن در این نامه صرف نظر نمایم

بنـــــام خدا

لحمدلله‌الاحدالصمدالجلیل‌الحمیدالعزیزالمجیدالحکیم‌القدیرالسمیع‌البصیر‌الجبار

---

۱ — اوزن حسن از خانواده آق قوینلو است که در ۸۷٤ تبریز را گرفته و بعد بعراق عجم استیلا یافته و در ۸۸۲ وفات نموده

القهار الكريم الرحيم المقدس فی ذاته المنزه عن سمات النقص فی صفاته مبدع المخلوقات و محدث المصنوعات الذی لم يخرج شيئی من القوة الی الفعل الابقدرته ولا يهبط هباعمن اعلی عالم الوجود الی اسفل هاوية العدم الابارادته عالم والغيب والشهاده مالك اليوم الذی ليس فيه شك ولاريب الخالق الذی زّين حدائق الافلاك بازهار النجوم وانوار الكواكب الثابت والسيار و نوّر افلاك الحرائق بنجوم الازهار و كواكب الانوار من الرياحين والاشجار وبث فی اكناف الارض و اطراف الهوا انواع الحيوانات من السباع والبهايم والطيور والحشرات واجری فی طرقات البحار ومسالك الانهار حيتان الكواكب والسفائن و سفن الحيتان والتنانين ثم فضل الانسان علی ماسواه من صنائع جبروته بها خصه به من معرفة لاهوته والهمه من غرائب العلوم الدنيويه والدينيه وعجائب الاحكام السياسيه والادبية مايهتدی به الی صلاح ديناه ونجاح عقباه ومن الواجب علی كل قبيلة من بنی آدم و علی جميع قطان اقطار العالم مع تفاوت از منتهم والملل و تباين امكنتهم والنحل ان يحمدوه علی ما اكرمهم به من اكمل الائه وانعم عليهم من اتم احسانه و اجزل عطـائه اذليس من صنائع حضرته و خلائق قدرتة الامابيين تسبيحه و يونيح تمديحه اما بلسان قاله و اما بلسان حاله بحكم و ان من شيی الايسبح بحمده و فی ذالك انشد الشاعر

شعر

الم ترانّ النسيم الصبا ... لــه نفس نشره صـاعد
فطوراً ينوح و طوراً يفوح ... كما يفعل الفاقد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام ... اذا ماشكی الغصن المائد
و نور الصباح و نور الاقاح ... و قد هزه البارق الراعد
و وافی الربيع بمعنی بديع ... بترجمة و رده الوارد
و كل لاجلك مستيقظ ... لما فيه نفعك يا جاحد
و كل لالائه ذاكـر ... مقرّ له شاكر حامـد
و فی كـل شی لهٗ اية ... تدّل علی انه واحـد

و من احسن ما قیل فی ذلك المعنی ما انشده الشیخ فریدالدّین العطار فی کتاب منطق الطیر ،

مثنوی

هرچه هست از پشت ماهی تا بماه — جملهٔ ذرات بسر ذاتش گواه
پستی خاك و بلندی فلك — در گواه قدرتش پس یك بیك
باد و خاك و آتش و خون آورد — سرّ خویش از جمله بیرون آورد
خاك ما گل کرد د رچل بامداد — بعد از آن جان را درآن آرام داد
جان چودرتن رفت و تن زوزنده شد — عقل دادش تا بد و بیننده شد
عقل را چون یافت بینائی گرفت — علم دادش تا شناسائی گرفت
چون شناسا شد بعجز اقرار کرد — عرق حیرت گشت و تن درکار کرد

اما بعد چنین میگوید ضعیف ترین بندگان رحمن و کمترین خدمتکاران مستعان فقیر حقیر و مسکین بی تمکین مطموره نشین نادانی و ناتوانی بارون سلوستره دساسی مرید طریق حق شناسی که از خزینهٔ الطاف خفیه التماس راهنمائی میکند وبا خضوع هرچه تمامتراعتراف میورزد که کشتی جد وجهد خویش را از امواج دریای خطایا و اهوال گرداب گناه به رجاء ساحل سلامت است و نه امید پناه مگر برباح لطف نامتناهی خدای آمورگار و مادهایت ربانی خداوند پروردگار که آن بندهٔ کمینه در زمان جوانی و عنفوان زندگانی از اکتساب نعمتهای بی بقای این زمان نا امان و از التذاذ ملذّات بی ثبات این جهان سراب نشان اعراض تمام واجتناب مالاکلام نموده است و در حاصل کردن اموال بی زوال دانش پرور دست آوردن رغائب خزاین و غرائب دقائق ادب وهنر جهد کامل وسعی شامل فرموده وچون بیشتر همت آن ضعیف در تعلم لغت عرب و تلقن زبان عجم مصروف شده روز و شب در مطالعت کتب عربیه میکوشید ودرتصفح نامههای فارسیه روزگار میگذرانیده و با وجود آنکه برمجموعات بسیار و رسالات بیشمار اطلاع یافته است ودر فنون متفرقه و تصانیف متنوعه خوض کرده قصهٔ معرفت این کمینه هیچ کنارئی نرسیده و در تصرف ضمیر پرتقصیر این خاطر

خسته هیچ رسالتی نیامد که در او چنین وصایای عزیز و چندین پندهای شفقت آمیز موضوع شده باشد که در پند نامهٔ شیخ فریدالدین عطار وفی الحقیقه میتوان گفت که کمتر فوائدگوناگون است و ذخیرهٔ ثمرات و عقاقیر رنگارنگ غلط کردم که عقد است از جواهر ولالی حقایق علمیه و عملیه مشتمل و هرکه میخواهد که روزگار بایمنی وبی باکی میگذراند و از زحمتهای اندوه و نامرادی محفوظ ماند و در بند آن میباشد که پس از مضمحل و ناپدید شدن سراب زندگانی مشمول عواطف

سیلوستر دساسی

پادشاهانه ملك بی مطیر گردد و منظور عین عنایت خداوند پوزش پذیر میباشد که خودرا از وساوس شیطان ملعون که بنی آدم را عدو مبین است دور داشته گوشهای عقل خویش بقراط این پند های گرانبها تشنیف نماید و سخنهای نصیحت آمیز این پیر ارشاد انگیز را دستورالعمل ساخته مضمون ایشان فراموش کردن درهمه عمرجایز ندارد و بنابراین پیش از چند سال این دعا گوی آهنگ کرده بودکه چنان نامهٔ نامور را طبع کند تا تحصیل او بر هر یك از بندگان را ستجوی آسان شود و از فوائد این رسالهٔ گرانمایه کسی از خاص وعام محروم و بی بهره نماند اما تا این زمان میسر نشد چه از سالهای بسیار فتنه های بیشمار بر اقالیم زمین استیلا یافته است و هر کشور ومرزو بوم بخروش لشکریان و های وهوی جنگجویان در اضطراب افتاده و آدمیان دیده اند (ع) جهان پرزآشوب وتشویش وتنگی لیکن چون بحکم سیجعل الله بعد عسریسراً بعنایت آفریننده حرکت و سکون وارادت خداوند اذا قضی امراً فانما

یقول له کن فیکون سلاطین ممالك و امم و اساطین اطراف عالم براین متفق و یکدل گشتند که لشکرهای فتنه وسرکشی‌را بتیغ آشتی و عدل گستری منهزم و مقهور کنند و در هر اقلیم و کشور علمهای صلح و موافقت افراخته و منشور سازند تا بمساعی محموده و آرای پسندیده این سر افرازان دادگر و پادشاهان هنر پرور حال چنین دست داد که (ع) پلنگان رها کرده خوی پلنگی این ضعیف بشنافت تا پیش از نزول قضای آسمانی و غروب زندگانی که (مثنوی) عمر برفست و آفتاب تموز اندکی مانده خواجه غره‌هنوز آنچه مقصود او بود بکار آورد واز عهدهٔ عهدکه میداشت بیرون آمد که حکما گفته‌اند : «الوعدعلی‌الحر دین» پس میباید دانست که در پندنامه شیخ فریدالدین‌عطار بمرور الایام واللیالی و گردش فلك شعبده باز لا ابالی فسادچنان از زیاده و نقصان افتاده است که در بعضی از نسخ بیتی چند نوشته شد که در نسخه های دیگر موجود نباشد و نیز درعدد فصول کتاب مذکور و ترتیب ایشان و در اوایل و اواخر هر فصل از فصول او اختلاف واقع است و چون در تصرف راقم این حروف هفت نسخه حاصل شد درمقابله اینها با یکدیگرعلی‌حسب‌الامکان دقیقهٔ مهمل نگردد و بعداز امعان نظر و اعمال دقت بصر آن قرائت را در هرجای ثبت کرد که اولیتر ومستحسن ترمعنی ولفظاً مینمود اما با این همه براین بنده مخفی نیست که در بیشتر مواضع که در ایشان اختلاف واقع شدنمیتوان بیقین دانست که ازخط مصنف صادر شده واز فساد نویسندگان‌چه تغییر و تحریف دخول یافته والله اعلم و هو یحکم بینهم فیما کانوافیه یختلفون و اگر معاذالله سهوی افتاد امید است از کرم خوانندگان و شنوندگان که این بنده را معذور خواهند داشت که لایکلف‌الله‌نفساً‌الاوسعها‌وتمام‌شد طبع این پند نامه در ایام پادشاه جهان‌پناه سایه کردگار وپرتولطف پروردگارعالی نژاد فرخ نهاد مطاع عالم اکرم اولاد آدم‌جهاندار نیك نام و تاجدار سعادت فرجام‌خردمند عدل گستر و دانشمند دین پرور رود علم و طودحلم فریدون شوکت و سلیمان‌حکمت سالك کرم و عطا مالك ممالك عز و علا مکرم درگاه ملیك صمد مورد مراحم دادار احد موسس اساس انصاف و داد ممهد قواعد صلاح و سداد سلطان همایون و سر فراز و خاقان فرانسا نواز مصطفای خداوند گردون مفخر دودمان بوربون

لوئیس هشتدهم که تخت او باد بر سر چرخ نهم

شعر

بناز ای فرانسا بدورش چنان — که ایران بدوران نوشیروان
جهانبان دین پرور دادگر — نیامد چو لوئیس والا گهر
سر سرفرازان و تاج مهان — سرور فرانسا و فر جهان
گر از فتنه آید کسی در پناه — نیابد جز این کشور آرامگاه
ندیدم چنین گنج و ملک سریر — که وقف است بر طفل و برنا و پیر
نیامد برش دردناک غمی — که ننهاد بر خاطرش مرهمی
طلبکار خیر است و امیدوار — خدایا امیدی که دارد برآر
کله گوشه بر آسمان برین — هنوز از تواضع سرش بر زمین
چو لوئی خردمند فرخ نهاد — ندارد جهان تا جهانست یاد
نه بینی در ایام او رنجهٔ — که نالد ز بیداد سر پنجهٔ
کس این رسم و ترتیب و آئین ندید — فریدون ابا این شکوه این ندید
از آن پیش حق پایگاهش قویست — که دست ضعیفان بجاهش قویست
چنان عدل گسترده بر عالمی — که زالی نیندیشد از رستمی
همه وقت مردم ز جور زمان — بنالند و از گردش آسمان
در ایام آن دادگر شهریار — ندارد شکایت کس از روزگار
برون بینم اوصاف شه از حساب — نگنجد در این تنگ میدان کتاب
فرو ماندم از شکر چندین کرم — همان به که دست دعا گسترم
جهانت بکام و ملک یار باد — جهان آفرینت نگهدار باد
بلند اخترت عالم افروخته — زوال اختر دشمنت سوخته
غم از گردش روزگارت مباد — وز اندیشه بر دل غبارت مباد
که بر خاطر پادشاهان غمی — پریشان کند خاطر عالمی
دل و کشورت جمع و معمور باد — ز ملکت پراکندگی دور باد
درونت بتایید حق شاد باد — دل و دین و اقلیمت آباد باد

تنت باد پیوسته چون دین درست بداندیش را دل چو تدبیر سست

همینت بس از کردکار مجید که توفیق خیرت بود بر مزید

جهان آفرین پرتو رحمت کناد دگر هرچه کویم فسانه است وباد

و چندین سخن بس که در اطناب کلام هیچ فایده نیست نه حکما کفته اند اياك و فضول الكلام فانها تظهر من عيوبك ما بطن و تحرك من عدوك ماسكن پس بدین بیت حافظ اکتفا میکنم :

ای شهنشاه بلند اختر خدا را همتی تا ببوسم همچو کردون خاك ایوان شما

سیلوستر دساسی دراین کتاب شرح حال شیخ اجل فریدالدین عطار را از تذکره دولتشاه غازی سمرقندی نقل نموده و اشعاری زیاد از حافظ و سعدی ودیکران را بفرانسه ترجمه کرده و بعضی قسمتها را بترکی و عربی نوشته که فی الحقیقه تمامی قابل اهمیت و نظر است او خود این مقدمه فوق الذکر را با اصل پندنامه ترجمه بفرانسه نموده و در قسمت آخر کتاب درج کرده و غزلهائی از شاهی شاعرهم بفارسی و ترجمهٔ فرانسه وارد آورده که از آنها است :

هرکه کوی تو ساخت مسکن خویش خون خود میکند بکردن خویش

ایضاً

بیا ای اشک تا بر روزکار خویشتن کریم چو شمع از محنت هجران بار خویشتن کریم

T

۵۱۸ــ تاورنیه ــ Tavernier

۱۶۰۵-۱۶۸۵

دانشمند جهان گرد و بازرگان فرانسوی که در دورهٔ سلاطین صفویه (از ۱۰۳۸ هجری تا ۱۰۸۶) دراین کشور مسافرت کرده و سیاحت ها نموده و از طهران آن زمان درکتاب خود شرحی نگاشته و کتاب او بنام:

Voyages en Perse

است که طبع شده

تاورنیه با رفیق خود برنیه Bernier فرانسوی بهندوستان رفته و رفیقش تاجری جواهری بوده این شرق شناس آگاه راجع بگزارش خود وسیاحت ها که کرده ' سفرنامه نوشته و سفرنامه او متضمن اوضاع از ۱۶۷۰ تا ۱۶۷۷ است که بطبع رسیده وسیاحت نامه مزبور را مرحوم نظم الدوله (۱) در ۱۳۳۱ بفارسی ترجمه نموده و طبع شده

تاورنیه و همکار او در سفر نامه خود ابنیه و آثار هندوستان و قصور سلاطین مغول را شرح و تفصیل داده اند

تاورنیه

سیاحت تاورنیه و رفیقش در هندوستان از (۱۶۴۵ تا ۱۶۵۲) بوده وسفرنامه او علاوه از ترجمه فارسی بزبان هندی هم ترجمه شده و کتابی مفید است.

ولادت تاورنیه در ۱۶۰۵ وفات او در ۱۶۸۵ واقع شده

---

۱ — نظم الدوله ابوتراب خان خواجه نوریان متوفی ۱۳۰۶ شمسی که سیاحت نامه تاورنیه را در ۱۳۲۱ هجری ترجمه نموده ونیز کتاب سرگذشت کنتس دو باری را در چهارمجلد ترجمه کرده و دو جلد آن بطبع رسیده

۵۱۹ چایکین کنستانتین — Tchaikine konstantin

او یکی از خاور شناسان کنونی روسیه است که در حدود ٤۵ سال زندگانی نموده مدت ۵ سال از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۶ مترجم رسمی سفارت روس در تهران بوده و لیسانسیه (انستیتوی علوم شرقی مسکو) میباشد

او کتابی در ادبیات معاصر ایران تالیف نموده که در ۱۹۲۸ در مسکوچاپ و انتشار یافته و در جشن فردوسی چند مقاله راجع باسدی طوسی شاعر بزرگ و اسدی طوسی کوچك ضمن مقالات مستشرقین دیگر روس در مجله بعنوان فردوسی نشر داده.

علاوه بر این عده زیادی ازمقالات راجع به ادبیات فارسی در مجله های روسیه نگاشته او تمام بوستان سعدی را بشعر روسی ترجمه نموده و مشغول تالیف فرهنگی بفارسی و روسی است و پرفسور زبان در بنگاه علوم شرقی مسکو میباشد....

۵۲۰ — توربکی — Thorbecke

۱۸۹۰

خاور شناس مشهور آلمانی است که بنوبت خود در باره طبع و نشر آثار علمی علمای اسلامی خدماتی را انجام داده و در سال ۱۸۹۰ وفات یافته

توربکی کتاب الملاحن — (ابن درید) ودرة الخواص (حریری) وکتاب النحو (صباغ) والمفضلیات مولفه ابی العباس مفضل ضبی (۱) را با ملاحظاتی بزبان آلمانی در لیپزیك سال ۱۸۸۵ چاپ نموده وترجمه عنتره(۲) ودیگران را نشر داده و در دانش عربی و ادبیات آن زحماتی کشیده و در دارالفنون هیدلبرك جزء استادها بوده

---

۱ — مفضل ضبی ابو العباس مفضل بن محمد کوفی متوفی در ۱۶۸

۲ — عنترةبن شدادعبسی شاعر عرب متوفی ۶۱۵ میلادی

۳ — ابن درید ابوالحسن محمدبن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ۳۲۱ صاحب کتاب الجمهره

۵۴۱ ـ تیکس Tix

۱۷۹۷

پروفسور استاد خاور شناس که خدماتی شایسته بمعارف شرق کرده من جمله کتاب نبذة العقود فی امور النقود یا کتاب پولها و نقود قدیمه یا مسکوکات اسلامیرا در روستک سال ۱۷۹۷ بطبع رسانیده

۵۴۲ ـ تولستوی ـ Tolstoi

(۱۸۲۸-۱۹۰۰)

لئن تولستوی دانشمند و (۱) فیلسوف روس که مردی بزرك وصاحب اندیشه واخلاق بوده ، عمدهٔ زندگانی خود را برای خواندن مردم براه نیکبختی و سعادت و پیروی دیانت گذرانده ، صاحب آثار و افکار مهمه در اخلاق و غیره است و از کسانی است که بروحیات شرق کاملاآشنا بوده مخصوصاً در موضوع دیانت اسلام داخل کنجکاوی و تحقیقات شده

این دانشمند کتابی بنام (کتاب محمد ص) نگاشته و گفتار حکیمانه نبی اکرم ص را دررساله مخصوص بنام (حکم پیغمبر اسلام) ترتیب داده وآورنده این دین را تقدیس وتکریم نموده . مطالبی منصفانه در خصوص مزایا وحقیقت دین اسلام نگاشته و توجه بسیاری ازداشمندان بزرگ دنیارا بگفتار محکم و درست خود متوجه گردانیده کتابهای تولستوی به بسیاری از زبانها ترجمه و چاپ شده و تمام ملل بنگارش او اهمیت داده اند

تولستوی

از جمله مصنفات او

کتاب جنك و صلح – یادکارها وخاطرات بچگی و جوانی ـ و غیر اینهاست بیشترکار های قابل ملاحظه تر او در مجلدات صفحات منتخبه بچاپ رسیده ،

تولد تولستوی ۱۸۲۸ م در ایاسنائیا پولیا نا وفات او ۱۹۱۰ م در استاپاو

Léon Tolstoï - ۱

بوده، وازخانواده نجیب متولد شده و در خدمت استادان آلمانی و فرانسوی تربیت و دانش آموخته، مانند بسیاری از بزرگان روسیه که اهتمامی زیاد بفرا گرفتن زبانهای مختلفه دارند او نیز زبان‌آموخته آلمانی و فرانسه را خیلی خوب‌یادگرفته انگلیسی را هم بقدر کفایت آموخته

تولستوی ازآغاززندگانی ودورهٔ کودکی‌بتدوین وجمع حوادث و گزارش روزانه حریص‌بوده‌وبطوریکه‌نوشته‌انداو ۶۵ سال جریان‌بومیه خودرابطوری‌نگاشته که‌اگر انتشار مییافت‌در حدود چهل مجلد میشد واخیراً مولفات او درحدود ۹۸ جلد تعیین‌شده و کمیته مخصوصی مشغول طبع اوست

او سه‌ساله بود که مادرش‌وفات‌نمود و درسه‌سالگی‌هم‌پدر را ازدست داده این‌دو فقدان بزرگ‌تأثیری شدید در زندگانی‌او نمود‌عمه او «کنتس الکساندراوستن» ساکن «تاتیانا» بسر پرستی او متحمل گردید، وجوداین‌عمه برای او خیلی‌مفید بوده و در دامان‌تربیت او تولستوی توانست که مراتب عالیه ادب و اخلاق را طی‌نماید

تولستوی دارای منظره عجیب و شکلی غریب بوده لب های کلفت وچشمهای ریز و بینی پهن او جلب توجه مینمود چنانکه نوشته اند اوخودمیگفته .

« من آرزو دارم که خدا دربارهٔ من قدرت نمائی نموده و مرا بسرشتی جدید یا صورتی زیبادر آورد »

این دانشمند برای خود برنامه دشواری ترتیب داده و در نهایت مراقبت آنرا اجرا می نمود ولی خواست که قانون راکاملا تحصیل نموده باشد و طب را از ناحیه نظری وعلمي بفهمد و در زبانهای فرانسه و روسی‌وایتالیائی‌وآلمانی متبحر گرددومیل داشت که‌در تاریخ و جغرفیا سر آمد شده علوم ریاضی و طبیعی را بداند، موسیقی و رسم را بقدر امکان یاد بگیرد

وقتی که تولستوی از دانشگاه بیرون آمد خواست که بکلی دست خود را از معتقدات سابقه تکان‌داده و خالی کند لذا در درس‌فلسفه در ۱۵ سالگی شروع‌نموده در شانزده سالگی از رفتن بکلیسا خود داری نمود .

او ایمان بوجود خدای یگانه‌داشته و منکر تعلیمات عالیه مسیح نبود .

اندیشه عمده تولستوی در سعی وراء کمال بوده و هر قدر که میتوانست از علوم عالیه تحصیل مینمود، کمال ادبی و کمال بدنی و انواع تمرینات و ورزش را متحمل شده و خود را بانواع محرومیت وادار میشود و میخواست در نظر مردم از هر چه کامل و تمام باشد

او همواره از محیط فاسد خود متأثر بوده و در صدد تصفیه اخلاق افراد مردم بود و از نگارشات خود خدمتهای شایانی بعالم بشریت تقدیم نموده

۵۲۳ ــ تورنبرگ ch.j. Torinberg

۱۸۷۸ — ۱۸۰۸

شارل ژان تورنبرگ مستشرق معروف خدمتگذار که تاریخ کامل (ابن اثیر) را بافهرستی جامع و مفید طبع نموده و نیز کتاب انیس المطرب (ابن ابی زرع فاسی (۱) را که در تاریخ فاس نوشته بطبع رسانیده

تورنبرگ از شاگردان سیلوستر دساسی است او علاوه بر امور مذکوره قسمتی از کتاب محاضره (سیوطی) (۲) و کتاب فتوح فرنگان در بلاد اسلامی و خریدة العجائب (ابن الوردی) (۳) را در ۵ جزء از کتاب نشر داده و از علاقمندان طبع و نشر آثار دانشمندان و علمای اسلامی بوده علاوه بر این قسمتی از مطالب خریدة العجائب را ترجمه نموده « دائرة المعارف لیدن (ص ۳۰۲ ج ۱) »

۵۲۴ ــ توروری ch.e. Torrey

۱۹۲۰

مستشرق معروف معاصر که کتاب فتوح (نصر بن عبدالحکم) را در لیدن سال ۱۹۲۰ بعد از نشر هانری ماسه انتشار داده و برای آن مقدمه در ۲٤ صفحه نوشته و عین نشریات هانری ماسه را نقل کرده سپس قسمت فتح افریقا و فتح اندلس را علاوه نموده، توروری خدمات دیگری را هم انجام داده

---

۱ - ابن ابی زرع ابوالحسن علی بن عبدالله بن ابی زرع متوفی ۷۲۶

۲ - سیوطی جلال الدین بن عبدالرحمن بن کمال سیوطی متولد ۸٤۹ متوفی ۱۱-۹۱۰

۳ - ابن الوردی یکی زین الدین ابو حفص عمر بن مظفر قرشی بکری لغوی متولد ۶۸۹ متوفی ۷٤۹ و دیگری سراج الدین ابوحفص عمر شافعی متوفی ۸۶۱ مؤلف خریدة العجائب است

U

۵۲۵ ــ اوسکارمن Uscarman

خاورشناس آلمانی معاصر که علاوه براین از ایران شناسان عمده بشمار میرود و در قسمت های مختلفه مشرق زمین و اوضاع طبیعی و تاریخی آن اطلاعات ونگارشاتی مفیده دارد مشارالیه در باره ایران و تاریخ آن استحضاری تمام پیدا نموده و مقاله درتحت عنوان کاوه و درفش کاویانی نوشته و آنرا بمورد انتشار گذاشته

۵۲۶ ــ اوس هر j. Ussher

۱۸۶۵

ژان اوس هر دانشمند سیاح وجهانگرد که در قسمت های عمده کشورو ممالك آسیا گردش کرده و نقاط مهمهٔ شرق رادیده واز جهان گردان قرن ۱۹ بشمار میرود سیاح مذکور حاصل مشاهدات و سیاحت های خود را بعنوان سفرنامه از لندن بتخت جمشید تدوین نموده و سیاحت های داغستان و گرجستان و ارمنستان و کردستان و بین النهرین و ایران راجع و تألیف و کتابی کرده و آنرا در ۱۸۶۵ بطبع رسانیده

Jhon ussher - ۱

V

۵۲۷ ـ والنبورك Valenbourg

۱۷۶۳ — ۱۸۰۶

از مستشرقین معروف و دارای آثار مفیده و خدماتی شایان است که آنرا بمعارف شرق تقدیم نموده وفات او در ۲۸ ژوئن ۱۸۰۶ بسن چهل و سه سالگی بوده

۵۲۸ ـ فانبری Vambery

خاور شناس قرن نوز دهم و مستشرق مجارستانی که در نقل کتاب قاموس ترکی امیرعلیشیرنوائی (۱) موسوم به «بشقه» مبادرت نموده و آنرا در سال ۱۸۶۲ در بوداپست بطبع رسانیده و نشر داده (دایرة المعارف لیدن ج ۱ ص ۲۵۳)

۵۲۹ ـ فاندیك Van Dyck

۱۸۱۸-۱۸۹۵

دانشمند که اصل آن هلندی ودرامریکا نشو و نما یافته و در فلسفه و حکمت تتبع کرده و باثار فلسفی و حکمت ابو علی سینا اظهار علاقه نموده و کتاب مبحث عن القوه النفسانیه ابوعلی را در ۱۳۲۷ ه درقاهره بچاپ رسانیده و کتاب المراة الوضیه فی الکرة الارضیه اورا بعربی دربیروت ۱۸۸۶ طبع نموده‌اند و رساله الجدری رازی را ترجمه کرده ولادت او ۱۸۱۸ وفاتش ۱۸۹۵ بوده

۵۳۰ ـ فاندنبرك Van den Berg

۱۸۹۶

از دانشمندان و مستشرقینی است که درعلوم شرقی مطالعات کرده و زبان عربی

---

۱ — میرعلیشرنوائی وزیرسلطان حسین بایقرا متوفی ۹۰۶

۲ ـ ابن قاسم غزی شمس الدین ابوعبدالله صاحب حواشی برعقاید نسفی متوفی ۹۱۸ هجری

را فرا گرفته و ترجمه هائی دارد که از آنجمله است ترجمه شرح رساله ابی شجاع(۲) ابن قاسم غزی که در فقه اسلامی نوشته شده او ترجمه اینرساله را تحت عنوان

Fathal Qarib, Commentaire Sur Le précis de surisprudence Musulmane d, Abou chodja par ibn Qusim al Ghazzi

در لیدن سال ۱۸۹۶ بطبع رسانیده او جزء سوم کتاب منهاج الطالبین نووی را هم بزبان فرانسه ترجمه نموده و کتاب فتح القریب شمس الدین غزی معروف بابن غرابیلی را هم بفرانسه ترجمه و طبع کرده

۵۴۱ ـ واسکودگاما ـ Vasco de Gama

۱۴۹۷

سیاح و شرق شناس قدیمی قرن ۱۵ میلادی که از کشتی رانان مطلع و آگاه پرتقال بوده و در سال ۱۴۹۷ از دماغه امید صالح برای پیدا کردن راه هندوستان طریقی راپیدا نموده وبجانب هند آمده و بعد از فوت البوکرک Albuquerque بنایب السلطنه گی هندوستان بر قرار گردیده

واسکودگاما از دماغه امید صالح باقیانوس هند داخل شده ودریا نوردی کرده تا خود را بمقصود نائل نموده و تا آنوقع احدی از اروپائیان بانحدود نرسیده بود مشارالیه از آنجا مستقیماً بسواحل هندوستان رفته از ۱۴۹۷ ببعد دیگران عمل ونظریه او را پیروی نموده رفیق او دراین سفر یادنامه تجارتی درکتاب خود راجع بتجارت شرق ذکر کرده که عواید گمرکی خلفای فاطمی را درمصر متضمن است

واسکودگاما

واسکودگاما از دماغه امید صالح بسواحل مالایا رفته و پیش از رفتن او بانجا محل مزبور جای آمد وشد عربها بوده و از آوقت پرتقالیها بهندوستان راه یافته ودرتجارت شرق دخالت کرده راه را برای مداخله دیگران باز نمودند

۵۴۲ ـ وازیلیو ـ Vasilièvе

خاور شناس معاصر امریکائی که در تاریخ مرابطین و شرق تخصص یافته و در دانشگاه

ویس کونس Wisconsin مادیسن Madison امریکا اشتغال دارد

۵۴۳ — ولیژر Veliger

استاد آگاه بزبان عربی که اهل تحقیق و تتبع بوده و در ترجمه کتاب القدراز عربی بفرانسه مبادرت کرده این دانشمند کتاب مذکور را در ۱۹۰۲ ترجمه نموده و در همین سال بامتن عربی تحت این عنوان بچاپ رسانیده

Materieux pour servir àl'etude de la doctorine
de la Prédestination dans la Théologie Musu —
lmane tex arabe avec traduction Francais

۵۴۴ — ونساتس لسنی — Vensatse Lesny

مستشرق معروف معاصر که مدیر وسرپرست شعبه ادبیات قدیم ایران وپهلوی بوده و در شعب دانشگاه چکواسلاوکی مدتها بعنوان استادی اشتغال گزیده وبادبیات فارسی خدماتی نموده

ولساتس ادبیات و زبان فارسی را در دانشگاه های (پرك) آلمان و انگلستان تحصیل کرده وچند سال هم دردارالفنون تاگور(۱) شاعر معروف هند در هندوستان معلم زبان سانسکریت و زندی شده و از دوستداران و علاقمندان بزبان و ادبیات فارسی است .

۵۴۵ — وسترگارد — Vesterca Arde

۱۸۱۰ — ۱۸۷۸

استاد خاور شناس دانمارکی که ما بین سالهای ۱۸۵۲ ـ ٥٤ بکمك اسناد و کتبی که «رامسوس راسك» از بمبئی خریده و بکپنهاك برده بود نسخه خیلی نفیسی ازاوستارا بطبع رسانیده

وسترگا در سال ۱۸۵۱ نسخه ازکتاب «بنداهشین» را که بزبان پهلوی است طبع نموده و در چند سال قبل از تاریخ مذکور بایران و هندوستان سفر کرده و در

۱ — تاگور رابندرات تاگور شاعر معروف هندی که در۱۳۱۳ ش بتهران آمده بود

مراجعت از هند وایران برای ارمغان در راه آورده بوطن خود نقشه کتیبه میخی نقش رستم و قسمتی از کتب خطی زبان پهلوی را همراه برده ولادت این مستشرق در ۱۸۱۵ وفات او در ۱۸۷۸ بوده

۵۳۶ — ویکنت دوونی — Viconte de Vogne

ازمستشرقین شمار آمده و باداب واخلاق عمومی عرب ومسلمین آگاه گردیده و کتابی مفصل در خصوص ادب و اخلاق و سلوك و رفتار عرب نوشته گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارشات این استاد استناد نموده

۵۳۷ — ویسر M W de Visser

ویسر

خاور شناس معروف هلندی دورهٔ معاصر که در مذهب بودای قدیم ژاپون وسوترا وآئینی که در قرن هفتم و هشتم میلادی در میان ملت بود ارواح و معمول بوده و تاریخ بعد از آن کتابی در دوجلد نوشته و در ۱۹۳۵ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتابی هم راجع نژاپن جدید نوشته و کتابی هم راجع بادبیات چین و هند ترتیب داده

۵۳۸ — ویون دسنت مارتین — Viven de saint Martin

یکی از مطلعین و مطالعه کنندگان درعلوم اسلامی است که عملیات دانشمندان و بزرگان اسلام را انتقاد نموده و از روی تعصب وعناد زحمات آنها را بنظر مخالفت گذرانده و اعتراض و انکار کرده و روی غرض و مقصود خود کتابی نگاشته

٥٣٩ ــ ولادیمر Vladimer

ولادیمر تاردف ایران‌شناس روسی که دراقتصادیات ایران کتاب نوشته ومدت سه سال دراصفهان عنوان کنسولی‌داشته و در این کشور مطالعات‌و مشاهداتی‌نموده و اکنون در حدود سن پنجاه سالگی میباشد

٥٤٠ ــ فوگل J Ph. Vogel

این دانشمند خاور شناس راجع باحوال بودا و مذهب بودائیسم تحقیقاتی زیاد نموده و کتابی در این خصوص نگاشته در ۱۹۳۰ بچاپ رسانیده

فوگل

خدمات زیادی هم در استیتیوی کرن از ۱۹۲۵ تا ۱۹۳۵ انجام نموده‌و کتابی‌راجع بزبان سانسکریت نشرداده و مقالاتی درخصوص این زبان‌وبعضی‌از السنه‌هندی‌نوشته‌وملاحظاتی دربارهٔ‌اشعارهندی‌نگاشته‌مقاله‌درسالنامه ۱۹۳٤ در باب هند باستان دارد و قسمتی راجع بصنایع باستانی اسلام در چند جلد نوشته که جلداول آن از ۱۹۳٥ تا ۱۹۳۷ بچاپ رسیده

عملیات و تصویراین خاور شناس درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

٥٤١ ــ ولرس Vollers

استاد مستشرق و ایران شناس آلمانی که از دانشمندان ستوده و صاحب خدماتی پسندیده درمعارف و ادبیات شرقی است

ولرس بکتاب شاهنامه فردوسی اظهار علاقه نموده و کتاب مزبور را تحت تحقیقات و استقصاء در آورده و آنرا با چندین نسخه خطی مقابله و تصحیح کرده‌ودر

۱ - Vladimer Tardoff

طبع نسخه صحیح و کامل شاهنامه مبادرت نموده (روزنامه کاوه در شماره ۱۲ سال ۲ ص ۲۷ از وی نامبرده و بزحمات او اشاره کرده)

ولرس برای کتاب های خطی اسلامی در لیزیك فهرست ترتیب داده (دایره المعارف لیدن ج ۱) علاوه بر این دو جزء از کتاب الانتصار لواسطات عقد الامصار ابن دقماق مصری(۱)را نشرداده وآنرا تحت این عنوان

Des Crition de L'egypte Par ibn Dookmak

وولرس معلقه حارث بن عباد بکری را بلاتینی ترجمه کرده و در بون سال ۱۸۲۷ بطبع رسانیده(معجم المطبوعات ص ۷۲۵)

او قصیده طرفه (۲) را هم با شرح زوزنی بدستیاری دیسکی طبع کرده

۵۴۲ — ونولت Vona Loth

از ناشرین آثار است که جزء مستشرقین بشمار رفته و در نشر آثار اسلامی مبادرت نموده ازجمله رساله فی ملك العرب وکمیته را با متن عربی آن ازص ۲۶۱ تا ۳۰۹ از کتاب الابحاث الشرقیه که در لیزیك سال ۱۸۵۷ بطبع رسیده او رساله مذکور را نشرداده

۵۴۳ — وودبرکت چرد Vood Brect cherde

۱۸۷۸

که چندی کنسول دولت بریطانیا در تونس بوده و بکسب اطلاعات شرقی وعلوم اسلامی علاقه داشته و در ترجمه و طبع و نشر آثاری عدیده مبادرت کرده و مولفاتی ترتیب داده از اوست

کتاب الادلة الجلیه فی موافقه الشریعة الاسلامیه لقواعد الانسانیه که دراسکندریه در سال ۱۸۷۷ بطبع رسیده و ازجمله کتب مفیده است وکتاب الاسلام والاصلاح که تقریر سر بر تشرد و نگارش ناظر خارجی حکومت در ۱۸۷۸ بوده ' کتاب مزبور بعد ها بعربی ترجمه و در تونس نشر یافته ومجدداً محب الدین افندی خطیب این کتاب را منقح نموده و طبع کرده ۱۳۳۰

---

۱ - ابن دقماق صارم الدین ابراهیم بن محمد مصری حنفی متولد ۷۵۰ متوفی ۸۰۹

۲ - طرفة بن عبد ابوعمرو شاعر بکری متوفی ۵۵۰ م صاحب اشعار و دیوان

W

۵۴۴ ــ والن Wallin

۱۸۴۸

خاور شناس قرن نوزدهم است که از جمله سیاحان بوده و بین قبائل نجد عربستان و طوایف سیاه پوست سیاحت کرده و از اوضاع و رسوم و عادات و طرز زندگانی آنان بخوبی اطلاع یافته و کتابی در این باب نوشته

والن در زبان عربی مهارتی تمام پیدا نموده ودورهٔ سیاحت او در ۱۸۴۸ بوده که بلباس روحانی مانند یکنفر از علمای اسلامی از سواحل بحر احمر گرفته تا نجد و غیره را سیاحت کرده

گوستا و لوبون در کتاب تمدن عرب خود از کتاب والن استفادهٔ زیاد نموده و بگفتار او استناد کرده

۵۴۵ ــ وال پل Walpole

خاور شناس که در جهات مختلفه شرق سیاحت کرده و از اوضاع هرجا اطلاع پیدا نموده و کتابی بعنوان

Travels in Various Parts of the East

نگاشته و طبع کرده و کتاب او متضمن یکسلسله اطلاعات مفیده است

۵۴۶ ــ ویل ــ weil

خاور شناس آلمانی و استاد دانشگاه هایدلبرگ (۱) که در قسمتی از زبانهای شرقی خود را بمرتبه استادی رسانیده و در این زبان تدریس مینماید

این دانشمند کتابی در افسانه و حکایات و تواریخ اسلامی بعنوان ذیل .

---

۱ - Heidelebrg

Bibliche Legenden der Muselmannery

نوشته و بچاپ رسانیده ، کتابی دیگر هم بعنوان :

Gresch d. chalifen weil

در چند جلد تألیف و طبع نموده وکتاب الف‌لیله ولیله‌را اززبان عربی بآلمانی ترجمه نموده (گوستاولوبون- تمدن عرب)

۵۴۷ — ولیامیف زرنف — welyaminof zernof

خاور شناس روسی که در قرن نوزدهم میزیسته ودر سال ۱۸۶۸ درپطرگراد کتاب ابشقه (بفتح همزه وضم باء و سکون شین وفتح قاف) یا قاموس ترکی عثمانی شرقی مولفه امیر علیشیر نوائی را طبع و نشر نموده

این کتاب را وامبری مجاری چنانکه نگاشته شد بزبان مجاری نقل نموده و در ۱۸۵۲ در بودابست بچاپ رسانیده

۵۴۸ — ولهوسن — wellhausen

خاور شناس آگاه بتاریخ دوره اول اسلامی که کتابی در سیرت حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیه و اله وگزارش آن بزرگوار در مدینه بعنوان :

Mohammed in Medina

بزبان انگلیسی نوشته (دائرة‌المعارف اسلامی لیدن)

ولهوسن کتابی هم در تاریخ عصر اموی نگاشته و بعنوان:

Das Arabiche Rich

نوشته و در برلن ۱۰۹۲ چاپ نموده

وکتابی بنام مذاهب سیاسی بعنوان

Die Religios politichen

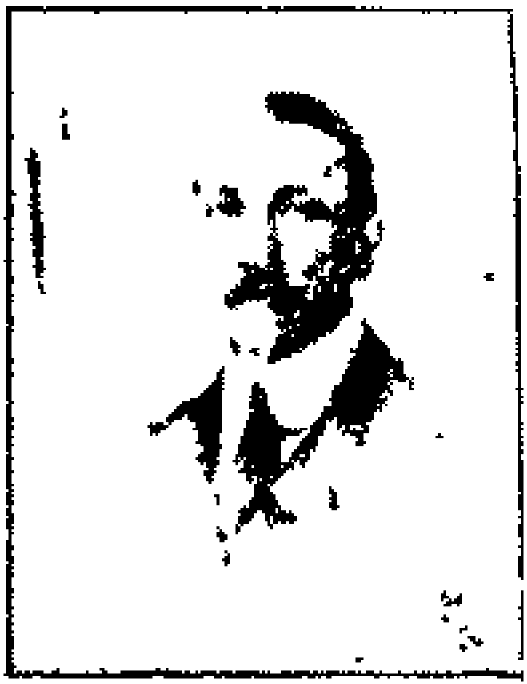
وکتابی دیگر بعنوان

Die Kaimphe der Arabe

نوشته که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و از کتاب هـای مفید با اهمیت است (دائرة‌المعارف لیدن ج ۲)

۵۴۹ — ونسینك — wensinck

خاور شناس معروف هلندی که از دانشمندان معاصر و عضو دائرة المعارف اسلامی لیدن است

ونسینك

این دانشمند صاحب آثار و مولفاتی زیاد و نشریاتی مهم است

او کتاب مفتاح کنوز السنه را تالیف نموده که آنرا دانشمند مصری محمد جواد عبدالباقی ترجمه و بچاپ رسانیده و از جمله نشریات او: شرح حال مقدسین شرق که از منابع سریانی گرفته و نقل و ترجمه نموده و تاریخ ارشلید را در ۱۹۱۱ بامتن عربی بچاپ رسانیده ونیز افسانه هیلاریا را از متن عربی و متن سریانی طبع نموده و یاد داشت ها از احادیث اسلامی بترتیب الفبا نگاشته و در ۲ جلد تدوین و چاپ کرده و کتابی بسیار مفید در این موضوع ترتیب داده

ونسینك قسمتی از احادیث اسلامی را بهم‌وفق داده و مسانید احمد و دیگران رابکمك مستشرقین مرتب نموده و ترجمه‌در احوال عده‌ازدانشمندان اسلامی بطورمقاله نگاشته که در دائرة‌المعارف اسلامی لیدن درج‌شده و خلاصه کارهای او هم درفهرست کتابخانه بریل مسطور است

۵۵۰ — وسلوسکی Wesselowski

ایران شناس روسی که در تاریخ ایران‌بررسی و تتبع زیاد نموده و کتابی‌بزبان روسی در این خصوص در دو جلد ترتیب داده و مدارك کتاب خودرا باسنادی استناد نموده که در آرشیو رسمی دولت روسیه بوده

این مورخ اوراقیرا که از زمان شاه عباس کبیر بدقی مانده بود دیده و کتاب

خود را از روی آن تألیف کرده و کتاب مزبور از کتب مفیده و شامل گذارش مهمه و وقایع دوره سلطنت شاه عباس و شرح حوادث و وقایع اندوره است که بقلم سفرا و مأمورین اعزامی دولت روسیه باین کشور نگارش یافته و نویسنده مذکور از آن اوراق اقتباس نموده

جلد اول کتاب وسلوسکي در ۱۸۹۰ بچاپ رسیده وبنام تاریخ روابط سیاسی و تجارتی بین روسیه و ایران موسوم شده و جلد دوم آن هم که مربوط بروابط بین ایران و روس است در ۱۸۹۳ بطبع رسیده

۵۵۱ ــ ویگهام ــ whigham

دانشمند انگلیسی که در قسمت تاریخ سیاسی اخیر اطلاعاتی مفید گرد آورده و درباره رقابت انگلیس و روس در ایران و موضوع خلیج فارس و راه آهن بغداد کتابی نگاشته و چاپ نموده

۵۵۲ ــ وینفیلد ــ whinfield

خاور شناس انگلیسی که کتاب رباعیات خیام را بامستر ادوارد فیتز جرالد طبع نموده و خدماتی دیگر هم در خاور شناسی انجام نموده

۵۵۳ ــ وایت ــ white

خاور شناس انگلیسی که در کتب و آثار اسلامی مطالعه نموده و در طبع ونشر و ترجمه کتبی از کتابهای اسلامی اهتمام بخرج داده از جمله کتاب عبداللطیف بغدادی را ترجمه کرده و با اصل متن در ۱۸۰۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۱٤ در اکسفرد بوده

۵۵۴ ــ ویلیام جونس ــ wiliam jons

خاورشناس انگلیسی معروف که از دانشمندان قرن ۱۸ بوده و خدماتی شایسته بمعارف اسلامی نموده ویلیام جونس کتاب سبعه معلقه را در ۱۷۸۲ در لندن باترجمه انگلیسی طبع کرده و کارهای دیگری هم دارد

باید دانست که علاوه بر ویلیام ژان کتاب سبعه معلقه یا بعضی از قصائد آنرا

مستشرقین دیگر بطبع و ترجمه مبادرت نموده‌اند ازجمله‌ارنولد Arnold این کتاب‌رادر لیزیک سال ۱۸۵۰ طبع کرده و معلقه امری القیس را با شرح زوزنی (۱) مستشرق دیگر بنام لندگونور در ۱۸۲۴ با ترجمه لاتینی طبع نموده جرجس مرقس آن‌را در پطرگراد سال ۱۸۸۹ با ترجمه روسی طبع کرده

کناتشبول (Knatchbull) قصیدهٔ معلقه حارث (۲) بن‌حلزه شاعر دورهٔ جاهلیت را در اکسفردسال ۱۸۲۰ بطبع رسانیده ولرس هم آنرا در سال ۱۸۳۷ طبع کرده و ریسکی مستشرق معروف با او مساعدت نموده و نیز قسمتی از سبعه بدستیاری‌ریسکی در لیدن سال ۱۷۴۲ با شرح لازمه بزبان لاتینی با قصیده لامیة العجم طغرائی (۳) طبع شده و مستشرقین مذکور هر کدام با ویلیام جونس همکاری و همفکری‌نموده‌اند

۵۵۵ ــ ویلکن ــ wilken

ازمستشرقینی‌است که درباره آل‌بویه کتاب نوشته و ازصاحب بن‌عبّاد (۴) دراین کتاب شرحی نقل ملاحظه نگاشته و کتاب او در تحت عنوان

Gesch der : Sultane aus dem Geschlechte
Bujeh nach Mirochond

انتشار یافته (دائرة‌المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۲۲۱ ضمن شرح حال ابن عباد)

۵۵۶ ــ ویلس ــ wills

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی راجع بکشور ایران بنام «کتاب مملکت شیرو خورشید» یاایران جدید و تجارب زندگانی مولف درایران جمع نموده و گذارش از (۱۸۶۶ ـ تا ۱۸۸۱) ضبط و تدوین کرده وکتابی نموده که در ۱۸۹۱ بطبع رسیده .

---

۱ — زوزنی ابو عبدالله حسین بن علی بن احمد متوفی ۴۸۶ صاحب ترجمان القرآن و شرح سبعه معلقه

۲ — حارث بن حلزه یشکری متوفی ۵۸۰ میلادی شاعر معروف عرب دوره جاهلیت

۳ — طغرائی مویدالدین حسین‌بن علی اصفهانی متوفی ۵۱۴ هجری

۴ — صاحب بن عباد ابوالقاسم اسمعیل‌بن حسن‌بن‌عباد طالقانی وزیر مویدالدوله دیلمی متولد ۳۲۶ متوفی ۳۸۵

۵۵۷ ـ ویلمار ـ E. wilmar

۱۸۵۷

ادوارد ویلمار شرق شناس و متتبع در لغت و زبان عربی که در طبع و نشر کتابهائی اقدام نموده و ازجمله کتاب المثلث (قطرب نحوی)(۵) را که در لغت تدوین شده این شخص کتاب مزبور را در هاربورك سال ۱۸۵۷ بطبع رسانیده

۵۵۸ ـ ویلسن ـ wilson

بطوریکه خود او مینویسد شارل ادوارد ویلسن (۱) تولد او در ۱۸۴۸ در لیورپول لنکاشیر انگلستان (۲) شده

ویلسن استاد انگلیسی و معلم زبان ایرانی درکامبریدج از ۱۸۸۳ تا ۱۸۸۸ پرفسور زبان ایرانی در دانشگاه لندن اونیورسیته کالج از ۱۹۱۷ تا ۱۹۰۲ ومعلم زبان ایرانی والسنه شرق از ۱۹۲۸ تا ۱۷۱۷ بوده

او دکتر در فلسفه و ادبیات ایرانی و شغلوری مطالعه درادبیات ایران بوده و نویسنده قسمتی از تتبعات راجع بشاهنامه ـ

ویلسن

قسمتی ازفرهنك فارسی بانکلیسی است که در تحت طبع بوده و مقالات مختلفه درمجله تمدن اسلامی در تصوف و کمك بقرائت نسخ خطی ایران و غیره دارد

ترجمه مثنوی جلال الدین محمد در دوجلد ـ هفت پیکر نظامی ـ قسمتی از بهارستان جامی قسمتی از گنج شایگان برای وزارت جنك انگلیس او درمجله آکادمی مقالاتی درباب کتب تالیفی راجع بزبان فارسی نکاشته وترجمه حکیم عطار

---

۱ ـ قطرب نحوی محمد بن مستنیر نحوی متوفی ۲۰۶ است که ازعلمای نحو بوده

۲ ـ charles Edward wilson

۳ ـ Liverpool Lancashire

نیشابوری ـ بهارستان جامی ـ ترجمه افسانه ایوب بزبان فارسی ـ مکالمه عربی وانگلیسی ـ در لهجه سوریه ـ مقاله راجع باصطلاحات ایران قدیم موسیقی ایران و مقالات دیگر او در مجلات و جرائد راجع بآثار ایران انتشار یافته

۵۵۸ ـ ویپکی ـ F.woepcke

۱۸٦٤ — ۱۸۲٦

فرنتس ویپکی Frants w. لیپزیکی آلمانی که از مستشرقین عالی مقام وخدمتگذار شهیر معارف شرقی است او را توجهی خاص بریاضیات اسلامی بوده و برای تحقیق و آگاهی از این مقصود بجانب برلن شتافته ورساله خیام را که در جبر و مقابله نوشته و طریقه جبر و مقابله مجهولات را متضمن است او با ترجمه بفرانسه نشر داده و مقالاتی در هندسه نوشته که در مجله آسیائی طبع شده

ویپکی کتاب تلخیص جبر و مقابله فخری تالیف کرخی را با مقدمه در جبر و مقابله عربی در پاریس سال ۱۸۵۳ و کتاب حساب راجع باصول جدید ریاضی در عرب او در ۱۸۹٤ پاریس بطبع رسیده

صاحب معجم المطبوعات مینویسد: « ویپکی در قریه از قراء لیپزیك آلمان در ۱۸۲٦ متولد شده ودرویتمبرك درس خوانده سپس ببرلن رفته و از دروس ریاضی فارغ التحصیل شده در ۱۸٤۸ به فریتاك مستشرق معروف دربونه بر خورد نموده و ازوی زبان عربی فرا گرفته و این تعلیم جدید بابی برای مطالعه و تحقیق بروی ویپکی باز نموده و در صدد مطالعه و تحقیق آثار و کتب اسلامی در حساب و جبر و مقابله وهندسه و هیئت بر آمده و از آنوقت از روی حق شناسی و قدردانی خود را برای احیاء آثار مزبور و ابراز دقائق و خزائن علمی آن مهیا کرده و قسمتی از اوقات خود رابرای انجام این کار تخصیص داده ودراندیشه طبع ونشر کتب ذیل برآمده

براهین جبر و مقابله عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری ابوعثمان سعیدبن یعقوب دمشقی و کتاب الفخری در جبر و مقابله تالیف محمد بن حسین کرخی

---

۱ ـ ابوعثمان دمشقی سعیدبن یعقوب دمشقی که دراواخر قرن سوم هجری بوده

علاوه بر این ویکی کتبی دیگر را در ریاضیات اسلامی طبع و نشرداده

۵۵۹ — وولف‌گانگ لنتز Wolf gang Lentz

۱۹۰۰

خاور شناس معاصر آلمانی متولد در ۱۹۰۰ میلادی در هاملن (۱) که تحصیلات خود را در ژیمنیار هاملن و دانشگاه‌مونشن(۲) وگتینگن(۳) در ۱۹۲۳ برای دکتری در فلسفه یا علم السنه و زبان انجام داده

وولف‌گانگ در ۱۹۲٤ معاون علمي در آکادمی علوم پروس در برلن بوده و در هیئت روس و آلمان در الائی‌پامیر در ۱۹۲۸ شرکت نموده و هم در هیئت آلمانی هندوکش در ۱۹۳۵ شریك بوده

از آثار او ایران شناسی بزبان جدید ادبی ایران توسط فردوسی است که در ۱۹۲٦ طبع شده و دریشت بام دنیا که در ۱۹۳۱ بطبع رسیده لهجهٔ پامیری که در ۱۹۳۳ طبع شده

آثار طبع نشده این استاد (موفقیت عیسی از نقطه نظر مانیتیسم و فلسفه‌عقیده مذهبی را جع به نیك وبد) که در ۱۹۲٦ نوشته عقاید مذهبی مانیشر برطبق کتب ایرانی و چینی که در ۱۹۳۳ نوشته داستان پهلوانی شاعر شرقی اسکندر کوبالار که در ۱۹۳٦ نگاشته و تحت این عنوان است :

Alexender Kubalar

۵٦۰ — رایت W. Wright

۱۸۳۰

ویلیام رایت مستشرق دانشمند انگلیسی صاحب کتاب گرامر عربی

Arabic Garmmar

که آنرا در صرف و نحو و قواعد زبان عربی نگاشته وبطبع‌رسانیده واین کتاب در دو مجلد است (دایرةالمعارف لیدن)

رایت در ۱۸۳۰ در هندوستان متولد شده‌و در اسکاتلند تحصیل کرده‌وچندی

---

۱ - Hameln

۲ - Muenchen

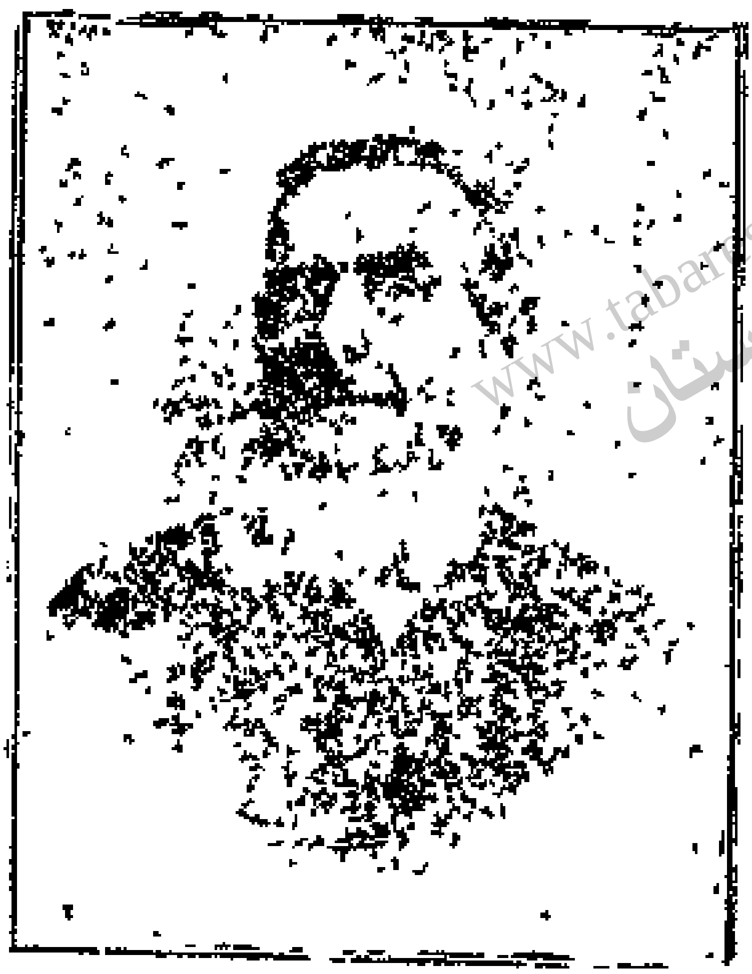
٤ - Goettingen

در لیدن نزد دوزی (۱) گذرانده و درداشگاه کمبریدج از ۱۸۷۰ تا سال وفات خود درس عربیت آموخته و در این زبان مهارت پیدا کرده و اظارت کتاب های خطی شرقی را در کتابخانه لندن عهده دار گردیده و برای کتب خطی سریانی فهرست ترتیب داده و کتاب السرج واللجام (ابن درید) را در لیدن سال ۱۸۵۹ طبع نموده

وایت کتاب کامل مبرد (۲) را با سفرنامه ـ ابن جبیر (۳) ومنتخبات شعرای جاهلیت بطبع رسانیده و قسمت تاریخی از نفح الطیب را استخراج نموده او را کتابی در تعلیم زبان عربی است و نیز کتاب خزره الخاطب و تحفه الطالب را طبع کرده

۵٦۱ ـ ووستنفلد Wustenfeld

خاور شناس معروف آلمانی که خدماتی فوق العاده نموده و بین تمام مستشرقین معروف است او کتاب های زیادی را نشر داده و تحقیقاتی عمده نموده از نشریات او رساله فی اوجه الشبه و الخلاف بین اسماء القبائل العربیه ابن حبیب الغوی (٤) است که این استاد آنرا در گوتنگن سال ۱۸۵۰ میلادی طبع کرده و راجع بکتاب ابن حبیب دمشقی (۵) یا تاریخ سلاطین مصر شرحی نگاشته وستنفلد با برو کلمن همکاری و دستیاری مینموده و کتاب طبقات الشافعیه الکبری (سبکی) (٦) را طبع ونشر

وستنفلد

---

۱ ـ Dozy

۲ ـ مبرد ابوالعباس محمد بن زید مصری متولد در ۲۱۰ و متوفی ۲۸۵

۳ ـ ابن جبیر ابوالحسن محمد بن احمد کنانی اندلسی متولد ۵٤۰ متوفی ٦۱٦

٤ ـ ابن حبیب لغوی متوفی در سامرا سال ۲٤۵

۵ ـ ابن حبیب دمشقی بدرالدین حلبی مورخ و ادیب متولد در دمشق سنه ۷۱۰ و متوفی ۷۷۹

٦ ـ سبکی شیخ الاسلام تاج الدین عبدالوهاب سبکی متولد ۷۲۷ متوفی ۷۷۱ صاحب طبقات و جمع الجوامع

داده و نیز کتاب طبقات نووی را منتشر کرده و کتاب الاشتقاق ابن‌درید را در کوتنگن در ۱۸۵٤ طبع نموده و صاحب کتاب

di Geschitschreiber d Araber

است که در آن شرح حال ابن قوطیه (٤) را ذکر کرده‌واز ابوالمظفر محمدبن احمد ابیوردی شاعرهم شرحی نگاشته وگذارشی بیان نموده (دایره‌المعارف اسلامی لیدن) ' او کتاب اخبار مکه و ماجاء لها من الآثار الارزقی را در کتینگن چاپ نموده ۱۸۵۸

---

۱ - ابن قوطیه محمد بن عبدالله ارزقی متولد ۲۲۳ هجری متوفی ۳٦۸

Y

۵۶۲ - یات C. F. Yate
۱۹۰۰

خاور شناس معاصر انگلیسی که در تاریخ و جغرافیای کردستان و سیستان ایران تحقیقات عمیقه نموده و کتابی در حدود اطلاعات خود بعنوان :

Kurdistan and sistan

نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۰ میلادی در لندن وادبرگ بطبع رسیده

۵۶۳ - ینی Gr Yeni

ینی

ژرژ ینی مستشرق معاصر که اوقات خود را تحقیق و مطالعات معارف شرقی و ادبیات آن گذرانیده ودر کنگره علمی عربی دمشق و انجمن های علمی دیگر عصویت دارد و دارای نگارش و آثاری است

۵۶۴ - یوناس یووارسن
Yonas Yowarson
۱۹۲۸

مستشرق سوئدی که در خصوص مذهب اسلام صاحب تحقیقاتی زیاد است و در مجله (عالم اسلامی نیویورک) در ۱۹۲۸ مقالاتی خوب و مفید نگاشته و نشر داده مخصوصاً در باره مسلمین حبشه و تفصیلی نوشته و او را زحمات قابل تقدیر است

Z

۵۶۵ ـ زترش‌تین K.v.Zettersteen

خاورشناس معروف سوئدی که در بسیار احوال معاریف و بزرگان اسلامی تحقیقات نموده و شرح حال نگاشته و اورا نگارشاتی در ترجمه احول (صاحب بن عباد ـ ابن عمید ـ ابن ماکولا (۱) و دیگران است که در دائرة‌المعارف لیدن ضمن احوال این اشخاص بقلم خود اودرج گردیده ودرمجمع عربی عضویت دارد واز مستشرقین بزرگ بشمار رفته و در شرح احوال

زترشتاین

ابوسلمه خلال (۲) هم مقاله نگاشته که در دایرة لمعارف اسلامی لیدن درج شده

۵۶۶ ـ زاکوفسکی Zhu Kowski

۱۸۹۹

مستشرق مشهور روسی که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده و در حدود قوّة خود خدماتی را بعالم شرق و معارف اسلامی تقدیم نموده زاکوفسکی اسرارالتوحید فی مقامات شیخ ابی سعید (۳) را درسال ۱۸۹۹ درپطروگراد طبع نموده و شرح حال او را هم نگاشته (دایرة المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۳۵۲)

۱ — ابن ماکولا امیرسعدالملک ابونصرعلی بن هبة الله گلپایگانی وزیرالقائم عباسی متولد ۴۲۱ متوفی ۴۷۰

۲ — ابوسلمه (وزیرال محمد) حفص بن سلیمان داعی عباسیان که در ۱۳۲ بقتل رسیده

۳ — ابوسعیدابوالخیرفضل الله ابن ابی الخیر عارف مشهور متولد درمحرم ۳۵۷ در خراسان و متوفی در شعبان ۴۴۰ هجری

۵۶۷ ـ زینکر Zinker

مستشرق مشهور که کتابی بنام کتاب شناسی شرقی نوشته و بسیاری از کتب را در آن نامبرده و او از اعضای جمعیت شرقی پاریس است

او در فهرست موسوم به کتاب شناسی شرقی اسامی کتب رابزبانهای عربی نوشته و لیکن توصیف و اسامی مؤلفین آنرا بزبان فرانسه وارد کرده و عنوانش این است

Bibblithoca orientalis

زینکر در این کتاب قسمتی از قدیمترین مطبوعات ایران را شرح داده و جزء اول کتاب اودر لیپزیك سال ۱۸۳۶ وجزء دیگر درهمانجا سال ۱۹۶۱ بطبع رسیده

۵۶۷ . زوتنبرك Zutinbergue

خاور شناس معروف که کتاب تاریخ بلعمی (ترجمه فارسی تاریخ طبری را از زبان فارسی بفرانسه ترجمه نموده و طبع کرده

زوتنبرك بزبان فارسی علاقه زیادداشته و این زبان را بخوبی یاد گرفته وکتاب فوق بمهارت و آگاهی دانشمند مزبور باترجمه روان وسلیس بزبان فرانسه گواهی میدهد

تمت بالخیر و الحمدلله رب العالمین

طهران ۱۸ آذر ماه ۱۳۱۶ شمسی

مدارك و مصادر كتاب فرهنگ خاور شناسان

۱ ـ اوراق و نوشته های جمعی ازمستشرقین معاصر که بقلم خود نگاشته اند

۲ ـ معجم المطبوعات يوسف اليان سركيس طبع مصر ١٣٤٦ هجری

۳ ـ تاريخ اداب اللغه جرجی زيدان چاپ مصر

٤ ـ ترجمه عربی دائرة المعارف اسلامی ليدن چاپ مصر

٥ ـ فهرست كتابخانه بريل چاپ ليدن ١٩٣٧

٦ ـ دائرة المعارف بطرس بستانی چاپ بيروت١٨٧٦

۷ ـ دائرةالمعارف محمد فريد وجدى طبع مصر ١٣٤١ هجری

۸ ـ ترجمه فارسی كتاب تمدن عرب گوستا و لوبون چاپ تهران

۹ ـ فهرست ابن النديم چاپ مصر ١٣٤٨ هـ

١٠ ـ وفيات الاعيان ابن خلكان چاپ مصر

١١ ـ فوات الوفيات صلاح الدين صفدی كتبی چاپ مصر

١٢ ـ مجله الهلال مصر

١٣ ـ مجله المقتطف «

١٤ ـ « الصباح «

١٥ ـ «السياسة الاسبوعيه «

١٦ ـ شرح مجانی الادب لوئی شيخو يسوعی چاپ بيروت

١٧ ـ منتظم ناصری اعتماد السلطنه چاپ طهران

١٨ ـ گراند لاروس فرانسه

١٩ ـ لاروس اونيورسل «

٢٠ ـ مصادر متفرقه ديگر

Noms des orientalistes et des iranisants mentionnés dans le présent ouvrage

A

Abel Remusa
Adler
Adril
Ahlwardt
Albertus Schultens
Alćarius
Alfred Guillaume
Almarof Cardeas
Amari . A. micel
Amari
Amèdroze
Amélineau
Ananda Coomaras-
wamy
Anclemant Abraham
Andreas
Arbanius
Ardeman
Arendonk
Armand Pierre
Armond
Arnold Toumas
Arnold Auguste
Atsuiji Ashikago
Azoo

B

Babelon
Badeker
Badger
Bage
Balzac
Barbier de Meynard
Barjes Cahen
Barker
Barn
Baron Rozon
Barth
Barthelmy
Barthold
Basset
Batissier
Baur
Bear
Becker
Becthal
Bedjan
Bedrich Hrozny
Belot
Benrice
Bernarddon
Bernadschaow
Bernhardt
Bernier
Berthels
Berthold
Bevan
Bichof
Biguet
Blanchard
Blassiaus
Blau
Blunt
Boer
Bolfore
Bolotnikoff
Bourgarde
Bouvat
Breasted
Beraine
Bricteux
Briggs
Briggs Martin
Broch
Brockelmann
Brosselard
Brown
Bridges
Buhl
Burckhard
Buriaut
Burnauf
Burton

C

Cahaun
Canicus
Cardonne
Carlyle
Carpenter
Carra de vaux

Casimeresqui
Casanova
Casiri
Caterino Zens
Cassin de Perceval
Champollion
Chardin
Charles Layll
Chateaubriand
Cherbonneau
Chindler
Chodzko
Christi
Christian Hern
Christensen
Chrirtianoirtsch
Chowlson
Clavije
Clement Mullet
Clerc
Conde
Contarini
Cornilius
Codera
Contenau
Cordier
Costo
Cotton
Cratechcufeski
Creswell
Crinilius
Cruttenden
Cuinet
Cumont
Cureton

D

Dabry
Dacier
Darmesteter
Deboer
De Bod
Defermery
De groot
De Guigns
De glareza
De Goeje
Dejong
Delabort
Delafoss
Delphin
Denison Ross
Deselane
Derenbourg
Derenbourg-
Hertuique
Desverger
Desmaisans
Devic Marcel
Dieterici
Dieulafoy
D'ohsson
Dombay
Donald son
Don Crarcia
Dozy
Drinkwater
Dubessux
Dubrovin
Dugat
Duncan
Duplex
Dupré
Duyvendak

E

Edgare Blochet
Edwards Browne
Edward Cha—
vannes
Edward Lane
Edward Vewell
Esgr
Ellis
Emari
Emil Lesaeur
Engelmann
Ernest Diez
Ethé
Ewald

F

Fagnan
Feuvrier
Ferran
Feitzegral
Ficher

Flauton
Fleicher
Flugueł
Fonahn
Foy
Fraser
Frahen
Franciscus
Freiman
Fresnel
Freytag
Freilly
Fritz Wolff
Frohen
Fumey

G

Galland Antoine
Galaunoff Roman
Gardanne
Gardener
Gaspar Remiro
Gaston Viat
Gautier
Geiger
Georgeas
Gérald
Germanieu
Geyer
Gibbe
Gibbe
Giles
Girard de Prauger
Girard das vos
Glaser
Gobineau
Godard
Gode Froy
Gold ziher
Goguyer
Gonda
Gonzalier
Gotheil
Coucien De Per-
Ceval
Graffe
Grangeret de la
Grange
Grifini
Griunbaum
Grohmann
Guaiguer
Gidi
Guillaume
Gunther
Gustave le Bon
Gustave Weill
Gureton
Gutier
Guy
Guyard

H

Hackin
Haffner
Halévy
Hambert
Hamilton
Hammer Purgstal
Hartmann
Hefneing
Hefnere
Heine
Hell
Hellmut Ritter
Henzius
Herbert Gray
Herbert Thomas
Herblot
Herder
Heroch
Herum
Hetune Teniler
Hilton
Hibi
Hins
Hirschberg
Hommel
Horn
Horoowitz
Horten
Houdas

Hourth
Houtsma
Hubschonan
Huart
Hughes
Humboldt
Hylanar

I

Inustransof
Irvingue
Isaac Cattan

J

James Morier
Jean Capart
Jan Crede
Jan de Seville
Jan Rypka
Jaques de Valon-berg
Jaromir B ocky
Jaslin
Jaubert
Jeffery Arthur
Jirarde Crimon
Jirarde Osvos
Jijavous
Johamme yahn
Johansen
Jonas Han Way
Jonker
Joseph Upton
Jotala Pizzi
Jukowsky
Jules Labeume
Julis
Julius Lipier
Jurdin
Justi
Juynboll
Juynboll
Jvakar

K

Kahle
Kanicus
Kasanouva
Kasimirski
Kaufma
Kern
Khanikoff
Koenig
Koesgarten
Konning
Krehl
Kremer
Krinkow
Kromly
Kuhnel
Kurzinski
Kuypers

L

Lafuente
Lamartine
Lame
Lamiresse
Lamens
Landberg
Landuer
Lane William
Lane Paulo
Lavoix
Leclerc
Ledrain
Leech
Lees Wiliam — Nassau
Léon Cahon
Léon Caétani
Léon Mayer
Leppert
Levi Provençal
Litmann Enno
Lopes
Lotman
Lothron Studard
Lrower Stevens
Lugduni
Lumsden
Lybiyer

Lyckiama

M

Macan
Macdonald
Macler
MacN Everti
Mahel
Malcolme
Malozair
Maninski
Marcel
Marcopolo
Marr
Marre
Margoliouth
Mariette Bey
Maron
Maron Camillo
Marquart
Martimer
Martin
Maspero
Massé
Massignon
Mathes
Max Krause
Mayese
Mazaryk
Mehren Michil
Meillet
Mélia
MeXelmianus
Michaud
Miller Boris
Minorsky
Mohel
Moller
Monk
Monk Famer
Montere
Montesqieu
Morgan
Morgan Evan
Mortiz
Moulet
Muir
Muller
Musil
Musset

N

Nagellberg
Nalino
Nassau
Nassu
Nicholson
Nicla
Niebuhr
Nioerg
Noldeke
Noskowyi

O

Obson
Odoacre
Oestrup
Oldinberg
Olearius
Olga de labdow
Olivier
Oppert
Orbeli
Ouseley
Owenjons

P

Palgrave
PalN
Palmer
Pastaural
Paul Kraus
Pavet de Courtell
Pedérsen
Pelliot
Perkin
Perron
Pertsh
Petermann
Pezard
Philip Kitti
Pierre Loti
Pierson

Pietro dellavallé
Plano Carpino
Pluton
Pococke
Pons Boigues
Pope
Porter Harvey
Poullet
Pouvour ville
Prender Gast
Prideaux
Pouchkine
Publicist
Pumpeliy

Q

Quatremer

R

Rabino
Ramson Rasck
Raphael du mans
Rasmoucin
Raverty
Rawlinson H
Rawlinson g
Rebruck
Red House
Reinaud
Reiske
Reith
Rescher
RhodoKanakis
Ribera
Richard Gotheil
Richardson
Rieu
Robert Clive
Robert Son
Rodiguer
Rodolphe de Berjes
Rodolf Myer
Romascovitch
RoodraTaco
Rosarieu Grigor
Rosen
Rosen F
Rotta
Rousseau
Rousselet
Roux
Rowland Son

S

Sachau
Salomon
Sarre
Sanguinetti
Savary
Schaade
Schacht
Schefer
Scheil
Schneider
Schiaparelli
Schlegel
Schmidt
Schmidt A.
Schroeder
Schwal
Sebastian
Sedickell
Sedillot F.
Sedillot L.
Séeland
Seybold
Scherley
Simon
Smous
Smithe G.
Smithe D
Snouck Hurgronje
Socin
Sodlien
Solmon Grand
Soltykoff
Sonneck
Sontheimer
Souza
Spiegel

Sprenger
Sten Konow
Strad
Stevenson
Stokvi Mannuel
Story
Strange
Suter
Savkes
Sylvain Lévi
Sylvestre de Sacy

T

Tavernier
Tchaikine
Thorbecke
Tix
Tolstoi
Torinberg
Torrey

U

Uscarman
Ussher

V

Valenbourg
Vamrbery
Van Dyck
Vanden Berg
Vasco de Gama
Vasiliève
Vensatse
VestreaArde
Viconte
Visser
Viven
Vladimer
Vogel
Vollers
Vono Loth
Vood Brect

W

Wallin
Walpobe
Weil
Welyaminof
WellHaussen
Wensinck
Wesselowski
Whigham
Whinfièld
White
William jons
Wilken
Wills
Wilmar
Wilson
Woepcke
Wolfgang
Wright

Y

Yate
Yeni
Yonas

Z

Zettersteen
Zhukouski
Zinker
Zutinbergue

فهرست اعلام کتاب فرهنگ خاورشناسان

آدلف کروهمان ۱۵۱
آرنولد ۳۲۹
آقا محمد خان ۲۵۱ — ۲۵۲
آقا اوغلو ۳۵
آلان گاردینر ۱۲۹
آلفونس ۱۰ — ۱۱ — ۲۰۶
آلونبرك ۲۵۲
آنکیتل روبرت ۲۲
اباقا خان ۴۳
ابراهیم بن عزرام ۲۸۶
ابراهیم صابی ۴۷
ابن آدم ۱۹۳
ابن ابار ۱۰۵ — ۲۴۲
ابن ابی اصیبعه ۲۳۸
ابن ابی زرع فارسی ۳۱۷
ابن ابی سرج ۳۲۰
ابن اثیر ۲۷۲
ابن انباری ۱۷۵ — ۸۷
ابن برد ۲۷۴
ابن بشکوال ۹۳
ابن بطریق ۲۶۳
ابن بطلان ۱۶۸-۲۸۴
ابن بطوطه ۱۰۱
ابن البنان ۲۲۴
ابن بیطار ۲۱۹-۲۱۲-۲۹۷
ابن تغری بردی ۸۰-۱۲۹-۲۳۳
ابن جبیر ۴۶-۱۰۸-۲۳۳
ابن جریر ۹۹
ابن جریر تنکریتی ۹۹
ابن جنی ۲۵۷
ابن حبیب دمشقی ۳۳۳
ابن حبیب لغوی ۳۳۳
ابن حجاج ۱۹۷-۳۳۳
ابن حجر عسقلانی ۳۹-۷۲-۲۱۰
ابن حماد ۸۸
ابن خالویه ۱۱۰
ابن خطیب سامانی ۲۴۴-۸۲
ابن خطیب غرناطی ۱۲۳-۱۰۹-۲۳۸
ابن خلدون ۲۸۶-۲۱۷-۷۲-۵۵-۱۰۷
۲۷۳-۱۶۰
ابن خلکان ۱۰۹
ابن دبیع ۱۸۹
ابن دخیل ۹۶
ابن درید ۳۱۴
ابن دقماق ۳۲۴
ابن راوندی ۲۴۷
ابن رسته ۹۱
ابن رشد ۲۴۳-۱۳۵
ابن رشید ۶۶
ابن زیان ۱۱۴
ابن سرابیون ۲۹۹
ابن سراج غرناطی ۸۷
ابن سریح ۱۹۳

ابن سعد ۷۲
ابن سعید قومی ۱۰۹
ابن السکیت ۱۶۳
ابن سلمی ۲۰۹-۲۳۲
ابن سیدالناس ۵۷
ابن سینا ۲۰
ابن شجری ۱۹۹
ابن شداد ۱۰۸
ابن شنبود ۱۸۷
ابن طفیل ۲۳۹-۱۱۷-۸۱-۷۰
ابن طقطقی ۶۴-۴۴-۳۰۶
ابن طیفور ۹۶
ابن عباس ۱۸۷
ابن عبدالحکیم ۱۲۹
ابن عبدون ۱۰۳
ابن عبری ۲۶۳-۵۹
ابن العذاری ۱۱۴
ابن عربشاه ۱۹۱-۱۲۶
ابن عساکر ۲۳۵
ابن علی ۲۶۰
ابن عمید ۳۳۶
ابن عوام اشبیلی ۹۲
ابن غرابیلی ۳۲۰-۳۳۱
ابن فارض مصری ۱۶۰
ابن فرضی ۹۳
ابن فضلان ۱۲۳
ابن قاسم ۱۹۳
ابن قاسم غزی ۳۱۹
ابن قتیبه ۲۰۲-۷۲
ابن قره ۱۰
ابن قزمان ۹۴
ابن قطلوبغا ۱۳۱
ابن قوطیه ۱۵۲
ابن قلیس ۲۷۳
ابن قیسرانی ۱۰۵
ابن کمال پاشا ۲۰۸
ابن ماکولا ۴۳
ابن مالك ۳۰۵
ابن مسکویه ۲۳۲-۱۰۴-۹۶
ابن معتز ۹۶
ابن مغازی ۸۳
ابن مقفع ۲۹۲-۹
ابن منیر ۲۳۲
ابن الندیم ۱۲۱-۵۶
ابن الوردی زین الدین ۱۸۷-۳۱۷ ۱۳۳-۱۰۲
ابن الوردی سراج‌الدین ۳۱۷
ابن ولید انصاری ۱۰۴
ابن هشام ۱۵۸-۱۴۸
ابن هیثم مصری ۱۹۹
ابو احمد مهرجانی ۱۶۱
ابو اسحق شیرازی ۱۹۳
ابو اسمعیل ۱۱۹
ابوبشرمنجم ۹۹
ابو بکر اشبیلی ۱۵۲
ابو بکر بشار ۸۷
ابو بکربن درید ۲۰۰
ابو بکر زبیدی ۱۵۲
ابو بکر شطرنجی ۹۶

ابو بکر فقیه ۱۷۳
ابو تمام ۲۲۵ـ۱۳۶
ابو جعفر خلیفه ۹۲۳
ابو جعفر محمد ۴۵
ابوالحسن اشعری ۱۶۵
ابوالحسن عبدون ۱۶۸
ابوالحسن علی منجم ۸۴ـ۴۴ـ۱۱۴
ابوالحسن مفضل ۲۸۸
ابوحفص مصری ۱۶۰
ابو حنیفه ۱۱۳
ابو دهل جماحی ۲۰۰ — ۱۹۹
ابو دلامه ۱۷۰
ابوذر غفاری ۲۹۹
ابوریحان بیرونی ۲۲۳
ابو زکریا ۹۲
ابو زید ۳۰۲
ابوزیدبلخی ۱۷۸ـ۲۴۱
ابو سعد سراج ۲۲۶
ابوسعید بهادرخان ۱۷۴
ابوسعید حسن بصری ۱۶۵
ابوسعید ابوالخیر ۱۲۵
ابوشامه نحوی ۲۶۸
ابوشجاع روذراوزی
ابوالطیب کرخی ۱۱۱
ابوالغازی ۳۱۰
ابوالعباس آمدی ۴۷۰
ابوالعباس باصری ۱۳۱
ابوالعباس مراکشی ۱۳۷
ابوعباده ۹۶
ابوعبدالله احمد ۱۳۳
ابوعبدالله بصری ۱۶۴
ابوعبدالله زنجانی ۲۳۳
ابوعبدالله سورتی ۲۰۱
ابوعبدالله شهاب‌الدین ۵۴
ابوعبدالله محمد ۱۰۰
ابوعبدالله راکشی ۱۰۵
ابوعبید بکری ۱۰۸
ابوعثمان سعید ۲۲۱
ابوالعدل ۱۳۱
ابوعلی بغدادی طبیب ۲۱۰
ابوعلی خازن ۴۷
ابوعلی سینا ۲۱۲ـ۳۱۹ـ۸۱ـ۱۱
ابوعلی مراکشی ۲۹۶
ابوالعلاء معری ۲۲۵
ابوعمر وکندی ۱۵۰
ابوالفتح ابراهیم ۳۰۶
ابوالفتح موصلی ۱۳۱
ابوالفرج اصفهانی ۱۵۲ـ۱۹۶
ابوالفرج بن اهرون ۵۹
ابوالفضل احمد ۴۹
ابوالقاسم بن احمد ۱۷۳
ابوالقاسم خلف ۹۳
ابوالقاسم سحاب ۳۴
ابوالقاسم فردوسی ۳۴
ابوالقاسم نحوی ۷۱
ابواللیث سمرقندی ۱۰۲
ابوالمحاسن ۱۲۵
ابوالمحجن ثقفی ۳۰۸
ابومحمد نوبختی ۱۶۵
ابوالمظفر ۳۳۴
ابوالمعالی ۲۳۱
ابومنصور نیشابوری ۱۱۱
ابوموسی ۱۶۵
ابوالولید ۹۳
ابوهدیل علاف ۸۱
ابوالهول ۳۲۷

ابی ۱۸۷
ابی الزبیر ۱۷۵
ابی العلاء ۱۹۸ — ۳۲۵
ابی العیثل ۱۹۹
ابی الفداء ۴۳۰
ابی نواس ۴۴
ابی الهلال عسکری ۲۰۸
ابی الهیثم بصری ۲۰۱ — ۱۹۳
آتین اسابك ۲۱۸
احمدبن مثنی ۲۸۶
احمد بن محمد دمشقی ۱۳۶
احمدبن منصور ۱۷۸
احمدبن منیر ۲۳۳
احمد لطفی ۵۶
احمدبن یحیی ۴۵
اخطل ۱۷۴ — ۵۶
ادریسی ۱۸۷ — ۱۱۴ — ۱۰۴
ادوار فتیز جرالد ۳۲۸
ادواردفاندیك ۲۲۱-۱۱۱
ارسطو ۱۱۱ — ۵۶
ارغون خان ۴۴
ارمانیا موکانی ۲۱۸-۱۲۵
ازرقی ۱۲۵
استادلی ۲۱۴
اسحق‌بن حنین ۲۱۲
اسحق محمد ۳۵
اسدی طوسی ۱۷۸ — ۳۱۴
اسقف زوستینین ۱۴
اسقف طلیطله ۹
اسکندر کوبالار ۳۳۲
اسمعیل حسینی فارانی ۱۷۲
اشرف افغان ۲۰۴
اصمعی ۱۴۳
اعتمادالسلطنه ۸۶
اعلیحضرت شاهنشاه پهلوی ۲۶۴
افلاطون تیبوری ۲۲۴
الغ بیك ۲۹۰ — ۲۶۰
امام جعفر صادق ع ۱۱۳
امام سعید ۳۰۵
امام غایب ع ۲۲۹
امام محمد حسین شیبانی ۲۸۵
امرءالقیس ۳۱۹-۱۰۸-۷۵
امام فخر رازی ۳۰۵
امیر ابی الحاج ۳۱۹-۲۵۹۱
امیر تیمور کورکانی ۹۱
امیر شکیب ارسلان ۲۲۵
امیر علیشیر ۳۱۹-۳۲۶
امیرالمؤمنین علی ع ۳۱۹
انباری ۲۹۱
انس ۱۸۷
اوزن حسن ۳۰۶-۹۳
آنکلساریا ۳۵
اوژن املی ۲۹
اولد نبرك ۲۲
اونوالا ۳۵

ب

باباطاهر ۱۷۸
بتانی ۲۴۴
بختیشوع طبیب ۹
بدیع الزمان ۲۴۵
برده ۳۰۴
برنیه ۳۱۳
بروکلمن ۳۳۳
برهان الدین بقای ۲۰۸
برهان الدین فرغانی ۱۰۹

برارد ۳۰
بستانی ۹۷
بشاری ۵۲
بصری ۲۱۱
بطرس بستانی ۹۷
بطلمیوس ۱۴۱
بکر ۵۸
بکربن عبدالعزیز ۲۰۱
بکربن عبدالله ۱۰۸
بلاذری ۴۵ـ۱۰۳
بلعمی ۳۳۷
بلینوس حکیم ۲۶۸
بنی موسی ۱۷۵
بنی نصر ۲۴۲
بنداری ۱۷۵
بورنوف ۱۹
بهاءالدوله ۲۲۵
بهاءالدین ۱۰۸
بیضاوی ۱۲۰

ت

تاتار علی افندی ۱۲۸
تأبط شرا ۴۵—۵۸
تاج‌الدین قزوینی ۱۰۶
تاگور ۱۴۲-۳۲۱
تاوریه ۶۲
تئودر ۲۸۳
تئوکریت ۲۷۳
تجبری ۹۶
تقی زاده ۲۴
تقی‌الدین فاسی ۱۳۳
تقی‌الدین مقریزی ۲۴۹
توفیق‌الطویل ۴۶
تولی خان ۱۵۳
تهانوی ۲۱۱
تیمور لنگ ۶۷

ج

جابربن حیان ۲۵۶
جابربن افلح ۱۴۱
جاحظ ۲۶۳ — ۱۲۹
جامی ۷۰ ـ ۲۴۴
جرجانی ۱۳۱
جرجس‌بن‌عمید ۱۸۰ـ۴۸
جرجی زیدان ۳۲۶ـ۲۹۴
جریر ۱۴۲
جریربن عطیه ۱۴۳
جلال‌الدین رومی ۱۸۵
جلال‌الدین محمد ۳۳۰
جمال‌الدین تغری ۸۰
جمال‌الدین متصادی ۲۶۰
جمحی ۹۶
جمس وار ۱۹
جمشید ۱۶۱
جوالیقی ۲۸۲
جونس ۲۲
جوینی ۱۰۱

ح

حاجی آقا ۱۸۰
حاجی بابا اصفهانی ۱۸۱
حاجی خلیفه ۱۳۱ — ۱۲۴
حاج سید نصرالله ۱۶۲ – ۵۲ — ۳۰۶
حاج سیدمحمد ادریسی ۵۵
حاج میرزا جانی ۱۲۱
حادره مازنی ۱۲۵
حارث‌بن حلزه ۳۱۹
حافظ ۲۹۳
الحاکم بامرالله ۳۰۴
حاکمی ۸۴
حجةالاسلام غزالی ۸۱
حداد ۲۰۹

حذیفه‌شاعر ۱۴۳
حریری ۸۳۰ — ۳۱۴
حسن بصری ۱۶۵
حسن بن هانی ۴۴
حسین بن علی ۸۲
حضرت ختمی مرتبت ص ۳۲۶
حضرت رضا ۱۹۶
حطیئه ۶۴ - ۱۴۸
حکمت ۲۳
حکیم ابوالقاسم فردوسی ۱۳۱
حکیم عمر خیام ۶۷
حکیم نظامی ۲۲۳
حلاج ۲۳۲
حمدالله مستوفی ۱۰۶ - ۲۴۶
حمزة بن علی ۴۰ — ۱۹۱
حنین بن اسحق ۱۹
حویدره شاعر ۱۲۵
حی بن یقظان ۷۰ - ۸۱

خ

خاقانی ۲۲۲
خانیکوف ۲۲-۲۲۴
خسرو ۲۲۳
خشاقی ۲۷۴
خطیب تبریزی ۱۳۶
خطیب بغدادی ۲۳۰
خلف بن عباس ۱۰
خلیل بن اسحق ۱۰۹
خلیل بن شاهین ۳۰۵
خلیل غنوی ۲۰۰
خواجه ابوسعید ۱۲۵
خوارزمی ۱۲۹-۲۶۲-۲۷۶
خیام ۱۲۸

د

دارا ۱۶۱
دکتر ابراهیم ۱۵۱
دکتر انصاری ۱۴۲
دکتر رضازاده شفق ۳۴-۲۹۸-۲۲۹
دکتر زکی محمد حسن مصری ۳۱-۵۱-۲۰۴
دلابرت ۳۰۴
دمبای ۲۴
دمیری
دولتشاه ۱۲۰-۳۱۲
دیسلان ۲۴
دیکلسن ۲۲
دیمانه ۳۰

ذ

ذوالرمه ۱۴۳ — ۲۴۰

ر

رشید شرتونی ۱۰۶-۲۰۷
رشید الدین ۱۲۰
رشید وطواط ۱۴۰
رضا عباسی ۲۸۴
رضوی ۳۶
رفائل مصری ۲۳۶
رکسفلر ۶۹
رنلسن ۲۲
روبة بن عجاج ۴۴
روزاریو ۲۴
رونه نقاش ۲۸۸
ریکی ۳۲۹

ز

زبیدی اشبلی ۱۹۹
زبیر بن بکار ۲۰۰
زردشت ۱۳۴
زلیخا ۷۰-۱۵۱

زمخشری ۲۱۱-۱۳۰-۷۱-۶۵-۱۶۰
زوزنی ۸۳ — ۲۲۹
زهاوی ۳۶
زهیربن ابی‌سلمی ۲۰۹
زیانی ۱۷۳
زیدبن جون ۷۱
زیدبن رفاعه ۱۱۱
زین‌الدین‌بن علی ۲۱۴
زین الدین ملیباری ۲۱۴

ژ

ژومس لن ۲۰۶

س

سایکس ۲۴۰
سبکی ۲۳۳
سپهسالار ۱۲۷ . ۵۱
سخاوی ۲۳۰ — ۲۰۱
سعدی ۲۳۰ — ۲۳۱
سعید پاشا ۲۲۷
سعیدبن یوسف ۲۰۹
سعید منوفی ۵۳
سکری ۱۹۷
سلجوقی ۳۶
سلطان جلال‌الدین‌خوارزمشاه ۱۷۳
سلطان « منکبرنی ۱۷۳
سلطان جهانگیر ۵۸
سلطان عثمانخان ۳۳۸
سلطان محمد فاتح ۱۳
سلطان محمود غزنوی ۲۳۷
سلمان فارسی ۲۳۳
سمعانی ۲۲۵
سنجر ۵۷
سید جبرئیل موسوی ۴۵
سید رضی ۲۰۵
سید محمد پلاوی ۱۲۶
سید محمدعلی داعی‌الاسلام ۲۲۹
سید مرتضی ۲۰۵
سیف‌الدوله بن حمدان ۱۹۲ — ۱۱۱
سیلوستردساسی ۲۳۵-۱۰۵
سیوطی ۳۱۷

ش

شاه اسمعیل ۱ ۱۷۱
شاه جهان ۶۳
شاه سلطان حسین ۲۰۴
شاه صفی ۴۵
شاه طهماسب ۱۷۱
شاه عباس ۳۲۸
شاه عباس دوم ۴۵
شبستری ۱۶۰
شروانی ۲۹۹ - ۱۸۰
شریف مرتضی ۲۰۵
شمس الائمه ۲۸۶
شمس‌الدین ۸۸
شمس‌الدین احمد ۲۸۹
شمس‌الدین دمشقی ۲۳۵ - ۱۳۳
شمس‌الدین ذهبی ۱۰۵
شمس‌الدین رازی ۲۲
شمس‌الدین سمرقندی ۲۹۹
شنفری ۳۰۵
شهاب‌الدین ۴۵
شهاب‌الدین احمد ۱۴۰
شهرستانی ۱۵۶ - ۹۹
شیخ ابراهیم ۷۶
شیخ ابوسعید ۳۳۶ - ۱۲۵
شیبانی مقدسی ۱۵۰
شیخ‌البلد ۲۲۶
شیخ زین الدین ۲۸۱

شیخ ناصیف یازجی ۹۷
شیخ یوسف اسیر ۹۷
شیخ عمر سویدی ۲۰۷
شیرازی ۲۰۱
شیرویه ۲۲۳
شبل ۲۴

ص

صابی ۲۴۲
صاحب بن عباد ۳۳۶
صادق ملارجب ۲۲۴
صریع الغوانی ۱۰۴
صفدی ۱۶۵
صفی الدین ۱۹۲
صلاح الدین ۱۰۸
صولی ۹۶

ط

طبری ۴۵—۱۰۴—۱۴۲
طرخان ۱۱۱
طرفة بن عبد ۱۹۶—۳۴۲
طرماح بن حکیم ۲۰۱
طغرائی ۳۲۹
طلال بن عبدالله ۲۵۵
طلیطلی ۹
طنجی ۱۰۱

ظ

ظهیرالدین روذراوری ۴۷
ظهیرالدین مرعشی ۲۶۹

ع

عبادی (عبدالحمید) ۳۶
عباسعلی تفرشی ۱۸۰
عباس میرزا ۱۵
عبدری ۸۸
عبدالرحمن ۵۵
عبدالرحمن صوفی ۷۰-۸۴
عبدالرحمن بن محمد ۱۱۰
عبدالرزاق دنبلی ۹۵
عبدالرزاق کاشی ۱۵۷
عبدالرزاق سمرقندی ۲۹۹—۲۶۸
عبدالقادر بغدادی ۲۸۳
عبدالکریم ۱۸۰
عبداللطیف بغدادی ۱۰۸—۳۲۸
عبدالله بستانی ۲۰۲
عبدالله بن علی طوسی ۲۴۶
عبدالله بن عمر فارسی ۱۳۰
عبدالله بن محمد ۹۶
عبدالله رهشا ۳۳
عبدالملک بن هشام ۲۰۱
عبدالملک مروان ۵۶
عبدالمنعم قریشی ۸۸
عبدالواحد مراکشی ۱۱۴
عبید بن شدقه ۲۰۱
عتبی ۲۷۳
عجاج بن روبه ۱۴۳
عروة بن ورد ۲۴۸
عریب بن سعد ۱۱۴
عزام (عبدالوهاب) ۳۶
عزالدوله ۲۲۵
عضدالدوله ۲۶۰
علاءالدین ۵۷
علاءالدین عطاملک ۱۰۱
علی ۱۸۷
علی پاشامبارک ۳۹۰
علی بن ابیطالب ع ۸۰—۹۳—۱۳۰—۲۹۰—۲۸۵

علی احمد مصری ٥٥
علی بن حسین مسعودی ٤٥
علی بن خلیل ٣٠٦
علی بن عیسی ١٦٤
علی بن عیسی اربلی ٧٠
علی بن عیسی مجوسی ٢٦٠
علی بن هارون ٢٨٢—١١١
علی بن مسکویه ٢١١—٤٧
عمادالدین اسمعیل ١١٠—٤٣
عمادالدین کاتب ١٧٥
عمادالملك ٢٠١
عمر بن شیم ٥٦
عمر بن عبدالعزیز ٨٨
عمر بن مختار ٩٦
عمر بن مسعود کنانی ٩٦
عمر خیام ٢٣٤ — ٢٧٩
عنترة بن شداد ٣١٤—١١١—٧٥
عنصری ٢٢٤
عرفی ١١١

غ

غزالی ٥٤-١٤-١٦٠-١٥٦-٥٨
غلامعلی رعدی ٣٣

ف

فارابی ٢٣٨ — ٨١١ — ١٠
فرانی ١٧٢
فاضه ٢٠٨
فاکهی ٢٩٩
فخرداعی ٣٠٢-١٥٥
فردریك مونتر ٢٩١
فردوسی ١١٥-١٠٦-٦٧-٤٣-٦٣
١٣٦ — ١٣٤ — ١
فرغانی ٢٤٢-١٥٩-١٠-١٩١
فرهاد میرزا ٥١
فریدالدین عطار ٢٠٦ - ١٦٥
فلوبرت ١٨
فهیم ٣٦
فیروز آبادی ٢٩٩ — ٢١٦

ق

القائم عباسی ٣٣٦
قاسم بن علی ٨٣
قاضی ابوبکر ٣٠٢
قاضی تنوخی ٢٢٦
قزوینی ١٣٠
قطب‌الدین محمد ٥٠٧
قطنة بن اوس ١٢٥
قطرب نحوی ١٤٣ - ٣٣
قلیوبی ٢١١—٢٩٩
قوبلای قاآن ٢٢١

ك

کاتبی ٢٩٩
گالیله ١٣٣
گایگر ٢٤٩
کرخی ٣٣١
کریستی ویلسن ٢٥٩
گریگورس ١٦
کسگارتن ١٣٦ — ٢٧٦
کعب بن زهیر ٢٠٠ — ٢٨١
کلبر ١٦
کلبی کنانی ٩٦
کلمان هوار ٢٩
کلنیتر ٢٧٦
کمال‌الدین اصفهانی ١٦٦
کنانشبول ٣٢٩
کنتس الکساندر ٣١٦
کوپرلی زاده ٣٦

کوتامبرگه ۲۰
کوتوالد ۲۲
کوزافات ۲۶۲
کوهن ۲٤۱
کیخسرو ۲۷۸
کیکاوس ۲۷۸
گیلیوم روبروکی ۲۶۷

ل

لاحق ۳۷
لاسن ۱۹
لبید ۷۲ — ۲۷۳
لسان‌الدین ۱۰۹
لقمان حکیم ۸٤ — ۱۰۹
لند کوتور ۱۲۶-۳۲۹
لوئی ۱٤ ۱۷۶
لوئی ۱۵ ۲۰٤
لوئی ۱۶ ۳۱۱
لوئی ۱۸ ۳۱۱

م

مأمون ۱۰۹
مادام‌اتل‌وات
مادیتور روژ ۱۶۶
مارتل ۱۷٤
مارسل وربروك ۱۸۱
ماسنیون ۲۹۳
مبرد ۲۳۳
متنبی ۱۱۱
متوکل ۲۲۳
متی بن یونس ۲۲٤
مجدودالدین ۱۷۸
محب‌الدین افندی ۳۲٤
محسن جهانسوز ۱۰۰
محمد ارجانی ۵۸
محمدبن احمد خوارزمی ۱۲۹
محمدبن احمد کاشی ۳۰٤
محمدبن اسحق ۵۶
محمدبن حسین بلخی ۱۸۰
محمدبن حسین کرخی ۳۳۱
محمدبن زکریای رازی ۱۱-۱۲۸-۱۹۷
محمدبن عبدالله ۸۰-۵۵
محمدبن علی بلخی ۲۱۲
محمد بن محمد طرخان ۱۱۱
محمد بن معشر ۱۱۱
محمد بن نصر ۱۰۵
محمدبن‌هدیل ۸۱
محمدبن یوسف
محمد حبیب ۳۷
محمد حسن خان اعتادالسلطنه ۸۶
محمدصغیر مراکشی ۱۷۳
محمد عوفی ۱۲۰
محمد غزالی ۵٤-۱۱۱
محمد فواد عبدالباقی ٤۱۱-۳۲۷
محمد قزوینی ۱۱۹-۲٤۵-۱۲۰-۱۷۶
مرقس ۹
مرزبان بن رستم ۲۸۶
مزاحم عقیلی ۲۰۰ — ۲۶۸
مسعودی ٤۵ — ۸۱ — ۱۰۳
مسلم بن ولید ۱۰۶ — ۱۰٤
مسیورسال ۳۰۰
مصطفی کمال ۲۳۶
مغیرةبن مهلب
مفضل بن سلمه ۳۰۱
المقتدی ٤۷
مکاریوس ۹۶
ملکشاه سلجوقی ۵۷
ملک‌الشعراء بهار ۱۱۶

ملاذلفعلي كراني ٢٢٣
ملامحمدقاسم هندوشاه ٧١
ملكم خان ٧٥ — ٢٨٠
المستنصر ٢٢٤
معاويةبن ابي سفيان ٢٠٧
معتمدالدوله فرهاد ميرزا ٥١
مغازلي ٨٣
مقريزي ١٤٠ — ١٠٥
مقدسي ٥٣
منكوقا آن ٢٦٢ — ٥٣
المنصور خليفه ٩
منيژه ١٢٤
ميداني ٢٣٦
مير خواند ٢٠٨ — ١٠١
ميرزا ابراهيم خان شيرازي ٥١
ميرزا آكبر مهندس ايراني ٨٩
ميرزا جعفرقراجه داغي ٧٠
ميرزاحسين خان سپهسالار ١٢٧
ميرزا سيدحسين همداني ١٢١
ميرزا محمد كاظم صبوري ١١٦

ن

ناپلئون بناپارت ٢٨
نادرشاه افشار ٢٣٧ — ١٢٣
الناصر ٢٧٤
ناصر خسرو علوي ٢٨٦ — ٧٠
ناصرالدين يحيي ١٧٥
ناصرالملك همداني ١٢٢
ناصيف يازجي ٢٣٤
نجفقلي دنبلي ٩٥
نجم الدين حفص ٩٩
نرند ٢٢٤
نسفي ٩٩
نسوي ١٧٢ — ١٨٣
نشوان بن سعيد ٢٦٦
نظامي ٣٢٤ — ١٦٥
نظم الدوله ٣١٣
نعمان بن بشر ٢٠١ — ١٩٩
نقشبندي ١٦٨
نوبختي ١٦٥
نورالدين ٨٨
نووي ٣٢٤
نويري ٨٤ — ١٤٠ — ٤٥
نوشيروان ٢٨٠ — ٣٧
نهاد بيك ٣٧

و

واقدي — ٢١٢ — ١٩٨ — ١٢٥
٢٤٥ — ٢٤٦
وامبري ٣٢٦
واواء دمشقي ٩٦
وحيد دستگردي ٢٢٣
وسانسلاس جولين ١٩

ه

هادي حسن ٣٧
هارون الرشيد ٢٢٨ — ٩ — ٢٠٩
هاليفي ٣٢
هانري رونلس ١٨
هانري سوم ٩٢
هجو بري ٢٤٦
هرتسفلد ٣٠

هرکرونی ۲۲
هرمان ۸
هلال بن حسن ۴۷
هلالی جغتائی ۲۹۰
هنبکس ۱۸

ی

یارنش کبوبج ۳۷
یاقوت حموی ۵۴—۲۲۵

یحیی بن جریر ۹۹
یحیی بن محمد ۵۵
یزیدی ۱۲۵
یعقوبی ۱۷۶-۱۹۳
یعقوب بن اسحق ۹-۸۲-۱۳۱
یوحان بیك ۲۸۹
یوحنا ۹
یوسف ۷۵—۱۵۱
یوسف بن سراج ۸۷

فهرست کتب و مؤلفات نامبرده در فرهنگ خاور شناسان

الف

آثار اسلامی اسپانیا ۲۵۴
آثار الباقیه ۲۸۲
آثار باستان شرق ۹۴
آثار تاریخی ۲۲۷
آثار تاریخی ایران ۲۸۸
آثار جابر ۱۴۱
آثار عرب ۲۷۸
آثار مصر ۶۹
آخرین انقلاب ۲۰۴
آداب جدل و مناظره ۱۴۸
آداب السلطانیه ۴۴
آداب اللغة ۱۳۸-۱۳۰
آذربایجان ۲۲۸
آرشیواریانتال ۵۹
آزمایش ادبیات عرب ۸۸
آسیا ۲۵۵
الابحاث المشرقیه ۳۲۴
ابشقه ۳۲۶
ائمة اثنی عشر ۲۷۱
ابن عبدالحکیم ۲۳۲
ابن منیر ۲۳۲
ابوالمعالی ۲۳۱
احسن التقاسیم مقدسی ۱۰۴-۵۲
احصاء العلوم ۱۴۱-۲۳۹
احوال ابن سراج ۸۵
احوال ابوعلی سینا ۸۱
احوال سلمان ۲۳۳
احوال شعرای عرب ۸
احوال غزالی ۸۱
احیاء العلوم ۵۴
اخاناتون ۱۸۲
اخبار ایتالیا ۲۸۷
اخبار حلاج ۲۳۲
اخبار الزمان ۴۵
اخبار العصر ۲۴۲
اخبار فتح اندلس ۲۰۶
اخبار مکه ۳۳۴
اخراج مافی القوة ۲۵۶
الادباء ۱۳۱
ادب الکاتب ۲۸۲-۲۰۲-۷۲
ادبیات اندلس ۱۱۳
« ایران ۱۳۶
« چین ۲۲۲
« زبان فارسی ۱۲۰
« سانسکریت ۲۱۰-۱۳۱
« عرب ۸۰
« معاصر ۳۱۴
ادیسا ۲۳۷
الادلة الجلیة ۳۲۴
اراضی شرقی خلافت ۳۰۱
اردبیل ۲۸۴
ارشادالادیب ۲۲۵

ارض روم ۲۱۸
الارض التی قطعها النبی ۱۹۹
ازکی الریاحین ۱۵۰
اززوسین ۵۳
اساس فقه اللغه ۱۵۱-۲۴۹
استانس و هیستاسب ۹۹
استبصار ۱۹۹ — ۳۰۰
الاستدراك ۱۵۲
الاستقصاء ۱۳۸
استیعاب ۲۸۲
اسرار التوحید ۳۳۶
اسرار الحکمة ۲۶۳
اسرار العربیه ۲۹۱
اسرار میترا ۹۸
اسکندر ۲۹۸
اسلام ۲۳۱-۲۹۶
اسلام و شرق ۱۰۰
الاسلام والاصلاح ۳۲٤
الاسماء ۱۷۸
اسماء ذوی النذیین ۱۷۰
اسماء الوحوش ۱٤۳
الاشتقاق ۳۳٤
اشعار ابن دخیل ۱٦
اشعار ابوالعلی ۲۷۵
اشعار مقالات ۱٦۵
الاصابة ۲۹۹
اصطلاحات الفنون ۲۱۱
اصلاح مجسطی ۱٤۱
اصل بابلی ۱۷۰
اصول روزنامه نگاری ۱٦۳
اصول زبان فارسی ۲۲۲
الاضداد ۸۷
اضداد اصمعی ۱٦۳
اطلاعات انجمن آسیائی ۱۸۱
اطلاعات شرقی ۲٦۵
اطواق الذهب ۱۳۰
الاعلاق النفیسه ۱۰۳
الاغانی ۱۵۲-۱۹٦
الافادة و الاعتبار ۳۰٤
افتتاح الاندلس ۱۷٤
اقتصادیات ایران ۳۲۳
افسانه ملك سبا ۲۱۳
افسانه های کارتاژ ٦۷
اقسام العلوم ۱۷۸
اکتشافات بین النهرین ۲۵۱
اکتفاء القنوع ۲٤۱-۱۲٦-۲۹٤
الاکمال ۱۳٦
اکمال الدین ۲۳۹
الهیات ارسطو ۱۱۱
آلهی نامه ۱٦۵
التقاط الازهار ۱۰۹
الفاظ بر تعالی ۲۹۸
الف لیله ۱۳۰-۲۰۷-۲۰۹-۲۳٦-۲۵۰-۲۵۱-۲۵۳
الف لیله عربی ۲۹۱
الفیه ابن مالك ۳۰۵
الاماثل جاحظ ۱٤۳
الامانات ۲۰۹
امثال بغدادیه ۲۲۳
امثال عربیه ۷٦
امثال لقمان ۸٤
الامثال و الحکم ۲۹٤
انتشار مذهب مسیح ۲۸۲
الانتصار ۳۳٤
انجمن فلسفه و زبان ۸۱
انجیل ٦۷

انحطاط روم ۳۶۷
انساب سمعانی ۲۲۰
الانساب المقنعه ۱۰۵
انشاء الدرایه ۲۴۷
الانصاف ۱۷۵
انقلاب ضد تمدن ۲۱۵
انگلیس ها در ایران ۱۲۴
انوار التنزیل ۱۳۰
انیس العشاق ۱۷۸
انیس المطرب ۳۱۷
انیس المفید ۳۰۳
اوراق صولی ۹۶
ایام الناصر ۲۷۴
ایران ۸۹
ایران قبل از اسلام ۲۱۸
ایران قدیم ۱۸۷
ایران وکلده وآشور ۱۱۲
ایلیاد ۲۳۷
ایها الولد ۱۶۰

ب

بحرالنسان ۲۶۰
بدء الخلق ۱۲۹
البدء و التاریخ ۱۷۷
البدیع ابن‌معتز ۹۶
براهین جبر ومقابله ۳۳۱
بررسی در اساس انقلابات ۸۷
برونو ۱۴۴
بزوغ النور ۱۳۶
البستان ۲۰۲
بغیة الرواد ۵۵ـ۷۳
بغیة المستفید ۱۸۹
البغیة الوعاء ۲۱۱
البلاغ ۱۴۲
البلدان یعقوبی ۱۹۳
بلغه ۱۳۱
البدغة ۱۵۹
بلوغ المرام ۲۶۸
بنداهیش ۳۲۱
بنا های جدید ایران ۹۵
بوستان ۲۳۰ـ۳۱۴ـ٥٤ـ٥٥
بهارستان ۲۳۰ـ۳۳۰
بهارستان جامی ۳۳۱
البیان ۲۹۱
بیان الادیان ۲۳۰ـ۲۳۱
بیان المغرب ۱۱۲
بیت الاسلام ۵۹

پ

پانولری ۱۲۶
پادشاهی قباد ۹۰
پسران نیل ۵۹
پندنامه زردشت ۱۳٤
پندنامه عطار ۲٤۵ـ۳۰٦ـ۳۰۹

ت

تاتر مضحك ۸۰
تآتر ملکم خان ۲۸۰
تائیه ابن‌فارض ۱٦۰
تئوکریت ۲۷۳
تأثیر ادبیات ایران ۱۸۰
تاج التراجم ۱۳۱
تاج العروس ۱۲۳
تاریخ آسیا ٦۷ـ۲۱۱
« آسیای صغیر ۱۷۵
« ابن بی‌بی ۱۷۰

تاریخ ابن حجر ۲۶۸
» ابن حماد ۸۸
» ابن خلدون ۲۷۱
» ابن زیان ۱۱۳
» ابن عبری ۵۹
» ابن مسکویه ۹۶
» ابوالغازی ۱۱۰
» ابی الفداء ۱۰۸
» اتراك واسمعیلیه ۱۶۰
» الاحاطة ۱۸۰
تاریخ اخبار الرسل ۴۵
ادبیات اسلام ۱۵۶
» عرب ۷۱
» فارسی ۲۹۰
» اروپا ۹۹
» تاریخ اسامی ورموز نجوم ۱۷۱
» اسلام ۱۶۷-۱۲۶
» الاعلام ۲۹۲
» افریقا ۱۱۰
» افریقا واسپانیا ۷۸
» اکس ۲۷۶
» انقلاب ایران ۱۲۰
» ایران ۲۲۰—۳۰۲
» ایران وعرب ۲۴۸
» تاریخ بابلیها ۱۷۰
» تاریخ پاسبانان عثمانی ۱۰۶
» تاریخ بربر ۱۰۷
» بغداد جدید ۱۷۸
» بلعمی ۳۳۷
» بنی جلاب ۵۵
» بنی زیان ۵۵
» بودا ۳۲۲
» تمدن شرق ۱۷۱
» غرب ۱۵۵
» جدید باب ۱۲۰
» جزیره سیسل ۱۲۴
» جنك ایران وروس ۱۱۷
» جهانگشا ۱۰۱
» چین ۲۶۵
» الحکماء ۱۹۹
» خاورشناسان ۱۱۷
تاریخ خطیب ۲۳۲
تاریخ الخلفاء ۲۹۹—۳۱۱
» دمشق ۲۰۲
» دول اسلامی ۱۱۳
الدولة الاتابکیه ۱۰۸
» رجال اسلامی ۲۸۵
» زندگانی بایرن ۱۱۶
» زندگانی حضرت رسول ۱۱۰
سنبس ۲۱۸
» سری مغول ۲۵۸
» سلاجقه عراق ۲۷۵
» سلاطین مصر ۳۴۳
» سمرقند ۹۸
سنی ملوك الارض ۴۵
سودان ۱۷۳
سیرت جلال الدین ۱۷۳
شارلمکن ۲۲۶
» شاه طهماسب ۱۷۱
شعرای عثمانی ۱۶۰
» صقلیة ۸۴
» صلیبی ۲۳۷
» طب ۹۲
» طبری ۱۱۶—۱۰۴—۲۲۷
» ظهیرالدین ۲۶۹
» عثمانی ۱۶۰—۲۲۹—۲۳۷
» عرب ۱۶۹

« عرب فاندیك ١٢٦
« عرب قبل از اسلام ١١٠
« عموی ٢٨١
« عصر اموی ٢٣٦
« غرناطه ٨٢—٢٠٦
« فلسفه ٢٤٨
« فتح اندلس ٨٨—١٧٣
« فتح مسلمین ٢١٣
« فتوح ومغازی ١٢٥
« الفخری ٤٦-٤٤-١٢٥-١٦٥-١٩٢
« فرشته ٧١
« قرقام ١٨٧
« قرمانی ٢١٨
« قاجاریه ٧٣—٩٥
« قدمای مصری ٦٩
« قرآن ٢٤٨
القران ٢٣٤
قرطبه ١١٣
قفقازیه وخزر ٦٢
گزیده ١٠٦—١٢٠—٢٤٦
« کنفوسیوس ١٨١
« مختصر الدول ٣٦٢
« المختصر فی اخبار البشر ١٠٨
« مدرسه سپهسالار ١٢٧
مصر ١٧١—١٨٠—٢٢٠
« مغول ١١٢—١٦٠—١٧٤—٢٥٠
« میرخواند ١٠١
نادرشاه ١٣٢
« نبوت محمد ١٤٢
« نژاد ٣٠١
نقاشی ١٧٣
« نقاشی در ایران ٢٠٤
« الوزراء ٤٧
« وسلوسکی ٣٢٧

« هرات ٥٤
هرقل ٢١٨
یعقوبی ١٧٦
« یمینی ٢٩٩
« تبیین ابن عساکر ٢٣٥
« تجارب الامم ٤٨-٢١١
تجارت عربستان ١٨٩
تجربیات ١٤٥

تحفة الادباء ١٠٨
تحفة الانبیاء ٦٥
التحفة الیمینیه ٢٩٠
تحفة الحکام ١٧٣
تحفة الدهر ١٣٣
تحفة الراغب ٢٩
تحفة الراغبین ٢١١
التحفة السنیه ٣٤
تحفة المجاهدین ٢١٤
تحقیق انقلاب فرانسه ١٥٥
تحقیقات الف ولیله ٢٠٦
تحقیقات درباره حافظ
تحقیقات درمبانی سخن ٧
تحقیق فلسفه ١٤٨
التدبیرات الالهیه ٢٤٧
تذکرة البیان ١٧٣
« دولتشاهی ١٢٠
الخطاطین ١٧٨
الکحالین ١٦٤
لباب الالباب ١٢٠
ترات الاسلام ٤٦—٥٥—٧١
تراجم احوال ٢٦٣
تراجم نحویین ١٣١
تراولز ١٢٠

تربیت اسلامی ۲۰۱
ترجمان‌الاشواق ۲۴۵
ترجمان‌القرآن ۳۲۹ — ۸۳
ترجمه اصول صاحب‌بن‌عباد ۳۳۶
ترجمه اطواق‌الذهب ۱۶۰
» افسانه ایوب ۳۳۱
» افسانه های عثمانی ۲۹۰
» الف لیله ۱۲۳
بیژن و منیژه ۱۳۴
» تاریخ جدید ۱۲۶ — ۱۲۱
» دیوان هلالی ۲۹۰
تورات ۱۲۱
» جغرافیای‌آسیا ۸۱
» سفر نامه تاورنیه ۳۱۳
شاهنامه ۹۰
» عنتره ۳۱۴
» قرآن پالمر ۲۵۶
» » ساواری ۲۵۵
» ملیا ۲۳۵
» کتاب کلمان سوار ۲۹۰
کشف‌المحجوب ۱۲۰
ترقی اصول دین ۲۱۷
ترقی اصول دین اسلام ۱۱۷
ترکیه آسیا ۹۸
تسریح‌الامصار ۲۰۷
تسلط عرب بر اسپانیا ۹۲
تصاریف‌الافعال ۸۸ — ۱۵۱
تصاویر نژاد سامی ۸۱
التصریف ۲۰ — ۱۸۸
التصویر فی‌الاسلام ۱۴۶ — ۲۰۴
در جستجوی خدا ۶۱
تطور ملل ۱۵۶
التعاوید ۹۶
تعریفات ۱۳۱
تعریفات جرجانی ۱۳۱
تعلیل ۲۸۶
تعلیمات اسلامی ۱۴۷
تعلیم وتربیت ۱۳۱-۲۶۲
تفسیر بیضاوی ۱۴۲
تفسیر طبری ۲۴۲
تفسیر کبیر ۴۵
تفسیر کشاف ۲۱۱
تقویم البلدان ۱۰۸ — ۲۷۱
تقویم الصحه ۱۶۸
تکمله ۳۰۴
التلخیص ۲۰۰
تلخیص اعمال‌الحساب ۲۲۴
تلخیص‌جبر ومقابله ۳۳۱
تلخیص المفتاح ۲۳۴
تمدن اسلامی ۲۲۶
تمدن عرب ۵۶ — ۱۵۵
التنازع والتخاصم ۱۸۸
التنبیه ۱۰۴-۱۹۳-۲۰۸
التنبیه والاشراق ۸۱
تنقیح المناظر ۱۹۹ — ۲۰۱
تورات ۱۰۸
تورکاری ۱۸۵
توصیف افریقا واندلس ۱۰۴
» فسطین ۲۳۹
توصیف مصر ۱۲۳
تهذیب ۳۰۰
تهذیب‌الدررالکامنه ۲۰۱
التبیان ۲۰۱ — ۲۶۸

ث

الثمرةالمرضیه ۱۱۱

ج

جام جم . ٥١
جامع التواريخ ١٠٦—٢٢٦
جامع الحكايات ١٢٦
جامع اللطائف ١٠٦
جامع المبادي ٢٩٦
جامع مفردات ٢٩٧
جاودان خرد ٥٨
جاوه قديم ١٤٩
الجبال والامكنه ١٩٢
الجدري رازى ٣١٩
جزيرةالعرب ٢٣٣
جغرافياى آسيا ١٥٣
« ان سرابيون ٣٠١
« ادريسى ١٨٧
جغرافيا كارياتر ٨٠
« گيلان ٢٦٩
« وتاريخ اماكن ٢٩٣
« ممالك شرقى ١٠٣
« مصر ٤٧
جلدسازى اسلامى ٢٨٤
الجمعية الملكية ١٩٨
الجمهرة ٢٠١
جناه الفواكه ٢٣٦
جنك وصلح ٣١٥
الجواز الديني ١٩٣
جوامع علم رياضى ١٦٩
جهانگشاى جوينى ١٠٦

ح

الحاج الى لمكة ١٩٥
حاجى بابا ٨٢١
الحاوى ٩١٧
حاضر العالم ٢١٥
حاضر العالم الاسلامى ٤٠٠
حجارى كوهستانى ايران ٢٨٤
حدائق السحر ١٣٠
حدودالاعلام ٢٣٧
حساب ٣٣١
حفريات تپه ياحصار دامغان ٢٩٨
حقايق التنزيل ٢٠٥
حكايات فارسى ٧٠
حكايات المسلمين ٨٣
حكايات منتخبه ٨٨—٢٥٠
حكايات منقول ١٧٣
حكم عربيه ٣٥٠
حكم على بن ابيطالب ٩٣
حكمت الهى ٧٢
الحلةالسيراء ١٠٤
الحلل المرقومه ٨٢
حماسه ابن شجرى ١٩٩
حماسه بحترى ٩٦
حماسه كعب بن زهير ١٣٦
الحمزه ٧٠
حيات محمد ص ٧٥
الحيوان ٢٦٢
حيواة الحيوان ١٢٩

خ

الخبر عن اول دولة ١٧٣
الخراج ١٩٢
خريدة العجائب ١٠٢-١٢٣-١٧٩
خزانه كتب البلدان ١٥٤
خزرةالخاطب ٣٣٣
الخصايص ٢٥٧
خطرةالطيف ٨٢-١٠٩-٢٤٢
خطط التوفيقيه ٢٩٠

خطط مقریزی ۱۵۰-۱۹۴
خلاصة الحساب ۵۱
خلاصة الوفاء ۱۱۱
خلافت ۲۴۲
خلق الانسان ۱۶۳
الخليقة ۱۸۸
خمسه نظامی ۱۶۵
خودکار ۸۱

د

دائرة المعارف ۳۰۵
دائرة المعارف اسلامی ۳۰
داستان پهلوانی ۳۳۲
» بنائی ۹۷
» الدینیة ۸۱
» شرقی ۶۱۷—۱۶۸
دائرة المعارف طبی ۲۶۰
اسلامی لیدن ۴۶
در اسلام ۱۷۴—۲۴۲
درّة الغواص ۱۴۰
در جستجوی خدا ۶۱
الدر المنظوم ۳۰۶
الدرر الکامنه ۴۹
درة الخواص ۳۱۴
الدرة الفاخره ۱۴۰-۱۵۸
دستور زبان پشتو ۲۱۱
نمایشگاه ۱۷۸
الدعایة الاسلامیه ۵۱
دمنوری ۱۰۱
دنیای اسلام ۲۳۲
دواء العلماء ۱۳۶
دورة ایرانی ۲۹۸
دیوان ابن رشیق ۱۱۹
» ابن فرمان ۹۴
» ابن قیس ۲۷۳
ابی دهل ۱۹۸
ابی المحجن ۲۰۸
ابی نواس
امرء القیس ۱۰۸
» امیر ع ۲۰۵
حادره ۱۳۵
» حطیئه ۱۴۸
» دیاری ۱۸۱
صریع الغوانی ۱۰۴
عمر بن مختار ۹۶
متنبی ۱۱۱
مزاحم ۲۰۰
مسلم بن ولید ۱۰۴
المطرب ۲۹۷
نظامی ۵۶
همان ۱۹۸
واواه ۹۶

ذ

ذخیره علمیه ۵۳

ر

راهنمای تاریخی ایران ۱۴۶
زن ۶۳
مسافر در شرق ۶۹
رباعیات ابوسعید ۱۲۵
باباطاهر ۱۷۸
خیام ۸۹-۲۴۶-۲۹۳-۲۴۶
رجال بلاشار ۶۵
رسائل ابن رشید ۲۴۲
جاحظ ۱۲۹-۲۶۲

رساله آثارباستان مصر ۸۵
» ابن زنجی ۲۲۲
» ابن قصلان ۱۳۳
» ابن شجاع ۲۳۵
» حی بن یقظان ۷۰-۱۱۷-۲۳۶
» حکم پیغمبر ص ۳۱۵
صوفیه ۲۳۲
» علم آثار ۱۷۰
فارابی ۱۱۱
فی اوجه الشبه ۰۰۰
» ملک العرب ۰۰۰
قضاو قدر ۱۵۷
کتیبه تخت جمشید ۱۹۱
الرساله مصر ۱۰۶
رساله المنقذ من الضلال ۵۳
منطق ۲۵۹
ناصیف یازجی ۳۳۵
رسوم و عادات ایرانی ۲۳۱
روزنامه کاوه ۲۴۸
روسالکا ۲۶۶
روضة التعریف ۳۴۸
روضة الصفا ۲۰۷
الروضتین ۲۶۸
ریشه جنسیت ۳۱۵

ز

زبان سانسکریت ۳۲۳
سمنانی ۹۰
» عرب پیش از اسلام ۲۵۹
ماقبل تاریخ ۹۰
زمین مقدس ۵۹
زمان بردگی ترک ۵۹
زنبیل ۵۱
زندگانی پتوزریس ۱۸۲
فردریک ۸۰
» کرمول ۸۰
زیج الغ بیک ۲۹۱
زیج حاکمی ۸۴—۱۰۸
» صابی ۲۴۴
» کبیر ۴۸

ژ

ژابون جدید ۳۲۲
ژوسن لن ۲۰۶

س

سارتور زار ریوس ۷۹
سالمان وایسال ۷۰
سبعه معلقه ۲۷۱—۴۳
سرابیم مفیس ۲۲۷
السرج و اللجام ۲۳۳
سر العلیقه ۲۶۸
سرگذشت کنتس دوباری ۲۱۳
سعید وصیاد ۵۹
سفرنامه ابن بطوطه ۱۰۱
ابن جبیر ۴۶
اوزلی ۲۵۳
برنیه ۱۲
پتیرو ۲۶۲
تاورنیه ۲۱۳
سوریه ۲۰۷
صقلیه ۴۶
عبدری ۹۸
عربی ۲۷۲
عربستان ۷۶
کشورعثمانی و مصر ۲۵۲

سفرنامه قسطنطنیه ٦٦
« کالاویه ٩٢
« کناریتی ٩٣
« ناصرخسرو ٢٨٦
ناصرالدین شاه ٢٧١
« نیبوهر ٢٤٦
سلسلة التواریخ ٢٧٢
سلطنت مغول ٦٧
السلوك ٣٠٥
ست زن ٦٢
سه‌سال در آسیا ١٤٥
« در ایران ١٢٧
سیاحت‌نامه اوس‌هر ٣١٨
« ژاپون ٢٦١
« شاردن ٨٦
« لارستان ١٠١
« مسکو و تاتار ٤٥
ونیزیها در ایران ٨٣
سیاحت فرانسه درهلند ٢٦٩
سیرت ابن‌هشام ١٥٦
صلاح‌الدین ١٠٨
« نبوی ٢٢٥
سینوا یرانکا ٦٤

ش

شاهنامه فردوسی ٤٩-١٦٧-١٦٨—
١٧٥-٢٥٣-٢٣٨-٢٩٣ ٢٧١-٢١٨
٢٦٦-٢٨٣-٢٩٣
شاهکار صنایع اسلامی ٢٨٦
شاهنشاهی ساسانیان ٩٠
شبیه در ایران ٨٩
الشعر ابی زید ٢٤٤
الشر ١٠٣
شرح ابن انباری ٨٧
شرح ابی الهلال ٢٠٨
« باجوری ٢٨١
« حفاری مصر ٢٢٧
خطیب تبریزی ١٣٦
« زوزنی ٣٢٤
« سبعه معلقه ٢٦١
« فصوص الحکم ١٧٢
قصیده بانت سعاد ١٥٢
« قصیده ابن عبدون ١٠٤
قطرة الندا ١٤٨
مقاله اقلیدس ٣٠٢
یوسف و زلیخا ١٥١
الشرقی ٣٠١
شعر و شاعری ٢٤٦
شمال هندوستان ٩٤
شورش فرانسه ٧٩

ص

الصباح مصر ٢٩٤
صحیح بخاری ١٩٧
صرف و نحو ٢٦١
شرقی و المانی ٢٨٩
صرف و نحو عربی ٣٠٣
صفة بعض الدراهم ١٣٣
الصلة ابن بشکوال ٩٣
الصناعتین ٢٥٩
صنایع ایران ٢٦٣—٢٦٥
الصور عبدالرحمن ٨٤
صوفی در افغان ٢٨٩

ض

ضد عفاریت ١٠٢
الضوء اللامع ٢٠١

ط

طب ابوعلی ۲۱۲
« اسلامی ۲۱۰
ایرانی ۱۳۱
خلف بن عباس ۱۸۸
طبقات ابن سعد ۷۲
الادبا ۱۵۶
الاطباء ۹۹
الحنفیه ۱۳۱
السفراء ۱۶٤
الشافعیه ۳۳۳
ناصری ۲۷۰
نووی ۳۳٤
النحاة ۲۰۰
طرف مغربیه ۱۷۳
الطرفة العربیه ۲٤۹
الطواسین ۲۳۳
طریقة الاولیاء ۲٤٥

ظ

ظفرنامه ۱۰۷

ع

عجایب المخلوقات ۱۳۰
عجایب المقدور ۱۹۱
الهند ۱۱۱
وغرایب ۸۱
عرب قبل از اسلام ۱۵۰
العرب فی دولة العریب ۱۰٤-۱۳۱
عروض شمس الدین ۲۲۲
عقاید النسفه ۹۹
العقد الثمین ٤٤
عقلیه المعشوقه ۲٤۷
عقود الجمان ۲۳۶
عقیده اهل السنة ۱۵۶
علم الطبیعه ارسطو ۵۶
علم الفلك ۲٤٤
العمدة ۱۱۰
عیون الاثر ۵۷
الاخبار ۷۲
الانباء ۲۳۸
الحدائق ۱۰٤
العیون والحدائق ۱۰۵

غ

غبطة الناظر ۱۰۶
الغفران ۱۹۸

ف

الفاخر ۳۰۱
فاطمه ۲۰۸
فاکهة الخلفاء ۱۳۶
فتح القریب ۳۲۰
فتوح ۳۱۷
فتوحات عرب ۲۷۳
فتوح البلدان ٤٥-۱۰٤
فتوح الجزیره ۲٤۶
فتوح الشام ازدی ۲۱۱
واقدی ۲٤٥-۲۱۱
فرنگان ۳۱۷
مصر والمغرب ۲۳۲
الفخری ۳۳۱
فرائد اللغه ۲۰۷
فردوسی ۷۰-۲۳۱
فرق الشیعة ۱۶۶
فرق الیمانی ۲۶۸
فرهنك جغرافیا ۱۰٤

فرهنك خاورشناسان ۵
» روسی و فارسی ۱۳۹
» ژاپونی ۲۶۱
فرهنك عربی و کلانی ۱۲۸
» و انکلیسی ۲۶۵
» » و روسی ۱۳۱
» » و فارسی ۲۲۰
» فارسی و روسی ۳۱٤
» فرانسه و فارسی ۱۱۰
» مصری ٦۸
» نام بزرگان ۵
فصوص الحکم ۱۱۱
فقه اللغة بابلی ۱۷۸
فکاهیات ۸۳
فلسطین در حکومت مسلمین ۳۰۱
فلسفه ایران و عرب ۱۱۲
الفلك ۱۹۱
فنون فرهی اسلامی ۸۹
الفوايد المدريه ٦۰
فهرست ۵٦
ابن النديم ۱۳۱
اکادمی لندن ۱۰۵
نیوکرافیکال ۲۹۲
عربی اسکوریال ۸۲
کتابخانه برلن ۲۵۹
کتب خطی موزه پاریس ۱۰۸
بریتانیا ۹۹
لیژ ۷۰
وین ۱۳۰
فهرست قرآن ۱۹۰
کتب سریانی ۳۳۳
الفيض المديد ۵۵ — ٦۳
فیلولژی ۱۲۵

ق

قادس ۲۷٤
القالی ٦۵
قاموس ترکی ۳۱٦
قاموس کرنیوس ۷٤
قاموس اللغة ۲۱٦
» المحيط ۲۱٦-۲۹۹
قانون ابن سینا ۲۰
قانونچه ۱۹۷
قانون حن طب
العيون ۱٦۹
قبائل بدوی ٦٦
قحطی نامه ۲۲٤
القدر ۳۰۱
قراضة الذهب ۱۱۰
قرآن ۱۳۸-۱٤۲-۱۹۰-٦۷-۳۱۱
قسطاس الميزان ۲۹۹
قصايدالهاشميات ۱۷۳
قصه ایرانیان ۹۰
قصة الحکم ۸۳
القضاة مصر ۱۵۰
قطعات عربی ۲٤۱
القلب والابدان ۱٦۲-۱۵۹
قمقام ۵۱

ك

کامل ابن اثیر ۳۱۷
الكامل مبرد ۲۷۳-۳۳۳
کاتالك ۲۱۸
کتاب آمدی ۲۷۸
ابوزید ۳۰۲-۲٤۰
» برادران شرلی ۲۹۲
بغداد ۲۸۰
» جابربن حبان ۲۵٦

کتاب جریر و حطیه ۶۴
» جدید ۲۱۹
» خلیل ۲۵۹
» در اسلام ۵۸
» در مملکت شیر و خورشید ۷۰
» دنیا ۱۷۹
» دهلی ۲۸۱
» رزن ۲۸۰
کتابشناسی ایران ۲۸۸
» شرقی ۳۲۷
کتاب عبداللطیف ۳۲۸
قرائتی ۳۰۳
» گاردان ۱۳۹
» لبید ۷۲
» لیس ۱۰۹
» محمد صد ۳۱۵
» مقدس ۲۱۰
کتاب ملکی ۲۶۰
کتب خطی اسکندریه ۹۶
کتب خطی جاوه ۲۷۸
کتیبه های میخی ۲۹۸
گرامر عرب ۱۴۱
کشاف ۷۱
کشف الحقایق ۲۹
کشف الظنون ۱۳۴
کشف الغمه ۲۸۲
کشف المحجوب ۲۴۶
الکلاعی ۲۳۲
کلیله و دمنه ۷۸-۱۹۴-۳۰۴
کنز اللغات ۲۰۲

گ

گراماتیك ۸۳
گرامر ۳۳۲
گرشاسب نامه ۱۷۸
گزارش مغول ۱۰۲
گلشن راز ۱۶۰
گلستان ۵۴-۲۸۰-۲۵۶
گلستان سعدی ۵۹-۲۲۰-۲۳۰
گنج شانگان ۳۳۰
گنجینه ۲۲۳

ل

لامیه العجم ۱۹۱
لسانی پاسکیتاد ۷۰
لطایف المعارف ۱۰۴
لعب العرب ۲۰۸
لغات سامی ۲۴۸
لغت لیتره ۱۱۱
لغت و دستور مصر ۸۵
اللمحة البدویه ۸۲
لمع ۳۰۵
اللمع ۱۶۵
اللمعه فی التصرف ۲۴۶

م

المأثور ۱۹۹ — ۲۰۱
ماخالف فیه الانسان ۱۴۳
ماللهند من مقوله ۲۸۲
ماندا کانس ۲۱۵
مباحث جغرافیا ۱۰۵
مبحث عن القوه ۳۱۹
مبادی اراء ۱۱۱
المثلث ۳۳۰
متفکرین اسلام ۸۱
مثنوی ۱۸۰
المجتنی ۱۹۱
مجسمه های مصری ۱۸۲
مجله آسیائی ۸۱
» شرقی آلمانی ۲۷۶
» مطالعه آثار ۷۱

مجمع الامثال ۳۳۶
مجموع اشعار العرب ۴۴
مجموعه حکم ۵۷
« نوشتجات ۸۳
محاضره سیوطی ۳۱۷
محمدبن تومرت ۱۸۴
محمد واسلام ۲۲۵
محمد وقرآن ۵۶
المخارج ۲۸۵
المخاطبات ۸۸
المختار من کتب ۳۰۴
مختصر موجز ۲۷۶
« جغرافیای شرق ۱۷۰
« جبر ۲۵۹
« الدولة ۵۹
« سیاحت ابن جبیر ۱۰۸
مختصر المعانی ۲۶۱
المختصر من اخبار البشر ۴۳
مخزن الکنوز ۱۶۳
مخطوطات ابن طیفور ۹۶
مداللغة ۲۹
مذاهب سیاسی ۳۲۶
مذاهب وفلاسفه آسیا ۱۴۶
مذاهب و عادات ۲۱۷
مذاهب سبعه ۱۱۲
مذهب بودائیسم ۳۲۳
مرات البلدان ۸۶
مراصد الاطلاع ۱۹۲-۱۲۹
مرام مزدک ۹۰
الثمرة الرضیه ۳۱۹
مرثیه ۱۹۹
مرزبان نامه ۲۸۶
مرشحات ۹۶
مروج الذهب ۵ ۴۵-۱۲۴-۲۵۶-۲۶۷-
۳۰۰
مسافرت درایران ۱۳۲
« درجهات شرق ۳۲۵
« دریائی ۲۰۸
مسامره قرطاجنه ۶۷
مسیحیان شرق ۲۳۵
مشاهد اورشلیم ۲۲۵
مصاحب ابن ابی داود ۱۸۷
مصر در زمان فراعنه ۸۴
مصطفی کمال ۲۳۶
مطالع الشمس ۱۲۳
مطلوب کل طالب ۱۳۰
معانی الاخبار ۲۳۸
معانی الشعر ۲۰۲
معانی النفس ۱۴۸
معاتبة النفس ۱۳۰
معادن الجوهر ۲۵۶
معجم ابن فرضی ۹۳
معجم الادباء ۵۴ — ۵۴ — ۲۲۵
معجم البلدان ۱۹۳
مفاخر البربر ۲۱۳
مفاخره ۲۳۸
مفتاح الاعلام ۵
مفتاح نور السنه ۳۲۷
مفردات ادویه ۲۱۲
مفصل زمخشری ۶۵-۷۱
المفضلیات ۳۱۴ ۸۷
مقامات ۸۳
مقامات بدیع الزمان ۲۶۵
مقامات حریری ۲۷۲ — ۲۹۹
المقامات العادلیه ۱۰۶
مقاصد الفلاسفه ۵۸

المقتطف	٤٨
مقتطفات	۱۷۰
مقدمه ابن خلدون	۲٦٨
مقدمه الدراری	۷۰
المقنع	۱۳۳
مقنعه السائل	۸۲
مکالمه عربی و انکلیسی	۳۳
مکانیك	۸۱
المکه	۳۹٥
المسکین	٤٨-۱۰
الملاحن	٤١٤
ملك البیان	٦۰
الملکی	۱۹۷
ملل و نحل	۱٥٦-۹۹
مملکت شیر و خورشید	۳۲۹
مناظره متی و سراج	۲۲٦
مناقب صلاح الدین	۱۰۸
منتخبات ابوحبیب	۱۰۸
« شعرای جاهلیت	۳۳۳
منتخبات عربیه	۲۱۸
منتخب مقریزی	۱۰٤
منتظم ناصری	۸٦
منشور الصادره	۳۰٥
منطق الطیر	۱٦٥
المنظوم والمنثور	۹٦
المنقذمن الضلال	٥٤
المواعظ والاعتبار	۷٦
موردا للطافه	۸۰
موضوع بربر	۱۰۷
الموطاة	۲٥-۹
المونس الوحید	۱۳۱
مهدی	۸۹
المهدی	۲۹٦
میتولری یهود	۱٤٨
میتیاتور	۲۲۹
ملت ارمن	۱۰٤
ملخص نفح الطیب	۱۹٤-۱۷
ملخص التاریخ	۱٥٥

ن

ناسخ منسوخ	۱۸۷
معجم الصوفیه	۲۹۹
معجم المطبوعات	۸۸
المعرب جوالیقی	۲۸۲
المغربیه	۲۰۲
المشتبه	۱۰٤
المشتبه فی أسماء الرجال	۱۰٤
معلقات خمس	۲٤٨
معلقات دآنبال	۲۱۸
معلقه امرء القیس	۳۲۹
مفاتیح العلوم	۳٦۲-۱۲۹
نامه های ایرانی	۲٤۰
نبذة العقود	۳۰٤
نبذة فی اخبار الکرخ	۲٥۱
النجوم الزاهره	۱۹۳-۲۱٥
نجوم الفرقان	۱۳۱-۱۲٦
نجوم و حکمت طبیعی	۷۲
النحو صباغ	۳۱٤
نحو اللغة جغتانی	۱٦۳
نخبة الازهار	۱٦۰
نخبة المسلح	٦۰
نخبة الدهر	۲۳٥
نخبة الفکر	۲۱۱-۲۹۹
نخستین مرد و نخستین شاه	۹۱
ندای کار	٦۱
نزهت الحاوی	
نزهت ذوی الکبیر	۱۰۸
نزهت القلوب	۱۰٦-۳۰۲
نزهت المشتاق	۱۰٤
النشرة الاسبوعیه	۱۲٦

نشوةالارتياج ۲۰۸
نظم‌الدرر ۵٤
نفحات‌الانس ۲٤٤
نفح‌الطيب ۷۸-۳۳۳
نفحةاليمن ۲۹۹-۱۸۰
نقاشی رضای عباسی ۲۸٤
النقش‌فی‌الحجر ۱۲٦
النقط والدوائر ۳۹۱
نقطةالكاف ۱۲۰
نقودالخلفا ۳۰٤
نواد و قلبو ی ۲۱۱-۲۹۹
نوشتجات عربی در مصر ۱۵۹
نهايةالادب ۱٤۰-۲۷۸
نهايةالاقدام ۹۹
نهج‌القويم ۳٦۵
النهرالفائض ۱٦۸
نهضت‌المصر ۳۱۵
نهضت های جدید ۱٤۲

و

الواحدوالثلاثن ۹۹
وادی شاهان ۵۹
الوافی‌بالوفيات ۱٦۵
وصف انطاکیه ۱۵۳
وفيات‌الاعيان ۱۰۸
الولاة ۱۵۰
الولاةوالقضاة ۲۷٤
ولاةالمصر ۱۹٦
ويتاسيون ۲۰٦

ه

هاروت و ماروت ۲۸۰
هاندلنیك ۱۹۳
هدایای بنی اسرائیل ۱۷۰
هديه ۱۵۹
الهداية ۱۵۹
هذا ماقال قطرب ۱٤۳
هشت سال در ایران ۲٤۰
در ایران بركن ۲۵۸
همت پیکر ۳۳۰-۱۸۵
هفتین سلطنت ۲۷۰-۱۸۳
الهلال ۲۲٦

ی

یادگار ها وخواطرات ۳۱۵
یادگاریهای اسلام ۵۱
یکسال در ایران ۱۲۰
یکنفر خواننده ۱٤۹
یوسف و زلیخا ۷۰
یتيمةالدهر ثعالبی ۱۱۱

غلطنامه کتاب

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۸	۲۰	کلیه	کلید
۹	۱۷	مسبحتین	مسبحین
۱۰	۱	girarb	Girard
۱۸	۲۳	رونلس	رولنسن
۲۰	۱	Ceytenberg	Gutenberg
۲۴	۱	۹	۱۹
۳۰	۱۵	تنها	نه تنها
		گریسفوالد	گریفسوالد
۴۵	سطر آخر	جبریل	جبرئیل
۴۶	۲۳	Amelineau	Amedroz
۴۸	۴	انگلمان	انکلمان
۵۱	۱۰	Cbrestomalhia	Chrestomathia
		آرونیك	ایرونیك
۵۱	۱۰	Arving	Irving
۵۳	۹	Agyten	Egypten
۵۸	۱	خسرو	خرد
۶۱	۱۵	گیببون	گیبن
۶۵	۱	زفغشری	زمخشری
۶۵	۱	بالمفصل	باالمفصل
۷۰	زیر عکس	بریکتیو	بریکتو
۷۲	۱۷	Gfesch	Gesch
		لنکینك	لنکستبك
۸۰	۱۶	ارتنولزی	ارکئولزی
۸۸	۱۴	سلامی	اسلامی
۹۸	۱۱	مجله	مجلد
۱۰۰	۲۰	islan	islam
۱۰۱	۳	خزانه	خرابه
۱۰۷	۲	و	او
۱۱۴	۴	قرطبه	تاریخ قرطبه
۱۱۶	۱۷	دوبو	دوبزو
۱۱۶	۱۹	Aa	La
۱۲۸	۲۰	در و این	در این
۱۳۱	۴	الغفیه	الحنفیه
۱۳۴	۲۰	deutsches worteruch	Deutsehes wörtorouch
۱۳۹	۱۴	کتاب	کتابخانه
۱۴۰	سطر آخر	بنهارد	برن هارد
۱۴۴	زیر صفحه	Benhard	Bernhard
۱۴۴	۱	زیلر	زیلس
۱۴۵	سطر آخر	اوضا	اوضاع
۱۵۳	۱۸	Lécle	L'école
۱۵۵	۱۷	فرانسه	از فرانسه
۱۵۶	۵	وی	ویل
۱۵۹	۲۱	Lxws	laws
۱۶۳	۱۰	Hofner	Hefner
۱۶۷	سطر آخر	دربلو	هربلو

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۸۰	۱	insustran	Inustran
۱۸۴	۸	wouaui	Mouauie
۱۸۵	۶	که	کسی
۲۰۱	۵	بابحلف	با حلف
۲۲۳	۲	هنوکل	متوکل
۲۲۷	۹	سرایم	سراییم
۲۶۴	۸	ایرای	ایران
۲۶۴	سطر آخر	مصل	عمل

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۸۰	پای صفحه	میزا	میرزا
۲۹۸	۲۳	نظائب	نظائر
۳۰۱	۹	فراعد	فراء
۳۰۷	۵	العرائق	العدائق
۳۱۱	۱۰	تواضح	تواضع
۳۱۶	۹	سه سالگی	نه سالگی
۳۳۳	۷	کتات	کتاب